

Svenska folkskolans vänner

SFV-kalendern 2006

Årgång 120

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12 (PB 198)
00121 Helsingfors

Tel. 09-684 4570

Fax 09-684 45715

e-post: sfv@sfv.fi

www.sfv.fi

Bank: Sampo 800011-62307

Aktia 405548-297

Postgiro i Sverige: 4291-1

Redaktionskommitté: Ann-Mari Häggman, ordförande
Bo Lundell
Hedvig Stenman
Christoffer Grönholm, kalenderredaktör

Redigering: Olle Spring

Pärmen: Anders Carpelan

ISSN:0357-1068

Ekenäs 2006
Ekenäs Tryckeri Ab

Innehåll

<i>Christoffer Grönholm: Tiden är ingenting</i>	5
<i>Olle Spring: Årsboken som blev en symbol</i>	7
<i>Gösta Cavonius: Få böcker har lästs så flitigt</i>	18
<i>Kari Warjus: Lovisabarken DOROTHEAS öde</i>	32
<i>Albert Mellberg: Briggen RURIK, den första i Finland byggda världsomseglaren</i> ...	44
<i>Christoffer H Ericsson: DAPHNE före Göran Schildt</i>	59
<i>Gustaf Widén: Tiden är författarens fiende</i>	68
<i>Fabian Dahlström: Musiklivet förändras</i>	79
<i>Magnus Lindholm: Till Musikens lov. Sångfesten i Vasa 2006</i>	91

Minnesrunor:

Ghita Barck 102, Erik Bergman 103, Bengt von Bonsdorff 105, Henrik Cronström 107, Rainer Fagerlund 109, Anna-Ulla Grahn-Wallen 110, Håkan Granqvist 112, Thomas Gripenberg 113, Lars Hamberg 114, Nils Holmqvist 116, Berith Lindqvist 117, Anna Maria Lundell 118, Börje Malmström 119, Börje Mattsson 121, Stina Oriander 122, Ain Sarv 124, Agneta Stenlund-Grindgårds 125, Eric Sundqvist 127, Erik Söderling 128.

SFV:s verksamhetsberättelse 2005: SFV satsar på konkreta åtgärder

Fondredovisning

DISTIS kurser 2006–2007

Tiden är ingenting

*”Grässtråets barn, så lika sin fader,
växa och dö i oändliga rader;
morgon blir afton i evig ring.
Tiden är ingenting.”*

F.M.Franzén

Det hör till att tiden, dess egenskaper och dess skörd ventileras i samband med jubileer. Egentligen är vi besatta av att mäta allting i tid. Denna vår besatthet att mäta tiden är i sig själv tidlös. Så nu när SFV-kalendern fyller 120 år är det på sin plats att granska vad som hänt under dessa år.

Vi har en ny och en gammal överblick av vad SFV-kalendern behandlat under olika skeden. Först har vi Olle Springs översikt över de senaste tjugo kalenderåren och därefter nytrycker vi Gösta Cavonius artikel i samband med kalenderens 100-årsjubileum 1986.

Här borde vi börja med en kalender om kalendern och ställa frågan om SFV-kalenderens betydelse. Vad har den betytt förr och vad betyder den för dagens läsare?

Allmänt taget är det ingen överdrift att hävda att den är ett avtryck av vår nationella bildningshistoria. Den har genom åren tagit upp centrala frågor för finlandssvenskarna, såväl bildningspolitiska som samhällspolitiska, ibland högtidligt med tyngdpunkt på vår folkstams symboler, ibland kritiskt med fokus på negativa trender, ibland vetenskapligt, stundom som underhållning och självironi. Då och då kommer vi med normativa ställningstaganden. Detta kunde man givetvis kritisera: är det vi på SFV som vet bäst och skall säga vilken taktik och strategi vi finlandssvenskar skall tillämpa i olika situationer? Till det kunde man säga: det är bättre att vara proaktiv än reaktiv, det är bättre att komma med djärva gissningar om framtiden än att försöka bromsa olika trender. Ibland har vi gissat fel, ibland har vi lyckats förebåda nya vindar och rustat finlandssvenskarna för dem.

SFV är först och främst de finlandssvenska gräsrotternas folkrörelse. Bland alla fonder och samfund har SFV riktat in sig på den vanliga finlandssvenskens bildningsbehov. Detta syns också på ett annat sätt. Som testamenten och donationer får

SFV ofta ta emot vanliga finlandssvenskars ettor och tvåor. Det är ett förtroende som sporrar oss att ständigt söka efter nya instrument att stärka finlandssvenskarnas kompetens och bildningsbehov.

Vi på SFV är utvecklingsoptimister. Vi tror inte att allting är deterministiskt och att vi går mot en undergång på det sätt som Spengler och Toynbee förutsåg. Vi anser att man kan göra ett och annat. Vi tror till exempel på en livskraftig finlandssvensk litteratur. SFV äger Schildts förlag, det största i Svenskfinland. Tillsammans med Schildts försöker vi utveckla de finlandssvenska läromedlen och stimulera skönlitteraturen. Genom Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingarna har vi lyft fram många nya stjärnskott på vår litterära himmel. Tillsammans med de övriga fonderna i Svenskfinland har SFV fått igång många nya aktiviteter.

Lever en författare för evigt? När blir han eller hon bortgömd? Kring denna intressanta fråga spånar Gustaf Widén i årets kalender.

Kalendern tar ofta upp folkkulturen och folkmusiken i olika skepnader. Finlandssvenskarna är ett spelande och sjungande folk. I årets kalender ingår en spännande artikel av Fabian Dahlström om musikkulturens utveckling. SFV-kalendern är kustfolkets egen årsbok. Därför är skutorna och båtlivet ett återkommande tema. Årets kalender upptar två artiklar om högsjöfartyg. Albert Mellberg presenterar den första i Finland byggda världsomsegglaren briggen Rurik och dess seglats. Kari Warjus ger en inblick i dramat kring Lovisabarken Dorothea. Till fartygs- och sjöfartstemat anknyter också Christoffer

H. Ericssons intressanta artikel om ketchen Daphne före Göran Schildt.

Både Mellbergs och Warjus artiklar aktualiserar tiden och tideräkningen. Ännu på 1800-talet tillämpades i Storfurstendömet Finland en annan tideräkning än i Ryssland och detta skapade ofta oklarheter och missförstånd. I Dorotheas fall blir det en gåta huruvida den finländska besättningen hade hunnit bytas ut mot en ny inkompetent besättning utan att det då märktes helt enkelt för att man räknade tiden olika i Petersburg och Helsingfors.

Trots att vi är besatta av att mäta tiden i alla möjliga och omöjliga sammanhang spelar den spratt med oss. Man slösar med tiden, man sparar den, använder den, bidrar den, och tappar den. Ibland kan en sekund kännas som en evighet, ibland rusar tiden i väg. Kalenderforskare påpekar att det finns två sätt att mäta tiden, den cirkulära med klockans hjälp och den fyrkantiga med kalenderns hjälp. I klocktiden återvänder visarna och siffrorna till utgångspunkten i en ständig rundgång utan början eller slut. Kalendertiden igen består av fyrkanter som innehåller allt som händer den dagen, men ingenting annat. Kalendertiden har, såsom D. Duncan påpekat, ett förflutet, ett närvarande och en framtid, och slutet är döden när det inte finns några rutor kvar.

Tiden slukar tingen, säger den romerske författaren Ovidius (tempus edax rerum). Kanske det är sant. Kanske det också är sant att tiden nollställs och slukas av det som sker, gång på gång.

Tiden är ingenting.

Olle Spring

Årsboken som blev en symbol

I sin översikt av SFV-kalenderns första sekel antecknar professor Gösta Cavonius att de 100 årgångarna med sina 20.405 sidor fyller 116,5 centimeter i hans bokhylla. En lika metodisk infallsvinkel för en granskning av de 20 följande kalenderåren ger vid handen att de innehåller 3.678 sidor och breder ut sig över 28 centimeter i hyllan. Det minsta utrymme upptar 1994 års kalender som omfattar endast 126 sidor, medan det fylligaste bandet hittills är kalendern 1995 med 238 sidor – också sedan dess har kalendern några år gått över 200 trycksidor.

SFV-kalendern är den äldsta årsboken i vårt land som utkommit i en obruten serie i 120 år. Upplagan ligger stabilt kring 12.000 exemplar och det vittnar om ett hållbart utgivningskoncept. Kalendern har blivit vad den från första början var avsedd att vara: en levande kulturskatt som står i varierande långa rader på många bokhyllor i många hem. Namnet ”kalender” kan eventuellt vålla en och annan oinitierad läsare och presumtiv kö-

pare huvudbry och ge upphov till missförstånd. Men Christoffer Grönholm, som varit kalenderns ansvariga redaktör sedan 1988, säger med eftertryck i förordet år 2004 att namnet *SFV-kalendern* står fast, liksom också SFV ska heta *Svenska folkskolans vänner* ”trots alla snillrika förslag” till nytt namn som framförts under åren. – Svenska folkhögskolans vänner skulle kanske låta mera adekvat i dag med tanke på föreningens nyare inriktning? Förresten: När initialiserades namnet på årsboken från det fullständiga Svenska folkskolans vänner kalender till det korta SFV-kalendern?

Viktig symbol

Kalendern är med sina långa traditioner alltså en viktig länk i kedjan av symboler som sammanbinder vårt Svenskfinland. De presenterades uttömmande i kalendern 2005. Om kalenderns roll i detta sammanhang skrev Christoffer Grönholm då:

– Inte minst genom pärmbilderna på

dessa alster har SFV bidragit till att skapa och befästa en visuell symbolvärld. Dess särdrag ligger i att samtidigt vara både finlandssvensk och finländsk, nordisk och europeisk, nationell och internationell. Det är fråga om ett kulturbygge där bekanta delar fogas samman till nya konstruktioner ... ett av finlandssvenskhetens många hus.

Teman i tiden

Med Christoffer Grönholm som redaktör har kalendrarna alltsomoftast haft ett sammanhållande tema som har belysts i flera artiklar. Det har inte varit en oomstridd publiceringspolicy. Kritiska röster har efterlyst en större spridning av innehållet, så som det var i begynnelsen. Men redaktören har energiskt hävdat sin linje, och även om kalendern ofta haft ett grundtema så har det inte uteslutit kom-

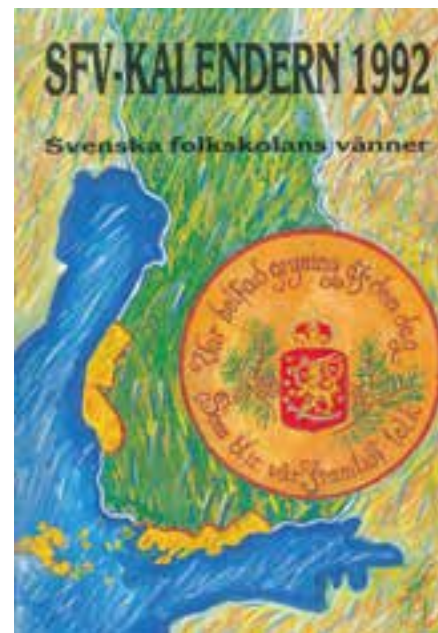
pletterande artiklar i andra ämnen från andra områden. En genombläddring av 20 kalenderårgångar ger nog en ganska brokig ämnespalett.

Redaktören har haft ett observant öga för stämningarna i samhället, i debatten, och många gånger valt kalenderteman som ligger exakt i tiden – ibland kusligt exakt som år 2001 då temat ”Finlandssvenska rum och nätverk” illustrerades med en pärbildsvy, som obevekligt associerade till Manhattans kännspaka skyline. Men när kalendern kom ur trycket ekade ännu trumhinnorna av de fruktansvärda terrorattackerna mot World Trade Centers tvillingtorn i hjärtat av New York och Grönholm såg sig tvungen att gå ut i tidningarna med en insändare där han djupt beklagade det olyckliga sammanträffandet.

Det som bilden av skyskraporna skulle symbolisera var de många ”svenska hus” som rymmer så mycket finlandssvensk kreativitet och aktivitet. I sju artiklar ringade kända finlandssvenska forskare och administratörer in olika fenomen som är viktiga för den finlandssvenska kulturens fortlevnad med glesbygden och dess lösningar som en gemensam röd tråd. I förordet hävdade Christoffer Grönholm att Svenskfinland i dag mår bra, trots den utbredande pessimismen som odlar isflaksteorin.

Svenskfinland i fokus

Ett huvudstråk i SFV-kalendrarnas temaval under de sistförflutna 20 åren har varit Svenskfinland, det finlandssvenska, finlandssvenskarna. Skolan, fostran och utbildning har hela tiden funnits med som sidoteman och då och då också som huvudtema. Och en självskrivnen portalgestalt har

varit SFV:s egen Zachris Topelius.

Med fokuseringen på Svenskfinland har SFV hävdat sin roll som aktör och observatör – det var ju SFV som först ritade en karta över det geografiska Svenskfinland (kalendern 1897). År 1992 tecknas Svenskfinland igen på pärmen, nu med modernare penndrag, men med den manande devisen från fornstora finlandssvenska dar: ”Var helsad gryning af den dag som blir vår Framtids tolk”. Under rubriken Ljus längs kusten skriver kalenderns redaktör ett förord som kan stå som kanslichefens programförklaring för föreningen:

– SFV:s uppgift är att i lämplig form ge syre åt den finlandssvenska kulturen och livsstilen...Som en finlandssvensk bildningsfyr är det SFV:s uppgift att sprida Ljus längs kusten...Som rörelse kan SFV jämföras med mycel som med sina nätverk och förgreningar finns i den ny-

ländska, österbottniska, åboländska och åländska marken. När det behövs, spirar de upp, kraftfullt och intensivt.

I den sålunda beskrivna uppgiftens anda publiceras ett stort reportage om 100-års jubileumssångfesten i Ekenäs sommaren 1991. Det var Svenska folkskolans vänner som i tiden tände den flammande lågan som i ett sekel visat sin lyskraft. ”En finlandssvensk manifestation av stora mått” skriver Hans Fors.

År 2003 var Svenskfinland igen det ledande motivet. Den pretentiösa rubriken för kalendern var ”Historien om Svenskfinland” med två allmogeåtar med rödgul vimpel på pärmen. Svenskfinlands tillblivelse, utveckling och anatomi skärskådades genom fyra skribenters lupp i åtta artiklar (Bo Lönnqvist, Christoffer Grönholm, Maj-Britt Höglund och Matts Granö). Anslaget i det introducerande förordet är nu mera mollstämt än tonlä-

get i beskrivningen av SFV:s spaningsuppdrag i Svenskfinland två år tidigare: Den svenska uppgången under 1980-talet och in på 90-talet har avtagit. Skolnedläggningar och kommunala sparåtgärder i så gott som hela det svenska bosättningsområdet, Svenska folkpartiets och de finlandssvenska socialdemokraternas parlamentariska nedgång i kombination med dystra nativitetssiffror på många håll – allt detta bidrar till pessimismen. Svenskfinland har förändrats men så har också i hög grad skett med vår omvärld.

– Men svenskfolket spjärnar emot. Svenskfinland har repat sig förr och kommer nog att göra det igen! profeterar Christoffer Grönholm trosvisst.

Mumin och Lucia

Kalendern för 2005 är en katalog över finlandssvenska symboler. Innehållet

sammanfattar inlägg – ”tankstreck och utropstecken” – på ett SFV-seminarium i maj samma år. Det är för övrigt inte ett ovanligt tillvägagångssätt att fylla årsboken med högklassigt innehåll. Det kan tyckas att redaktören väljer den lättaste vägen men det är i högsta grad försvarbart som ett sätt att för alltid dokumentera festtal, föredrag och debattinlägg som annars skulle nå endast en utvald krets av åhörare. Nu görs de tillgängliga för en bredare publik.

I sex artiklar presenteras både Mumin och Lucia, martallen som litterärt träd, vår flagga och dess olika utseende och symbolvärde under historiens lopp, finlandssvenska musikaliska symboler m.m. Och med hänvisning till det ovarsagda om breddningen av läsarunderlaget införs i 2005 års kalender också de dikter med färöiska motiv och ursprung som Lars Huldén hade översatt och själv skrivit och sammanställt till det årets kulturresa till Färöarna. Bengt Ahlfors spontant skrivna ode till de färiska åarna står som diktblockets slutvinjett.

Vetande och bildning

Men låt oss börja från början, från jubileumskalendern 1986. SFV:s grand old man, professor Gösta Cavonius har läst igenom alla 100 årsböcker och författarens konklusion av kalenderns betydelse kan sägas ha full giltighet också i dag, 20 år senare:

”Bakom låg en medveten strävan att sprida vetande och bildning, tydligen också en förhoppning att kunna väcka sinnen för litterära alster, och att öppna ögonen för omvärlden.”

Artiklarna i jubileumskalendern 1986 blickade fjorton år framåt i tiden och vi-

sionerade om var konsten, litteraturen, musiken, skolan, politiken, medierna i Svenskfinland skulle stå år 2000.

I ett sex års bakåtperspektiv kan man instämma i Carl Jacob Gardbergs reflexion i kalenderförordet:

– Det gäller att förändras i takt med tiden. Problemet är inte året 2000 utan det faktum att samhället hela tiden förändras. Men så har det ju alltid varit.

Något annat förändras också, mycket. Med ett lätt knip i hjärtat möter man sin egen glatt leende, ungdomliga nuna under ett mörkt hårsvall i en då tidsaktuell framtidsblickande artikel. För att inte tala om Christoffers Grönholms dåtida gulligt gossaktiga uppsyn.

I följande års kalender hade ynglingen blivit betydligt äldre också på sitt fotografi. Men så hade han också inträtt i sitt ansvarsfyllda värv som kanslichef för Svenska folkskolans vänner. Verksamhetsberättelsen noterar att trotjänaren Ragnar Mannil – sedan den 1 november 1960 i SFV:s tjänst – hade gått i pension den 1 augusti 1987 och att efterträdaren Grönholm kört in sig på uppdraget sedan den 1 januari. En annan viktig personnotis: Styrelsen hade den 13 maj 1986 beslutat inrätta en ny befattningsområde som administrativ sekreterare och sedan den 1 maj 1987 har Hedvig Stenman varit kanslichefens högra hand och SFV-organisationens allt i allo.

Innan trycksvärtan torkat...

Som ett förebud om generationsväxlingen i årsboksredaktionen kan man se temat i 1987 års kalender: populärkulturen. Den fick ändå stå lite i skymundan för republikens jubileumsår som belystes med fokus på politik, befolkning, ung kultur, ung litteratur, unga röster.

Pärmen på följande års kalender saluterar dock inte att en ny epok gått in: den är ett omtryck av pärmbilden från 1892 som visar två piltar och en tös på väg till skolan, barfota i soluppgången, med skolboken i handen och den visa ugglan vakande över deras bildningsväg.

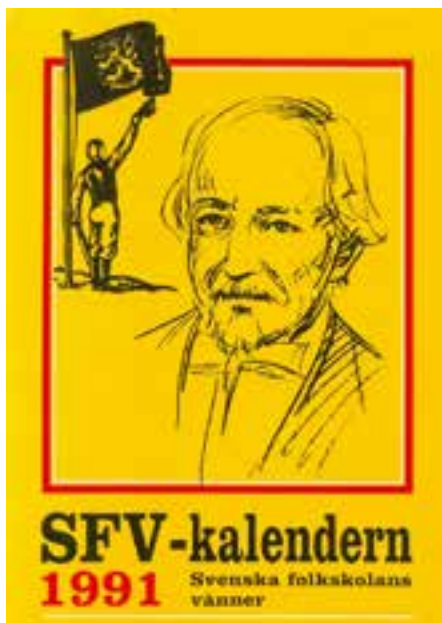
Den sepiabruna bilden illustrerar kalenderns tema: Boken i Finland 500 år. Artikelstommen är en serie föreläsningar vid Åbo akademi under rubriken Boken i bruk. En reflexion av litteraturprofessorn Clas Zilliacus om bokproduktionens ansvällning har bara blivit ännu påtagligare med åren:

– När detta läses har trycksvärtan i den allra nyaste boken i Finland ännu inte torkat, och det gäller oberoende av när det läses...

Också år 2006, när det har gått 518 år sedan den första boken trycktes i Finland: Åbo domkyrkas mässbok Missale Aboensis varom Carl Jacob Gardberg skriver en intressant kalenderintroduktion.

Utom temablocket finns i 1988 års kalender en gripande berättelse av hedersordföranden Gösta Cavonius. Han skildrar sina barn- och ungdomsår på Björkbacka skola i Tusby, grundad och ägd av SFV. Vi får följa med den unga Göstas liv och leverne från födelsen 1905 till inträdet i Nykarleby seminarium hösten 1922 – en sexton timmars tågresä från Helsingfors till Kovjoki, den närmaste järnvägsstationen. Artikeln illustreras med ett näpet porträtt av en 4-årig linlugg uppladd inför kameran i rosett och höga kängor.

Ett betydligt yngre men också viktigt jubileum uppmärksammas i det här års kalender där Gunvor Svenlin skriver om det 60-åriga Svenska brevinstitutet i Finland, vars rektor hon blev redan 1971.

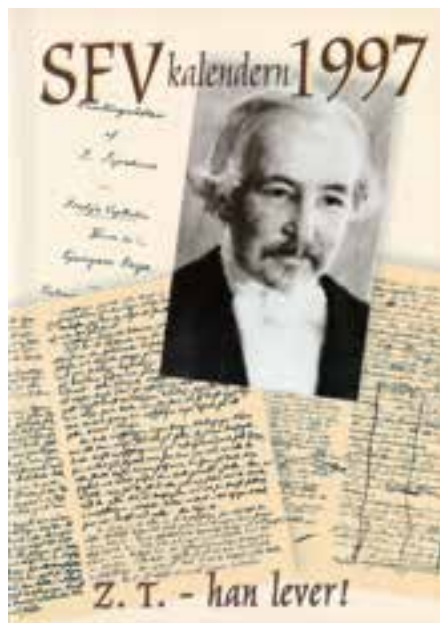
Den mångsidiga Topelius

Efter två år med varierande innehåll följer en mera konsekvent redigeringslinje med ett bärande tema i varje kalender.

År 1991 står Zachris Topelius på piedestalen. Han porträtteras på pärmbilden av Bo Aurén och hans gärning belyses i artiklar som är redigerade föredrag vid SFV:s Topeliusseminarier i Nykarleby och Sibbo. I artikeln "Topelius som nationell symbol" konstaterar Carl Jacob Gardberg att Topelius i det allmänna medvetandet framstår och igenkänns som en sagofarbror:

– Problemet är att den stora allmänheten, varken på 1800-talet eller i vår egen tid, har insett den otroliga vidden i Topelius verksamhet.

Då får man hålla SFV räkning för ambitionen att forma en helhetsbild av To-

pelius stora betydelse för vår kultur under 1800-talets senare hälft.

Matti Klinge skriver här om Topelius som universitetsrektor, Bo Lönnqvist om Topelius och julen. Stig-Björn Nyberg analyserar Topeliuskulten och antecknar att "det är en hopplös uppgift att försöka placera in Topelius under en given rubrik i Finlands historia". Gustav Björkstrand presenterar psalmdiktaren Topelius och Bengt Kummel ser på Topelius ur lokalt Nykarleby-perspektiv.

Sex år senare, i kalendern 1997, går Topelius-temat i repris. Inför 100-årsminnet av hans död 1897 och 180-årsminnet av hans födelse 1818 "framstår Topelius som oerhört levande" fastslår Christoffer Grönholm. Mottot för den 111-kalenderårgången är följdriktigt "Z.T. – han lever". Kulturgiganten Zachris Topelius porträtteras ur olika perspektiv och varierande

infallsvinklar. Förutom artiklarna från 1991 och två artiklar som omtryckts ur Svenskygden – Maija Lehtonens studie om Naturen och människan hos Topelius och Stig-Björn Nybergs redovisningar för Topelius utrikesresor och en kort historisk presentation av Fältskärns berättelser – finns här ett par nyskrivna artiklar. Henrik Cederlöf har följt Topelius i spåren i Ekenäs skärgård och Ull-Britt Gustafsson-Pensar har tagit en närmare titt på vad Topelius läste som tonåring. Är det överraskande att den unga Zachris precis som andra läsande ungdomar sökte spänning och äventyr i böckerna och läste det som var "bäst och rysligast"?

Topeliusbilden kompletteras ännu i kalendern år 1993 där Clas Zilliacus porträtterar Tidningsmannen Topelius.

Det årets kalendertema var Edith Södergran som belystes i fem artiklar.

Följande år granskas skolan och lärandet i flera uppsatser både i historiskt perspektiv men också ur framtidens synvinkel. Bo Lönnqvist prisar med 20 års erfarenhet av SFV:s bildningsarbete "det målmedvetna arbete som gjorts det fria bildningsarbetet till fromma." Här åskådliggörs enligt Lönnqvist "det levande ordets pedagogik".

Färgklick i pressfloran

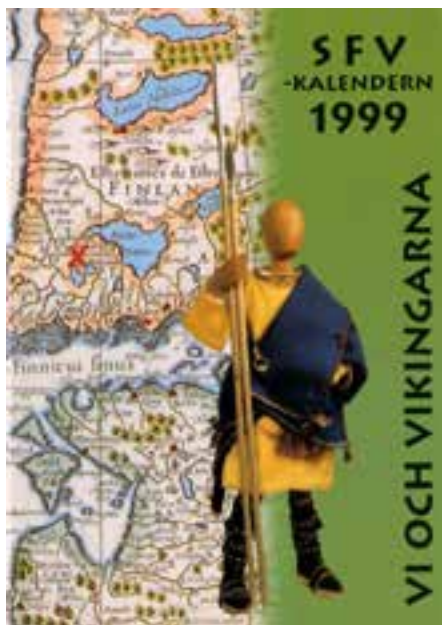
Ett nytt intresseområde inutas i kalendern för 1995 då den finlandssvenska skämtpressen lyfts fram ur glömskan. I en bred historisk exposé på hela 35 kalendersidor återupplivar Henrik Cederlöf banbrytare från slutet av 1800-talet som Kurre, Spets, Fyren och deras efterföljare in på 1900-talet: Blinkfyren, Holvnarren, Kerberos... Cederlöf konstaterar på tal om banbrytaren Rafael Lindqvist och

hans tryckalster att "knappast kan någon förneka att de båda skämtbladen också ur dagens perspektiv framstår som färgklickar i den litet ensartade och grådas-kiga finlandssvenska pressfloran."

Senare blad i denna speciella genre presenteras av Erik Kruskopf (Garm, vår seriösaste skämttidning), Anders G. Lindqvist / alias "Fanders G. Trindqvist" (Eroros, ÅA:s skämttidning), Svante Stenman (Nattens Dagblad NaDa, en "tidning utan hänsyn och ansvar" som sedan 1934 utges av Gamlakarleby Manskör till Valborg). Karin Dahlström skriver om Leif Sjöström, vår enda professionella serie-tecknare som i Folkets Dagblad "ger politikerna ett mänskligt ansikte".

1996 års kalender ägnades åt en inventering av populärkulturen i artiklar om finlandssvensk populärmusik och vår re-vytradition.

Mera än ett opium

Ärkebiskop John Vikström fick år 1998 motta SFV:s kulturpris och i kalendern samma höst inleder han ett temablock kring tron. I artikeln under rubriken Mera än opium formulerar han bl.a. följande reflexioner:

– Det utgående 1800-talet hade fått höra att religionen är ett opium för det enkla, obildade och fattiga folket, alltså för dem som inte har råd att berusa sig och fly från den hårda verkligheten med hjälp av riktigt opium. Nittonhundratalet har visat att fattigdomens och obildningens övervinnande inte automatiskt leder till religionens försvinnande. Också när man fick råd att köpa riktigt opium, höll man fast vid religionen. Så är religionen synbarligen mera än ett opium, inte endast ett medel för verklighetsflykt utan också en hjälp för den som öppet och nyktert vill

möta verkligheten sådan den är.

Professor Gustav Björkstrand varnade för att ”löjets skimmer lika väl kan dras över dem som i dag förpassar religionens värld till det förgångnas skrymslen som det också vilar över Rolf Lagerborgs kategoriska, felslagna profetia från det förra sekelskiftet. Att söka lufsens väg i förnuft och sanning kan inte leda till bestående resultat om man sluter ögonen för uppenbara fakta och för grundläggande mänskliga behov.”

Vikingar och mord i nord

Nästa år var vikingarna det bärande kalendertemat, ett val som enligt redaktören svarade mot en ”tydlig renässans” för vikingaintresset. I fem artiklar belystes vikingatemat, den femte var en episk dikt av Torbjörn Sundblom om ”Hlödver den länge – en viking från Saltvik”.

Med röda blodstänk på en illande grön

pärm presenterade sig kalendern år 2000 för sin publik. Motivet var Mord i Nord och artiklarna var inlägg vid ett seminarium i Åbo i april samma år. Staffan Bruun erkänner att ”det är oerhört svårt att kombinera spänning med humor: ett skratt förstör med en gång all spänning som med stor möda byggs upp”. Leena Lehtolainen berättar hur hon valde en ung poliskvinna till huvudperson och berättare. Hon heter Maria Kallio, ”det är kort och betyder berg, vilket ger en maskulin stränghet åt det feminina förnamnet”. Maria är egentligen för kortväxt för att bli antagen till polisskolan, bara 160 cm, men en familjedoktor ger henne 2 extra centimeter i läkarundersökningen.

Lehtolainens namnval ligger i tiden, framgår det av ett artikelblock om namn som kompletterar det mordiska kalendermotivet. Marianne Blomqvist noterar där att det bibliska Maria hört till de populäraste kvinnonamnen och Ritva Valta-vuo-Pfeifer skriver i artikeln ”Ortnamn möter efternamn” att efterleden ”-berg” är vanligare i Nyland än i genomsnitt i Svenskfinland.

Teatern lyfts fram

Teatern har en framträdande roll i kalenderrarnas artikelrepertoar. År 1987 skriver Birgitta Karlsson om Parus Ater vid Svenska teatern och hon återkommer följande år med en uppsats om Folkteatern – ”den inhemska teaterns trojanska häst”. År 2002 lyfts teatern fram som huvudtema. I fjorton artiklar presenteras de finlandssvenska teaternas och deras verksamhet och det kan med fog sägas vara den bredaste sammanfattningen av finlandssvenskt teaterliv. I förordet antecknar Christoffer Grönholm att teaterlivet

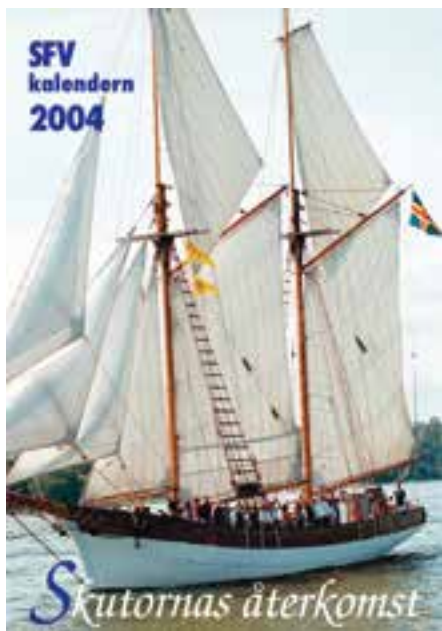

i Svenskfinland är starkt och pulserande och han vill se det som ett tecken på att den finlandssvenska folksjälens mår bra:

– Åtminstone kan man säga att teatern hos oss är en genuin folkteater och att den förbluffande väl når de breda publikskikten.

Unika träbåtar

Ett ämne i tiden fångade kalendern för 2004 i sin överblick över de skutbyggen och träbåtsprojekt som igångsatts och fullbordats i Svenskfinland inklusive Åland på senare år – med åländska Albanus seglande för fulla klutar på kalenderpärmerna. Temalet inspirerades av den attitydförändring som kunde skönjas i slutet av 1900-talet, träbåtar började ses med andra ögon, lite nostalgiska kanske, men botten i insikten att de träbyggda fartygen är en försvinnande del av vårt kulturarv

som borde vårdas som unika konstverk. Flera träbåtsföreningar grundades, men man har också fått erfara att entusiasmen inte alla gånger räckt till för att hålla ekonomin flytande. När den första vågen av nyvaknad hänförelse ebbat ut tornar problemen upp sig vid horisonten, så har t.ex. Jacobstads Wapen och åländska Linden haft ekonomisk grundkänning.

I SFV-kalendern finns de dokumenterade – och sökningar på internet ger många träffar just på kalendern 2004. Förresten går det också en länk över från Sten Westerholms artikel om galeasen Hoppet – ”som seglar in i framtiden som skolskepp” – till den aktuella kursen i skeppsrenovering på Kuggomskolan. Kursarbetet sker på galeasen Hoppet med SFV som fadder. I jubileumsårets kalender – 2006 – kompletteras redogörelsen över skeppsprojektet med förankring i Svenskfinland med två artiklar; den ena

om briggen Rurik, den första i Finland byggda världsomseglaren, och den andra om Lovisabarken Dorothea. Och visst kan man ännu foga årets kalenderpresentation av legendariska Daphne till skeppslistan. Efter symboltemat 2005 är innehållet i kalendern för 2006 mera varierat, mera kringblickande, men de gångna 120 åren sätter förstas sin prägel på redigeringen.

Aktuell historia

Den långa, obrutna kedjan av SFV:s årsböcker ger en fortlöpande krönika av händelser, aktiviteter, allehanda yttringar av kreativt tänkande och skapande. Det är historia – med betoning på Svenskfinland – som skrivits medan den har pågått.

Läsaren har getts tillfälle att bekanta sig med de vinnande alstren i SFV:s litterära tävlingar och kunnat konstatera att mångt skaldefrö som här getts sin första grogrund senare har slagit ut i full litterär blomstring. Flera namn ur prisförteckningarna har sedermera återfunnits på bokomslag. Några slumpmässigt utplockade exempel: Märten Westö vann första pris i Arvid Mörne-tävlingen 1988 med diktsviten *En tid av tickande drömmar (åtta månader av någonting)* som fyller hela elva sidor av kalendern för året. År 1992 fick Ca Lindelöf ett diktpris efter att året innan ha vunnit pris i novelltävlingen. Annika Rautoma och Catharina Östman, som båda prisbelönades 1991, har fortsatt sitt författarskap. I novelltävlingen 1997 vann Sara Ehnholm Hielm första pris och Anna Friman fick ett hedersomnämmande, i dag arbetar båda som förlagsredaktörer på Söderströms respektive Schildts förlag och bägges namn återfinns i prislistan för årets Hans Ruin-tävling med Friman på segrande plats.

Viktiga minnesord

Ett viktigt inslag i årsboken är minnesrunorna, som har publicerats alltsedan den första kalendern. På kalendersidorna träder bekanta ansikten fram på nytt, kända röster hörs ur tystnaden.

Av oskattbart biografiskt intresse är Juni Grönholms förteckning i SFV-kalendern 1999 över alla de 1.537 personer som omskrivits i kalendern från första början till och med den 113:e årgången. Sedan dess har 150 minnesrunor publicerats och därtill kommer de 19 nekrologer som ingår i årets kalender. Som jämförelse kan nämnas att uppslagsverket Vem och Vad för 1996 upptar 3.120 notiser över då levande finlandssvenskar – en del av dem har redan fått sitt eftermäle i SFV-kalendern, andra lär efter avslutad livsvandring förenas med dem i detta sista finlandssvenska rum.

I den allra första kalendern ingår tre nekrologer, bland dem en över SFV:s grundare Wilhelm Grefberg som varit en av tillskyndarna till en årlig publikation över föreningens verksamhet. Zacharias Topelius levnadskrönika publiceras 1898, året efter hans död. År 1996 skriver Ragnar Mannil minnesorden över Gösta Cavanaugh (1905–1995), SFV:s hedersordfö-

rande och en hängiven bildningsarbetare. Antalet minnesrunor har hållit sig kring 20 varje år och sammantagna representerar de en värdefull personhistorisk databank över finlandssvenska levnads- och livsöden; förteckningen finns också tillgänglig i digital form med enkel sökning.

Ledande aktör

Årsberättelserna som publiceras i kalendern redovisar för en fortgående, för att inte säga accelererande utveckling av SFV:s egen mångsidiga verksamhet på allt fler områden. Det kan också mätas i volymen av de understöd som föreningen årligen kan dela ut. År 1986 fördelades 1,2 miljoner mark som bidrag och stipendier till skolor, organisationer och enskilda personer vilket enligt redovisningen i kalendern var en ökning med 17,3 procent från året innan. År 2006 har utdelningen av stipendier och understöd, trots några år av stora investeringar och nya aktiviteter, stigit till 3,3 miljoner – euro!

SFV är en av de ledande aktörerna på den finlandssvenska scenen, vilket omvittnas och dokumenteras på 24.287 sidor i 120 kalenderårgångar (inklusive den färskaste, 2006) som nu fyller 145,5 centimeter i bokhyllan.

Få böcker har lästs så flitigt

SFV:s kalender – en 100-årig folkskrift

En bok på bordet framför mig fångar min uppmärksamhet. På pärmen läser jag Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1886. Alltså en gammal föråldrad bok! Nej, inte alls. Den har ständigt förnyats genom efterföljare varje år. Och nu har den etthundra år sedan kommit ut. Fantastiskt! En folkskrift som stått sig i 100 år. Den är enastående i sitt slag och är värd att uppmärksammas.

Ja, där står böckerna i en aktningvärd rad. På hyllan fyller de 116,5 cm. Jag summerar sidornas antal i den långa raden och får resultatet 20 405 sidor, alltså i genomsnitt drygt 200 sidor per band.

Den sista kalendern i raden hittills bär årtalet 1985. Pärmbilden ger vid handen att boken anpassat sig till en senare tid än dess föregångare för 100 år sedan. Bilden återger Hällgrunds båk och fiskeläge: blankspolade klippor, viken in mot båkens torn och själva båken mot en blå himmel, allt i förnäma dämpade färger. Men också 1886 års kalender fyllde säkert sin tids krav med en pärm av gult papper

och en blomsterslinga som prydde boktitelns första bokstav.

Vad vet vi i dag om kalenderns tillkomst? Jo, redan under SFV:s första år, alltså 1882, behandlade föreningens direk-

Gösta Cavonius.

tion ett ärende angående två uppsatser som skulle ingå ”i den första kalendern sällskapet antagligen redan instundande år skulle komma att utgifva”. Tanken på en dylik kalender dök tydligen upp på grund av att Kansanvalistusseura-Folkupplysningssällskapet, som hade grundats åtta år tidigare än SFV, hade börjat ge ut en finskspråkig skrift av denna art.

SFV:s planerade kalender kom likväl inte omedelbart till stånd. Men tanken glömdes inte. Direktionen – som föreningens styrelse då kallades – beslöt i februari 1886 att på hösten utge en Julkalender. Denna gång verkställdes planen. Dåvarande direktionsmedlemmen professor Fridolf Gustafsson utsågs till redaktör och förde verket i hamn. I oktober redogjorde han inför direktionen för den blivande kalenderns innehåll. Boken hann tryckas före årets utgång. Den kallades kort och gott Kalender – inte Julkalender – och trycktes i 3500 exemplar. Kalendern utdelades gratis till SFV:s medlemmar. I bokhandeln kostade den 1 mk 65 p.

Läst i slott och koja

Med sin kalender hade SFV åstadkommit en folkskrift vars kulturella värde knappast kan överskattas. Under 1800-talet och långt efter sekelskiftet, då böcker ännu var tämligen sällsynta i allmogehem, hade kalendern en viktig uppgift som en allmän upplysningsskrift. Få böcker har lästs så flitigt och nöts av så många händer – både unga och gamla, fattiga och rika – som just SFV:s kalender. Den lästes både i slott och koja.

Den första kalendern angav i flera hänseenden arten och inriktningen av innehåll för hela serien framöver.

Kalendern omfattade 220 sidor. Den

var illustrerad med porträtt och ett träsnitt av Fänrik Stål-hjälten Ernst Gustaf von Hertzens minnessten i Strömfors samt tre nya byggnader i Helsingfors. Innehållet var omväxlande och mångsidigt. Boken inleddes med två sådana psalmer av J. L. Runeberg som inte hade medtagits i 1886 års psalmbok. Också andra bidrag hade en religiös grundton, främst bland dem en novell Vålgöraren.

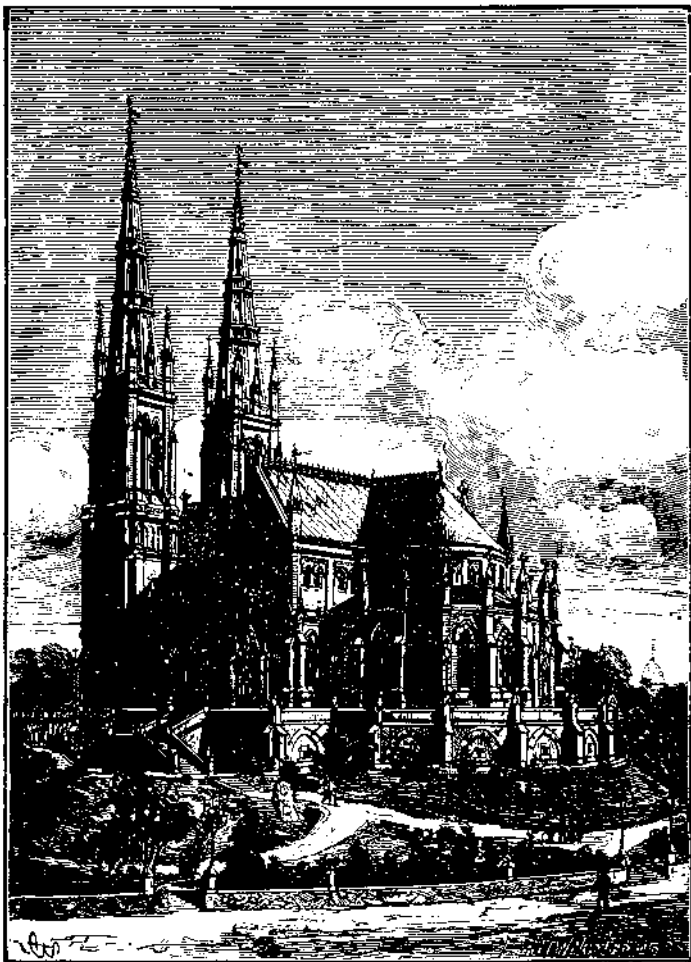
Rent kulturellt stoff ingick i en skildring av folkhögskolorna i Skandinavien, i ett reportage från Nykarleby seminarium och en presentation av det nya folkskollhuset vid Annegatan och Ateneums nybygge vid Järnvägstorget, båda i Helsingfors, samt i en redogörelse för insamlade svenska folkvisor. Geografisk anknytning hade beskrivningen av en färd över Atlanten och en natt på Vesuvius.

Vidare ingick flera faktabidrag och tre dödsrunor, bland dem en över SFV:s grundare Wilhelm Grefberg, som före sin bortgång hade varit med och beslutat om kalenderns utgivning.

Ur innehållet kan ytterligare omnämnas ett par dikter och en folksaga på östnyländsk dialekt samt inte att förglömma en återblick på årets händelser, en redogörelse för tecken och tydor ävensom en förteckning över namnsdagarna under hela året.

Litet av varje

Med sådant innehåll startade SFV:s kalender. Alltså litet av varje för att kunna tillgodose olika intressen. Men bakom de alster som tillhandahölls låg en medveten strävan att sprida vetande och bildning, tydligen också en förhoppning att kunna väcka sinnen för litterära alster och att öppna ögonen för omvärlden.

Med bilden av en "ny luthersk kyrka i Helsingfors" förmedlade den första kalendern 1886 nyheten om Johanneskyrkans tillkomst, ett dåtida evenemang inom arkitekturen.

Och i samma anda gick också fortsättningen vad kalenderns innehåll beträffar. Enligt SFV:s stadgar skulle föreningen utom att verka för folkskolors inrättande bland landets svenska befolkning även i övrigt sträva till att bibringa allmogen en riktig uppfattning om upplysningens

värde och göra bildningsbehovet hos densamma mera levande.

Detta mål skulle föreningen söka uppnå bland annat genom utgivande och spridande av folkskrifter och tidningar. Småskrifter hade föreningen börjat utge mycket snart efter sin tillkomst men

kalendern gav i detta hänseende större möjligheter än skrifterna. Två småskrifter hade gratis utsänts till medlemmarna varje år. Nu kompletterades dessa skrifter med kalendern som blev föreningens uppskattade budskap till sin alltmer växande medlemskår.

Aktuella strömningar

Innehålllets ramar har härmed antyts. Att i konkret form uppge allt det kalendern fört fram under hundra år är en omöjlighet. Det rör sig om skönlitteratur, folklig sång, musik och dramatik, historia och geografi, hembygds- och folklivsskildringar, biografier i form av levnadsteckningar och inte minst uppsatser med sakligt stoff från vitt skilda områden osv.

Texterna återspeglar i mycket de aktuella strömningarna i samhällslivet, givetvis med vissa begränsningar. Bland annat har de politiska händelserna fått stanna i bakgrunden medan de kulturella prioriterats. I äldre årgångar ingick visserligen också politiska återblickar med en resonerande sammanfattning av årets händelser men de lämnades senare bort.

Det allmänt kulturella och fosterländska stoffet i alla dess yttringsformer har dominerat genom åren. Folkundervisningsfrågor av olika art har ofta behandlats. Detta gäller sådana läroanstalter som folkskollärarseminarier, folkskolor och folkhögskolor. Vidare har också barnträdgårdarna och studiecirkelverksamheten beaktats.

Prosa och poesi

De litterära alstren utgjordes av både prosa och poesi. I vardera fallet hade dessa alster kända författare: Jac Ahrenberg, Ernst Knappe, Mikael Lybeck och många

Folkhögskolan i Skandinavien.

Jämför som du först kastat ditt
ljus på folklära böcker som
ger dig i handen i Skandinavien. Där
vill du lära dig om folkets
sitt som ett utlagg till de folk
i Skandinavien. Du vill ha en
och detta för annan del av ditt
till dig, så du kan i Skandinavien
lära dig, som du vill, i de olika
länder. För ditt eget och ditt
att du vill, så du kan i Skandinavien
till du vill, så du kan i Skandinavien
till du vill, så du kan i Skandinavien
till du vill, så du kan i Skandinavien

P. J. Gudecke.

Allmän folkupplysning är ett barn af protestantismen. Genom sitt kraftiga utträdande vakte Luther äfven folkupplysningsarbetet till lif, det allaste arbete, som under någon tid utöfvats. Han påvisade människornas jämlikhet i afseende å deras eviga ursprung. Till följd häraf vare äfven hvar och en ansvarig för sina gärningar inför den högste. Men under sådana förhållanden vare det äfven en rättighet, som tillkom alla, att erhålla nödig

Tre år före den första folkhögskolans tillkomst berättade K.J. Hagfors i kalendern 1886 om folkhögskolan i Skandinavien.

fler. Också berömda utländska författare som Selma Lagerlöf och Leo Tolstoj var företrädare. Alla de nämnda fanns med redan under det första halvsekle. Långt flera var dock skalderna.

Utöver de ovannämnda inhemska prosaförfattarna, som också medverkade i kalendern med dikter, kan nämnas Hjalmar Procopé (7 dikter), Jonatan Reuter (10 dikter), Alexander Slotte (5 dikter), Jacob Tegengren (28 dikter), Gånge Rolf /V. K. E. Wichmann/ (8 dikter), Frans Österblom (10 dikter) osv. Härtill kom flera framstående utländska författare: Björnstjerne Björnson, Gustaf Fröding, Verner von Heidenstam, Erik Axel Karlfeldt, Carl Snoilsky.

Dessutom publicerade föreningens egna förgrundsmän en mängd dikter. Framst

Om Runebergs dikt „Vid en källa“.

Då Runeberg såg den staden år 1826 vistades vid akademien i Åbo, inträffade en väcker normaraltes, att han jämte Johan Jacob Norwander och en annan kamrat begaf sig ut från staden att spara. Man anlände till en källa och slog sig för en svenska hvida ned vid den. Medan man talade om hvar i källan afspeglade sig himmelns blåa hvulv och sommarsens lätta skvar, blif det öfvervakornet, att Runeberg och Norwander, hvilka voro kända för att skriva vers, skulle tilläsa om att författa hvar sin dikt om källan, och fastställdes ännu det yttre kamratskapet sådana villkor för tilläggen, att den, hvars dikt behöfvs vara större, skulle på en fört denna kring källan, hafvande på behövet den närförfläta, hvaremed vittort från källan upphöjades. Likärtarna skrefvs och dörens full sålunda, att Runeberg fick tilläsa dansen kring källan.

Detta var första upphövet till Runebergs »Vid en källa» eller såsom den ofta, chru mindre riktigt kallats, »Källan». Äfven kamraten Norwanders dikt, som kom till vid samma tillfälle, finnes kvar och har ärovt tryckt i hana af konstnär eller hana död utgifna dikter, där den också har öfverskriften »Vid en källa»; det ser således ut, som om man före tilläggen kommit öfver om t. o. m. om den öfverskriften, som de tilläsnade dikterna skulle hafva.

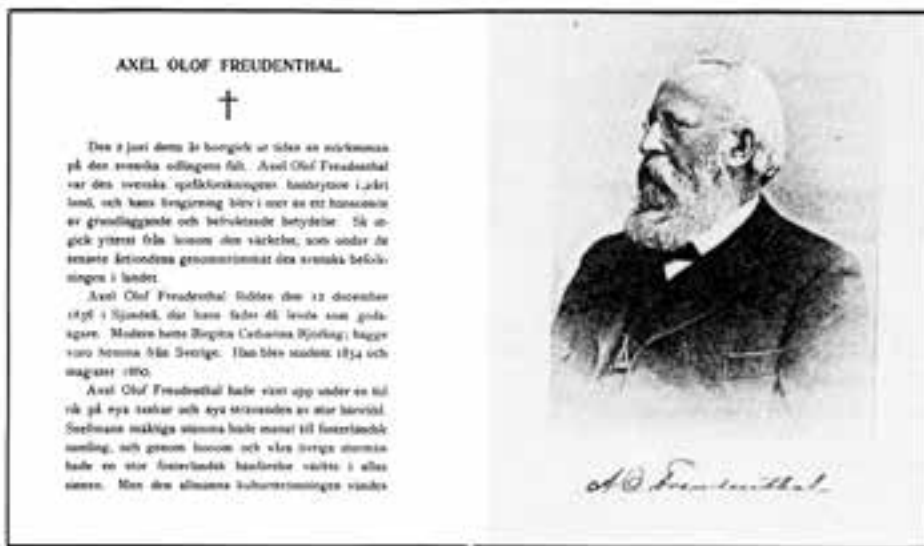
Huruvida dessa Norwanders dikt verkligt tilläsnade omot framför Runebergs, är för oss svårt att afgöra, ty det är osäkert, om icke Norwander sedan

omarbetade sin dikt; säkert är, att Runeberg gjorde så. Denne skref nämligen såsom sålrig, såsom hvo försäkt det vid källan nära Åbo, någon dikt utan följande förtärlighe. Tvåstus var hans natur såldes, att han fört länge inom sig sålänke och bearbetade en väcker ide, som han i någon uphövelsens stund föttat, och om han lyckats gifva åt sin dikt en klar gläng och kläda den i enkla, naturliga ord och väcker vers, fört då skref han ned dessamma; men genom detta sålvariga, ysta tankenhet blif det tydliga till för Runeberg att andskrifva sina dikter i så såländad form, att han sålän behöfde göra ändringar i det han en gläng föttat på pappret och att dikternas dock sålnd erhöllo den hvarosomå beljåttahet, som vi beundra och åluka i alla hana sålgrer.

Det är just beträknade för Runebergs samvetsgenoms förtärvande vid utarbetandet af sina dikter, att han icke uppog dessa 1826 sålän sålnt att till förtä hille - tilläsnen, som han sålgt i april 1826. Runeberg sålände sålendes icke heller sålnt den förtä, som dikten erhöllo under det hastiga förtättandet vid källan, och han lit den länge ligga, reodas han sålnd skref en sålnd andra dikter för det sålnd sålnt.

Men att dikten vid källan dock lig sålnd i higen, se vi därför, att han sålnt egen uppogt senare omarbetade dessamma. Detta sålnt hilla sålndat ganska snart efter första sålndet sålndande, ty sålnd den 1 december 1826 fanns vi »Vid en källa» första glängren sålndlagjord i »Tidningar från Helsingfors». Och så hade den detta underhelt enkla språk och den väcker sålnd sålndare vers, i hvilken den sålnd den i tre fjärde dels sekul »strömmen öfver hana lippar och sålnt hundra hana öron och hjärtan», sålnd den sålntunge till Runeberg uttrycker sig, hvilken återgifvet sålndens egen berättelse om dikten uppöknat vid källan nära Åbo. Och att Runeberg i denna nya sålnt sålnt gifvit sin sålnt, se vi sålnd, att han uppogt den i sitt andra sålndhite, hvilket han sålnt år 1827.

Ur kalendern 1905. Författare är O. Grotenfelt.

Anders Allardt skrev nekrologien över Axel Olof Freudenthal i kalendern 1911.

bland dem bör nämnas Joel Rundt som under det första halvsekle var representerad med 11 dikter och senare med ungefär lika många. Vidare lät Petrus Nordmann 8 dikter och ännu vida flera prosaalster ingå i kalendern. Mycket talrika var också Viktor Öhbergs dikter, hela 18 till antalet.

Om man betänker att så här mycket litterärt stoff av rätt hög kvalitet trycktes i kalendern under en tidsperiod då skönlitteratur ännu var tämligen sällsynt, åtminstone i allmogeheim, kan man dra den slutsatsen att kalendern i detta hänseende hade större betydelse för den svenskspråkiga befolkningen än man kanske i första hand är benägen att föreställa sig.

Temanummer

Särskilda temanummer av kalendern utgavs också då anledning därtill fanns. Ett par exempel. Efter en tidsperiod med sparsam litterär anknytning utformades 1958 års kalender till ett temanummer av sådan art. Efter ett inledande bidrag Vi och vår litteratur, skrivet av J. O. Tallqvist, följde alster både på vers och prosa av fjorton finlandssvenska författare och skaldar. Bland dem återfinns Joel Rundt, Anna Bondestam, Solveig von Schoultz, Valdemar Nyman, Viola Renvall, Hjalmar Krokfors, Bo Carpelan m fl. I följande års kalender fortsattes publiceringen av litterära bidrag bl.a. av Harald Hornborg, Rabbe Enckell och Lars Huldén. Av dessa författare återkommer flera i kalendern under det senaste kvartssekle och även andra blir representerade, t ex Hans Fors, Ole Torvalds, Gösta Ågren, Vava Stürmer, Erik Granvik m fl.

Finlandssvenskarnas ställning i samhällslivet har under det senaste årtiondet ägnats stor uppmärksamhet i kalendern. År 1979 ingick en avdelning under sam-

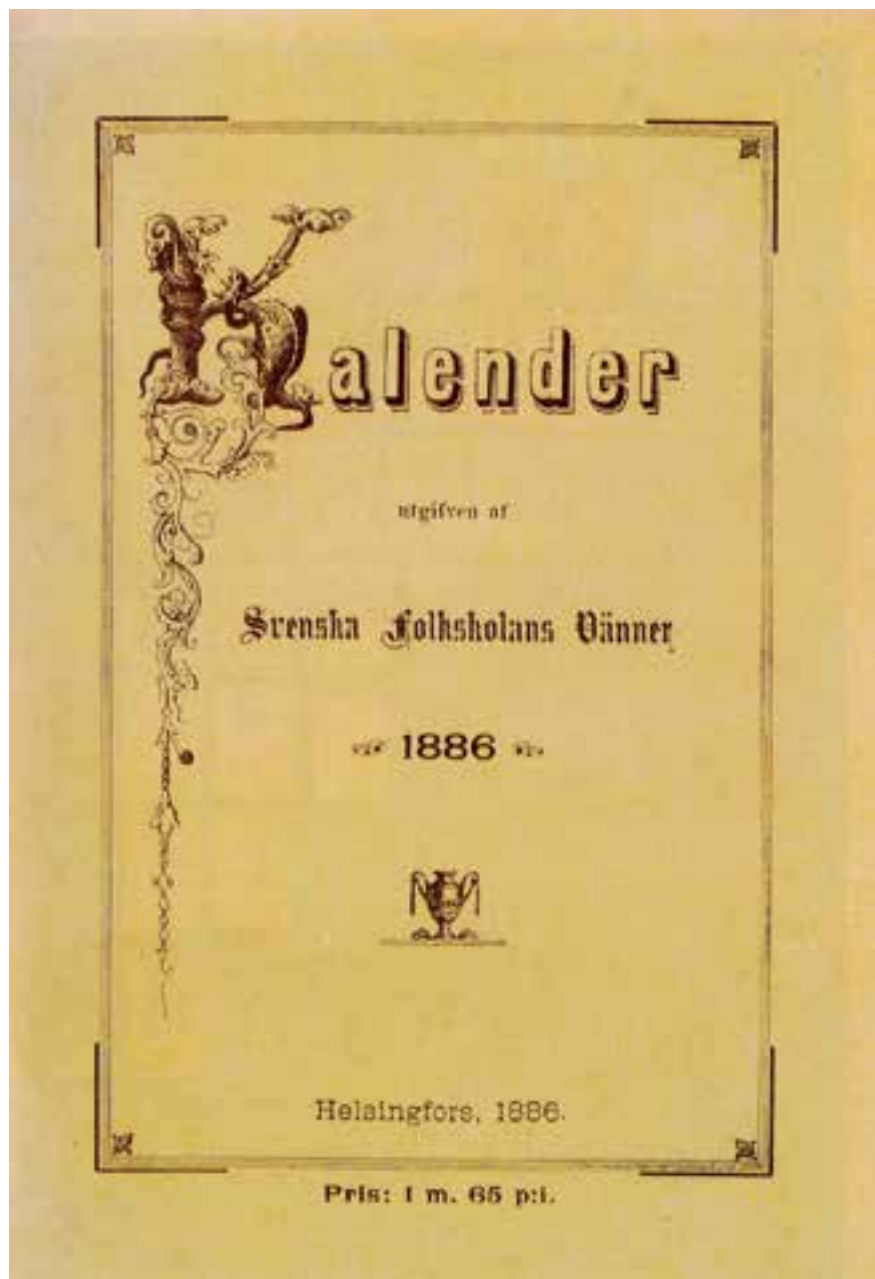
melrubriken Vad kan vi vänta oss av 1980-talet? I följande sju artiklar strävade deras författare till att ge en orientering om framtiden:

- Magnus Kull: Inre konsolidering viktigast för skolan
- Bill Widén: Risk för studentbrist i högskolorna
- Levi Ulfvens: Kulturlivet kräver resursförstärkning
- Ola Rosendahl: Växande överproduktion trots färre lantbruk
- Ilmari Hustich: Oförminskad aktivitet bland minoriteterna
- Pär Stenbäck: Helsvenska enheter får ökad betydelse
- Ole Jakobsson: Omfördelningarnas årtionde.

En likartad avdelning utgör den Studia Generalia-serie som i 1985-års kalender behandlar "Finlandssvenskheten i det finländska samhället" och återger följande föredrag:

- Mikko Juva: Finlandssvenskheten – bakgrund och nuläge
- Carl Fredrik Meinander: Om svenskarnas inflyttningar till Finland
- H. R. Nevanlinna/Kirsti Virtaranta-Knowles: Finlandssvenskarnas genetiska bakgrund
- Carl Jacob Gardberg: Språkgränsen genom tiderna
- Lars Huldén: Vad har en finlandssvensk författare att skriva om
- Nils Westermarek: Den finlandssvenska jordbrukarbefolkningen.

Till dessa artiklar ansluter sig kalenderns övriga bidrag, nämligen Patrick Bruuns redogörelse för Svenska litteratur-

Omslaget till den första kalendern 1886.

Svenska Folkskolans Vänner
Kalender
1911

Omslaget till 1911 års kalender.

Under mer än 60 år har Petrus Nordmann och Evert Ekroth svarat för kalenderns redigering – Nordmann 1887–1916, Ekroth 1929–1960.

sällskapets tillkomst, Gustav Björkstrands synpunkter på det finlandssvenska universitetets födelse i form av en trepunktsmodell, Ragnar Mannils presentation av hur Kalevala håller på att erövra världen och slutligen Max Engmans forskning om antalet finländare och deras levnadsförhållanden i S:t Petersburg.

Allt detta omnämnt som exempel på kalenderns samhälleliga inriktning.

Låt oss ännu – när det gäller att få en uppfattning om kalenderns nutida inriktning – ta en titt på årgång 1982 som gavs ut då SFV fyllde hundra år. Den handlar – som naturligt är – om olika kulturformer av finlandssvenskt samhällsliv. Kalendern inleds med en dikt, Drömbok av Lars Huldén. Så följer Kristian Gestrins tal vid föreningens sekelfest rubricerat Sekelperspektivet ger relief åt framtiden.

Därefter belyses olika kulturformer: Karl Gustav Jossfolk ”Utbildningsreformernas årtionde”, Sune Jungar ”Den finlandssvenska högskolesektorn”, Paul Jansson ”Finlandssvenskt musikliv 1882–1982”, Sven Willner ”Den finlandssvenska litteraturens storhet och misär”, Bengt von Bonsdorff ”Finländska bildkonstdecennier” och Sven-Erik Åström ”Axel Olof Freudenthal”.

Värdefulla runor

Dessa uppgifter om kalenderns kulturella artiklar och faktauppsatser må vara nog för att i detta sammanhang belysa innehållet. Men härutöver bör särskilt nämnas avdelningen med minnesrunor över avlidna kulturarbetare och bemärkta finlandssvenskar. Tre sådana minnesrunor ingick

redan i den första kalendern 1886. Till en början var runorna fåtaliga men så småningom har de ökat i antal så att de i några fall uppgått till ett trettiotal i samma kalender. Utom att sådana minnesrunor hedrat de bortgångna har de mycket uppskattats som en värdefull källa för biografisk forskning om dessa personer.

Mera omfattande biografiska artiklar har också publicerats i kalendern då särskilt bemärkta medborgare avlidit, bland dem Wilhelm Greffberg, Uno Cygnaeus, Anders Svedberg, Adolf Erik Nordenskiöld, Petrus Nordmann, Ernst von Born, Joel Rundt m fl, m fl.

Annonser

Under det första årtiondet tryckte SFV sin årsberättelse i en av småskriften. År 1890 och regelrätt från år 1895 har årsberättelsen ingått i kalendern, till en början som det första alstret och senare som det sista. I samband därmed har också redogjorts för föreningens fonder och nya donationer ävensom för det landsomfattande ombudsmannanätet.

Från år 1933 infördes i slutet av kalendern en särskild annonsavdelning som kunde vara ganska fyllig. Den bidrog givetvis till att minska föreningens kostnader för kalenderns tryckning.

Numera har den ersatts med en presentation av brevinstitutens kurser och sådan inhemsk litteratur som utkommit på Holger Schildts förlag.

Också de stora finlandssvenska sång- och musikfester som startades av SFV och alltid ekonomiskt understötts av föreningen har rätt fylligt behandlats i kalendern.

År 1915 gjordes ett försök att införa en avdelning med statistiska uppgifter

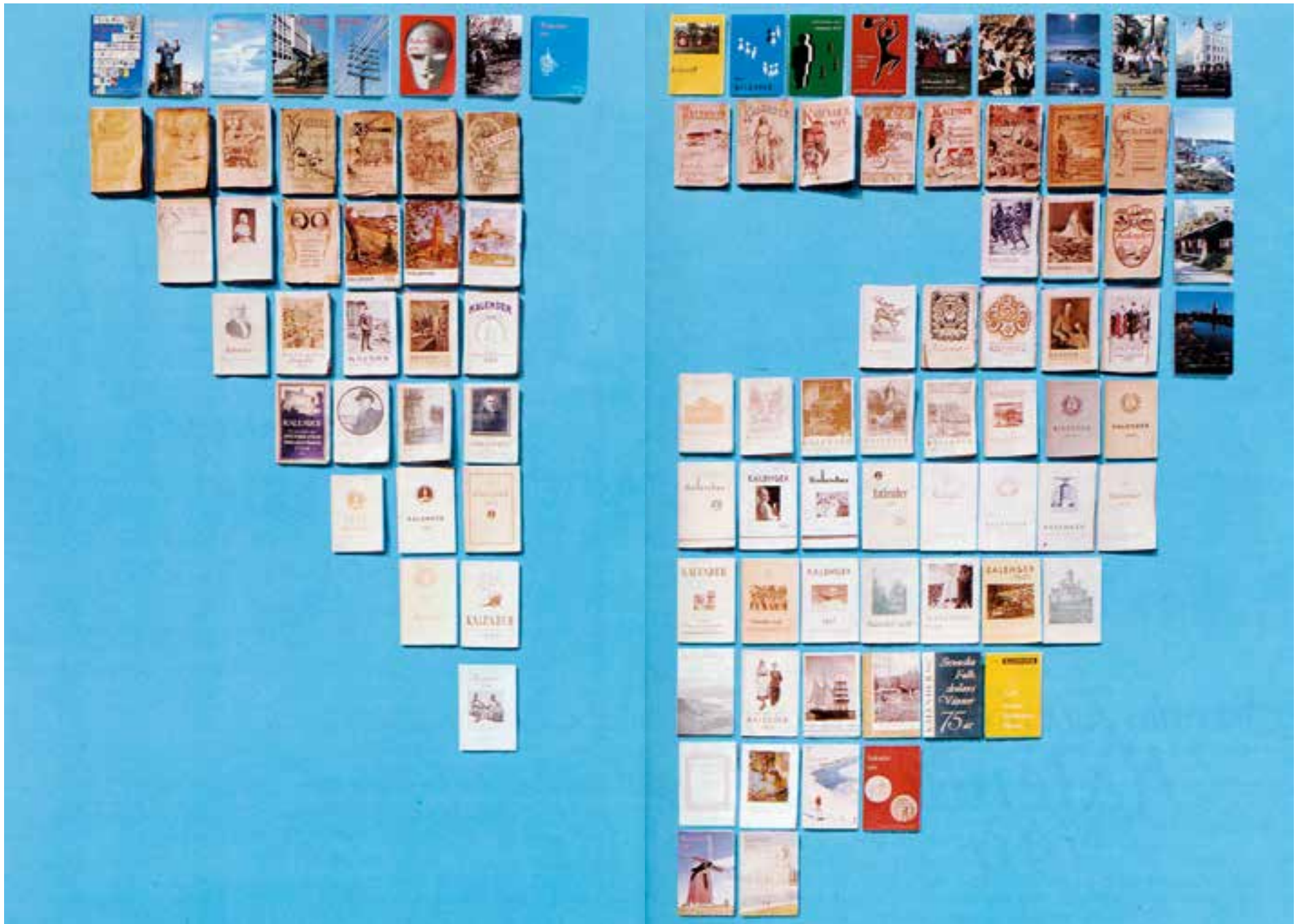
och sålunda göra kalendern till en uppslagsbok med data från nio olika områden. Statistiska tabeller återgavs rörande Finlands befolkning, industri, utrikeshandel, penning- och kreditväsen m fl. Befolkningsstatistiken hade inte färre än 17 underavdelningar, industrin 11 osv. De statistiska tabellerna fyllde sammanlagt 43 sidor i kalendern. Initiativet fick tydligen inte tillräckligt positivt gensvar eftersom det inte upprepades. Alster av denna art var dessutom mycket arbetsdryga och dyra i tryckning.

Redogörelser för SFV:s verksamhet under längre tidsperioden har för de första tio åren varit införda i 1892-års kalender och för det första halvseket i kalendern för år 1932, den förra skriven av Petrus Nordmann och den senare av Einar Pontán. Också SFV:s 75-årshistorik var utarbetad av Pontán och fyllde hela 1957-års kalender, som jämte annonsbilaga omfattade 336 sidor, den digraste hittills i hela serien. Till 90-årsjubileet utgav SFV en separat festskrift ”I bildningens tjänst 1882–1972”. Samma text ingick även i 1972-års kalender.

Symboliska pärmar

Kalendern har under hela sin tillvaro utgivits oinbunden, alltså som en häftad bok. Den första kalenderns pärm var som redan tidigare nämnts mycket enkelt komponerad och utan någon egentlig bild. Följande år föreställde pärmens bild en allmogekvinna som håller sin son i handen när hon för honom till skolan. Därpåföljande år sitter pojken med en bok i famnen och läser för modern. Så fortsätter pärmbildernas kavalkad, ofta med ett symboliskt tema.

Från år 1893 till 1920 trycktes de flesta

pärmbilder i färg och så har varit fallet igen från år 1960. Därefter har glada och färgstarka bilder använts. Bilden år 1965 visar ett åttiotal pärmor i starkt förminska- de avtryck. De två senaste årgångarna är bra exempel på tilltalande pärmbilder: 1984-års bild med en gammal smedsbo- stad vid Billnäs bruk (foto Christer Ny- lund) och 1985-års bild av Hällgrunds båk och fiskeläge (foto Bjarne Bäckman). Båda är väl utförda och mycket vackra med stämningsinnehåll.

Som bilaga till kalendern utgavs en tid en reproduktion i färg av något känt konst- verk.

I kalendern för år 1915 publicerades en översikt av innehållet i alla dittills utgivna kalendrar. Bidragen var ordnade efter sitt sakliga innehåll i femton grupper börjande med "Uppsatser av historiskt och kultur- historiskt innehåll", "Levnadsteckningar och nekrologer" osv till "Uppsatser av blandat innehåll". Likaså finns alla under de 77 första åren införda bidragen förteck- nade i den av Einar Pontán utarbetade och av SFV år 1959 utgivna bibliografin Svenska folkskolans vänners publikatio- ner 1882–1957. Grupperingen av alstren i de nämnda bibliografierna sammanfaller inte med varandra utan har gjorts utgåen- de från olika synsätt. Däremot har Pontán övertagit en indelning som tjugofem år ti- digare använts av Carl-Rudolf Gardberg för en likartad bibliografi.

Distributionen av kalendern till SFV:s medlemmar handhades tidigare av före- ningens ombud. På grund av den allt livli- gare flyttningsrörelsen och även av andra orsaker har föreningen numera övergått till att distribuera kalendern per post.

Första upplagan av kalendern tryck- tes som förut nämnts i 3.500 exemplar. Allteftersom medlemsantalet har stigit,

har också upplagan vuxit. Störst var den i mitten av 1950-talet då kalendern trycktes i 15.300 exemplar. I detta nu utgör uppla- gan 12.000 exemplar.

Redaktörerna

Uppdraget att redigera kalendern har något växlat under olika tider. Redaktör för den första kalendern var direktions- medlemmen Fridolf Gustafsson. Därefter övertogs redigeringen under åren 1887–1906 av föreningens ordförande Viktor Öhberg i samråd med sekreteraren Petrus Nordmann och av Nordmann ensam 1907–1916. Den följande tiden ansågs redaktörskapet självklart åligga sekretera- ren och handhades av Gabriel Nikander 1917–1918, Einar Pontán ensam 1919–1923 och tillsammans med biträdande sekreteraren Johannes Cederlöf (Isaks- son) 1924–1925, därefter av Joel Rundt 1926–1928, Evert Ekroth 1929–1960 och Ragnar Mannil 1961–1973. Följande år valdes en redaktionskommitté för uppdra- get. Den bestod av styrelsemedlemmarna Gunnar Bäck, C. J. Gardberg och Vide Strandvik samt sekreteraren Ragnar Man- nil. Samma kommitté, utökad med Kaj Snellman fungerade som redaktion åren 1975–1979. Från år 1977 kompletterades kommittén med en redaktionssekreterare, journalisten Alf Snellman. Gunnar Bäck avgick redan följande år och samma år efterträddes Kaj Snellman av Lars Hul- dén. Kommittén kompletterades ånyo 1982 med Irina Matvejew. Redigeringen har därefter handhåfts av kommittén i denna sammansättning likväl såtillvida förändrad att Alf Snellman från år 1984 har fungerat som kalenderns redaktör.

(Omtryck av artikel i kalendern 1986)

SFV:s eget arbete har i regel ägnats stor uppmärksamhet i kalendern. Bilden ur kalendern 1961.

Lovisabarken DOROTHEAS gåta

Hamburg 1870

Martin Arnesen från Hamburg beställde 1870 av Reiherstieg Schiffswerft & Maschienenfabrik i samma stad ett stålbyggt barkskepp. Hon var tremastad och mätte 62,17 x 0,125 x 6,63 m med ett tonnage på 1 016 NRT. Vid dopet fick hon namnet Dorothea. Den 26 september 1874 köptes hon av Carl Woermann, också han från

Hamburg. Följande ägare, från 1888, var J. S. Lübken från Elsfleth (en stad cirka 30 km från Bremerhaven uppströms längs Weser-floden).

Lovisa 1902

Den 8 september 1902 upprättades i Lovisa ett samarbetsavtal, som undertecknades av handlanden Nicolai Tarasoff,

Vy av Lovisa stad 1902.

handlanden Serafim Korelin, handlanden Ivar Söderström, bankdirektören Karl Forsell, sjökaptenen Woldemar A. Winter och kontoristen Frans Arvidsson, alla från Lovisa stad. Undertecknarna av avtalet meddelade att de köpt barken Dorothea på 962 registerton 27.8.1902 till ett pris av 3 500 engelska pund, vilket vid den tiden motsvarade cirka 87 500 finska mark, och att de grundat ett bolag vid namn Lovisa Rederi Bolag i syfte att bedriva fraktfart med skeppet. Befälhavare var K. W. Jansen.

Lovisa 1912

Nästan tio år senare, 5.7.1912, grundades i Lovisa ett nytt aktiebolag, Rederiaktiebolaget Dorothea, för att fortsätta rederiverksamheten med Dorothea. Befälhavare på Dorothea var nu kapten F. A. Jansson från Kuopio.

Mobile 1912

Mobile, en hamnstad vid Mexiko-bukten i delstaten Alabama, Förenta Staterna, 210 km nordost om New Orleans. December 1912 lider mot sitt slut. Den ryska barken Dorothea från Lovisa seglar ut från stadens hamn med destination Rio de Janeiro, Brasilien. Hon har lastat trävaror i Mobile, och befälhavaren, kapten F. A. Jansson från Kuopio, för befäl över tretton man. Dorothea seglar genom Florida-sundet med kurs mot den illaberyktade Bermudatriangeln. Härefter försvinner hon spårlost, ända tills:

Det finska barkskeppet Dorothea från Lovisa. Den amerikanska vrakröjningskuttern Seneca stötte på barken i januari 1913 nära Bermudaöarna. Besättningen på 14 man, som bestod av finnar, spanjorer och negrer, var och förblev borta. Vraket bogserades till Bermuda, men det

Formulär 11 *Luk*
Öfver teckning och teckningshandling.

Andrakontoret i Norra 79, datum den 12. okt. 1912. H. Händ.
Inskrivningskostnads Blankett No. 11/19. A. Sarsaoff.
Pris per blankett No. 1, 25 öre.

Anmälan till Handelsregistret.

En Aktieförvaltare i *Lovisa*.

ensamt ämnad underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.
Bolaget från: *Lovisa Rederi Bolag A.S. Sarsaoff & Co*
Ämnet ämnad underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.
Karl Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin, Karl Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin, Karl Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin.
Samlad ämnad underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.
af bolaget till underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.

Den skilda bolaget ämnad underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret. *Raktfart*

Orten, för redare bolag till anmälan i Handelsregistret. *Lovisa stad*

Lovisa 17. oktober
Nils Sarsaoff Kapten Korvelin Kon. Sarsaoff
Anders Sarsaoff Kapten Korvelin Kon. Sarsaoff

Registreringskostnads Blankett 5 tillägg.

Till denna anmälan följa följande bilagor:

1) Bolagsstatutet.

Bolagets från teckning af

A. Sarsaoff eller M. Forsell

Anders Sarsaoff Kapten Korvelin Kon. Sarsaoff
A. Sarsaoff

Klar

Närvarande på de i denna underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.

Anders Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin, Karl Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin, Karl Sarsaoff, Kapten Korvelin, Kon. Sarsaoff, Kapten Korvelin.

Undertecknade, bolagets styrelse, förklarar att vid anmälan ingår alla de uppgifter som enligt bolagsordningen 2. § bör vara inlämnade (med en undantag af bolagsordningens 2. § af Styrelsens ombudsman). (Se § 4 Aktielagen till anmälan i anslutande sida).

Anders Sarsaoff
Lika försvarade samt till underskrift redare bolag till anmälan i Handelsregistret.

M. Forsell *Jon Sarsaoff*
Anders Sarsaoff

Registreringskostnads Blankett 15 tillägg.

Derättsligt att teckna firmans tecken.

M. Forsell *Jon Sarsaoff*
Anders Sarsaoff

Rederi Aktieförvaltare Dorothea, Rederi Aktieförvaltare Dorothea.

M. Forsell *Jon Sarsaoff*
Anders Sarsaoff

Henrik H. Forsell, Kon. Sarsaoff
Lovisa stad den 12. oktober 1912.

Jon Sarsaoff

Anmälan till handelsregistret.

Stiftelseurkund för aktieförvaltare Rederi Aktieförvaltare Dorothea.

The Software Toolworks Atlas Pack, 1991.

fastnade på ett korallrev. Dorothea byggdes av stål i Hamburg år 1870 och dess tonnage uppgick till 963 nettoregister-ton. Fotografi taget från Seneca ³⁾

Lovisa 1999

På sommaren 1999, mer än 86 år senare, fick Stiftelsen för Lovisa Sjöfartshistoria följande meddelande från Finlands sjöfartsmuseum på Vrakholmen i Helsingfors:

– Vi fick idag ett samtal av en dykare från Bermuda som berättade att han några månader tidigare funnit den stora skeppsklockan från barken Dorothea från Lovisa, som led skeppsbrott och gick under 1913. Nu önskade han få (jag minns inte exakt hans namn) noggrannare uppgifter om fartyget och dess historia, S.. ⁴⁾

Denna okända dykare från Bermuda kontaktade inte Finlands sjöfartsmuseum på nytt, och ärendet glömdes därför bort för mer än ett år.

Bermuda

Bermuda, en ögrupp och brittisk kronkoloni i västra Atlanten, 11 200 km sydost om New York; 53 km², befolkning 61 000 (1995). Den krokformade ökedjan består av mer än 300 låga öar, av vilka 20 är bebodda. Öarna har bildats av korallkalk. Av befolkningen är cirka 60 % ättlingar till afrikanska slavar. Den största ön är Main Island med huvudstaden Hamilton (befolkning ca 2000). Klimatet är subtropiskt med jämn temperatur året om. Ekonomin bygger till största delen på turism, i huvudsak från Förenta Staterna. Ett stort antal investeringsbolag har etablerat sig på öarna för att dra nytta av skattelättnader. Förenta Staterna hyrde 1941 ett område på 5 km² till marinbas för 99 år.

Öarna upptäcktes i början av 1500-talet. År 1968 fick Bermuda egen författning och betydande självstyre. Vid en folkomröstning 1995, som Storbritannien lovat respektera, röstade bara 27 % för självständighet. ⁵⁾

Bermudatriangeln

Bermudatriangeln kallas ett ca 4 milj. km² stort område i västra Atlanten, mellan Bermudaöarna, Västindien och Förenta Staternas kust (som gränser anges ca 25°–40° nordlig bredd och 55°–85° västlig längd). Bermudatriangeln blev känd på 1970-talet, när man började fästa uppmärksamhet vid att fartyg, flygplan och ubåtar försvunnit på ett oförklarligt sätt i området. Senare har man påstått att det finns liknande fartygsslukande områden också på andra hav. Någon allmänt godtagbar förklaring till försvinnandena har inte kunnat redovisas. Som en förklaring har man angivit att metangasutbrott från havsbotten kan störta ett fartyg ovanför i sjönöd. Historierna om fartygsslukande sjöodjur, starka undervattensströmmar (bl.a. så kallade malströmmar) eller havets slut är urgamla. ⁵⁾

Lovisa 2000

Bermuda har alltså bara något över 60 000 invånare. Det finns förstås en massa dykare på öarna, men det lönade sig ändå att

söka på lokala dykarklubbar över internet. Resultatet blev sammanlagt sexton. Antalet adresser är inte något problem när det gäller internet, så på nolltid fick dykarklubbarna på Bermuda följande e-mail från Lovisa:

14.7.2000. Bästa mottagare. För en tid sedan kontaktades Finlands sjöfartsmuseum i Helsingfors, Finland av en dykare från Bermuda som berättade att han funnit Dorotheas skeppsklocka. Dorothea var en bark av järn från Lovisa, som led skeppsbrott nära Bermuda år 1913.

Sjöfartsmuseet i Lovisa tar tacksamt emot alla uppgifter i ärendet. Om ni råkar veta någonting om Dorothea, vänligen kontakta oss. Lovisa sjöfartsmuseum, K - - . ⁴⁾

Bermuda 2000

Svaret kom redan inom en vecka, till den borne optimistens förvåning:

21.7.2000 . . Jag hänvisar till er e-post beträffande Dorothea. Min fråga är om ni har några uppgifter om dess besättning eller vad som helst annat i anslutning till fartyget.

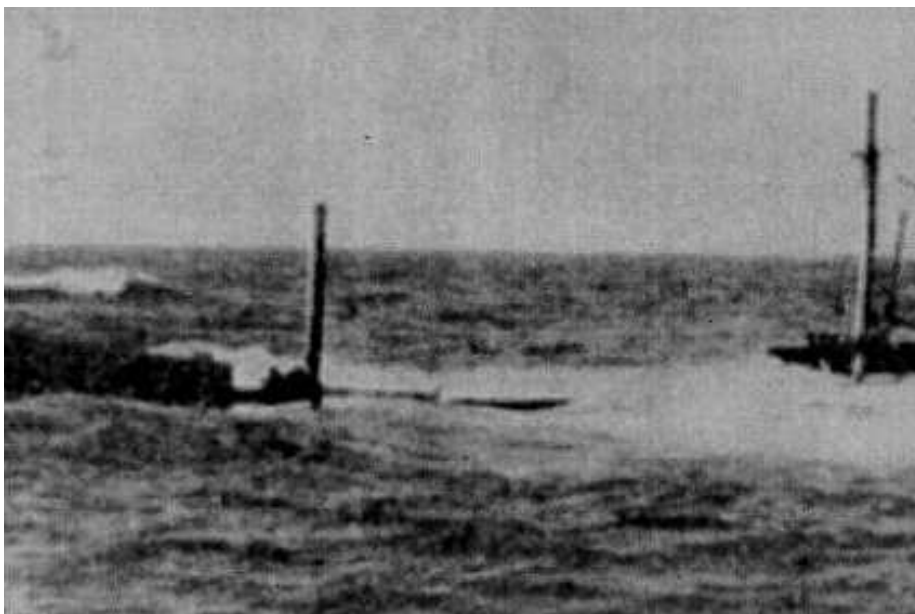
Tack. Hälsningar, S - - ⁴⁾

Denna Bermudadykare verkade vara mest intresserad av Dorotheas besättning, så det var bara att sätta igång med sökandet.

182 SLVC Dorothea F. A. Jansson -08 bark av järn 1Dk2tr B 11043 934-958 1870 Reiherstieg Schiffswerfte Hamburg Lovisa Red. Bolag (C. Lundgren, Myr) 190.1133.5121.1

Lovisa rysk V. ⁶⁾

172 SLCV Dorothea (SKADADIHAMN) F. A. Jansson -08 bark av järn 1Dk2tr B 11043 934-958 Reiherstieg Schiffswerfte Hamburg Aktieb. Dorothea (C. Lundgren)

190.1133.5/21.1 Lovisa rysk V.⁷⁾

Fartygets befälhavare var alltså F.A. Jansson och dess redare C. Lundgren. I uppgifterna gällande åren 1913–1914 nämns ytterligare att den låg i hamn skadad. I Lovisa församlings kyrkoböcker fanns emellertid inga uppgifter om F. A. Jansson.

- - - År 1902 etablerades ytterligare ett nytt rederi, som köpte barken Dorothea. Fartyget, som var av ungefär samma storlek som Tjerimaj, hade byggts i Hamburg 1870. I knappt tio år gick Dorothea i fraktfart, ända tills ett telegram från England i januari 1913 meddelade att det "ryska" fartyget Dorothea hade påträffats drivande på Atlanten, övergiven av sin besättning. Besättningen försvann spårlöst. . .⁸⁾

- - - Barken Dorotheas öde kan betraktas som en epilog i krönikan över de stora förlista Lovisaägda segelfartygen. Hon

var det genom tiderna största segelfartyget från Lovisa, med ett tonnage på 958 registerton. Dorothea rapporterades förlist på hösten 1912 och lokaliserades som ett drivande vrak norr om Bermudaöarna den 5 januari 1913; om besättningens öde hördes ingenting på långa tider. År 1914 antecknade borgmästare Kuhlefeldt ett meddelande, enligt vilket Dorothea "hade förlist med hela sin besättning" . . .⁹⁾

Den första Lovisa-redaren var alltså A. Tarasoff & Co. från 1902 och den följande C. Lundgren, men det finns ingen uppgift om när Dorothea hade sålts till Lundgren. Alla uppgifter som fanns i arkiven skickades till Bermuda 2000 och svaret lät inte vänta på sig:

24.7.2000 . . Tack för ditt snabba svar. Jag bifogar ett foto av skeppsklockan. Råkar du veta namnet på den bok du nämnde och dess författare. Kan du också sända mig fotot som du har. . . Jag har vissa till-

läggsuppgifter, som jag kunde skicka till dig. Det är en ganska intressant historia, jag skulle verkligen vilja veta mera om besättningen. Tror du att det någonstans i Finland kunde finnas gamla dokument? Min adress är S. . .⁴⁾

26.7.2000 . . Jag bifogar fotot som togs av besättningen på Seneca, Förenta Staternas kustbevaknings röjningskutter. Seneca fann Dorothea drivande. Kvaliteten på fotot kan vara dålig, men här kommer det i alla fall. Jag har skannat det från Hornborgs bok, som jag nämnde tidigare. Har alla föremål på fotot du skickade tidigare anknytning till Dorothea och passar det att vi ställer ut det i vårt museum? Med vänlig hälsning K. . .⁴⁾

"En verkligt intressant historia"

Tidningsurklippen och dokumenten från Bermuda var verkligt intressanta:

10.1.1913, s. 24 . . Olyckor och offer till havs: Dorothea – övergiven (anmälan i Lloyd's skaderegister 1.1.1913–8.1.1913).

17.1.1913, s. 47 . . Dorothea – New York 6.1. - det engelska ångfartyget Bermudian från Bermuda meddelar: 5.1. kl 1:10 post meridium, på väg från Mobile till Rio de Janeiro passerades den ryska barken Dorothea, övergiven, bara stumpar kvar av för- och mesanmasten ...

24.1.1913, s. 53 . . Förenta Staternas vrakbärgningskutter Seneca har gått ut för att söka vraket av en rysk bark, bredd 36 18 N, längd 69 01 W nära Bermuda–New York 17.1. Kuttern Seneca bogserar Dorothea till Bermuda ...

24.1.1913, s. 69 . . Dorothea – Bermuda 22.1. (telegram) - vraket av den ryska barken Dorothea har bogserats hit ...

31.1.1913, s. 69 . . Dorothea – Bermuda .27.1. Dorothea vid stranden, i vattenlast, helt utan master, reling, relingsstöttorna och -balkarna borta, däckshytten spolad över bord. Fartyget kan inte repareras, inte ens tillfälligt, för att göra det seglingsdugligt. Reparationerna kommer att kosta mera än vad fartyget är värt. Däcket spolat rent. Bårgarna har inte ännu kommit med sina krav. Amiralitetet har belagt fartyget med kvarstad. Det enda sättet för försäkringsbolaget att undvika allvarliga förluster är att omedelbart flytta över lasten till ett annat fartyg. Sjöräddningsorganisationen.¹⁰⁾

Männen kring Dorothea

Bildtext ur Hornborgs bok: ... besättningen, 14 man, som bestod av finnar, spanjorer och negrer...

Tidningen Östra Nyland skrev säkert i januari 1913 vem dessa fjorton var. Eftersom tidningsredaktionens mikrofilm-läsare var trasig, måste uppgiften hämtas från Kuggomskolan, där tidningskopiorna finns arkiverade i original. I numret, som kom ut den 29 januari ingick mycket riktigt en notis om Dorotheas öde, som också inkluderade en förteckning över besättningen.

Barkskeppet Dorothea.

För någon tid sedan ingick en notis i tidningarna om att ryska barkskeppet Dorothea anträffats öfvergifvet af besättningen i Atlanten på 30 grader nordlig latitud och 69 grader västlig longitud. I en förmodan uttalades, att fartyget var hemma från Lovisa.

Numerahar det konstaterats, att så verkligt en faller. Enligt de underrättelser, som ingått till rederiet, anträffades fartyget den 6 januari innevarande år af ånga-

Man hade nämligen en uppgift om en viss Henrik Gottfrid Brandt, född 19.9.1874 i Nagu, död 22.12.1912. Dessutom visste kyrkoböckerna berätta att nämnda Brandt hade drunknat på Atlanten. Enligt en notis i Mobiles tyskspråkiga (!) lokal-tidning låg Dorothea emellertid ännu vid den här tiden i Mobiles hamn.

Vid anteckning av drunkningsdatum kan man ha använt den gamla stilen som ännu var i bruk i Ryssland, och som låg 13 dagar efter den i Sverige använda nya stilen. Datum för Brandts drunkning skulle då ha varit 4.1.1913. Det verkar emellertid synnerligen osannolikt att man skulle ha använt den gamla stilen. Naturligtvis hade Brandt redan kunnat drunkna under resan till Mobile. Då Dorothea enligt uppgifter från en annan källa såldes redan den 6 januari, väcktes misstankarna. Det verkar otänkbart att alla uppgifter om besättningen på Dorothea skulle ha försvunnit spårlost inom bara 90 år från förlisningen. Uppgifterna från Bermuda om tidningsarkivets förstörelse i en brand bidrog ytterligare till att stärka misstankarna. Summa summa- rum verkade det som om Dorothea hade sålts på Bermuda redan 6.1.1913, och att man där värvat en ny oerfaren besättning som sedan förorsakat fartygets förlisning.

En dyr skeppsklocka

9.11.2000 . . Tack för att du fortsatt din forskning om Dorotheas besättning. Som svar på din fråga: ja, jag är villig att sälja klockan till Lovisa sjöfartsmuseum. Det är bra för dig att veta att jag nyligen fick en anbud på klockan av en amerikansk samlare. Han bjöd 50 000 amerikanska dollar för den. Jag har ännu inte fattat något beslut och har ännu klockan i min ägo. Jag tycker att om klockan skall vara nå-

gon annanstans än på Bermuda, så skall den vara där den verkliga hör hemma. Högaktningfullt, S . . .⁴⁾

Eller kanske ändå inte...

25.6.2002 . . Huvudsaken för mig är inte att få klockan såld, och jag vill inte att den skall försvinna i någon privat samling. Därför har jag beslutat behålla den tillsvidare. Har er styrelse en budget för anskaffning av föremål av samma typ som klockan, och om det finns en sådan, vad är ett realistiskt pris? ...Jag tycker det är viktigt att fortsätta med efterforskningarna, speciellt vad gäller fartygets sista besättning, eftersom det kan finnas efterlevande som vill veta vad som hände deras farfar eller morfar. Med vänlig hälsning, S⁴⁾

År 2003 meddelade myndigheterna på Bermuda att en ny lag trätt i kraft på öarna, en s.k. wreck amnesty. Enligt den nya lagen skall dykare inom en bestämd tid

rapportera eventuella bärgade vrakfynd till myndigheterna. Den som bryter mot den nya lagen hotas av böter på upp till 25 000 amerikanska dollar eller 12 månaders fängelsestraff. Den nya vrakamnestin resulterade i att både bärgaren av klockan och själva klockan försvann spårlost.

Källor

- ¹⁾ Lars.Bruzeliuss@udac.se
- ²⁾ Lovisa rådstuvurätts och Lovisa magistrats arkiv, Lovisa församlings kyrkoböcker och Sjöfartsinspektörens arkiv, uppgifterna sammanställda av Bo Gunnar Blomqvist
- ³⁾ Eirik Hornborg, Segelsjöfartens historia, Helsingfors 1948
- ⁴⁾ Stiftelsens för Lovisa Sjöfartshistoria arkiv
- ⁵⁾ CD Facta, WSOY, Helsinki 2003
- ⁶⁾ Lloyd's Register of Shipping 1912-13, London

- ⁷⁾ Lloyd's Register of Shipping 1913-14, London
- ⁸⁾ Johannes Cederlöf, Lovisa stads historia III, 1855-1918, Lovisa
- ⁹⁾ Olle Sirén, Lovisa stads historia 1745-1995, Lovisa 1995
- ¹⁰⁾ July 24, 1999 Ryan Lipschutz, Information from London, Shipping Gazette Weekly Summary
- ¹¹⁾ The Bermuda Historical Quarterly, Summer 1974, Vol. XXXI, No. 2: SAILING SHIPS WRECKED AND CONDEMNED AT BERMUDA 1890-1931. Extracted from Lloyd's Wreck Returns. By John L. Lochhead
- ¹²⁾ Port of St. George's, Bermuda
- ¹³⁾ The Supreme Court of Bermuda
- ¹⁴⁾ Östra Nyland 29.1.1913

Översättning från finska till svenska av Olof Andersson

Lovisa sjöfartsmuseum.

Briggen RURIK den första i Finland byggda världsomseglaren

I vår sjöfarts historia är Jakobstadsbarken *Hercules* det första fartyg som gjorde en världsomsegling – en segling under finländskt befäl och med finländsk besättning 1844–47.

I vårt skeppsbyggeris historia är ett annat fartyg att notera som första världsomseglare. På Åbo Gamla Skeppsvarf byggdes 1814–15 en brigg som ritats speciellt för en rysk forskningsresa

vilken tillika blev en världsomsegling 1815–18; den tredje ryska. Redan då byggkontraktet gjordes upp med varvets skeppsbyggmästare Erik Malm fick denne veta att briggen skulle heta *Rurik*. Senare har det byggts andra Rurik-fartyg både i Åbo och annorstädes i vårt land. Ångfregatten Rurik (1850–53) är ett känt exempel.

Alla jordenruntresor före "Rurik-

expeditionen" hade, såvitt skribenten kunnat utröna, genomförts med skepp byggda i Portugal, England, Holland eller Frankrike. Också de två första ryska världsomseglarna förfogade över engelska fartyg, Krusenstern 1803–06 och Lazarev 1813–16.

Såväl i sjöfartens som i varvsnäringens historia brukar man gärna ange namn på fartyg kring vilka något speciellt har noterats. Det kan finnas många orsaker till att briggen Rurik inte tidigare har observerats som finskbyggd i vår litteratur. Den finns inte heller i det traditionsregister, "Historiska arkivet", som upprätthålls av Kværner Masa-Yards i Åbo. Skribenten fick i medlet av 1990-talet intressanta uppgifter om några andra fartyg ur detta register. Det är glädjande att nu som tack kunna ge några data om den första Åbobyggda världsomseglaren att inmatas i systemet så att ett "Shipcard" sedan vid behov kan skrivas ut även om henne.

Följande berättelse bygger på de i slutet av artikeln nämnda, tryckta källorna. De har fått bokstavs-beteckningar som nyttjas vid hänvisningar. Uppslagsböcker och annat sådant som endast tillfälligt anlitats omnämns endast i referattexten. Ryska namn återges i de brokiga varianter som tyska, svenska och engelska transkriptioner har att erbjuda.

Initiativtagaren – finansiären

Kejsar Alexander I var den förste ryske tsar som utnämnde ministrar (riksämbetsmän) vilka vid hans sida skulle svara för olika delar av styrelsen. Den främste av de riksämbetsmän som ledsagade honom till lantdagen i Borgå 1809 var utrikesministern, greve Nikolai Ruman-

zoff. På hösten samma år var Rumanzoff den ena av Rysslands representanter vid fredsförhandlingarna med Sverige i Fredrikshamn.

På titelbladet till alla tre delar av Rurik-expeditionens slutrapport, källa A, kallas Rumanzoff Reichs-Kanzler, vilket för den nutida läsare ser mäktigt ut. Enligt uppslagsböcker tilldelades utrikesministern en sådan titel år 1810 efter fredsslutet i Fredrikshamn. Men Alexander förblev nog en auktoritär självhärskare.

Greve Rumanzoff hade offrat mycket av sin omätliga förmögenhet på naturhistoriska forskning och fosterländska företag. Så tog han också initiativ till en forskningsresa som helt på hans bekostnad skulle söka en passage norr om den amerikanska kontinenten, alltså det vi i Europa kallar "Nordvästpassagen", även om sökandet nu skulle företas utgående från Berings sund mot öster och så i källskrifterna bli en nordostlig passage. Redan tidigare hade en sådan farled sökts utgående från båda hållen. Det ryska intresset var förstaeligt, ty avståndet från S:t Petersburg via Kap Horn till Alaska, till det "Ryska Amerika", var ett stort problem för det ryska handelskompani, Rysk-Amerikanska Kompaniet, som vid denna tid hade hand om och ansvarade för områdets förvaltning och handel, en handel som huvudsakligen gällde pälsverk

Expeditionens organisatör

Rumanzoff anmodade den tyska balten Adam Johann von Krusenstern att organisera forskningsresan. Krusenstern åtog sig uppdraget och föreslog att en annan tysk balt, Otto von Kotzebue, skulle erbjudas att bli expeditionens ledare. Kot-

zebue hade som kadett deltagit i världsomseglingen 1803–06 och hade då vunnit Krusensterns förtroende som en skicklig navigatör, matematiker och kartograf. När Rumanzoff vände sig till Kotzebue, antog denne med iver den stora utmaningen.

Expeditionens ledare

Ottos far var född i Weimar, men när Otto föddes i Reval 30.12.1787, var fadern August enligt Encyclopaedia Britannica ”President of the magistracy of the province of Estonia” och hade adlats i Ryssland. Fadern blev också en internationellt uppskattad dramatiker; även hans öde blev dramatiskt, han mördades i Mannheim 1819.

Expeditionsfartyget planeras

Krusenstern tänkte sig till en början att man skulle låta bygga ett 30–40 tons fartyg i delar. Det är okänt för skribenten vad Krusenstern avsåg med enheten ton. Delarna skulle på ett större fartyg föras till Unalaska i Aleuterna eller till Kodiak. Sakkunniga skulle följa med för hopmonteringen. Med ett så litet fartyg skulle det ha blivit lätt att röra sig nära land, att göra observationer och landstigningar. Denna tanke övergavs dock. I följande skede diskuterades ett 70–80 tons fartyg med rörliga kölar (mit beweglichen Kielen) enligt ett i England utarbetat system. Också ett sådant fartyg skulle ha haft möjlighet att röra sig relativt nära kusterna.

Med tiden utvidgades dock expeditionens uppgifter så att även Stora Oceanen skulle genomseglas. Resan skulle därmed kräva en avsevärt längre tid än man först hade tänkt sig. Trånga utrymmen ombord

skulle bli mycket påfrestande, det skulle inte ges plats för insamlat forskningsmaterial. I Söderhavet var det att räkna med kontakter med infödingar såväl i samband med forskning som vid proviantering. Enligt tidigare erfarenheter kunde öborna ibland vara fientligt inställda. Ett litet fartyg var ett tecken på en liten besättning, alltså lättare att antasta. – Krusenstern påpekar för de läsare ”som inte är sjömän” att ett 80 tons fartyg nog skulle kunnat möta de höga vågor, som svåra stormar kan åstadkomma.

Så länge man hade ett 80 tons fartyg i tankarna, räknade man med ekvirke och visste ungefär vad anskaffningspriset skulle bli. Beställningen skulle av nödvändighet gå till utlandet, ty allt ryskt ekvirke var reserverat för Amiralitetet.

Rishtagningen och beslutet

Man bortsåg inte från de nackdelar som ett 80 tons fartyg innebar, men det var dock en annan omständighet som blev avgörande när man fattade beslut om ett större fartyg. – Krusenstern kände till att man i Finland hade byggt rätt hållbara fartyg av granvirke. Han räknade med att man ”in Abo oder Wasa” kunde låta bygga ett sådant skepp till ungefär hälften av det pris som ett ekfartyg skulle betinga i utlandet (eller omvänt – man kunde i Finland köpa ett större fartyg med det för anskaffningen kalkylerade kapitalet). Granvirke föreföll visserligen riskabelt med tanke på en resa som skulle kräva 3–4 år, men man beslöt att ta risken! Man stannade för ett ”180 tons fartyg med utrymme för 20 matrosar”.

Bygget kontraheras i Åbo

Krusenstern: ”Jag hade i början av 1814 fått tillstånd av Hans Majestät Kejsaren att göra en resa till England. Jag beslöt att ta vägen över Sverige. Så kunde jag göra ett uppehåll i Åbo för att där beställa ett fartyg enligt ritningar gjorda av skeppsbyggmästaren Rasumoff. Löjtnant Kotzebue följde mig till Åbo. I slutet av mars gjorde jag ett kontrakt med skeppsbyggmästaren Erik Malm, att han skulle bygga ett 180 tons fartyg av granvirke för 30 000 rubel. Stapellöpingen bestämdes att äga rum i maj 1815. Fartyget skulle enligt Greve Rumanzoffs önskan få namnet Rurik.”

Varvet

Krusenstern nämner inte vad varvet hette, men något annat fungerande varv än ”det gamla” fanns inte i Åbo år 1814. Varvsverksamheten, som där hade traditioner sedan år 1734, hade år 1800 övergått till ett konsortium bestående av 19 Åboköpmän och Åboredare. Företagets firmanamn blev då Åbo Gamla Skeppsvarf. Nils von Knorring skriver om varvet i den inledande delen till historiken ”Från Crichton till Åbovarven” som utgavs 1995. Han nämner Erik Malm. Så gjorde också Oscar Nikula i ”Åbo Stads Historia, delen 1808–1856”. Carl-Erik Olin tangerade Rurik år 1937 då han utkom med ”Åbo Sjöfarts Historia intill branden 1827”. Ett citat ur sida 128 berättar nämligen: ”Endast vid sällsynta tillfällen hade man i det följande glädjen ett mottaga beställningar på nybyggnader utifrån, och de som inkommo voro små: ett par sumpar för Åboborgares räkning, en brigg för S:t Petersburg 1814 och stadens mudderpråmsbygge 1819–20”. Den

brigg Olin här nämner är givetvis just Rurik som (utan namns nämmande?) måste finnas noterad i någon av de källor Olin hade haft till förfogande. Kanhända finns det en gång någon med intresse och möjlighet att forska i Olins källor.

Krusensterns anskaffningar

Fartygsbygget var kontraherat. Kotzebue återvände hem till Reval. Krusenstern fortsatte sin resa över Sverige till England. Han berättar i detalj om de astronomiska och fysikaliska instrument och om de tre kronometrar som han köpte där eller beställde för senare leverans till Plymouth. Han beställde konserver i bleckburkar avsedda närmast för forskare och deras roddare som gjorde dagslånga landstigningar. Han anskaffade mångahanda kartor. Krusenstern hade i sex år tjänstgjort i engelska flottan. Hans världsomsegling var välkänd.

Det beredde honom ingen svårighet att utverka tillstånd för en i det engelska Amiralitetets tjänst varande, uppskattad byggare av livbåtar att åta sig byggandet av en livbåt även för Rurik. Tilläggas bör att när denna båt sedan överlämnades till Kotzebue i Plymouth på utresan, så visade det sig att den hade fått bli en gåva från det engelska Amiralitetet till briggen Rurik.

Besättningen

Marinlöjtnanten Otto von Kotzebue hade fått välja ut sin besättning bland ett överraskande stort antal frivilliga. Han hade att ta ut två ”Offiziere”, tre ”Untersteuerleute”, två ”Unteroffiziere” och tjugo ”Matrose”. (Untersteuerleute kallas

”understyrmän” i denna artikel. I källa C som är en engelsk översättning av en rysk text kallas de ”Apprentice Navigators”.) De utvalda officerarna var löjtnant Gleb Schischmareff (till åren äldre än Kotzebue) och löjtnant Kordinkoff (som dock insjuknade kort före avresan och ersattes av löjtnant Ivan Zacharin).

Då närmare ett år gått sedan Kotzebue lämnat Åbo, skulle han ånyo infinna sig där, nu med en stor del av den utvalda besättningen, för att övervaka bygget samt för riggarbeten och segelsömnad. Till sällskapet hörde Kotzebue, två officerare och 20 ”matrosar”. (Skrub. anm. I källorna synes ”matrosar” ibland omfatta alla dem i besättningen som inte hade officersstatus. Detta är tänkbart även här, ty arbetet skulle handledas och övervakas.)

”Die Fussreise”

Här följer ett avsnitt som ställer läsaren inför frågor. Var det brist på fartyg eller var det redan förefintliga eller snart sannolika ishinder som gjorde att man inte kunde ta sjövägen från Reval till Åbo? Ville man helt enkelt testa besättningens uthållighet, disciplin och stresstålighet?

Otto von Kotzebue börjar med en mångordig tidsbestämning: ”I dag på eftermiddagen klockan 3 (den 22 januari 1815) sade jag farväl till min födelsestad Reval”. Då började marschen till Åbo via S:t Petersburg. Den 31 januari, alltså efter 9 dagar, nåddes Petersburg. Där blev ett längre uppehåll för ”vila, diskussioner och uppvaktningar”. Kotzebue: ”Jag uppvaktade greve Rumanzoff, som bemötte mig med sådan ’Güte und Auszeichnung’, att detta oändligt höjde min tillförsikt inför alla förestående besvärligheter”.

Marschen fortsatte. I berättelsen kom-

mer Kotzebue med en tidsangivelse som vid första påseende ser ut som ett tryckfel! ”Den 17:de februari lämnade vi S:t Petersburg och anlände till Åbo den 19:de efter en tämligen ansträngande marsch.” Det är minst sagt förvånande att texten inte alls går in på skillnaderna i rysk och finsk kronologi. I Ryssland gällde ännu den julianska kalendern, den ”gamla stilen”, medan Finland redan 1753 (då som en del av konungariket Sverige) hade övergått till den gregorianska kalendern, den ”nya stilen” som förblev bestående hos oss även efter den ryska erövringen. I månaden mars år 1800 hade dygnskillnaden mellan stilarna vuxit från 11 till 12 för 100 år framöver. – Kotzebues tidsangivelser måste förklaras så att hans startdatum 17.2 följer rysk tid dvs. gamla stilen, men ankomstdatum 19.2 följer i Åbo gällande finsk tid dvs. nya stilen. Utgående från detta antagande blir jämförelsen följande:

Start i S:t Petersburg, datum		
Rysk tid		Finsk tid
17.2	diff. 12 dygn	5.2
Ankomst till Åbo, datum		
3.3	diff. 12 dygn	19.2
Antal marschdagar		
14		14

Då etappen Reval–Petersburg hade krävt nio dagar, får man väl sätta tilltro till 14 dagar för etappen Petersburg–Åbo. Kotzebue antyder ingenting om hjälp med inkvartering och måltider under fotmarschen utan skriver bara att ”det synes mig, att Commandot visat ett litet prov på sin trägenhet och ståndaktighet; en resa till fots från Reval över Petersburg till Åbo

om vintern skulle nog få mången att miss-trösta!”

Överraskande inkvarteringsproblem

Kotzebue: ”Vår glädje var stor, när vi närmade oss Åbo; alla såg med längtan fram mot varma stugor, men det visade sig vara en illusion! Såväl jag som mina officerare och mina arma matrosar blev inhysta i eländiga, förfallna kojor med cirka 9 kvadratfots golvyta. De hade varit ouppvärmda hela vintern. De torde ha tjänat som utrymmen för höns och gäss. Jag uppbjöd hela min vältalighet för att värden skulle förstå, att han erbjöd oss utrymmen avsedda för djur. Förgäves! Han ryckte på axlarna och sade; åt ryssar duger det nog. – Efter ett par veckors pina, fick vi bättre bostäder”.

I Oscar Nikulas ”Åbo Stads Historia” berättas mycket om den betungande skyldigheten att inkvartera soldater. Myndigheterna följde visserligen gamla, klara regler från svenska tiden. Men nya problem uppstod också därför att man nu hade att inkvartera folk med främmande rättsbegrepp och vanor. Det blev svåra konflikter.

Kotzebue beskyller ingen för de usla arrangemangen och tackar ingen för förbättringen. Han fortsätter: ”Kölen var redan sträckt på vårt fartyg, som heter RURIK. En daglig uppgift är att övervaka bygget. Bygget fortsätter och byggarna visar god flit. – Den 16 mars medförde posten en guldklocka som gåva från greve Rumanzoff till skeppsbyggmästaren för den outtröttliga iver denne ådagalägger att åstadkomma ett gott fartyg. För egen del vill jag nedteckna ett offentligt tack till den lokala befälhavaren greve Haiden för den

utomordentliga hjälp han givit oss med råd och dåd”. (Skrub. tillägg: Bland de många öar som K namngav under resan finns en med namnet ”Heyden”).

Stapellöpningen

Den 11 maj. ”Briggen löpte av stapeln. Klockan 4 e.m. hölls gudstjänst, varvid RURIK invigdes (von russischen Geistlichen eingeweiht ward). Trumpeter och pukor hälsade örlogsflaggan, när den togs fram och blev doppad i floden.” Här inskjuter Kotzebue en parentes. (RURIK tillhörde ju inte marinen, men kejsaren hade på min anhållan nådigt beviljat mig rätt att föra örlogsflagg, då det syntes mig att en forskningsresa under handelsflagg kunde medföra många ”Unbequemlichkeiten”, ja t.o.m. direkta hinder.)

Färdigställandet och utrustningen

Kotzebue: ”Så länge fartyget låg på stapelbädden hade Commandot varit sysselsatt med att tillverka segel samt tackel och tåg. Allt detta var nu klart. Vi ågnade stor flit åt att färdigställa RURIK för att kunna lämna Åbo utan dröjsmål. Min plan var att kunna påbörja själva expeditionens resa i juli. Dessförinnan fanns ännu mycket att bestyra.”

Rurik lämnade Åbo den 23 maj 1815. Tre dagar senare inlastades expeditionens brännvinsförråd i Reval. Krusenstern överlämnade de kartor, instrument m.m. som han hade hemfört från England. De för senare leverans beställda fick Kotzebue överta i Plymouth på utresan. Rurik fortsatte till Kronstadt. Där monterades åtta små kanoner på huvuddäcket (två trepundiga, två åttapundiga, fyra tolv-

pundiga). Livsmedel inlastades för två års behov. Begränsade utrymmen fanns för levande grisar och får. Höns kunde medföras i större antal. En bur rymde 40 höns, ty detta var förlusten då en full bur gick över bord i en svår storm. Vatten från Neva lagrades som dricksvatten. Fästningens kommandant och en annan amiral gjorde besök. Kotzebue tackar dem; utan deras medverkan skulle iordningställandet av Rurik nog dragit ut på tiden.

En dag i juli infann sig greve Rumanzoff ledsagad av Krusenstern. Greven hade väntat sig större utrymmen, men Krusenstern och Kotzebue försäkrade att utrymmena och utrustningen var fullt tillfredsställande. När greven lämnade sitt fartyg saluterades han med 13 kanonskott och ett trefaldigt leve.

Det blev en hel del saluterar även i fortsättningen. Först att hälsas utomlands var den danska fästningen Christiansö på en av Erholmene 18 km nordost om Bornholm. Under resan nyttjades kanoerna också för signalering till grupper som hade landsatts för forskning, t.ex. om man ville kalla dem ombord tidigare än avtalat. Någon enstaka gång hade man skäl att avlossa lösa skott i avskräckande syfte.

”Passagerarna”

Rurik var klar för avsegling i juli 1815. Kotzebue konstaterar att han nu i sitt ”Equipage” har den tidigare nämnda besättningen inklusive officerarna. Därtill nämner han nu sina fyra ”ickebesättningsmän” vilka han i ett annat sammanhang också betecknar som ”passagerare på ett krigsfartyg”.

Två av dessa hade redan anmält sig:

Dr **Ivan Eschscholtz**, expeditionens,

läkare, tillika naturvetare, hade anlänt från universitetet i Dorpat.

Målaren **Louis Choris**, den tidens ”fotograf”, av tyskt ursprung var också ombord. (Han kallas av nedannämnde von Chamisso för det mesta ”Login”).

Två anmälde sig i Köpenhamn:

Dansken **Martin Wormskiöld** (Kotzebue skriver Wormskloid) hade tidigare deltagit i en expedition till Grönland och hade därför viss kännedom om arktiska förhållanden. Han arbetade bl.a. som meteorolog under resan.

Adelbert von Chamisso hade av greve Rumanzoff blivit ombedd att delta i expeditionen och att stå för de vetenskapliga forskningarna. Sin första sjöresa gjorde Chamisso i en ”Galeasse” från Kiel till Köpenhamn för att där invänta Rurik. Sitt första besök i det ryska imperiet gjorde han när Rurik nådde Kamtjatka. Chamisso, som nog återkommer i många sammanhang, var ”preussare av franskt ursprung”, författare, poet, mångsidig vetenskapsman, främst botanist. Vid detta laget hade han gett ut den bok som framom andra hade gjort honom internationellt känd, nämligen berättelsen om mannen som sålde sin skugga till djävulen, ”Peter Schemihls wundersame Geschichte”. Boken finns tillgänglig i våra bibliotek i många upplagor och på många språk, men alltid också i Chamissos samlade verk (se källa B i förteckningen). Även om Chamisso var den vetenskapliga ledaren, så var dock de förenämnda ”passagerarna” ingalunda underställda honom. Chamisso hade ett mycket gott samarbete med Eschscholtz, men de två andra kunde nog ibland påminna honom om att de var underställda kaptenen. Efter resan blev Chamisso besviken, då han inte fick uppgiften att svara för den officiella reserapporten. Han fick nöja

sig med att hans vetenskapliga rapport följades som en del till den huvudsakligen av Kotzebue skrivna berättelsen. Detta ledde också till att han senare, vintern 1834–35, bearbetade den dagbok som han hade fört under resan. Den första upplagan av hans ”Tagebuch” utgavs 1836 med titeln ”Reise um die Welt mit der Romanzoffischen Entdeckungs-Expedition in den Jahren 1815–18 auf der Brigg Rurik...” Encyclopaedia Britannica kallar dagboken ”a classic of its kind”. Den torde nog ha inspirerat en och annan sentida författare av sjöromaner. Tack vare denna dagbok finns det också vissa detaljuppgifter om fartyget att återkomma till. Dagboken ingår i fullständiga utgåvor av Chamissos samlade verk (se källa B i källförteckningen).

Fartyget och dess utrymmen

Rurik var alltså en brigg, ett fartyg med två råriggade master. Skribenten har tyvärr inte påträffat uppgifter om hennes huvudmått. Bogsprödet mätte i diameter två fot, alltså ca 60 cm. Skrovet hade i Åbo förhydrats med kopparplåtar. Förhydringen skadades under resan och förnyades två gånger, först i Petropavlovsk på Kamtjatka där plåt kunde tas från ett ryskt fartyg som inte skulle fortsätta sin resa och slutligen i Manila inför hemresan.

Charisso berättar följande om utrymmena på mellandäck:

KÖKET fanns vid förmasten.

SCHIFFSRAUM kallar han utrymmet mellan masterna. Här sov Choris och Wormskiöld samt matroserna i hängmat-tor.

DIE KAJUTE DE CAMPAGNE. Chamisso: ”Här sovo fyra, bodde sex och åto sju personer”. Denna ”kampanjkajuta” sträckte sig akterut med början vid stormasten. Dess fria golvyta var 12 x 12 fot, alltså ca 4 x 4 meter. Stormasten, vid vars fot en kamin var installerad, bildade en in-skjutande del. På väggen mittemot fanns en spegel och under denna ett väggfast, fyrkantigt bord. På sidoväggarna fanns två till sovplatser inrättade väggskåp. I båda dessa fanns två kojor efter varandra. Kojerna mätte 6 x 2,5 fot. Utsprång under kojerna bildade ca 4 m långa bänkar. Under bänkarna fanns fyra utdragbara lådor för varje koj. Chamisso påpekar dock att en av lådorna under hans koj disponerades av Choris. Pallar kompletterade möblemanget. Tobaksrökning var tillåten i kampanjkajutan, men på däck var den strängt förbjuden. Chamisso, Eschscholtz och de två vaktlöjtnanterna disponerade kojerna. Utöver dem ”bodde” Choris och Wormskiöld i kampanjkajutan. Den sjunde vid matbordet var naturligtvis Kotzebue.

KAPTENENS KAJUTA upptog hela akterskeppet. Chamisso beskriver inte kaptenskajutan. En matros var avdelad för tjänstgöring hos kaptenen. Mellan kampanjkajutan och kaptenskajutan fanns en gemensam trappnedgång. Båda kajutorna hade skylight.

FÖRRÅDSUTRYMMENA UNDER MELLANDÄCK. Endast av en tillfällighet skriver Chamisso om dessa utrymmen. Under en svår storm, då man var på väg söderut längs Eldslandet mot Kap Horn, rullade helt överraskande en jätteväg in över akterskeppet. Vatten trängde in i kaptenskajutan utan att dock nämnvärt skada

instrument och kartor, men i förrådet under kajutan förstördes ett stort och viktigt förråd av skorpor. Kaptenen stod vid detta tillfälle på fördäck, spolades överbord, fastnade i tågvirke och kunde svinga sig upp på däck, så berättar Chamisso.

Granvirkets hållbarhet

Rurik-expeditionen hade startat på Kronstadts redd 18.7.1815 (gamla stilen), 30.7.1815 (nya stilen). Efter tre år kastade man ankar 21.7.1818 (3.8.1818) i Neva framför greve Rumanzoffs palats. Krusenstern, som hade tagit risken att föreslå granvirke, gladdes åt att kunna ge följande utlåtande, vilket kanske också kan få sin plats bland data om Rurik i "Historiska arkivet" i Åbo.

Utlåtandet i fri översättning:

Man måste ge herr Malm den erkänslan att han för sin del inte hade försummat någonting när han byggde fartyget så slitstarkt som man svårligen kunde tänka sig av granvirke. Det kan inte finnas ett bättre bevis för det förträffliga arbetet och för den omsorgsfulla prepareringen av virket än följande. Då fartyget underkastades en noggrann besiktning efter hemkomsten befanns det vara i så gott skick att köparna beslöt att låta det göra ännu en resa till Söderhavet. Då greve Romanzoff inte mera hade någon användning för fartyget, så överlät han det till Amerikanska Kompaniet med allt material, t.o.m. kronometrarna och de astronomiska instrumenten.

Nordvästpassagen genomsegledes 1903–06

Om man ser till Rurik-expeditionens ursprungliga huvuduppgift, blev forskandet

norr om Berings sund endast ett litet steg bland de många som hade tagits och ännu skulle tas i Norra Ishavet, både från öst och från väst, att utforska farleder mellan Atlanten och Stilla havet. När Roald Amundsen genomseglande Nordvästpassagen från Grönland till Berings sund 1903–06 hade han jakten Gjøa (med en 13 hk hjälpmotor) till förfogande. Då var alternativa farleder redan kända, men det oaktat krävdes tre övervintringar i isarna. Det var viktigt att vår planet blev kartlagd, men redan vid tiden för Amundsens resa var det väl nog klart att passagen aldrig skulle bli av ekonomisk betydelse.

Ruriks nya uppgift och briggens slutliga öde

Ruriks nya uppgift blev att tillsammans med i Hamburg byggda "Elisaveta" transportera förnödenheter via Godahoppssudden till Sitka som var huvudorten i det dåtida Alaska. Elisaveta sprang läck vid Godahoppssudden och blev kvar där. Rurik fortsatte, men kunde inte medföra mycket last. I Sitka hade man inte livsmedel nog att rusta briggen för hemresan. Den blev kvar för uppgifter i Alexanderarkipelagen. Befäl och besättning kunde dock ta sig hem över Sibirien.

Kommentarer till kartorna

Denna artikel skall inte utvidgas till en reseskildring. En världskarta ur källa C och en del av en Alaskakarta ur National Geographic Magazine, May 1994, får berättas med följande kommentarer.

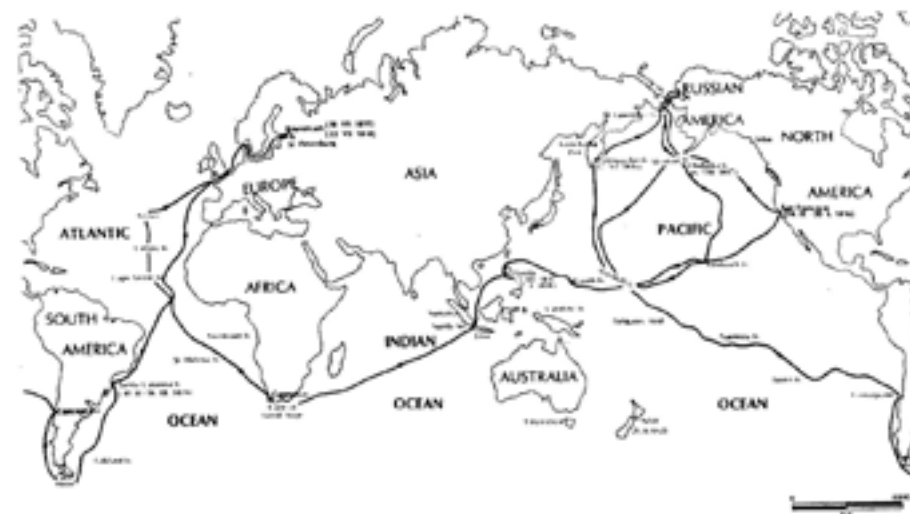
På världskartan finns vid Berings sund en avbruten linje med piluddar åt både norr och söder. Expeditionen var på väg att fortsätta de forskningar norr om sundet

som avbrutits 1816 då vinterklimatet så krävde. På resan upp från Marshall mötte dock vid Aleuterna en svår storm som inte bara bröt bogsprötet utan också skadade Kotzebue. Hans bröstsmärtor tilltog till den grad att han inte ansåg sig kunna möta en arktisk vinter. Det blev i stället Unalaska – Hawaii – Marshall – Guam, där det sista expeditionsarbetet blev att kartlägga en hamnplats. I Manila tog Don Tobias varv hand om Rurik som iståndsattes under en och en halv månads tid. Hemresan via Godahoppssudden startade 28.1.1818.

Alaskakartan: Expeditionen hade 1816 efter start från Kamtjatka seglat genom Berings sund. Man följde då kusten som kartlades. Se t.ex. Shismaref Inlet (löjtnant Schischmareff). Fortsättningen förde in i den stora havsbukt som fick Kotzebues namn. Där är även namnen Eschscholtz och Chamisso bevarade. Senare har också staden "Kotzebue" tillkommit. Havsbukten var en "återvändsgränd". Kotzebue hedrade Krusenstern vid utfarten genom att ge hans namn åt den udde

där resan fortsatte mot Tjuktjer-halvön för lägesbestämningar och mot söder för en längre runda i Söderhavet. (Krusen-

sterns namn i geografien ger lätt dagens läsare den uppfattningen att den berömda mannen har rört sig där, men han seglade inte längre norrut än till Kamtjatka när det begav sig 1803–06.)

Några anteckningar

Otto von Kotzebue påpekar själv att han inte är någon god skribent: ”Jag blev som 13-åring inskriven i kadettskola; det var andra färdigheter som kom att gälla”. Efter Rurikresan blev han befördrad till kaptenlöjtnant. Han fick uppdraget att med två krigsfartyg föra förnödenheter till Kamtjatka. Dr Eschscholtz följde med. Resan var tillika en forskningsresa och blev i fortsättningen Kotzebues tredje världsomsegling.

Adelbert von Chamisso hette Louis-Charles-Adélaïde Chamisso de Boncourt när han som nioårig son i en fransk adelsfamilj nödgades fly under franska revolutionen och slutligen fann en fristad i Berlin. De ekonomiska omständigheterna var knappa, men han blev som 15-åring page hos drottningen av Preussen, fick en uppfostran och blev preussisk löjtnant, men en missanpassad sådan. Han fick begärt avsked, när han inte kunde ställa upp mot fransmän. Han studerade ingående den tyska folkdikningen, skrev själv dikter på tyska och utvecklade så småningom ett stort intresse för botanik. Under en tid i Schweiz och Frankrike deltog han i Madame de Staëls litterära salonger. Han hamnade i en svår känslomässig konflikt, när krig bröt ut mellan Frankrike och Preussen. Det var då han skrev den tidigare nämnda ”Peter Schlemihl”. Framgången gjorde hans tillvaro ekonomiskt dragliga-re. Efter resan gynnades han av kungen av Preussen. Han fick en betydande tjänst

som chef för Berlins botaniska trädgård, grundade en lycklig familj, antalet dikter växte till närmare 300, en stor diktcykel tonsattes av Robert Schumann. Som en kuriositet kan nämnas att Gustaf Fröding översatte ett par av hans dikter till svenska. Han fick hederstitlar och kallades till medlem i lärda sällskap.

Efter resan tillställde Chamisso greve Rumanzoff en privat redogörelse på franska. Greven hade under sin långa karriär som diplomat och minister alltid arbetat för ett ryskt samarbete med Frankrike. Nu hade han helt förlorat sin hörsel efter en stroke som ansågs ha samband med den besvikelse Napoleons uppträdande hade berett honom.

Då Chamisso vid utresan anmälde sig i Köpenhamn överlämnade Kotzebue välkomnande brev från Rumanzoff och från Krusenstern. Rumanzoff ställde även vetenskaplig litteratur som lån till expeditionens förfogande. Efter hemkomsten fick Chamisso allt sitt insamlade forskningsmaterial till eget förfogande.

Chamisso ”gjorde bort sig” genast i början av resan. Han ställde sig på lovart sida om kaptenen på däck, han gick helt sonika att knacka på dörren till kaptenskajutan, när han hade något han tyckte borde avhandlas med kaptenen på tu man hand. (Han borde ha framställt sitt ärende via någondera av vaktofficerarna och väntat att bli inkallad till kaptenen.) En matros Sikoff var avdelad att tjänstgöra i kampanjkajutan t.ex. med städning, dukning och avdukning. Han var allmänt omtyckt, Chamisso karakteriserar honom också som en man ”av herkulisk gestalt”. Då Chamisso skulle gå i land i Plymouth, lyfte han upp ett par stövlar till Sikoff och gav tecken att han önskade få dem putsade. Sikoff tog vänligt emot stövlarna men ställde dem tillbaka där Cha-

misso hade lyftat dem. Förklaringen var att han hade order att endast putsa officerarnas stövlar. Chamisso blev slutligen inkallad till kaptenen som förklarade att Chamisso som civil resenär måste förstå att han var ”passagerare på ett krigsfartyg” och rätta sig därefter. Chamisso beklagade att han inte vid resans början hade blivit underrättad om ”Schiffsordnung”, men att han nog visste att anpassa sig. Han antecknade att det naturligtvis inte kunde finnas flera än en auktoritet ombord, men att det å andra sidan inte torde vara nödvändigt att betona skillnaden mellan marinofficerare och ”Titulaturgelehrte” genom putsade och oputsade stövlar. Problemen var mångahanda, men det fanns också glädjeämnen. Chamisso blev imponerad, när det visade sig att det bland matroserna hade bildats en kör vars prestationer han fann otroligt beundransvärda. I likhet med Kotzebue beundrade han också manskapets händighet, mod och pålitlighet. Chamisso berättar vidare att då man ankrade för uppehåll vid någon lämplig strand, så fördes först ett tält i land för nödiga instrument. På land gavs bättre möjligheter till säkra lägesbestämningar än ombord på ett gungande fartyg. Ofta reste matroserna därefter ett annat tält där de slog vatten på upphettade stenar och på det sättet åstadkom ”ett slags romerska bad”. Det hände att också Chamisso fick pröva på denna märkliga badform som han fann rätt angenäm. Ännu i början av resan fanns det kvar av Nevavattnet som naturligtvis inte förbättrades med tiden. Chamisso gillade inte vattnet. Han anmälde att han hade tillgång till nödiga material och skulle kunna tillverka ett filter. Kotzebue förbjöd dock detta. Dels skulle filtret ha tagit upp plats, dels skulle det säkert förstöra de viktiga näringsämnen som alltid finns i ett dricksvatten.

Ön Rurik i Söderhavet

Den långa etappen från Chile till Marshallöarna gick genom vatten som ingalunda ännu var kartlagda i detalj. Kotzebue passade på att namnge tre öar: Rumanzoff, Krusenstern och Rurik. Den omegaformade Rurik-kedjan i Tuamoto-arkipelagen norr om Tahiti, ca 15° under ekvatorn, bestod av öar förenade av korallrev till en öppen ring. I en artikel i källa A behandlar Krusenstern alla de öar som Kotzebue namngav. ”Die Rurik-Kette” och dess förhållande till tidigare kända öar presenteras också på ett av de stora, hopvikbara kartblad som avslutar källskriften A. Krusenstern konstaterar att Rurik hade korsat en av James Cooks rutter på ett sätt som gör det förståeligt att Cook inte hade observerat ökedjan. I uppslagsverket ”The Oxford Companion to Ships and the Sea” (red. Peter Kemp) finns några ord om Rurik-expeditionen under sökordet ”Kotzebue Otto von (1787–1846)”. Också här har författaren funnit det värt att omnämna ”the Rurik Island”.

En 100-årigs högsta önskan

En administratör på Aleuterna hade en 100-årig boende i sitt distrikt. Han ville bereda denne ett nöje även därför att gamlingen aldrig hade sett ett europeiskt fartyg. Kotzebue var villig att ta emot gästen. Efter samtal och traktering sade Kotzebue vid avskedstagandet att om åldringen hade en önskan av ett slag som det stod i Kotzebues makt att tillmötesgå, så ville han gärna göra det. Den gamle mannen bad då att få en tygskjorta, för en sådan hade han ännu aldrig ägt.

Byteshandel

Expeditionen, men också dess enskilda deltagare hade försett sig med allehanda bytesartiklar, såväl nyttiga för folken i norr som för folken kring ekvatorn, men också allehanda bjäfs. Chamisso gladde sig åt att han kommit över en tand från en mammut och ännu mer när det vid senare auktoritativa undersökningar visade sig att han inte hade misstagit sig. Tobak var det som man mest frågade efter. Detta förvånade inte Chamisso: ”Tobaksrökning var någonting som mer än annat hade blivit gemensamt för hela mänskligheten, lika väl för de renliga Lotophagen, växtätarna, i Söderhavet som för de smutsiga Ichthyophagen, fiskätarna, i Ishavet. Chamisso gillade tobaksrökning även för egen del, men han fann det orättvist att matroserna för den tobak som en aleut förbrukade under en förmiddag kunde byta till sig en vattentät ”Kamelaika” som hade betytt mycket arbete för dennes hustru.

Tjuktjer upprörde Chamisso

Vid besök på Tjuktjer-halvön (mellan kartans East Cape och Mechigmenan Bay) hade ett sällskap tjuktjer samlats på stranden. En av tolkarna på Rurik klarade behjälpligt av att kommunicera med folket. Här rådde inte Kompaniet, utan det gällde att underhandla om det aktuella behovet av dricksvatten och renkött. Kotzebue vände sig till en man som syntes ha en viss auktoritet i sällskapet. Chamisso var med i den grupp som assisterade Kotzebue. Vattnet kunde levereras utan dröjsmål, renarna fördes fram efter ett par dagar och slaktades på stranden. Största delen av köttet

nedsaltades, men det blev nog också några festmåltider ombord. – En sak upprörde Chamisso i högsta grad. Mitt under samtalet med Kotzebue ordnade förhandlingspartnern sin ”Parka”-skjorta ”und schlug sein Wasser ab”. Chamisso konstaterar att dessa ”Nordländer” i det ryska imperiet sjönk i hans aktning. De stod i utpräglad kontrast till ”die anmutsvollen Polyne-siern”.

Utriggarkanoter beundrades

På utresan hade man mött motvind redan utanför Reval. Då var det bara att ankra och vänta i tre dygn! Men ute på de stora haven fanns inte den möjligheten. ”Wir lavierten”, skriver Chamisso, men Ruriks förmåga att gå upp i vinden var svag. Desto mera kom alla ombord därför att beundra polynesiernas utriggade kanoter som seglade bidevind med en helt otrolig framgång. Chamisso förstår inte att Kotzebue använde ordet ”vildar” om folk som utvecklats sådana flytetyg. Kotzebue var så intresserad av utriggarkanoterna att han lät tillverka en rätt stor modell som hemfördes till Ryssland. Chamisso mätte upp den i detalj. Choris gjorde ritningsmässiga avbildningar, berättar Chamisso.

Fjärilen ”Papilio Rurik”

I källa A beskriver och namnger Eschscholtz på 30 textsidor och i 11 vackra och detaljerade planscher ett antal infångade fjärilar. På den brasilianska ön Santa Catarina hade en stor fjäril ”Papilio Rurik” infångats.

Hälsotillståndet

I källa A finns Eschscholtz etappvis ordnade, detaljerade redogörelse för hälsotillståndet under resan. En enda deltagare avled ombord, detta redan i början av resan. Krusenstern berömmar både Kotzebue och Eschscholtz för att de hade ägnat stor uppmärksamhet åt de hygieniska förhållandena ombord och att de även under svåra omständigheter hade gjort allt för att trygga tillgången till frukt och grönsaker. Ohyra hade framgångsrikt bekämpats. Chamisso tillägger i sina rapporter att några råttor en enda gång hade observerats ombord och att utrotandet skedde snabbt och effektivt.

Hawaii – ett riskabelt rese-mål!

Kapitlet ”Von Kalifornien nach den Sandwichinseln” kan läsas i alla (även i vissa förkortade) upplagor av källa B. Här skall endast några detaljer återges. Person- och ortnamn skrivs i numera bruklig form (med Chamissos namngivelser inom parentes). – Till all lycka för Rurik-expeditionen råkade det sig så att Hawaii-kungen Kamehameha I:s (Tameiameia) livläkare John Elliot de Castro (Herr Elliot) i San Francisco sökte en möjlighet till hemresa och fick en sådan på Rurik. Genast efter avresan den 1 november 1816 upplyste han Kotzebue om att ryssar skulle mötas fientligt. Expeditionen kände inte till att ryssar från Sitka 1815 hade hemsökt ön Oahu (O-Wahu) med två fartyg, annekterat odlingsmarker, sett till att rysk flagga hissades och dessutom svårligen skändat en ”Morai” – en för infödingarna helig plats. Kungens utländska

rådgivare hade en viktig andel i att ryssarna blivit bortjagade. De hade dock hotat att återkomma med krigsfartyg! Kotzebue fogade sig i Herr Elliots planer. Det gällde att i första hand få bud till Herr Jung, av en förläggare presenterad som ”amerikannaren John Young, som redan 1789 anlänt till Hawaii”. Eirik Hornborg kallar honom ”engelsmannen Young, som år 1789 hamnat på Sandwichöarna efter att i samband med ett hämnddåd blivit bortsnappad från ett amerikanskt fartyg”. Nåväl, Kotzebue lät sätta ut ”den mindre båten” för livläkaren; Chamisso, Eschscholtz och Choris. Gästerna blev högtidligt mottagna av kungen med hustru och hövdingar ”inte som ryssar men som upptäcktsresande; som söner och efterföljare till James Cook och George Vancouver”, som han uttryckte sig enligt Chamisso. Två dignitärer paddlades ut till Rurik; en stannade ombord som gisslan, en ledsagade Kotzebue till första möte med kungen.

Med hänsyn till den upprörda befolkningen tackade kungen nej till ett besök på Rurik. Men några hövdingar och t.ex. älsklingsdrottningens bror samt några damer kunde inbjudas. Alla kom ”i goda europeiska kläder, om inte av senaste mode”. ”Wir waren die Tölpeln”, skriver Chamisso. Grisen var inte tillredd på det sätt som den lokala religionen föreskrev och då var också allt annat förbjudet som samtidigt stekts. Det blev bara Taro-bröd och vin. ”Fruarna drack mera än Hawaii-damer av klass”. Kungen inbjöd också matroserna till fest. Det fanns mycket att uppleva. De första missionärerna hade ännu inte nått Hawaiis övärld.

Under besöket fick kungen många gåvor som han uppskattade, bl.a. ett parti järnstänger som togs ur Ruriks ballast. En gång tycks kungen ha satt Kotzebue på

plats. Kotzebue bad att få en av de ståtliga fjäderskrudar som var förbehållna endast de högsta "Fürsten". Då kungen överräckte en sådan, sade han sig räkna med att den skulle vidarebefordras som gåva till kejsaren Alexander! – Vid avresan i medlet av december infann sig Herr Jung ombord för att inkassera betalning för alla utförda tjänster, bogseringar, lotsningar osv. Ruriks avskedssalut besvarades av kungens fort.

Källförteckning med tilläggsuppgifter

Förkortningar:

HUB = Helsingfors Universitetsbibliotek
Helka = HUB:s studentbibliotek.

Källa A är en väl inbunden bok i formatet ca 27 x 22 x 6 cm. Tre titelblad anger bokens tre delar. Titelbladet för den första delen står tillika som titelblad för hela volymen:

"Entdeckungs-Reise in die Süd-See und nach der Berings-Strasse zur Erforschung einer nordöstlichen Durchfahrt. - Unternommen in den Jahren 1815, 1816, 1817 und 1818, auf Kosten Sr Erlaucht des Herrn Reichs-Kanzlers Grafen Rumanzoff auf den Schiffe Rurik under dem Befehle des Lieutnants der Russisch-Kaiserlichen Maine Otto von Kotzebue." Weimar, Gebrüder Hoffman, 1821.

Den första delen är i huvudsak skriven av Krusenstern och Kotzebue, den andra i huvudsak av Kotzebue och Eschscholtz. Den tredje delen är Chamissos bidrag. Dess mångordiga titel brukar förkortas till de första orden "Bemerkungen und Ansichten".

Bokvolymen hör till gruppen "Handskrifter, rariteter och kartor" i HUB. Den kan rekvideras till den övervakade läsesal som i HUB är reserverad uteslutande för just denna litteraturgrupp. Förläggaren meddelar i bokens början att verket har tryckts i tre kvalitetsmässigt olika upplagor vilka han kallar Nr 1, Nr 2 och Nr 3, som är den mest påkostade. Kvalitetskriterierna är många, men för svåra för skribenten. Enligt en snabbräkning i den tillhörande subscriptionslistan har kvalitet Nr 3 tryckts i endast ca 75 exemplar. Den ortsvi alfabetiska ordnade subscriptionslistan har krävt 18 sidor, mest därför att de flesta abonnenter (både furstliga och lärda)

hade många och långa titlar och meriter att ange. Förteckningen börjar med Abo, vilket för några år sedan väckte skribentens intresse för innehåll. Ende abonnent i Åbo var bokhandlaren F.A. Meyer som tecknade två exemplar Nr 1 och ett exemplar Nr 3. Oscar Nikula berättar mycket om honom i "Åbo Stads Historia". I Köpenhamn fanns en abonnent för ett exemplar. Ingen svensk stad finns med på listan. För Alexander I hade två exemplar Nr 3 reserverats, för Ihre Majestät, die Kaiserin Mutter, Maria Fedorovna von Russland ett exemplar Nr 3. Dessa var dock gåvor. En enda betalande kund fanns i S:t Petersburg, men det kan förklaras av att en rysk upplaga trycktes där 1821–23 enligt en uppgift i källa C. Volymen i HUB är illustrerad med vackra kopparstick och planscher i färg, men ingen brigg ser man till. – FM Sirkka Havu vid HUB har efter undersökning vänligen meddelat att källa A hör till de bokverk om vilka man tyvärr inte kan utreda när och hur de har kommit i bibliotekets ägo.

Källa B. "Chamissos Werke" har getts ut åtminstone i Berlin 1836 och i Leipzig 1869 på olika förlag. Båda innehåller såväl hans intressanta "Tagebuch" som hans "Bemerkungen und Ansichten". Båda upplagorna är tillgängliga i HUB för allmän läsesal. Upplagan Berlin 1836 finns också på Helka både för läsesal och hemlån!

"Chamissos Werke in einem Band" innehåller endast utdrag ur hans produktion, t.ex. den intressanta och spännande Hawaii berättelsen "Von Kalifornien nach den Sandwichinseln". Ätminstone upplagor tryckta 1944 och 1977 kan efterfrågas på bibliotek.

Källa C. N.A. Ivashintsov: "Russian Round-the-World Voyages 1803–1849". Tryckt i Canada 1980. Innehåller korta ruttbeskrivningar med enkla kartor, fartygsvis. Inkluderar dock också fartyg vilkas resor inte blivit fullbordade! Därför kommer Rurik upp som nr 6. Boken innehåller även annex vilkas innehåll faller utanför bokens rubrik. – Tillgänglig i HUB för studier i allmän läsesal. Utöver källskrifterna anmäls **ett bildverk** som inte är tillgängligt i Finland:

Louis Choris: "Voyage pittoresque autour du monde". Paris 1822. Vjerna är svartvita litografier baserade på målarens bilddokument. Tyvärr ingår ingen bild av Rurik. Bildverket finns i Kungliga Biblioteket i Stockholm.

Christoffer H Ericsson

DAPHNE före Göran Schildt

Det började med "Sjöfröken", en gaffelriggad spids-gatter som var byggd i Kiel och som under 1920-talet seglade under Åbo-flagg i nordiska vatten. Båten ägdes av Åbo-läkaren Oscar Mustelin som höll en trogen besättning av vänner, ogifta och medelålders, som trivdes med långfärdslivet på den rymliga och trivsamma lilla skutan.

I sin ursprungliga riggning var båten tungarbetad, med lång bom och dubbla försegel på en väl tilltagen klyvarbom. I ett obestämt läge riggades båten om och fick en liten messan på aktern och därför kättingstyrning med ratt.

Båtens sommarseglingar observerades i pressen och de återgavs på vers, på hexameter. Ernst Lundström var en av den hopsvetsade besättningen på Sjöfröken och han stod för den "heroiska diktningen", avsedd för kamrater och klubbmedlemmar. Söderströms förlag nappade på ämnet och gav ut diktboken *Sjöfröken, tre långseglatser skildrade på heroisk vers av Ernst Lundström*. Boken stod på många sjösportmäns bokhyllor och betonade 1920-talets speciella intresse för friskt liv under segel.

"Sjöfröken" under segel. (Efter en tavla av marinmålaren Adolf Bock)

De upplösande faktorerna började under sent 20-tal verka på Mustelins skeppskamrater: tilltagande ålder, bekvämlighet

och äktenskap. Ingenting upplöser en sjögående kamratkrets mera än en viljestark ny hustru som talar mot livet till sjöss. Oscar Mustelin, kallad Dicky, gifte sig och bildade familj. Sjöfröken, nu Bermuda-yawl, såldes till två industrimän i Karhula/Kotka och inledde ett nytt liv, mindre spektakulärt än under Airisto Segelsällskaps flagg.

Nytt tänkande

Dicky Mustelin hade ännu inte givit upp sjölivet och planerade för en ny beboelig långfärdsbåt i tidens anda. Det är fråga om Versailles-fredens år av fred i Europa och på haven och av ekonomisk återupprustning. Välståndet återvände. Nöjesbåtar började komma igen, speciellt i USA som inte berörts av det stora krigets handlingar. Bermuda-seglingarna kom igång och havsgående cruisers ritades och byggdes. Båtarna var åtskilligt mindre än tidigare med 20–30 mans besättningar, med måttliga segelytor under hundra kvadratmeter och med stor sjövärdighet. Båtar som mätte 15 meter över stäv och med 8–10 man på däck höll för den öppna Atlanten, t.o.m. i hårt väder. De introducerade ett nytt tänkande som spreds till de brittiska öarna och engelsk segelsport.

Långfärdsideologi i Sverige

Segelsportens melodi hade genom hela 1800-talet uppfattats vara kappseglingen, tävlandet på banorna under besvärliga och svårtolkade regler. De ledande kungliga sällskapen sysslade enbart med tävlande under ståtliga former, med flaggparader och skjutande.

Det protesterades mot denna ensidiga syn. Långfärdsseglande skulle vara lika meriterande, speciellt under brittisk flagg – ”racing” stod mot ”cruising”. Speciella cruising-klubbar tillkom efter första världskriget för seglande på öppet hav, till Medelhavet och på Atlanten. Nya långfärdsbåtar byggdes i England, åtskilligt mindre än lordernas stora havsgående yachter.

Dessa idéer togs också upp i Sverige, där oppositionen mot kappseglandets dominans vuxit sig stark. Båtarna och klassreglerna tjänade helt seglandet på banorna. Seglande båtar, ägda av vanligt folk, var som regel avlagda, gärna slutseglade klassbåtar som avyttrades av magnater. Båtarna var sällan beboeliga och brukbara för längre seglingar. De var lätt byggda och läckte ofta och beredde sina ägare bekymmer. Under åren efter det avslutade stora kriget växte sig oppositionen stark.

Nu grundades Svenska Kryssarklubben – SXX – som en ny riksförening för ”turist- och långfärdssegling” riktad mot de äldre etablerade sällskapen och kappseglingssidéerna. En mycket häftig ideologisk debatt blossade upp på 20-talet med mycket skrivande och med SXX:s nya, exemplariskt välredigerade och tilltalande blå årsböcker som spreds över Skandinavien.

Till det nya programmet hörde att förbättra båtbeståndet med att skapa långfärdsbåtar i egentlig mening. Det skulle ske genom konstruktionstävlingar för utvalda yachtkonstruktörer från främst Norden och Nord-Europa. De blev mycket observerade och omdiskuterade, men fick praktiskt ingen betydelse då ingen ritningssats realiserades. Båtarna var inte vackra, trots sina sjögående egenskaper. Sverige hade några kända konstruktö-

rer som ritade mycket vackra sjögående yachter (Salander, Herlin, Holm), både regelbåtar och fria skapelser.

De föreslagna motorseglarna tilltalade få och byggdes inte.

”Misslyckad kompromiss”

Ett program som SXX tog upp var motorseglaren Fifty-Fifty som blev populär i USA med många utmärkta marinmotorproducenter. Den ortodoxa seglaren såg med förakt på motorseglaren som en konstant misslyckad kompromiss. Men i USA ritades lyckade båtar med litet djupgående som verkligen kunde nyttja sina segel. De observerades i de mycket konservativa brittiska yacht-tidskrifterna.

SXX inbjöd till en tävling gällande just denna kompromiss som var aktuell kring 1930. Till tävlingen inbjöds Jarl Lindblom, då anställd vid kvalitetsvarvet Åbo Båtvarf på Runsala och känd för lyckade cruisers. Han blev speciellt uppskattad i brittiska kretsar för tunga sjögående displacementbåtar som redde sig på Nord-sjön och i Kanalen.

Lindbloms förslagsritningar gäller en 6 tons långkölad ”motorbåt” med korta överhäng och med kutterrigg. Båten skulle knappast segla i egentlig mening men kunna framdrivas i öppna vindar och manövreras under sin måttliga rigg. I en ortodox seglares ögon var båten oestetisk, klumpig och totalt ointressant, och den byggdes inte heller i Sverige. Den väckte mycket diskussion och ritningarna kommenterades kritiskt. Lindbloms projekt studerades av Dicky Mustelin som följde SXX:s frammarsch och framgångar inom svenskt sjösportliv. Båten tilltalade inte men den bekanta konstruktörens grepp om uppgiften – en robust liten havsbåt

med uppdelad rigg – visade rätta tagen och borde utnyttjas. Den unga ingenjören tillhörde, såsom en Westin på mödernet, båtvarfvets intelligentia och var välkänd av den allmänt bekanta Åbo-läkaren.

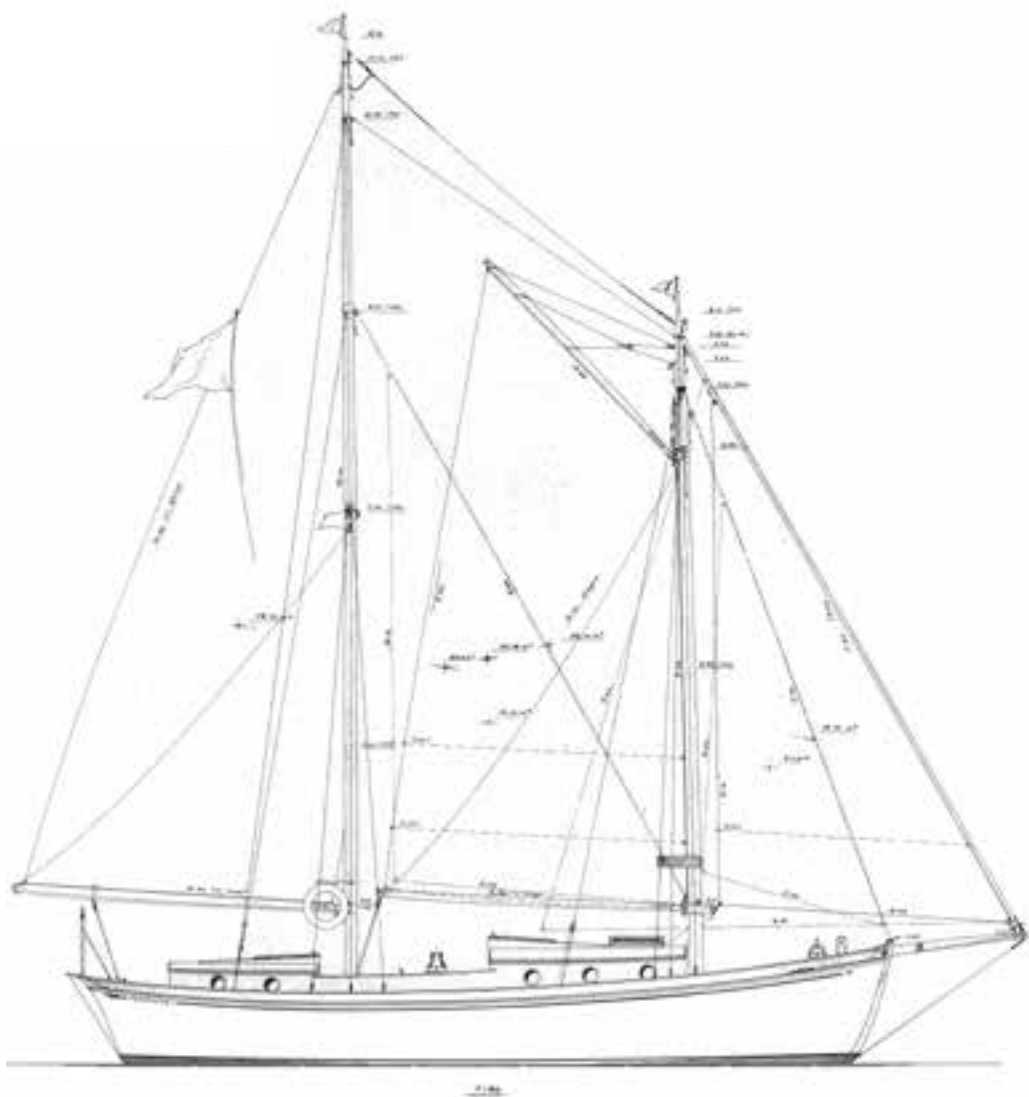
Mustelin lade fram sina planer för Lindblom som var bekant med doktors båt-kunnande och beläsenhet i ämnet ”cruisers and cruising yachts”. Hans vetande i ämnet uppfattades av sjösportare som heltäckande och encyclopediskt. Konstruktören åtog sig att utforma en tung motordriven seglare med en uppdelad rigg, sjögående och kraftig nog att möta havssjö. I utformningen skulle tidens nya USA-idéer beaktas och båten skulle utrustas med tidsenliga don, beslag och navigationsdetaljer.

En ny fröken, benämnd Daphne, var på väg.

Drömbåten blev en besvikelse

Båtvarvet byggde 1934 den nya båten till sin sedvanliga höga klass under ledning av ”ingenjörn” Bruno Westin som svarade för högsta kvalitet. Bordläggningen var preroba, en sorts teak som importerats med Syd-Amerika linjen från Brasilien. Ek och mahogny användes där det skulle, men i inredningen prövades moderna material. Motorinstallationen kom från Olympia i Vasa som levererade en ”fyra” med backslag och komplett elektriskt system av god klass. Propellern var en trebladig Hyde ”featuring” (inställde sig själv) med gott driv. Motorn på ca 20–24 hästkrafter kunde hålla den tunga båten mot vind och sjö. Motorn var placerad midskepps i ett ovanligt rymligt rum.

Riggen var ett kapitel för sig! Den var betecknad som ”skonare-ketch” men var

Jarl Lindbloms riggritning för Daphne under byggnad. Den säregna skonar/ketchriggen var ohanterlig, stagvändningarna misslyckades och båten gick på land med bottenkador. Beställaren var besviken och gjorde sig av med båten.

Daphne under sin korta tid i beställaren Oscar Mustelins ägo.

ingetdera. Midskepps fördes ett gaffelsegel, som mesan ett Bermuda-segel, på en måttlig klyvarbom fock och klyvare. Riggen förvånade och skulle visa sig misslyckad.

Den nya Daphne utrustades med det bästa som kunde införskaffas från väst enligt annonser i främst brittiska journaler. Doktorn spenderade stora pengar på sitt nya drömskepp och seglarkamraterna i hemtrakten väntade på sjösättning och provseglingar.

Båten blev en besvikelse. Den seglade illa och manövrerade tungt för sitt roder men väl för motor. Det lilla fartyget med sin konstiga rigg var en utpräglad motorbåt som blåste ut avgaser från rör midskepps åt bägge sidor. Båten gick fram med kraft för sitt maskineri som var mer än en hjälpmotor. Med seglandet var det

bekymmer. Under en tur i Stockholmsvattnen vägrade båten att stagvända, föll tillbaka och gick på land. Den stod länge på svensk botten och fick strukturskador, togs till båtvarvet och återställdes.

Doktorn såg sina drömmar grusas och gjorde sig av med den nya "fröken".

Omriggad under Ekenäs-flagg

Båten köptes av fabriksdisponenten Uno Tennberg, en erfaren seglare i Ekenäs som ägt större välseglande yachter.

Han riggade om Daphne med vad som fanns av rundhult och sydde om seglen utan medverkan av konstruktören. Denne hade vänt sig från projektet som han ogärna berörde.

Daphnes skeppare Christoffer H. Ericsson till rors våren 1945 i päls vid passage genom det av ryssarna besatta Porkala-området.

Daphne fick nu en ketchrigg med Bermuda-storsegel och en måttlig Bermudamesan, men en minskad förtriangel med en foca på rullapparat av Wykeham-Martin-typ. Det var en lättskött rigg som klarades av rorsmannen, men inte effektivt i bidevind. Balansen var dålig och styrningen krävde en sladd på rattspaken.

Båten framlevde några år under Ekenäs-flagg, glömd och anonym. I Åbo var doktors projekt förgäta. Han ägnade sig åt sin familj och åt mindre båtar för villor och stränder.

Så förgår krigsåren med förbud och restriktioner. Bruket av motorer förbjöds och nöjesseglandet bevakades. Längre seglingar blev omöjliga.

Flytande bostad för korta permissioner

I juni 1943, i krigets tredje år, mötte Daphne denna artikels författare på T-båt 13 (från Åbo Båtvarf) i Pargas port. Tennberg var en seglare med ambitioner och blev snart trött på den tröga motorsegla- ren. Han betraktade den från varvet ny- ligen köpta turistkryssaren med intresse. Jag – då ung officer med placering i Vi- borg – såg i Daphne en trivsamt flytande bostad för korta permissioner. Båtarna bytte ägare vid NJK i Helsingfors i au- gusti 1943.

Daphne togs på slip för att målas om. Den nya ägaren målade för egen hand den trist fältgrå båten svart med grön botten. Mot det svarta stod guldbronsen fint, i brittisk stil.

Båten seglades i rådande krigstillstånd men fredligt i Esbo- och Porkalavattnen 1943. Följande år skärptes situationen på Finska viken där fienden Sovjet pressade på både på land, på sjön och i luften med bästa tänkbara material från vapenbro- dern USA. Daphne var kortvarigt med i minoperationerna sommaren 1944 väster om Hogland och täcktes av splitter vid det sovjetiska flygangreppet mot det sto- ra minupplaget på Kyrkogårdsön (Kirk- komaansaari) utanför Kotka. Senare låg båten i tryggt förvar på Åbo Båtvarf för att den osäkra vintern 1945 förläggas ute i Nagu. Våren 1945 återfördes båten till Helsingfors genom det av ryssarna be- satta Porkala där anstalterna inte bådade gott för framtiden.

Finland blev, med den allierade/sovje- tiska kontrollkommissionen på Hotel Tor- ni, med våra hamnar fyllda av sovjetiska örlogsmän och med flygtrafiken avbruten,

en föga behaglig plats att leva på. Ocku- pation hängde i luften, men Sovjet förhöll sig trots allt sakligt medan egna radikala grupper av vänsterfolk stod för våldsåt- gärder. Nationen pressades av det tungt tilltagna krigsskadeståndet till Sovjet som krävde en orimlig beskattning. Egna kommunister arbetade för att isolera lan- det från Norden och tvinga det in i Sovjet genom restriktioner och förbud. Det blev under 40-talet allt mera motbjudande att bevittna utvecklingen. Många lämnade landet såsom förlorat.

Daphnes ägare och skeppare pressades hårt av läget 1946–1950.

Bort från Finland

I det pressande läget i hemlandet plane- rade jag att med Daphne temporärt lämna Finland, i första hand för Sverige. Målet sattes till Gibraltar och Kanarieöarna, men sannolikt skulle de västallierade hin- dra segling i brittiska och franska vatten, även i västra Medelhavet. Finland var en besegrad fiendnation.

Främmande valutor var ännu oklara begrepp i Europa, ingen tilldelning ge- nom bank var möjlig under 40-talet. Jag hade under krigsåren levererat artiklar till svenska seglingsjournaler och kunde i Stockholm lyfta belopp för några måna- ders proviant och motorbränsle.

Besättningen sammanställdes av skep- paren: Benedict Zilliacus som inkörd seglingskamrat, Lorenz von Numers, för- fattare utan sjövana, den svenska stude- randen Sven Silov, utan sjövana även han. Vännerna CHE och Zilliacus kamperade en hel sommar i båtens akterruff, trång men trivsamt, helt i mahogny.

Sedan landets kommunistiska inri- kesminister utfärdat allmänt utreseför-

Daphne under 1940-talet på Äggskärs fjärd, målad av sin tredje ägare Christoffer H. Ericsson (1943–48).

bud – vilket uppfattades inleda åtgärder mot patrioter och nationalister – seglade Daphne ut vid Utö med kurs mot Bog- skär. Svenskt land angjordes vid fyrarna Korsö och Grönskär och båten ankrade på behaglig botten i Sandhamns litterärt väl- bekanta hamn, där en nitisk tullare förgä- ves snokade efter flaskor under durkarna. Skepparen tog sig i land för att inhandla bakelser till besättningen och ett gallon olja till Olympia-motorn. Den hade i årtal tvingats arbeta med den eländiga tjärprodukt som i det arma Finland gällt som smörjmedel. Skepparen tömde med

omsorg vevhuset som torkades rent i alla vinklar för att fyllas med den gyllengula härligt doftande essensen. Upplevelsen var himmelsk!

Daphne låg rätt länge vid Biskopsudden på Djurgården medan jag ordnade mina affärer, träffade tidningsfolk och främst storredaren Sven Salén. Hos Skeppsbrons skeppshandlare ersattes båtens mest nedslitna löpande gods. Till segel räckte krigsårens artikelhonorerar inte.

Kamraten Benedict, vars litterära far Emil Zilliacus umgicks med prinsarna Eugen och Wilhelm, mötte på vägarna in till KSSS' hamn målarprinsen i sin bil och gjorde reda för sin vistelse på platsen.

Behaglig kanalfärd

Daphne avseglade söderut över Landsort mot Slätbaken och Göta kanals inlopp Mem. Kanalfärden, där segel endast kunde brukas på sjöarna, blev en behaglig upplevelse med fina kulturupplevelser av svensk medeltid och Vasa-epok. Efter hemlandets hotande situation på mycket kort avstånd var upplevelsen av svenskt välstånd och absolut trygghet välgörande. Det gällde visserligen att spara på slantarna i skeppskassan som inte kunde ersättas med köp med hemlandets totalt värdelösa mark. Men livet ombord livades av godis och frukt från kiosker – en obekant lyx i det utblottade hemlandet.

Sötvattensseglandet avslutades med Trollhättans imponerande slussar och med Göta älv som bar fram till Göteborgs alltid inspirerande hamnutblickar. Här återknöts kontakten med skepparens mentor från Rom, arkeologen Axel Boethius som nu var rektor för stadens universitet.

Charmiga fiskelägen

Snart gick Daphne nordvärt längs den bekanta mycket fascinerande Bohuskusten, med fisket ännu i full gång och med en bosättning av helt annat slag än kulturen i Östersjön. På de kala av Västerhavets renrakade klipporna trängdes tusentals småhus utan vindskydd men med trygga förtöjningsplatser. Båtbeståndet var en speciell upplevelse med kraftigare skrov och fylligare former. Den bohuslänska havsfiskebåten med tunga råoljemotorer – ”stånkor” – hade tillkommit för de svåraste vattnen där nordiskt fiske kunde bedrivas. Den långa kustens fiskelägen, ett efter ett, hade stor charm med eget folk och med svenska semesterfirare med många söta flickor.

Färden norrut avslutades vid Kosteröarna och Strömstad där Norge tar vid. Från Koster seglade båten i öppen sjö ned till Marstrand där Dahlbergs massiva kastell studerades med stor behållning.

Från Göteborgsvattnen gick båten sydvart över fyren Nidingen över öppna Kattegatt mot Kullens imposanta fyr, avverkat under en nattlig segling. Så följde danska vatten med räkrålar och kustsegelare i allt trängre vatten mot Kronborg och Helsingör. Det från Hitlers trupper nyligen befriade landet andades fred och välstånd.

En vecka i Köpenhamns yachthamn gav fina upplevelser i stadens många museer av europeisk klass och av spännande krogar i Nyhavn, men vistelsen blev besvärlig då skeppskassan krympt under resan och nytt kapital inte kommit till. Med en bastant limpa som proviant gick Daphne norröver mot Kalmar, Visby och Stockholm.

Den nybyggda och vitmålade Daphne på sin sedvanliga plats på Åbo Båtvarf 1935–36.

Två författare om budet

Resan avslutades vid Biskopsudden där von Numers lämnade gruppen för att i Stockholm inleda en journalistisk tillvaro som senare förde honom till Syd-Frankrike och ett nytt liv. Jag och Benedict Zilliacus seglade hemåt över ett höstligt Ålands hav för att klarera in i Degerby. Här träffade vi på Göran Schildt på en liten spidsgatter. Daphne intresserade Schildt som såg båtens möjligheter.

Daphnes skeppare hade haft det gott ombord på det lilla skeppet men tröttnat på den tröga och klumpiga båtens rörelser och seglande. En ny båt skulle till, ritad enligt nya regler för hårt tävlande på öppet hav – tidens melodi. Jag skissade länge på linjerna till en ”åtta” enligt den nya Östersjöregeln. Daphne sattes i bättre

stånd, speciellt Olympia-installationen med sitt för fukt känsliga el-system som krävde kontroll och en del handlag. En liten ”Ägarens handbok” redigerades med tanke på en ny ägare, som skulle ta över båten och dess motor.

Två intresserade köpare anmälde sig: Björn Landström och Göran Schildt vilka bägge planerade långseglingar. De tillsades att göra upp sinsemellan. Priset, förslaget av en mäklare, stod fast och rördes inte. Schildt vann och fick båten som seglades till Stockholm sommaren 1948. Säljaren avtvingade köparen som ett tillägg två föremål: en Lyths handpejlkompass och en Rolleiflex-kamera – omöjliga att uppdriva i Finland – vilka stannade som minnen av en personlig båt.

Daphne fick snart en ny roll, europeiskt observerad på många språk.

Tiden är författarens fiende

– om att värdera och omvärdera författarskap

Är Jörn Donner en större författare än Gunnar Björling?

Frågan kan förefalla överraskande, eftersom det handlar om så disparata författarskap. Men under arbetet med Uppslagsverket Finland, där jag bland annat skriver om finlandssvensk och finsk litteratur, har reflexioner av det slaget blivit en del av processen. Det finns ingen rättvisa här i världen, allra minst om man mäter i spaltmillimeter. Att i en faktabetonad text breda ut sig om Björlings lyriska universum blir lätt verbal tomgång. Donner, däremot, inbjuder till analyser av en rik insats inom litteratur, film och politik. Dessutom är han i mina ögon en totalt undervärderad skönlitterär prosaist, som med den stora sviten om finansfamiljen Ander skapat ett av de betydande episka verken i finlands-svensk 1900-talslitteratur.

I kampen om utrymmet segrar Donner i kraft av sin mångsidighet, trots att det är Björling som tillhör världslitteraturen.

Omöjlig objektivitet

Hur skriver man om författarskap i ett allmänt uppslagsverk?

Här ska förstås finnas en balans mellan faktauppgifter och subjektiva bedömningar. Faktamässigt är sanningen målet, men en encyklopedisk text innehåller även bedömningar. Begreppet ”objektiv” är i grunden ohållbart både i journalistik och encyklopedier. Utmaningen är att nå den rätta kombinationen av verifierbart och erfaret. På några korta rader sammanfattas intryck som kan bygga på livslångt läsande.

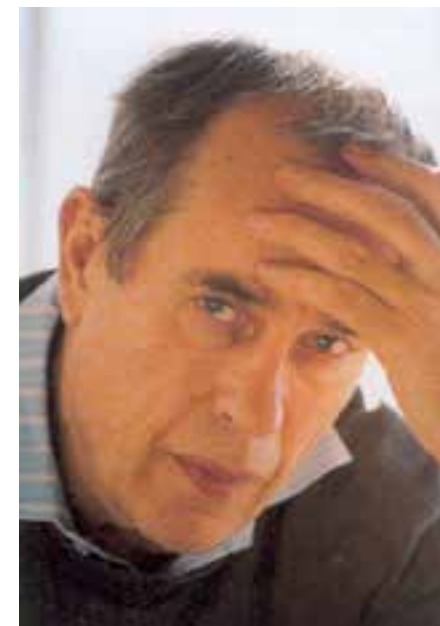
Risken är förstås att samma formuleringar lever kvar genom decennierna, trots att till ett humanistiskt mönster hör att värderingar ständigt förändras. Eller som Björling sade i en berömd sentens: ”Historia – att skriva på nytt. Alltid.”

Den författare som en gång hyllades kan i dag vara marginaliserad. Jag roar mig ibland med att bläddra i ett trevlig liten bok, ”Poetiskt album” från 1883, där

Jörn Donner i en yngre och en äldre upplaga.

litteraturprofessorn Karl Warburg samlat alster ”Ur svenska sången”. I antologin ingår 310 dikter av 76 författare. Finländska poeter som skrev på svenska är självfallet representerade, från Topelius och Runeberg till Tavaststjerna och Wecksell. Men vid sidan av klassiska namn som fortfarande har bärvidd stöter jag på diktare som en gång räknades till Sveriges elit men som efter drygt hundra år sjunkit in i den stora glömskan. Vem har läst någonting av Samuel Johan Hedborn, Arvid August Afzelius, Julia Kristina Nyberg, Anders Abraham Grafström, Karl Anders Kullberg, Gustaf Henrik Mellin eller Josefina Wettergrund (gift med revisorn Wettergrund, som det heter i en tidstypisk förklaring)?

Tystnad och skuggliv

De flesta författares öde är tystnad och skuggliv. Vi kan inte veta hur länge dagens mest uppmärksammade skribenter lever kvar i läsarnas medvetande. Vem läser Kjell Westö och Monika Fagerholm om femtio år? Kanske många, kanske ingen. Inte ens Tove Jansson, Bo Carpelan eller Lars Huldén går säkra för konjunkturen, hur svårt vi än har att tro det i dag. Det kan komma en tid då till och med muminvärlden förvandlas till någonting mumifierat, alltför fjärran från cyberspace för att tilltala framtidens barn.

Går man på antikvariat är det lätt att se hur forna bästsäljare samlar damm på hyllorna. De har blivit offer för nyckfulla konjunkturen, minst lika svåra att förutspå som de ekonomiska fluktuationerna på börsen.

Fascinerande landskap

I Svenskfinland läste alla bildade människor en gång i världen Harald Hornborgs nya historiska roman från det fiktiva tyska furstendömet Flüstringen. När jag växte upp var hans tid förbi men jag minns att jag på någon bokrea köpte "Gudaskymning över Flüstringen" (1955), som ledde in mig i ett landskap som jag fascinerad stannade kvar i genom åtskilliga romaner.

Det brukar lite förklenande talas om Hornborg som "underhållningsförfattare". Men det vore orättvist att underkänna hans produktion med den motiveringen. I själva verket är många av hans romaner skrivna med en språklig elegans, som sällan ges plats i dagens finlandssvenska litteratur. Stendöd brukar bli hans litteraturvetenskapliga epitet. Men kanske han ändå inte förpassats till den slutgiltiga glömskan? I den rikssvenske fysikern Hans-Uno Bengtssons egensinniga essäsamling "Fågelskådning från fåtöljen" (2006) stöter jag mitt i allt på en notering om "Harald Hornborgs utomordentliga krönika över hertigdömet Flüstringen". Vore han rentav värd en nyutgivning?

I Sverige hade Olle Hedberg en lika stabil ställning inom borgerligheten, som han intressant nog älskade att häckla. Han var en virtuos berättare, utan många motsvarigheter. Dessutom gav han prov på en psykologisk klarsyn som framför allt firar triumfer i det klassiskt rena personporträttet "Bekänta färger" (1947). Att Hedberg, till på köpet medlem av Svenska Akademien, så totalt glömts bort är faktiskt egendomligt.

Allvarligt talat begriper jag inte riktigt hur det fungerar, hur vissa författare trots allt behåller sin klassikerstämpel medan

Harald Hornborg.

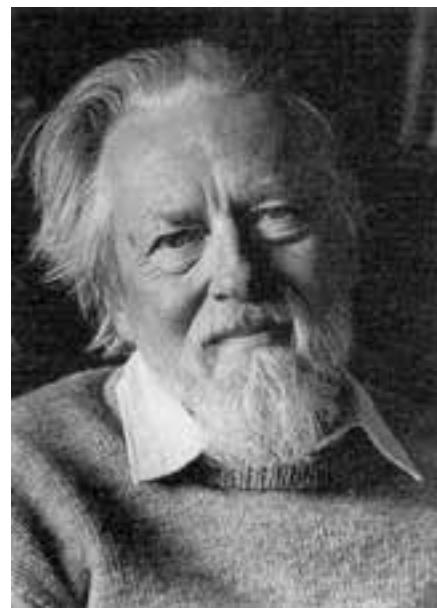
andra förpassas ut i dunklet. Med kvaliteten har det inte alltid att göra. "Förnyare" brukar det talas om med respekt i rösten; men de når ofta en ytterst begränsad läsekrets.

Kyrklund framom Sillanpää

Finland har en enda litterär Nobelpristagare, Frans Emil Sillanpää, belönad vinterkrigsåret 1939.

Innebär det att han är den främste diktare som någonsin varit verksam i Finland? Knappt. Därmed underkänner jag inte alls den melankoliska naturförsjunkenhet som talar ur mästerverket "Silja" (Nuorena nukkunut).

Själv håller jag nog på Willy Kyrklund i så fall, född och uppvuxen i Finland, sedan slutet av 1940-talet bosatt i Sverige. Jag

Willy Kyrklund.

brukar hävda hans hemortsrätt i den finlandssvenska litteraturen. Och då talar vi om ett författarskap som höjer sig till den banbrytande litteraturens nivåer. Kyrklund har influerats starkt av antika myter: han är lika hemma i Grekland som i Kina eller det gamla Persien. Ovanligt nog har han även en matematisk utbildning i boten på sin ousinliga lärdom. Själv skapar han en sorts moderna myter, ofta i dialogform, där en absurd humor präglar handlingen. Typiskt nog är en mans passionerade kärlek till en datamaskin temat för en av hans existentiella berättelser.

I Sverige har Kyrklund en relativt liten men trogen läsekrets. Jag kan inte tänka mig annat än att hans sparsmakade produktion överlever alla litterära moden. I mina ögon, när de pejlar framtiden, är han en Strindbergs och Selma Lagerlöfs like.

Sally Salminen.

Innan Sillanpää fick Nobelpriset hade åtminstone två finlandssvenska författare förts fram som seriösa kandidater. Jarl Hemmer hade under sin storhetstid inflytelserika vänner i Sverige; han hörde till de verkligt aktuella kandidaterna i början av 1930-talet. Bakom sig hade han sina främsta diktsamlingar och romanen "En man och hans samvete" (1931), som med sin belysning av inbördeskrigets traumas ter sig tragiskt aktuell.

En smula överraskande kan det te sig att Sally Salminen med sin debutroman "Katrina" (1936) rentav tog akademins luttrade ledamöter med storm. Albert Engström förde fram henne som sin favorit till Nobelpriset, en tanke som stöddes av Henrik Schück, en av Sveriges genom tiderna främsta litteraturvetare. Berättelsen om den hårt provade skärgårdskvinnan hade

slagit an en sträng hos de grånade männen. Till slut kom man ändå fram till att det kanske var en aning vågat att belöna en debutant, som dessutom var kvinna. Och Salminens senare omfångsrika produktion nådde sällan upp till ”Katrinas” nivå.

I ”Katrinas” spår växte en hel litterär genre upp i finlandssvensk litteratur: det som ibland med ett förklenande tonfall kallas folklivsskildring. Inte ens Sally Salminens exempellösa internationella framgångar – hon översattes snabbt till ett tjugotal språk – övertygade alla tongivande litteraturbedömare. Här härskade en helsingforsisk intelligentia som misstänksamt betraktade det förment folkliga.

Rytmens och kärlekens poet

Klart är att de stora modernisterna stod för det nya. Södergran, Björling, Diktonius och Rabbe Enckell gjorde även med internationella mått mätt en märklig insats. Men det var knappast rättvist att de i historieskrivningen så totalt utklassade författare med en större läsekrets. Modernisternas angrepp på Jarl Hemmer var i dagens perspektiv framgångsrika; psykiskt led han svårt av motståndet. Han är i många avseenden marginaliserad, även om ”En man och hans samvete” befäst sin klassikerstatus. Men för en äldre finlandssvensk generation var Hemmer rytmens och kärlekens poet. Och han hade en beundrare i Edith Södergran!

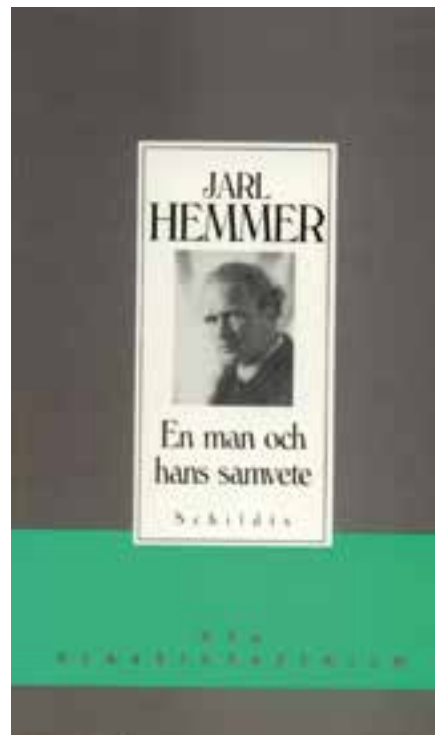
Sverige hade sina arbetarförfattare, internationellt sett lika märkliga som de finlandssvenska modernisterna. Det finns en urkraft i den tradition som skapades av Eyvind Johnson, Harry Martinson och Ivar Lo-Johansson. Alla inspirerades de av

Gunnar Björling.

Södergran, Diktonius och Rabbe Enckell. Alla lever de starkt i den litterära traditionen. Och Ivar-Lo hade förvisso varit lika förtjänt av ett Nobelpris som vännerna Johnson och Martinson.

Mellan finlandssvensk modernism och rikssvensk realism pågick en livlig dialog. I ”Självporträtt av en drömmare med öppna ögon” (1966) berättar Artur Lundkvist om sitt och kollegan Erik Ask-lunds besök hos Diktonius i Lumparland på Åland 1930. Samvaron tycks ha varit alltför jordnära i Lundkvists smak. ”Primitivisten” Diktonius förstod sig inte riktigt på den lundkvistska intellektualismen och skämtade bort det mesta när samtalet rörde sig mot djupare vatten: ”Han försökte chockera oss med sin grovkornighet och höll sig till avföringsplanet med en envishet som kom oss att kalla honom för

Jarl Hemmers En man och hans samvete utgavs i Nya klassikerserien, Schildts 1993.

exkremisten Diktonius i stället för expressionisten”.

Både Lundkvist och Diktonius hör till dem som hotas av glömska. Jag är inte säker på att de blir lästa om femtio år.

Litteratur för de stora skarorna

Klyftan mellan elitens och folkets smak tog sig på ett finlandssvenskt plan tydligast uttryck i debatten kring förlaget Bro på 1940-talet. Musikprofessorn Otto Andersson ville lyfta fram en litteratur för de stora läsarskarorna – och lyckades också,

till etablissemangets förtrytelse. En författare som åländskan Signelia Häggblom sålde i 12 000 exemplar.

Mycket i Bros utgivning höll sig på en tämligen låg konstnärlig nivå. Men de bästa böckerna byggde på sann berättarglädje och de nådde bevisligen ut till nya läsare. Otto Andersson var en pionjär som mest fick skäll för sin insats. Det är först under senare år som Bro getts sin rätta betydelse i historieskrivningen, bland annat i Mari Kolis bidrag till ”Finlands svenska litteraturhistoria” (2000).

Signelia Häggblom finns med i den nya utgåvan av Uppslagsverket Finland. Hon inspirerades av Sally Salminen och själv inspirerade hon Anni Blomqvist. Så byggs en litterär traditionskedja upp. Och vi kan tänka på en annan variant: Monika Fagerholm som en modernistisk uppföljare av sin mormor Elin Herrgårds folkligt förankrade diktning som lyfter fram österbottniskt byliv under 1800-talet. Herrgård mejslar fram en sorts verbala träsnitt, äkta i varje tonfall: ”Jag är ett med den här jorden. Med den här steniga backen. Sambandet med förfäderna söker sig ned under gravarna. Binder mig till sig med kval och vända i stor glädje, ger mig rättighet att älska och vara till”. (Trolljus, 1991)

Göran Stenius och Valdemar Nyman

Gärna lyfter jag även fram andra författarskap att omvärdera.

En gång hörde Göran Stenius till de mest lästa finlandssvenska författarna, en lärd om än något omständlig berättare som rörde sig i så skiftande miljöer som karelsk landsbygd och det katolska hjärtat av Rom. Som diplomat hade han möjlig-

Göran Stenius.

het att studera Vatikanstaten inifrån. Och det präglar i hög grad hans främsta verk, romanen "Klockorna i Rom" (1955), som på sin tid blev en internationell succé med översättningar bland annat till franska och tyska. Det vilar ett skimmer över huvudpersonen Don Tommasos väg till frid och försoning med en italiensk bergsby som mysteriets centrum. Egendomligt nog har "Klockorna i Rom" aldrig utgetts på nytt, trots att den borde ha alla förutsättningar att tala till dagens sökande människa på jakt efter en djupdimension i tillvaron.

Det gäller också en författare som Valdemar Nyman, för många enbart bygdeggeniet Joel Petterssons upptäckare. Men framför allt hans tidiga romaner "Broder Kilian" (1947) och "Den stora flykten" (1953) var för sin tid avancerade språkli-

ga och formmässiga experiment, där Nyman rörde sig tätt in på den modernistiska prosans pionjärer. James Joyces "Odysseus" är inte långt borta i gestaltningen av det medeltida dramat "Broder Kilian", där både levande väsen och döda ting ges röst. "Den stora flykten", med sina suveränt gestaltande resor i tiden, kunde vara skriven av Eyvind Johnson. Nyman firade triumfer som folkkär diktare och präst i sin åländska hembygd; men skönlitterärt väntar han fortfarande på sin renässans.

Hotande glömska

Så kan man fortsätta uppräknningen av författare som ständigt borde vara aktuella i ett kulturklimat som på allvar bejaktar traditionen. En spränglärd essäist som Lorenz von Numers, en själens kartograf som Oscar Parland, en äventyrlig och vaken reseskildrare som Håkan Mörne. Alla hotas av glömskans kyla, men borde räddas in i värmen.

För att inte tala om filosofen, aforistikern och politikern Atos Wirtanen. Eller varför inte poeten Carolus Rein. Jag har ibland en känsla av att den totalt otidsenlige Rein är en av den finlandssvenska litteraturens mest missaktade skulder. Hans blandning av romantik och expressionism är högst egenartad i sin lovsång av myt och mysterium.

Marginaliserad kan man väl inte direkt kalla Göran Schildt; han har alltid haft en stor läsekrets. Men i litteraturhistoriska sammanhang uppmärksammas han inte efter förtjänst, som om det inte vore fint nog att skriva om färder under segel. I mina ögon är Schildt ett av de allra största namnen i finlandssvensk litteratur. Hans böcker om ketchen Daphnes seglatser i Medelhavet och längs Nilen är så otroligt

Göran Schildt och Monica Morales i Daphne den första sommaren på Medelhavet. Bild ur Önskeresan.

välskrivna, så personliga i sin utformning, så medryckande i sin intellektuella entusiasm. Efter ett halvsekel har mycket i världen förändrats; men Daphne rör sig i sin vindburna rytm på ett hav som inte känner konventionella tidsbegrepp.

Hjärtat började slå...

I marginalen kan man göra spännande fynd. Längst ned i en boklåda som jag köpte på auktion hittade jag en sällsynt ful, brunmarmorerad volym. Författaren hette Naima Jakobson (1866–1923), bokens titel var helt enkelt "Dikter" (1924).

Jag läste en rad, läste två, mitt hjärta började att slå. Här öppnade sig en värld fylld av mystik, en själs rop efter tröst. Ingenstans i finlandssvensk lyrik hade jag mött en så klar anknytning till Mäster

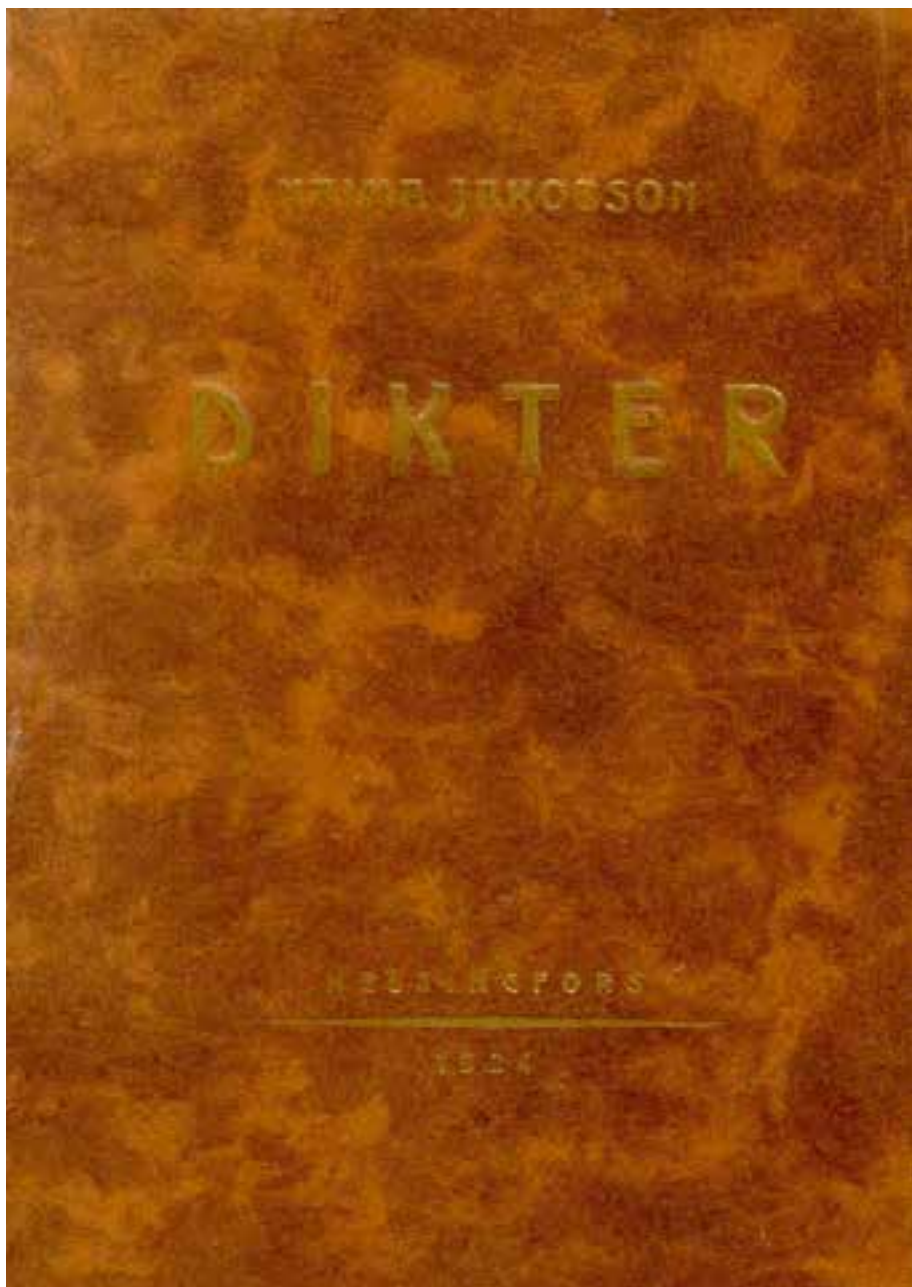
Eckehart, Johannes av Korset och andra förgrundsgestalter inom den klassiska mystiken:

*Ett märke bär jag,
som Gud blott vet.
En Ande är jag,
en hemlighet.*

*I världen var jag
en främling stum.
Inom mig har jag
ett hemligt rum.*

Vem var Naima Jakobson?

I Nino Runebergs kommentarer till den postuma volymen ges några korta faktauppgifter. Hon hade varit verksam som

Naima Jakobsons *Dikter*, en brunmarmorerad liten volym med guldtryck (Helsingfors 1924).

lärare vid Svenska fruntimmersskolan och Svenska fortbildningsläroverket i Helsingfors. Hennes texter publicerades i olika tidningar, ofta under signaturen Alvar Sten, men under livstiden gav hon ut en enda bok, prosavolymen "Befrielse" (1920).

När "Dikter" kom ut väckte boken berättigad uppmärksamhet. Man kunde tala om en litterär sensation. Olof Enckell i Hbl upphöjde henne till "en diktare av oanade mått" och jämförde med Almqvist och Stagnelius: "Man står betagen och gripen: här ljuder plötsligt mot en sången, ärlig och betydelsefull, framsprungen av en inre nödvändighet".

Enckell förutspådde att Jakobson skulle bli föremål för framtidens litteraturforskare. Så har det inte gått. I dag är hon totalt förgäten, även om hon ägnas några uppskattande rader i Thomas Warburtons "Åttio år finlandssvensk litteratur".

I "Finlands svenska litteraturhistoria" finns, skandalöst nog, inte ett ord om Naima Jakobson.

Men i Uppslagsverket Finlands nya upplaga har hon sin notering. Hennes dikter väntar på sin renässans.

Författare att återupptäcka

Vad gör man med en författare som Christer Kihlman? Dags för omvärdering? Det är hög tid, tycker jag. Han borde absolut aktualiseras igen genom nyutgåvor av "Se upp salige!" (1960), "Den blå modern" (1963) och "Madeleine" (1965), romaner som förändrade och fördjupade den finlandssvenska epiken och samhällsdebatten.

Men det finns också exempel på hur en av etablissemanget uppburen författare några decennier efter sin död förpassats ut

i kylan. Där befinner sig den otroligt produktive dramatikern och romanförfattaren Valentin Chorell. Hans återkomst har jag svårt att tro på, trots psykologiska höjdpunkter i ett ytterst ojämnt författarskap.

Jag blir glad när jag plötsligt ser en gammal, nästan glömd bekant på ett färskt bokomslag. Nyligen utkom en pocketutgåva med Bo Bergmans främsta alster i urval av Per Wästberg och med Svenska Akademien som utgivare. Bergman blev 98 år gammal och skrev in i det sista, han hade varit vän med Hjalmar Söderberg, umgåtts med alla de stora pionjärerna. Strindberg kände han förstas. Bakom sin reserverade yta dolde han en passion, en aldrig fullbordad ungdomskärlek som bryter igenom i sena minnesglimtar. Dikten "Melodi" skrevs tidigt men följde honom genom livet, en kärleksförklaring med det tidlösas rytmiska prägel:

*Bara du går över markerna,
lever var källa,
sjunger var tuva ditt namn.
Skyarna brinna och parkerna
susa och fälla
lövet som guld i din famn.*

Det går att återupptäcka Bo Bergman. Han står kvar i sin tid men han talar om det som är viktigt i människans liv bortom alla konstlade tidsbegrepp. Och man ska inte underskatta hans betydelse för den vaknande finlandssvenska litteraturen i början av 1900-talet; tonåringen Hemmer sände sina dikter till den beundrade mästaren i Stockholm.

"Allt flyter"

Den författare som lyckats krångla sig in i ett stort uppslagsverk kan i varje fall

vara säker på att åtminstone leva kvar som en fotnot i litteraturhistorien. Ofta återkommer jag till standardverket Nordisk familjebok, där det finländska inslaget är stort. I det sena 1800-talets förbitterade språkklimat uppstod ständiga gräl mellan svekomaner och fennomaner om hur texterna skrevs.

En av redaktörerna, Theodor Westrin, jobbade med familjebokens 103 000 ord i ungefär 50 år. Som en slutsats efter sitt

idoga arbete tröstade Westrin alla framtida encyklopedister, och det kan säkert gälla även för den som försöker tyda och värdera litteraturens spår i historien, med orden: ”För utgifvaren af en encyklopedi i våra dagar framstår lifligt sanningen af den gamle grekiske filosofens sats: Allt flyter”.

Men så länge allt flyter är ingenting omöjligt.

Ytan gömmer drömmen om djup.

Fabian Dahlström

Musiklivet förändras

Orkestrarna lät annorlunda förr. Jag har för mig, att man bland icke-musiker ofta tror, att notskriften är mycket mera absolut till sin betydelse än den i själva verket är. Ett orkesterpartitur kan förverkligas på många sätt. Ett wienklassiskt orkesterverk lät helt annorlunda i Åbo på 1790-talet än det låter i dag i Finlandiahuset. Om hur tempobeteckningarna tolkades vet vi rätt litet, men orkesterns klangfärger var andra trots att notbilden är identisk. Någon har sagt att man vid ett modernt framförande av Beethovens nionde symfoni har bara två ursprungliga klangfärger kvar, nämligen basunen och triangeln. Nu har normalstämningen stigit, därmed låter sångstämmorna annorlunda, stråkinstrumenten har moderniserats på olika sätt, trumpeterna och hornen har fått ventilmekanism, träblåsarna har utvecklats. Och konsertsalarna var inte identiska, inte heller lyssnarnas hörförståelse bland annat i det avseendet att man för tvåhundra år sedan hörde på Haydn, Mozart och Beethoven som alldeles pinfärsk musik med nyhetsvärde, medan vi i dag har hört denna musik om och om igen åtminstone i radio, och många har kanske CD-inspelningar hemma.

Den symfoniska repertoaren och annan orkesterrepertoar i Centraleuropa skrevs

för orkestrar av ett annat slag än dem man 1790 hade tillhands i Åbo. Vid de största hoven hade man mer eller mindre permanenta operatrupper. Deras oftast mycket framstående yrkesorkestrar kunde naturligtvis också ge orkesterkonserter, och inte bara biträda vid operaföreställningar. I Östersjöområdet finns det f.ö. ännu i dag kvar tre orkestrar med ett förflutet vid ett hov: *Det Kongelige Kapel* i Köpenhamn är nu en konserterande orkester medan stadens opera har fått en annan orkester. *Kungliga Hovkapellet* i Stockholm, som räknar sina anor från Gustav Vasas hovtrumpetarkår var, trots att det primärt var knutet till Kungliga teatern (operan), länge också Sveriges ledande symfoniorkester. I vår tid fungerar hovkapellet ändå uteslutande som en operaorkester. Och slutligen *Mariinskis*, Mariateaterns, orkester i Petersburg, som förutom operamusik i dag med stor framgång uppträder också på konsertstraden.

Rötter i stadsmusiken

I 1790-talets Åbo fanns det också andra olikheter mot dagens orkestrar än klangen, spelskickligheten och den omständigheten, att man förr spelade utan modern dirigering, för det var den förste av första-

violinisterna, alltså konsertmästaren, som ledde det hela. Orkestermedlemmarnas sociala bakgrund var en alldeles annan än i vår tid. Någon hovmusik har vi aldrig haft i Finland, med undantag av ett par tre år i Åbo på 1500-talet. Rötterna finns i stället i stadsmusiken och i universitetsvärlden. En stadsmusikant av nordtysk-protestantisk typ var ofta också stadens organist. Han hade privilegium på all betald musikutövning, från kyrkomusik till dansmusik, i Åbo också promotions- och annan festmusik vid Akademien. I Åbo kunde stadsorganistens orkester bestå av musikantgesäller och dessutom musikstipendiater vid Akademien, och ett särskilt akademiskt kapell grundades år 1747.

Lärda amatörer

I hela Östersjöområdet, också på andra håll i Europa, uppstod under upplysningstiden ytterligare en kategori av musikutövande: de lärda amatörerna, som trakterade främst stråkinstrument. I Åbo återfanns de till en början i det Akademiska kapellet. Men inkompetensen hos kapellets ledare, stadsorganisten, ledde till att professorerna och studenterna trädde ut ur kapellet och grundade en egen orkester, först i samarbete med Aurasällskapet, känt bl.a. för att ha utgivit landets första tidning, och från 1790 alldeles självständigt inom Musikaliska Sällskapet i Åbo, Finlands äldsta ännu i dag existerande förening. Som musikalisk ledare lyckades sällskapet anställa konsertmästaren Erik Ferling från Stockholm, den första musikern i Finland som stod utanför de traditionella musikmiljöerna, nämligen staden, kyrkan, universitetet och armén.

Sällskapets orkester, som ställs på en hedersplats i vår musikhistorieskrivning,

bestod sålunda huvudsakligen av amatörer. Professionella musiker var förutom konsertmästaren bara någon enda stråkmusiker på gesällnivå och dessutom, om repertoaren så krävde, särskilt avlönade träblåsare, bleckblåsare och pukslagare från stadens militärmusikkår. Orkestern spelade sällan offentligt i nutida mening, och då så skedde kallades evenemanget välgörenhetskonsert för att inte irritera stadsorganisten, som ju alltjämt hade sitt privilegium. Sådana välgörenhetskonsert-er förekom allmänt i de av Östersjöområdet städer, som hade orkestrar av motsvarande typ. Varje vecka hade Sällskapet en s.k. lördagskonsert dit bara Sällskapets medlemmar – endast män – hade tillträde, och i regel en gång i månaden en s.k. frikonsert eller fruntimmerskonsert, till vilken man stadgeenligt inbjöd ”stadens samt även resande hederligare fruntimmer”. Sällskapet som hade en stark rojalistisk svensk framtoning, inställde sin verksamhet vid den ryska inmarschen 1808.

Då Musikaliska sällskapet hade en ny verksamhetsperiod på 1820-talet var dess orkester ungefär av samma typ, dock med ett större inslag av professionella musiker och med också i vår tids mening offentliga konserter. Då orkestern efter en paus förorsakad av Åbo brand 1827 återuppstod på 1840-talet hade man en ännu större andel yrkesmusiker, och nu saknade man naturligtvis professorerna och studenterna: universitetet hade ju flyttat till Helsingfors. Orkestern leddes nu av stadsmusikantens gesäll, den skickliga violinisten Conrad Greve som också hade en rad framstående elever, mycket förtjänstfulla musikanter. Amatörer och militärmusiker medverkade dessutom.

Yrkesorkester utan oboister

Då den sista stadsmusikantens privilegium upphörde på 1860-talet, blev Musikaliska Sällskapet i Åbo ensamt ansvarigt för stadens orkesermusik, och upprätthöll en yrkesorkester om ungefär 20 man, alltså en rätt liten ensemble enligt våra begrepp. Den var dock ibland förstärkt med skickliga amatörer, vilket förekom ännu i början av 1900-talet. Sällskapet mottog vid denna tid en enorm donation av en Åbopatriot, och man trodde att orkesterns finansiering därmed var tryggad för all framtid. Men den inflation som följde efter första världskriget blev övermäktig, och år 1924 gav man spelet förlorat. Orkestern upphörde att finnas till.

Orkesterns numerär var alltså i underkant, och sålunda gällde inte en sådan trohet gentemot partituret som vi i dag betraktar som självklar. Det berättas, att Sällskapets kapellmästare på 1880-talet, Louis Fichtelberger, samtidigt som han spelade fiol sjöng ett oboesolo som man inte fick till stånd på annat sätt. Också senare gjorde man ingrepp i partituren. Sålunda skrev Sibelius följande i sin dagbok om en av sina konserter i Åbo: ”Förkortade Nattliga ridten [op. 55] och hade sordiner i början samt utan annat än stråkar i hufvudsak. Måste nöja mig med 3 hornister. Eliminerade ibland 2dra hornet och ibland 4de.” Och 1919 tog Sibelius hänsyn till orkesterns bemanning redan då han komponerade Åbo Akademis invigningskantat *Jordens sång*: det som var menat som oboestämmor noterade han som klarinettstämmor. Klarinettister fanns i Åbo, men just då inga oboister.

Militär- och restaurangmusiker

I Helsingfors var orkesterns uppbyggnad efter 1828 först ungefär som dessförinnan i Åbo. Kärntruppen kom från universitetet, och förstärktes efter behovet med militärmusiker och restaurangmusiker. Helsingfors hade en privilegierad stadsmusikant bara ibland, men den sista av dem var verkligen framstående, nämligen violinisten Carl Gottlieb Ganszaug. I kraft av sitt privilegium spelade han också på de ledande nöjesetablissemangen, såsom på Brunns huset. Då *Kung Karls jakt* av Pacius, vår första opera, uruppfördes 1853 satt han som konsertmästare i orkestern, som i övrigt bestod av restaurangmusiker, elever till Ganszaug, amatörer med akademisk bakgrund och militärmusiker. Detta att dåtida musiker spelade många olika slags musik påminns man om då man i historiker över olika musikaliska genrer ofta möter samma namn, antingen texten gäller symfonikonserter eller kafémusik. Och i texter om stadens kyrkomusik brukar det inte nämnas att Ganszaug, även verksam som organist i Gamla kyrkan, i de flestas ögon var en uppburen krogmusiker.

Orkesterskola

Den första helt professionella orkestern i Helsingfors var den teaterorkester, som fanns några år på 1860-talet. De musiker som utgjorde dess kärna var utbildade i Leipzig, vilket belyser att musikundervisningen hos oss ännu inte hade funnit sin form. Efter några år med olika i längden resultatlösa initiativ nådde man fast mark år 1882. Då grundade Robert

Ur Sibelius' 4. symfoni, 1. satsen.

Första satsen i Jean Sibelius fjärde symfoni med kompositörens egen piktur.

Kajanus Helsingfors orkesterförening, senare kallad Filharmoniska Sällskapets orkester och som efter det s.k. orkesterkriget 1912–14 uppgick i den nygrundade Helsingfors stadsorkester. Förutom symfonikonsserter gav Kajanus orkester populärkonserter på Societetshuset, nuvarande Stadshuset, och blev sålunda en viktig punkt i stadens sällskapsliv. Musikerna var i början till stor del inflyttade tyskar, och återväxten började man sköta så, att Kajanus upprättade en särskild orkesterskola med orkestrens musiker som lärare. Detta kan uppfattas som en sentida variant av stadsmusikanternas gamla pedagogiska modell mästare – lärgosse. Orkesterskolan fusionerades efter ett par decennier med Helsingfors musikinstitut, också grundat år 1882. Här var den starke mannen Martin Wegelius, som började från en nollpunkt men som på kort tid lyckades inhämta andra länders försprång.

Kritiserad och prisad klarinettist

Kajanus orkester har en viktig plats i vår musikhistoria, bl.a. därigenom att den under tonsättarens ledning har uruppfört alla symfonier av Sibelius utom den sjunde, och dessutom en stor del av de andra verken, även *Kullervo* 1892 – som äntligen publicerades i en kritisk utgåva den 15 mars 2006. Säkert var orkestern bra för sin tid. Men ett par gånger uttalar Sibelius en viss kritik i sin dagbok. Efter det att noterna redan hade tryckts skriver han om ett horn tema i fjärde symfonin, att det hade kunnat skrivas annorlunda, det hade "kunnat vara i dubbelt längre noter. Hornets karaktär hade mera kommit till heders: Det hela hade dock i så

fall gestaltat sig annorlunda. [...] Instrumenternas kraf har – förefaller det mig – endast i andra hand beaktats. Fan vete förresten!" – Sibelius gjorde ett tillägg till detta: "En anmärkning den 21 Sept 1913: Har bedömt detta uteslutande med hänsyn till den härvarande orkestrens prestationsförmåga. En förstklassig kan nog sobert spela motivet i fråga i rätt tempo och med poesi." En gång resonerar Sibelius i dagboken om instrumentation i allmänhet, kanske utgående från sina dirigenterfarenheter i Helsingfors: "Vanligen slarvas med tonansatsen i regel såväl i trä- som bleck-kören hvad precision och renhet vidkommer. Insatserna böra följaktligen markeras. Försiktighet då det melodiska går från ett träblåsinstrument till ett annat." Helsingforsorkestern och särskilt en av dess musiker får sig en känga år 1912: "Gaf tre konsserter. Orkestern tämligen dålig. Egendomligt nog är t.ex. Clarinetten i denna vår filharmoniska orkester ett af de sämsta instrumenten. Han, d.v.s. clarinet-tisten, kan ingenting. Är Confus!" Klarinettisten i fråga, Kusti Aerila, har senare närapå helgonförklarats av senare klarinettister i Finland, han var den första och den skickligaste, och han hedrades 2005 med en biografi och 2006 med en specialartikel i *Finnish Music Quarterly*!

Jag har redan berört orkestern i Åbo vid denna tid. Det kan knappast ha stått så mycket bättre till i Tammerfors, Uleåborg eller Vasa då Sibelius konserterade där. Orkestrarna var ännu mindre, och följaktligen måste partituren manipuleras ännu mera. Och då fjärde symfonin år 1914 uruppfördes i Viborg under ledning av Ilmari Weneskoski skrev en recensent såhär: "Symfonin fick ett högst otillfredsställande utförande. Orkestrens spel var på vissa håll rent jämmerligt; överhuvud-

taget var det sämsta av allt det underhålliga den presterat i vinter.”

Orkesterlivet i huvudstaden inträdde i en kritisk fas då de statliga kulturanslagen i Finland drogs in hösten 1911 – man lär i Petersburg ha trott, att anslagen i själva verket användes till inköp av vapen. Situationen räddades med kommunala pengar, men dessa gavs inte till Robert Kajanus orkester, utan till ett nytt företag, Helsingfors symfoniorkester under Georg Schnévoigts ledning. Kajanus fortsatte i alla fall med stöd av det vi i dag kallar sponsorer, och sålunda hade staden ett par år två orkestrar, Schnévoigt var påhejad av stadens svenska kretsar medan Kajanus hade stöd av de finsksinnade. Konflikten löstes genom att musikerna 1914 sammanfördes i Helsingfors stadsorkester, verksam ännu i dag.

Kommunal finansiering

Jag nämnde redan, att den ekonomiska utvecklingen under och efter första världskriget ledde till, att Musikaliska Sällskapet i Åbo orkester upphörde. Detta gjorde också orkestrarna i Tammerfors och Viborg, vilket ledde till en bristsituation i mitten av 1920-talet i ett läge då orkestrarna skulle ha behövts som bäst eftersom vår skapande tonkonst just då hade mycket att visa upp: Sibelius två sista symfonier och Tapiola och dessutom hela gruppen av 1920-talsradikalister, av vilka Aarre Merikanto och Väinö Raitio är de mest kända. Helsingfors stadsorkester var nu vår enda orkester, men visade vägen: den kommunala finansieringen var på kommande medan privatkapitalets tid var förbi. Snart hade vi igen orkestrar i Åbo, Tammerfors och Viborg, men nu finansierade av respektive städer. Dessa

orkestrar hade länge en numerär om ca 25 man. Ändå spelades verk avsedda för betydligt större orkestrar. Man utförde Tjajkovskijs sjätte symfoni och Sibelius femte symfoni med full blåsarbesättning, men med bara 5, kanske 6 första fioler. Resultatet var att många stråkmelodier drunknade i en kompakt blåsarkör. Detta skulle vi i dag inte acceptera, men publiken på den tiden kunde ju inte jämföra med CD-skivor och förstklassiga radiosändningar. De ofullständigt bemannade orkestrarna kom klangligt bättre till sin rätt t.ex. vid de söndagsmatinéer som gavs med populärt hållet program, operettmusik, marscher och valser.

Alla professionella och välutbildade musiker var ändå inte verksamma i stadsorkestrarna: de återfanns i orkesterkategorier som sedermera alldeles försvann. Varje restaurang och varje kafé med självaktning höll sig förr med allra minst en trio bestående av violin, cello och piano. Större restauranger hade flera musiker, och besättningen varierade. Under min skoltid i Åbo på 1940-talet kom jag som klarinettist ibland att vikariera på restaurang Itämeri, där orkestern bestod av två fioler, cello, kontrabas, klarinett och piano. Två av ensemblens musiker tillhörde sedermera Åbo Stadsorkester, de var alltså inga medelmåttor. I den dåvarande restaurangen i Glaspalatset i Helsingfors höll man sig med hela tolv musiker ännu i början av 1950-talet.

Funtek på Casino

I början av seklet torde medverkan i sommarorkestrar på olika etablissemang i Petersburg ha gett goda inkomster åt sommarlediga Helsingforsmusiker, och likaså orkestrar på våra badorter. Ingen mindre än

Robert Kajanus konsertmästare Leo Funtek, sedermera professor i violinspel vid Sibelius-Akademien och chefskapellmästare vid Nationaloperan, spelade en sommar på Hangö Casino. Krogrepertoaren bestod av skickligt gjorda arrangemang för s.k. salongsorkester, en ensembleryp som numera helt har försvunnit. Salongsorkestern hade trion violin–cello–piano som grund, men den bestod dessutom av andra instrument, sådana som fanns till hands. Stämmorna upptog ofta noter tryckta med liten stil, t.ex. flöjt- eller trumpetstämmor, som man skulle spela om en flöjt eller en trumpet inte fanns på plats. Ofta spelades potpurrier ur operor och operetter på modet, marscher, valser o.s.v. Det fanns ingen tid för samövningar, så man litade på varandra och spelade på. Paavo Berglund, som ju är en av vår samtids ledande dirigenter, berättade en gång att dessa restaurangorkestrar var ett slags högskolor för färdighet i notläsning. Paavo spelade ibland på krog innan han blev violinist i Radioorkestern.

Musik till stumfilm

En annan speciell musikerkategori finns inte heller kvar: stumfilmsmusikerna, som uppträdde åtminstone på större biografteatrar. Små biografteatrar hade ofta bara en pianist. Filmmusikerna stod för förspel och mellanspel då man bytte filmrulle i projektorn, och de kunde också illustrera skeendet i den film som spelades. I ”lyxupplaga” kunde dessa filmorkestrar närma sig symfoniorkesterns format, dock inte i Helsingfors, och ledande tonsättare kunde vidtalas att skriva originalkompositioner för någon film, i Ryssland bl.a. Sjostakovitj och hos oss, eller borde jag säga i Sverige, Armas Järnefelt, som skrev

musik till filmen *Sången om den eldröda blomman*. Sibelius skrev aldrig någon filmmusik, men en arrangör har gjort ett salongsorkesterarrangemang av musiken till *Pélleas och Mélisande*, där satsbeteckningarna har kompletterats med rubriker av typen Sång i väntan och Sol går ned, tydligen stickord för dessa filmmusiker. Också andra stycken av Sibelius påträffas i de kataloger över lämplig musik som förlagen skickade till biograferna.

En ensemble som har uppträtt som stumfilmsorkester har ändå gått till historien: Erkki Linkos orkester som spelade bl.a. på Kinopalatsi, den biografteater som fanns på den plats där vi nu har Akademiska Bokhandeln. Orkestern var så framstående, att den år 1927 nästan som den gick och stod anställdes av Finlands Rundradio, där den utvecklades till det som i dag är Radions symfoniorkester. En sak som man slås av då man tittar på Radioorkesterns första tid är den repertoarmässiga mångfalden. Musikerna behärskade många stilar, och inom orkestern bildades speciella ensembler för olika slags musik. Konsertmästaren Erik Cronvall, en verklig kändis i Finland ännu på 1960-talet, var naturligtvis också förste violinist i radions stråkkvartett, som vederbörligen fick tillstånd att kalla sig Sibelius-kvartetten, efter det att den till komponistens belåtenhet hade spelat stråkkvartetten op. 56, *Voces intimae*. Cronvall ledde också Radioorkesterns sextett, som spelade ren underhållningsmusik. En kvalitativt högtstående mångsidighet var länge utmärkande för Radioorkestern, och ännu på 1950-talet, då man redan hade börjat ge offentliga symfonikonserter, bildade en del av dess musiker Radions underhållningsorkester under ledning av pianisten George de Godzinsky.

Erik Cronvall var en verklig kändis i finländskt musikliv.

George de Godzinsky.

Engagemang på flera håll

Att ägna sig åt olika genrer var ännu för ett halvt sekel sedan rätt vanligt. Våra symfoniorkestrars blåsare hade på den tiden oftast en militärmusikerbakgrund. I många fall återfanns de dessutom på sin fritid i 1930- och 40-talens dansorkestrar, alltså storband som spelade swingmusik. Ett exempel var Radioorkesterns legendariska förste klarinettist Matti Rajula, som på 1940-talet efter den egentliga arbetsdagens slut brukade hoppa in som saxofonist i Dallapé, dansorkestern på modet. Georg Malmstén ansågs ha framtiden för sig som operasångare men bytte område ganska snart. Komponisten Einar Englund höll sig med en dubbel identitet, han kallade

sig Marcus Eje då han spelade jazz. Självaste Aulikki Rautavaara torde ha sjungit in schlagerskivor under pseudonym. Och komponisten Ernest Pingoud skrev under pseudonym en vals som var på modet på 1920-talet, nämligen *Asfalttikukka*.

Förutsättningen för att rätt många musiker ännu i mitten av 1900-talet kunde engagera sig på flera håll var, att den instrumentala färdighet som krävdes för olika sorters musik var närapå identisk. En välutbildad trumpetare eller basunist passade in både i en symfoniorkester och i en swingorkester, och en yrkeskunnig träblåsare kunde lätt byta till saxofon. Musikkategorierna började skiljas från varandra när mikrofonen kom in i bilden och då studion, både radiostudion och grammofonstudion, började bli viktiga

Radioorkestern växte till en symfoniorkester av stort format.

arbetsmiljöer, och då olika elektroniska förstärknings- och redigeringsmetoder slog igenom. Därmed uppstod musikkategorier som inte längre lappade över varandra. Dagens dans-, pop- och rockmusiker kan inte medverka i en symfoniorkester, och vice versa. Musikerna nu är mycket mera fixerade vid sina genrer än förr i världen.

Ny medvetenhet

De största förändringarna i vårt orkesterliv efter andra världskriget var, att orkestern i Viborg efter hösten 1944 flyttade över till Lahtis och att Radioorkestern började ge offentliga konserter och började framstå som ett alternativ till Helsingfors stadsor-

kester. Radioorkestern växte till en orkester av stort format så, att man byggde upp ensembler som ibland verkade skilt från varandra: nämligen Radions kammarorkester, Radioorkesterns sextett, Radions underhållningsorkester, Radions blåsorkester o.s.v. Summan av dessa blev Radions Symfoniorkester, som ju sedan tilldrog sig huvudintresset. Från 1950-talet kan vidare noteras, att några unga musiker ville förnya och förbättra orkesterkulturen, som på sina håll hade blivit ganska slentrianmässig. En ny medvetenhet visades upp i Helsingfors kammarorkester, som debuterade 1953 under ledning av den då rätt okände Paavo Berglund.

På 1960-talet tog utvecklingen fart på ett riksomfattande plan. Professor Jouko

Tolonen förberedde på 1980-talet en historik över vårt orkesterväsende, men hann inte få texten färdig innan han dog. I det fragmentariska manuskript som jag hade äran att få läsa ingick en mycket tankeväckande jämförelse mellan å ena sidan våra symfoniorkestrars och deras musikers antal och å andra sidan städernas skatteören och andra ekonomiska omständigheter. Texten har alltså tyvärr aldrig publicerats, men den gav nog upphov till många aha-upplevelser beträffande utvecklingen ända tills tillväxten upphörde i samband med depressionen i början av 1990-talet.

Operaboom

En viktig nyhet 1963 var att Nationaloperan äntligen fick en egen orkester; dittills hade operan varit beroende av Helsingfors stadsorkester. Att operan nu fick en egen orkester är anmärkningsvärt sent i ett internationellt perspektiv. Som jag redan nämnt är operaorkestrarna på andra håll av betydligt äldre datum. Men desto häftigare blev den utveckling hos oss som följde på operans område på 1960-talet: nu inleddes den mångomtalade operaboomen, där viktiga komponenter är bl.a. återupprättandet av operafestspelen i Nyslott 1967, högklassiga nya verk som Joonas Kokkonens *Viimeiset kiusaukset* 1975, Aulis Sallinens *Ratsumies* samma år o.s.v. En av boomens absoluta höjdpunkter är det nya operahuset som invigdes 1993, och det måste betonas, att detta hus är det första operahuset i Finland som har byggts inkom för detta ändamål.

Våra orkestrar växte alltså fr.o.m. 1960-talet både i storlek och antal, och på flera håll ombildades gamla orkesterföreningar, som hade haft amatörer och

Joonas Kokkonen.

deltidsanställda musiker i sina led, till heltidsanställda professionella orkestrar. I de äldre landsortsorkestrarna blev stråktionerna större och bättre, och enligt min subjektiva bedömning var det först på 1970-talet, som t.ex. Åbo stadsorkester hade den rätta balansen i en symfoni från romantiken, exempelvis Brahms.

Fantastisk utveckling

Utvecklingen från 1925, då vi i landet hade en enda symfoniorkester, till 2005 är rätt fantastisk. Samarbetsorganisationen Suomen sinfoniaorkesterit r. y. hade senaste år som medlemmar 15 professionella symfoniorkestrar, d.v.s. stadsorkestrarna,

Radions symfoniorkester och Nationaloperans orkester, vidare 8 kammar- och semiprofessionella orkestrar, bland dem också storbandet UMO, och slutligen sex andra orkestrar, bland dem de periodvis verksamma orkestrarna Avanti!, som står för de berömda sommarkonserterna i Borgå, Kuudennen kerroksen orkesteri där musikerna spelar på instrument av gammal typ och symfoniorkestern Vivo. Till dessa orkestrar hörde år 2005 nära tusen musiker och de gav sammanlagt 1 794 konserter. Den totala publiksiffran steg till 1 015 176.

Orkesterlivet i Finland har alltså upplevt en märklig expansion de senaste decennierna, liksom också operan. Vårt musikliv har överhuvudtaget utvecklats på ett sätt som man knappast kunde föreställa sig då min generation studerade vid Sibelius-Akademien för över femtio år sedan, och ännu mindre då Martin Wegelius, vår musikpedagogiks fader, under pojkåren tillsammans med några likasinnade bildade *Contemplativt-mystiska orden*, vars stolta uppgift var att sprida den klassiska musikens mästerverk i Finland.

Sommarfestivaler

Ett fenomen som har utvecklats under de senaste decennierna är de musikfestivaler av många slag, som fyller sommaren. Först var sommaren en alldeles händelselös tid. Men festivalerna för med sig, att sommaren ibland kan bli årets tyndpunkt. Ett annat fenomen som måste noteras är de tävlingar som numera anordnas. Det började hos oss med den internationella Sibelius-tävlingen i violinspel 1965, och det har berättigat påpekats, att radieringen och televiseringen av tävlingen har visat för hela folket hur bra en fiol kan låta,

deltagarna representerar ju en internationell elit. Snart hade vi också nationella tävlingar för violinister och cellister i Kuopio respektive Åbo, vidare öppnades Sibelius-Akademins länge bara interna Maj Lind-tävling för alla unga pianister i Finland. Och tävlingarna blir bara flera. Vilken åsikt man än har om deras berättigande så måste man ändå konstatera att de bidrar till att höja nivån: varje sådan tävling innebär, att några tiotal unga musiker övar in en omfattande repertoar, som ofta sträcker sig från bravurstycken i första tävlingsomgången, sonater och annan kammarmusik i den andra och slutligen konserter med orkesterackompanjemang i den tredje. Det är en massa övningstimmar som vi kan bokföra på tävlingarnas pluskonto, och likaså en mängd publicitet i det tävlingsglada Finland.

Ytterligare positiva saker inom vårt musikliv skall nämnas. Man har berättigat prisat televisionens programserie *Viuluviikarit musiikkimaailmassa*, som på ett fint sätt för ett par decennier sedan inför hela folket visade upp musikpedagogikens möjligheter. Många av de barn som medverkade i detta program finns nu på bemärkta platser i vårt musikliv. Och speciellt ur orkestrarnas perspektiv måste vi nämna Jorma Panula-fenomenet, tämligen unikt för Finland. Panula skapade vid Sibelius-Akademien en ytterst personlig och synnerligen effektiv form av dirigentutbildning, vilket bland annat kom att leda till en dirigentexport som kanske redan har kulminerat. Stort värde sätter jag också på den genremässiga breddning som skett och sker vid Sibelius-Akademien: från och med åttiotalet har där, utöver den traditionella klassiska skolningen, införts utbildningsprogram med folkmusik, jazzmusik, popmusik o.s.v.

Det sägs ofta bland fackfolk med fullt skäl att musiklivet i Finland har det bra just nu. Som ett av skälen till välbefinnandet nämns, först kanske överraskande, att utvecklingen startade rätt sent, sett ur ett internationellt perspektiv. Orkestrarna, operan, musikinstitutet o.s.v. låg länge långt efter Centraleuropa och de större

städerna i Österjöömrådet. Men just den sena och samtidiga starten på många av musiklivets områden har visat sig vara en verklig styrka. Detta att man på många områden samtidigt har uppvisat en nygrundarentusiasm har varit musiklivet och hela vårt kulturliv till godo.

Magnus Lindholm

Vasa stod värd för den 22:a finlandssvenska
sångfesten i maj 2006

Till Musikens lov

”Alla närvarande kände, alla talare framhöll den fosterländska betydelsen av en fest, som så endräktigt förenade skilda landsdelar, språk, lokalintressen och meningsolikheter kring tonernas harmoni. Tillåt då en, som aldrig upphört att vara österbottning, ehuru han tillhör hela sitt land, att betyga sin glädje över den ljusa dager, som musikfesten spritt över dessa nordliga bygder.”

Nej, det är inte ett citat ur ambassdör **Ole Norrbacks** festtal, men väl ett utdrag ur ett brev som **Zacharias Topelius** – efter den för sin tid enormt omfattande sångfesten i Vasa 1894 – skickade till arrangörerna. Sångfestens identitetsstärkande element omfattade den gången, för 112 år sedan, både den svenskspråkiga och finskspråkiga befolkningen i opposition till en tilltagande rysk maktpolitik. Den politiska övermakten skulle med uvertyrer betvingas, eller åtminstone tillfälligt tystas.

Mendelssohns *Athalia*, Cherubinis *Requiem*, Haydns *Schöpfung* och Schumanns

Paradies und Peri stod på programmet, därjämte två festkantater och en lång rad mindre konserter. Den avslutande festkonserten bjöd på två festtal – på svenska av professor Runeberg och på finska av professor Palmén. Festen inleddes med *”Vår Gud är oss en väldig borg”* och avslutades med *”Vårt Land”*.

Detta är de skissartade koordinaterna för en kulturmanifestation 23 år innan självständigheten blev ett faktum. Medvetenheten om att musiken, troligen mera omedelbart än de andra konstarterna, i ett trängt läge även kunde ge uttryck för en hel nations samfälliga åsikter om enhet

Svenska Folkskolans Vänners Sång och musikfest den 5 Juli

vidtager kl. 5 e. m. på Ramsholmen, Entrée 50 p. för fullvuxna, 25 p. för barn.

OBS! Täflan emellan musikkapellen och sångkörerna försiggår lördagen den 4 juli på aftonen på samma plats om väderleken tillåter. Entrée till täflan 50 p. fullvuxen, 25 p. barn.

Annons i Vestra Nyland för den första finlandssvenska sångfesten 1891.

och vilja, var trots allt ett nytt fenomen på dessa breddgrader.

Manskörssången – som enligt professor **Fabian Dahlström** sedan slutet av 1810-talet kom att utgöra själva utgångspunkten för all folklig körsång i vårt land – förde via sina rötter i studentmiljön i Uppsala till det akademiska livet i Åbo med sig en repertoar som var föga lämplig i detta nya kulturella sammanhang. ”*Den tidiga Uppsala-repertoaren stod överraskande länge i förgrunden bland studenterna hos oss, hur politiskt olämplig den än var i det Finland, som började utforma sin autonomi under tsaren i Petersburg*”, skriver Fabian Dahlström.

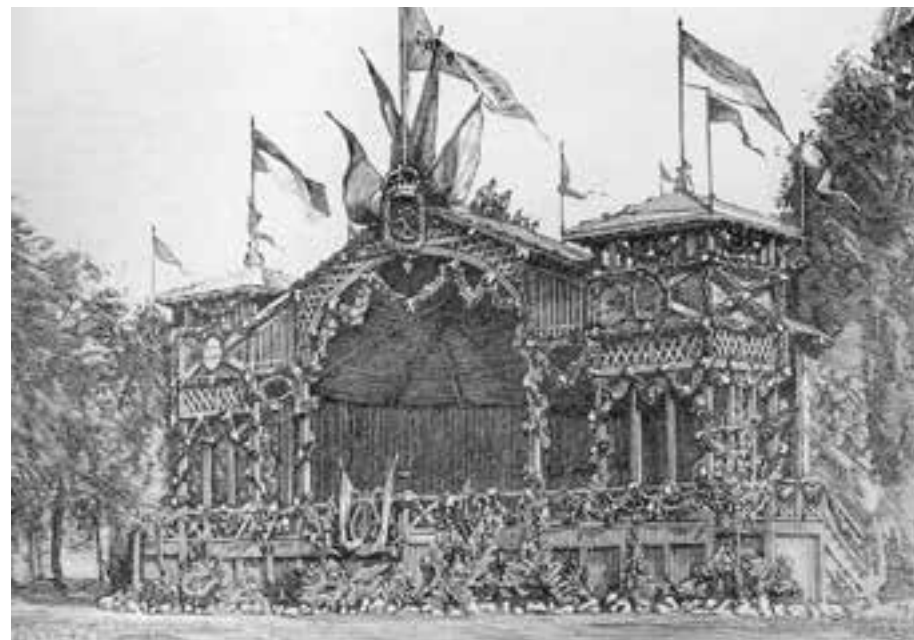
Men studenternas testosteronfyllda agitation mot myndighetsfolk i allmänhet och rysk överhet i synnerhet, hade föregåtts av en mera råbarkad maktkamp på akademistadens kvällsmörka gator. Speciellt unga lärlingar och hantverkare hade en förkärlek till vokala och fysiska övergrepp på studentsångare som i sjungande tropp demonstrerade sin överlägsenhet. Det var, skriver **Henrik Stenius**, **Carl Axel Gottlund** som förde traditionerna med sångslagsmål över till Åbo. Gottlund

ansåg att denna sångliga provokation helt enkelt hörde till studenternas särrättigheter. I bakgrunden spökade en stark ridderlighetskänsla. **Johan Josef Pipping-skjöld**, som ledde den första studentkvarteretsången i Åbo 1819, stod däremot helt främmande för dylika provokationer, hans publik rörde sig i aristokratins salonger.

Det sociala kittet

Med dessa inledande ord må vara sagt att musiken, även den som framförs på sångfesterna, inte enbart förmedlar musernas mera eteriska budskap, men i allra högsta grad också är en spegling av ett samhälles hälsotillstånd. Sångfestens yttre utformning och dess konstnärliga innehåll reflekterar mer eller mindre omedvetet Svenskfinlands mentala och musikaliska status. Från det tidiga 1800-talets klassärskiljande manifestationer fick körsången under senare delen av seklet allt mer funktionen av ett socialt kitt som sammanband mindre grupper med specifika särintressen.

Bildningscirkeln i Åbo, grundad 1861, hade många olika aktiviteter på agen-

Sångfestestraden i Ekenäs 1891 var ritad av arkitekt Hugo Lindberg och rymde ca 300 sångare och musiker.

dan, bland annat körsång, och det samma gällde Helsingfors frivilliga brandkår på 1870-talet.

När **Sigrid Ilmoni** 1876 bosätter sig i Vasa har hon nyligen avslutat sina sångstudier för Massé i Paris och grundar Musikaliska sångföreningens sångkör. Ungefär samtidigt stiger Axel Stenius fram på podiet och sammanför både sångare och musiker till de sedermera beryktade uvertyrerna som framfördes på sångfesten i Vasa 1894. Med järnvägen, som invigdes 1883, förenades Vasa med huvudstaden och de musikaliska impulserna från omvärlden började flyta mera kontinuerligt.

1880-talet förde med sig idén om massorganisationer som representerade regionala och lokala intressen, ja, som försvarade den enskilda människan i

samhällsbygget. Grunden till organisations-Finland var därmed etablerad och fick en djupdimension av folkkulturen som, i romantikens idévärld, hade en stor betydelse för den nationella självkänslan. Men, som Henrik Stenius påpekat, i resonemanget låg en kluvenhet inbäddad. ”*Folket var på en gång ett stycke mytisk forntid och okuvlig natur. Således fann man hos folket stor dådkraft och svindlande skapande förmåga. Men å andra sidan kunde en samtida iakttagare inte ha någon annan uppfattning om folket än att det var passivt och kuvat*”.

Som en baron von Münchhausen skjuter vi tidskulan till år 2006, och landar i Vasa. Är folket fortfarande passivt och kuvat, äger folket fortfarande stor kreativ förmåga? Och hur står det till med den na-

På sångfesten i Vasa 1912 blev den frispråkiga lantdagsgsmannen Julius Sundblom avbruten i sitt tal av polismästaren Fedoroff, men yttrade då han gick ned från estraden: "Solen har gått ned, men hon skall åter stiga upp, och vi skola åter se dagen som trots allt skall gry, blott vi ej låta oss förtröttas i den goda kampen och det skola vi aldrig."

tionella självkänslan, med den finlands-svenska identiteten? Har lokalförbund och centralförbund en genuin position i samhällskonstruktionen? Och vad betyder sångfesten i dag, i morgon?

Ritualer

"En sångfest som den här är ju en samhörighetens manifestation där sången och musiken, hjärtats och känslornas språk, skall tala. Banden som förenar oss här är många".

Det kunde ha varit ord av Zacharias Topelius till festarrangörerna 1894 men det är ett citat ur ambassadör Ole Norrbacks festtal på sångfestens avslutningsdag. Och som talaren helt riktigt konstaterade – finlandssvenskarna är inte de enda som

skapar samhörighet och trivsel med hjälp av sången och musiken. "Andra murar än Jerikos har störtats av musik och sång" konstaterade ambassadören syftande i första hand på de baltiska staternas musikaliska manifestationer mot rysk förtryckspolitik i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Sången skapar enhet och riktning, och ger uttryck för sinnesstämningar djupare än vardagslivets flyktiga känslor.

"En sångfest är (alltså) inte enbart frågan om människors förhållande till tiden, rummet och andra människor...Det är kulturella representationer som förmedlas genom ritualer", noterar kulturforskaren **Bo Lönnqvist** i en essä om musikrörelsens visuella gestalt. Sångfesten är kulturspecifik och ideologiskt bunden där

Radioredaktören Bertil Blom och f.d. sångfestgeneralen Olav Storgård (1987, 1991) jämförde årets program med hur det lät i Ekenäs 1991 när sångfesten fyllde 100 år. (Foto: ML)

det svenska språket är en förenande kraft. Sångfestens mönster, skriver Lönnqvist, innebär stabilitet och att förvandlingen tillåtes ske enbart inom givet partitur. De yttre ramarna är lätt igenkännbara för garvade sångfestdeltagare; festtåget, fanorna, folkdräkterna, estraden, talarstolen...

Ett ögonblick... Här faller bilderna inte riktigt på plats. Det postmoderna offentliga rummet – i det här fallet en idrottshall modell jättetält – saknar den gamla sångfestarenans hantverksmässiga framtoning med sina tinnar och torn och välvda tak. Sångfesten har flyttat inomhus – en reaktion på en turbulent samhällsutveckling som har ett risktagningsfritt och förutsägbart liv i

sitt kölvatten? Väder och vind ses i första hand som hot, inte som möjligheter och stämningsskapare. Inne i bollhallen hade en enorm sångesträd byggts av stål och plast vars tvivelaktiga estetiska kvaliteter effektivt doldes av en omfattande ljusanläggning vars främsta ambition var att betona mörkret i salen. Var den klaustrofobiska känslan ett omedvetet uttryck för det kulturella tillståndet i Svenskfinland?

Unga klanger

59 konserter, 4000 sångare och musiker, 150 körer och orkestrar, 700 barn och unga. Fyra dagars sångfest utlovade åt-

Markus Lytts var en övertygande Oskar, som fick sin urpremiär i Vasa. (Foto: Gunnar Bäckman)

minstone ett kvantitativt skrovmål, hur skulle det bli med smaksensationerna i de mindre portionerna?

– Vilken entusiasm! Vilken sångarglädje! Vilken satsning!

Vasabladets erkänt sakliga och mångkunniga kulturjournalist **Lisbeth Rosenback** sparade inte på krutet när hon recenserade musikalen *Oskar*, ett beställningsverk för De Ungas Körförbund (DUNK) och ekonomiskt understött av Svenska folkskolans vänner. Projektet, som involverade sjuhundra unga från 35 olika skolor i hela Svenskfinland, var samtidigt ett svar på de kritiker som i sångfesterna mest ser reminiscenser från en gångens tid – traditionstyngt repertoarval varvat med föga sprittande framföranden.

Sedan sångfesten i Jakobstad 1987 kan man dock se en tydlig betoning på den

ungdomskultur som även genomsyrar samhället i stort. ”Oskar” var samtidigt också ett uttryck för ett musikaliskt helhetskoncept vars övriga ingredienser är dans och akrobatik och inte minst ljus- och ljudeffekter, dvs. musikalens och showens centrala element.

Slagverkarna i Drumphonix från Musikhuset i Jakobstad passade därför in som knytnäven i handsken. Häftiga rytmer och skönsång i lugnare tempo varvades med textavsnitt om Oskars drömmar och verklighet. I all skapande verksamhet med barn handlar det om att gå på lina – att varken under- eller övervärdera barns insikter och förmåga. Nu förvandlas intrigen tyvärr till en ganska tunn historia som i stället kompenseras med en större variation i det musikaliska uttrycket. **Ralf Nyqvist** – till vardags musikalisk ledare

Manskören M.Ä.N. sjöng ett urval poplåtar i dirigenten Patrick Wingrens arrangemang. (Foto: ML)

på Wasa Teater – har komponerat en musikal som leker med olika rytmer; tango och ballad, pop och rock och swing. Och lite därtill. För de unga själva verkar det egalt vilka stilar som presenteras – allt framförs med en självklar entusiasm.

Det starka ungdomliga inslaget berättar något om sångfesternas förvandlingsnummer i tid och rum. Där barnkörer och ungdomsorkestrar, tillsammans med damkörerna, förr innehade rollen som pikanta och charmiga undantag i konserternas manligt traditionstyngda programhelheter, utgör de i dag sångfestens kanske mest syn- och hörbara element. Om musikalen *Oskar* representerade ung finlandssvensk nyproduktion inom musikalens domäner var **Jenny Wilhelms** insats som körkompositör av helt annat slag. Hon hade på beställning skrivit ett verk för blandad kör där sats ett hade namnet *Mikailmessodagen* och sats två *Jutulaberg*. Stycket framfördes av en projektkör under ledning av **Rainer Holmgård**. Jenny Wilhelms är

dock ingen duvunge som kompositör, även om hon definitivt räknas till en ung musikergeneration. Som ledande stjärna i folkmusikgruppen *Gjallarhorn* har hon gjort sig känd som en suveränt skicklig röstkonstnär där tämligen enkla folkmusikaliska teman får en helt ny musikalisk dräkt späckad med intrikata ljudmiljöer. Är det någonting liknande hon vill tillföra även vår mer traditionella körsång?

– Den stora utmaningen är arrangemanget eftersom musiken är modal, det vill säga den baserar sig inte på de traditionella dur- och mollackorden. I stället bygger man upp det hela på kvinter, kvarter och oktaver – de svåraste men samtidigt renaste intervallerna. För körsångarna var detta till stora delar nytt och innebar stora utmaningar.

En kompositionsprocess av det här slaget skiljer sig givetvis en hel del från det arbete som utförs i *Gjallarhorn*, där man skapar klangerna tillsammans. När folkmusikern Wilhelms arbetar med klas-

Som så många andra strosade trubaduren Håkan Streng med maka mellan konsertplatserna. Mellan stadshuset och Trefaldighetskyrkan stötte de på gamla sångarvännen Carita Lehtinen (t.h.). (Foto: ML)

siskt skolade körsångare måste den pedagogiska delen starta från noll. Men det är också kanske det roligaste, även för sångarna som på det här sättet får prova på nya klangideal. När dirigenten Rainer Holmgård såg verket för första gången gick hans associationer till 1300-talets tonspråk.

Den nyskapande folkmusiken i Svenskfinland är av naturliga skäl en mycket smal business – fyra-fem professionella entusiaster räcker en bit på vägen. Jenny Wilhelms skulle helst se att folkmusiken gjorde ett starkt intåg i högskolevärlden, framförallt i Pedagogiska fakulteten i Vasas.

I det här sammanhanget är det också skäl att notera de sex unga solister som framträdde en eftermiddag tillsammans med Vasa stadsorkester. **Rolf Nordman**, till vardags rektor för Kuula-institutet, noterade i en uppskattande recension den unika möjligheten för en ung musiker att samarbeta med en professionell orkester. *”Basen för ett lyckat framförande är of-tast ett gott repertoarval som passar elevens nivå och personlighet”*, skrev Nordman. Konserten artade sig samtidigt till ett slags musikalisk röntgenbild av vad som presteras i musikinstitutet i olika delar av Svenskfinland. Sångfestens kollektiva musikhimmel lystes på det här sätt

tet upp av trumpetisten **Timo Kaivosoja**, flöjtisten **Jacinta Damström**, sångerskan **Tove Djupsjöbacka**, klarinettisten **Hanna Nylund**, violinisten **Mikael Stoor** och pianisten **Cecilia Damström**.

Hårdrock

Finlands seger i Eurovisionens sångtävling fick festtalaren Ole Norrback att reflektera kring hårdrock, som för ambassadören visserligen känns annorlunda, men ”... är man nyfiken på det som är annorlunda blir man klokare, tror jag.” Ambassadören uttryckte sin respekt för mångfalden och olikheterna i musiken med hänvisning till att det är det som skapar ”... den spänning där nya värderingar och kulturyttringar uppstår.”

Ganska förenklat kan man säga att sångfesterna under de senaste två decennierna markant har breddat sitt programutbud och samtidigt höjt den kvalitativa nivån. De mastodonta framträdandena av hela förbundskörer (dam-, mans-, blandade, barn-) finns kvar som ett sammanbindande element, men däremellan presenteras många musikaliska specialiteter på en allt färgstarkare palett. Årets utländska gäster var bl.a. sånggruppen **Amanda** från Sverige som friskt blandar olika musikstilar och framför det hela på ett sätt som får en att associera till både teater, performance och dans – en tvärkulturell sångmanifestation alltså. Manskören **Orphei Drängar** – med sina långa rottrådar till manskörsångens ursprungsläten på Uppsala gator för snart tvåhundra år sedan – hänför varje gång sin publik. Vasabladdets recension bar den korta och talande rubriken ”Fantastiskt”. *”En avdelning med Sibelius, Palmgren, Kuula och Bergman bjöd på utsökta och fräscha tolkningar av klassi-*

kerna Hillborgs underbara norrskenskaps-pelse och Södermans muntra bondbröllop avrundade en fantastisk konsertupplevelse”, skrev **Anna-Maria Nordman**.

Italienska manskören **Coro della SAT** från Trento presenterade sofistikerad körsång av helt annat slag än OD. Precisionen har de gemensamt men SATs musikaliska rötter har en folklig förankring i den norditalienska bergskedjan och sträcker sig till slutet av 1700-talet, minst. Man sjunger ”di gorgia”, dvs direkt ut ur strupen utan vibrato, utan gommens medverkan, och med mycket höga ters- och septimackord. Resultatet är en egenartad klang, på en gång homogen och mycket böjlig. Dirigenten dirigerar, stående på sidan av kören som en bland sångarna, med för publiken helt osynliga små gester med handen. Brilljant!

”... den spänning där nya värderingar och kulturyttringar uppstår”. De internationella inslagen på en finlandssvensk sångfest kanske bäst uppfattas i den musikaliska väggkorsning där de främmande tonerna blandas med våra egna traditioner. Gästkörer har förekommit i sångfest-sammanhang i långa tider – tidigare som kuriosa programinslag, i dag ofta som ett utslag för täta internationella kontaktytor i båda riktningarna. Sålunda var Coro della SATs besök på sångfesten ett resultat av manskören Coro Finlandias omfattande norditalienska körresa för ett par år sedan.

Ännu på 1980 kluckade det högljutt bland annat på den finlandssvenska spelmansmusikens stränder när nya toner ven från andra sidan haven. En främmande kulturs musikaliska språk upplevdes tidvis som smått hotfull – den äkta finlandssvenska folkmusiktraditionen skulle skyddas mot främmande, skadliga, element. Den

finlandssvenska körsångsrörelsen har inte haft samma problematiska inställning till sina musikaliska rötter, men så upplevs den kanske inte heller som ursprunglig på samma sätt som de toner spelmännen i slutet av 1800-talet frambringade.

Traditionella finlandssvenska folkvisor framförs sedan länge i nya körarrangemang, och med en värme som låter oss ana ett sunt förhållande mellan traditionens grundmurade trygghet och en ny framförandekutyms livgivande inspiration. På det här sättet utvecklas sångfesterna till stora smältdeglar där det välkända och förutsägbara blandas upp med mer eller mindre experimentella inslag – sångfesten som forum för både igenkännande och nyfiket nyskapande.

Hövdingar

Av tradition har sångare och musiker, i de stora gemensamma framträdandena, samlats kring en hövding, en musikalisk auktoritet. De har varit många under årens lopp: **Martin Wegelius, Otto Andersson, Bengt Carlsson, John Rosas, Emil Johnsson.** Efter en femton års paus stod **Ulf Söderblom** beredd att stiga upp på podiet för att dirigera Vårt land. Vid sidan av sitt professionella värv – där en stor del upptogs av uppdraget som chefsdirigent vid Nationaloperan – har han sedan 1960-talet engagerat sig i den finlandssvenska sång- och musikärelsen. I själva verket var det just uppdraget som huvuddirigent i Finlands svenska sång- och musikförbund som förde honom ut i landet, in i svenskbygderna. Sammanlagt deltog han i fem stora sångfester och dessutom i ett par mindre. Han har sagt det tidigare och han upprepade det igen: utan kontakt med Finlands svenska sång- och musik-

Ulf Söderblom har sedan 1960-talet varit engagerad i den finlandssvenska sång- och musikärelsen. (Foto: ML)

förbund hade han överhuvudtaget inte känt till Svenskfinland. Under årens lopp har han blivit bekant med tusentals sångare, och även om den enskilda sångarens namn inte alltid genast faller på tungan, känner han lätt igen sina korister.

Vad har då varit det bästa Söderblom själv upplevt på årets sångfest?

– Konstnärligt sett var det definitivt Wegelius kammarstråkar. Visst har jag känt till deras existens men att de var så fruktansvärt bra visste jag inte – toppklass helt enkelt. **Anna-Maria Helsing** är en fin violinist och en strålande dirigent!

Och annat?

– Österbottniskt bondbröllop är ju alltid en skojig grej, och Fougstedts ”Balder är fallen”, till Gustav Frödings text, var mycket bra. Det var tydligen ett uruppfö-

rande, jag har aldrig hört det verket förut – ett jättebra stycke som borde framföras ofta.

Snabb generationsväxling på gång

1894 prisade Topelius fosterländskheten, 2006 hyllade Norrback Lordis seger i Eurovisionens sångtävling – båda uttryck för en tidsanda där musiken binder samman nationens öde i ett mer eller mindre dramatiskt sammanhang. Årets sångfest ljuder via radio och television ut till hundratusentals lyssnare. Budskapet är knappast entydigt, men åtminstone signalerar det en musikalisk mångfald som tystar även mången kritisk åhörare. Sångfesten handlar i dag givetvis inte om protest mot överhet och makt, snarare är den ett uttryck för kollektiv lust och kreativitet. Men under ytan och bakom tonerna ligger utmaningarna. Där sångfestdeltagarna i slutet av 1800-talet kämpade mot reella yttre fiender måste dagens sångare i första hand vara uppmärksamma på de snabba förändringar som sker i samhället. I dag är det barnen, ungdomarna och de unga vuxna som med fart och kraft tar plats, syns och hörs på sångfesterna. Utvecklingen kommer att gå allt snabbare och efter tre-fyra sångfester (om 15–20 år) finns inte mycket kvar av den kader som så totalt det senaste halvsekllet dominerat scenbilden. Till volymen kommer sångfesterna sannolikt att minska – vilket knappast är något negativt i sig. I ett land där kommungränser ritas om, språkbarriärer minskar och internationaliseringen tilltar finns det en bra orsak att vart femte år testa den egna grupptillhörighetens gränser. Som kulturmanifestation är sångfesten unik i Svenskfinland, på många sätt en speg-

ling av folkets hälsotillstånd. Huruvida vi kan upprepa årets festtalares slutord även långt i framtiden återstår att se: ”Finlandssvensk sång och musik, Halleluja!”

PROGRAM FÖR
SVENSKA FOLK-
SKOLANS VÄNNERS
4TE SÅNG- OCH MUSIKFEST

Programboken för sångfesten i Helsingfors 1907.

Affisch för sångfesten i Jakobstad 1987.

Minnesrunor

Ghita Barck

Dramaturgen, regissören och redaktören Ghita Barck (f. Gunvor Marghita Grönblom) avled den 12 februari 2006. Hon var född den 23.8 1926.

Ghita Barck avlade filosofie magisterexamen vid Helsingfors universitet med en begåvad avhandling pro gradu om Henry Parlands författarskap, för övrigt en av de få studierna som till dags dato gjorts om Parland. 1949 gifte hon sig med den inflytelserika kulturpersonligheten P. O. Barck och kom på så sätt in i den finlandssvenska kulturkretsen.

Vännen Tove Jansson förevigade parets glädje över sonen Stefans födelse och första år i humoristiska teckningar som ännu pryddes Ghita Barcks väggar i hennes sista egna bostad i Munksnäs i Helsingfors.

Under flera decennier gjorde Ghita Barck en betydande gärning som kulturförmedlare. Hon var verksam som dramaturg vid Svenska Teatern och som regissör och litterär redaktör vid Rundradions svenska avdelning. Bland annat dramatiserade hon i början av 1970-talet Anni Blomqvists böcker om Stormskärs Maja för radion och hade också gjort utkast för en tv-serie. Tv-projektet gick efter hetsiga uppgörelser till Åke Lindman.

Över huvud taget präglades Ghita

Barcks liv av stormig tragik. Äktenskapet med P.O. Barck slutade i skilsmässa 1965. Den älskade sonen Stefan led av en allvarlig sjukdom och dog redan som barn.

När jag första gången träffade Ghita Barck befann hon sig yrkesmässigt och mänskligt i en svacka på grund av hårda motgångar. Det var delvis av sorg över den egna sonens död som hon svarade på min barnpassningsannons i Hufvudstadsbladet. Hon har själv beskrivit mötet så här:

”Av en händelse – som alltmer kan ses som en tanke – kom jag hösten 1929 att söka en liten tjänst i mitt omedelbara

grannskap vid Kristiansgatan i Helsingfors. Min uppgift bestod i att passa två små pojkar efter skoltid, tills deras mamma kom hem från arbetet.”

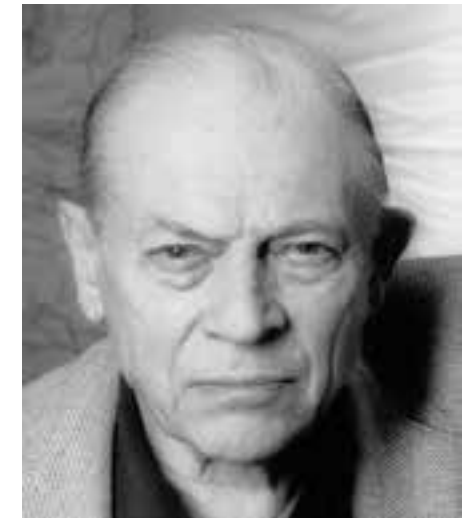
Mina mycket aktiva söner och deras kamrater visade sig kräva helt annan tillsyn än en mild sjukling, men Ghita Barck installerade sig i varje fall i vårt hem – mestadels rökande i ett soffhörn och snart helt absorberad av upptäckten av min mors, författaren Mirjam Tuominens då helt outnyttjade litterära kvarlätningskap. Som Ghita Barck uttrycker det: ”Tuva Korsström förlorade småningom sin barnvakt – men jag själv förlorade mig i en intensiv, delvis förnyad och återvunnen läskärlek till Mirjam Tuominen.”

År 1983 utkom Ghita Barcks biografi *Mirjam Irene Tuominen* som den tionde i ordningen av SLS:s levnadsteckningar, i delupplaga hos Söderströms hette den *Boken om Mirjam*. Biografen kan utan tvekan ses som Ghita Barcks livsverk, ett inkännande författarporträtt och en stark tidsbild. Boken öppnade vägen för ett nytt intresse för Mirjam Tuominens konstnärskap och hjälpte Ghita Barck ur hennes livskris. På 1980-talet var hon bland annat aktiv som radiokritiker i Borgåbladet.

Ghita Barcks sista decennier fördunklades av fosterdottern Veronicas död i Spanien och senare av den trogna vännen Sirkka Lindaus frånfälle. De sista åren var hon mycket sjuk. Vi som kände Ghita Barck minns hennes stora beläsenhet, intellektuella rörlighet och förakt för det konventionella som gjorde hennes liv både spännande och komplicerat.

TUVA KORSTRÖM
(Tidigare publicerad i Hbl)

Erik Bergman

Livsglöd tänker jag på när beskedet om att Erik Bergman dött når mig. Kan någon personifiera livsglöd bättre än denna burleska och extatiska och samtidigt intensivt innerliga konstnär och människa?

Han skulle ha fyllt nittiofyra år om exakt sju månader, den 24 november 2006. Sitt sista verk, *Fantasi för trumpet och orkester*, komponerade han som 92-åring, strax innan han i sviterna av en hjärnblödning tvingades in i tystnad. Men glöden i blicken fanns kvar in i det sista.

”Vi har här ibland oss en tonsättare vars livsverk på ett unikt sätt berör hela seklets andliga historia”, skrev Paavo Heininen i programboken till Erik Bergmans 90-årsjubileum. Och på sitt eget unika sätt formulerar tonsättarkollegan och första Erik Bergmanpristagaren inte bara sin hyllning till vägvisaren utan en markering av musikerskapets, konstnärskapets kärna: ”Eriks musik ÄR ’vacker’, den ÄR ’spännande’, den ÄR ’entusiasmerande

eller hemlighetsfull eller vad som helst – men dess utmaning till oss är INTE att vi efter avlyssnandet skall säga 'men så vackert då' eller något annat."

Erik Bergman har varit förelöparfågeln i finländskt musikliv. Han var först ute på det atonala planet, övergav sin ungdoms nationalromantik för tolvtonstekniken, bara för att fort omforma den tekniken för sitt eget uttrycksbehov.

– Jag har alltid satt i tvivelsmål det ena och det andra och vill inte befatta mig med begrepp som kör in mig i en viss form, underströk han i sin nittioårsintervju för Hbl.

Och så berättade han om hur *Tuonelas hjordar*, ett verk för manskör till text av Harry Martinson kom till.

– Det fanns ju förr allt möjligt som var förbjudet att skriva – kvintparalleller, tvärstånd o.s.v. Det irriterade mig så mycket att jag helt enkelt satte mig ner och skrev ett stycke som innehöll allt det som då var förbjudet, det gav mig åtminstone litet lättnad!

Rabulisten Bergman. Den bilden som så många ville hålla kvar och vårda. Bergman som den yngsta bland tonsättarna, decennium efter decennium.

Och visst var han vital och nyskapande, inte minst i sitt sätt att oförbehållsamt njuta av rytmisk extas, att låta verken utmynna i explosiv rytmisk katharsis, i sensuell glädje. Men framför allt var han lyssnaren, det hypersensitiva örat som uppfattade minsta skiftning i tonfall och klang. Koloristen.

Erik Bergman upphörde aldrig att söka nya tekniker för att tänja uttrycksskalan. Att utforska och utvidga instrumentens och instrumentalisternas likaväl som konsternas klangliga möjligheter var centralt för honom som tonsättare. Han njöt

av musikernas skicklighet, av att kunna skriva tekniskt utmanande partitur, men han förväntade sig mer än vad enbart notbilden kunde ange.

– Det krävs krafter som sätter i gång musikerna så att de vågar, krafter som vädjar till det som finns inom musikerna, men som de inte alltid vet om.

Ingenting halvdant dög för Erik Bergman. Sitt livslånga intresse för andra kulturer, medelhavskulturerna framför allt, tog honom till långa resor som alltid föregicks av djupgående förhandsstudier. Gregorianik studerade han tidigt i Vatikanen. Alla religioner och alla konstarter har i grund och botten samma ursprung, ansåg han. Långt innan det blev mode att söka sig till österländska kulturer och religioner utforskade han deras innersta väsen. Han ville veta allt om tidiga musikformer, samlade exotiska instrument från hela världen, engagerades av mikrointervallerna i Makedonien, rytmerna på Balkan, tempelritualerna i Nepal.

Redan i *Rubayat för baryton, manskör och orkester* (1953) visade han en djup insikt i arabisk och persisk musiktradition. Men kulmen på den linjen blev det väldiga buddhistiska verket *Bardo Thödol*, uruppfört 1975 i Tempelplatsens kyrka. Det är komponerat för recitator, mezzosopran, baryton, blandad kör och orkester med en text som baserar sig på den tibetanska dödsboken. Ett mångkulturellt möte på djupet.

Erik Bergmans verkförteckning är full av utmaningar för musiker och lyssnare, 150 opus för varierande besättningar. Men tillsammans med operan *Det sjungande trädet* är Bardo Thödol en väldig manifestation av finländsk musikhistoria, något av det mest personliga som skapats hos oss. Ett universellt nationellt arv att

vårda. Och att ha som förebild.

Erik Bergmans ettrigt meditativa konstnärligglöd är en uppmaning att öppna sinna, vidga medvetandet, lyssna till den inre klangen.

*"Sjung åt oss ett mod
som knipans.
Sjung så att vi vågar dyka
till det djup där pärlor skapas."*

Så avslutade han verket *Väinämöinen*, utvidgade Kalevalatexten en smula, med hjälp av Lars Huldén.

*"Endast dina egna tårar
blev på havets botten pärlor."*

LENA VON BONSDORFF

(Artikeln har tidigare publicerats i Hufvudstadsbladet)

Tonsättaren och akademikern Erik Bergman var född i Nykarleby den 24 november 1911 och dog den 24 april 2006 i Helsingfors. Erik Bergman fick sitt kompositionsdiplom vid Sibelius-Akademien 1938. Han var den första som använde tolvtonstekniken hos oss.

Vid sidan av tonsättandet dirigerade han körer, var professor i komposition vid Sibelius-Akademien och skrev musikrecensioner. Han ledde Akademiska Sångföreningen under dess glanstid på 1950- och 1960-talen. Han skrev många körverk, bland andra *Fåglarna* till texter av hustrun Solveig von Schoultz. Operan *Det sjungande trädet*, till Bo Carpelans libretto, hör till hans viktigaste verk. Bergman var medlem i bland annat Kungliga musikaliska akademien i Sverige och hedersmedlem i föreningen Finlands tonsättare. Han förlänades titeln akademiker 1982.

Erik Bergman var sedan år 2000 gift med skådespelerskan Christina Indrenius-Zalewski.

Bengt von Bonsdorff

Bengt von Bonsdorff föddes den 9 april 1936 i Helsingfors. Han tog studentexamen vid Nya svenska läroverket 1954, bedrev sina studier vid Helsingfors universitet med konsthistoria som huvudämne och utexaminerades som filosofie magister 1964. År 1961 inleddes arbetskarriären vid Finlands nationalmuseum. Då Föreningen Konstsamfundet år 1964 anställde honom som amanuens kunde han knappast ana hur lång och fulländad bana som museiman, administratör och konstännare han hade framför sig. Uppgiften var en utmaning: ett nytt museum skulle organiseras enligt Amos Anderssons (1878–1961) testamente. På 1960-talet var fältet fritt, i Finland fanns endast ett litet antal konstmuseer och efterfrågan på konstupplevelser var stor. Bengts idéer var fräscha och nydanande. Ett konstmuseum skulle vara ett levande centrum där

det ständigt hände saker och där var och en trivdes, inte minst barnen, som nu fick både skapa och ställa ut i museets lokaler. Publikströmmen var bestående och gamla besökarrekord slogs successivt. Amos Andersons konstmuseum hade fått en flygande start, och år 1966 befordrades amanuensen till museichef.

Några år efter museets invigning (1965) skapades den mångsidiga linje som museet i stort sett följer än i dag. Tyngdpunkten låg i en mångbottnad, aktiv utställningsverksamhet. Speciellt hyste Bengt kärlek till den moderna konsten. Under årens lopp fick unga konstnärer gott om utrymme. Ändå var Bengt insiktsfull nog att inse att ett museum i den lilla huvudstadsregionen specialiserat enbart på det nya inte skulle klara sig i längden. Såväl äldre konst, kulturhistoria som formgivning kom också att aktivt ingå i utställningsverksamheten. Tack vare sina internationella kontakter lyckades Bengt importera en lång rad högklassiga utställningar som man i dag endast kan drömma om. I synnerhet fann den nordiska konsten ett språkrör i Amos Andersons konstmuseum. Bengt var uppskattad, och tack vare gott samarbete med andra föreningar och institutioner kunde han förverkliga mera påkostade utställningsprojekt.

För Bengt var Amos Andersons konstmuseum alltid ett fjärde barn som han hyste stor omsorg för. Ofta drog man ett likhetstecken mellan honom och museet. Att hålla på konstens och museet sida var en princip som han inte gav avkall på, någon gång även till finansierarnas förfäran. Från början till slut ledde Bengt museets verksamhet med det ädla mottot ”litet är vackert” i tankarna. För att kunna följa upp ökade krav på utrymme och teknik drev han igenom två stora och mödo-

samma ombyggnadsprojekt på 1980- och 1990-talet. Det senare utvidgningsarbetet skedde undersvåra förhållanden då Bengts hustru, Irja allvarligt hade insjuknat.

Bengts entusiasm för konsten var outtröttlig. Med aldrig bristande tålmod lyssnade han till konstnärernas idéer och problem, likaledes var han genuint intresserad av publikens trivsel. Han beklagade sig aldrig och tänkte sällan hierarkiskt på arbetsfördelningen inom museet: en museichef var duglig nog att byta trasiga lampor och ”ta i spaden för att gräva i leran”. Trots sina med tiden växande administrativa och finansiella uppdrag tappade Bengt aldrig intresset för att jobba med det viktigaste: konsten och konstnärerna.

Förutom att Bengts huvudsakliga livsverk var museet vid Georgsgatan 27 var hans engagemang också på annat håll åtskilliga. Chefen för Amos Andersons konstmuseum ansvarade samtidigt för museiverksamheten på Söderlångvik gård i Dragsfjärd. Utvecklandet av museiväsendet överlag stod nära till hands för Bengt bl.a. via det finländska respektive Nordiska museiförbundet. Hans expertis och kunskap utnyttjades då minnesmärken och statyer skulle resas eller operahus byggas, stipendier utdelas och utlåtanen plitats. Bengt skrev också gärna. Förutom i museets egna publikationer finner man hans texter i talrika uppslagsverk, böcker och utställningskataloger. Sin licentiatavhandling skrev han om Felix Nylunds konst.

Under sina sista år i tjänst mottog Bengt von Bonsdorff flera hedersbetygelser för sina gärningar, bl.a. förlänades han professorstiteln år 1998. Då han i april 2001 gick i pension överlät han ett nyrenoverat, välmående museum till sin efterträdare. Det stod dock klart att pensionären inte

hade för avsikt att lägga sig på sofflocket. Han fortsatte som en aktiv skribent och forskare, han var styrelseordförande för Villa Gyllenberg samt styrelsemedlem såväl i Signe och Ane Gyllenbergs stiftelse, Gösta Serlachius konststiftelse som i många andra fonder och föreningar.

I Bengts liv fanns det också en vardag som fylldes av samvaro med familjen och en senare växande skara barnbarn. Rikligt med vänner hade han, var omtyckt och sällskaplig. I sin ungdom trivdes Bengt bra i studentlivet och verkade bl.a. som kurator för Nylands Nation, senare fortsatte han umgänget bl.a. inom Rotaryrörelsen. Hans nyligen påbörjade karriär som pensionär, morfar och farfar avbröts dock av en plötslig, oanad sjukdom. I och med Bengts bortgång försvann en stor eldsjäl från det finländska kulturlivet och en museiman av gentlemannarag.

Bengt von Bonsdorff avled den 31.8.2005.

KAJ MARTIN
kurator vid Amos Andersons
konstmuseum

Henrik Cronström

En uppskattad stämma i Hufvudstadsbladet har tystnat. Henrik Cronström, vars torsdagskåserier vi under en lång följd av år vant oss att uppskatta, har avlidit. För vännerna gav kåserierna en möjlighet att kontinuerligt och trivsamt följa med hur Henriks leverne utomlands gestaltade sig.

Vi fick roande läsning om hunduppfost-
ran, om trädgårdsbekymmer, om ölgänget
på pendlartåget i Holland, om skärgårds-
färder i Finland och utläggningar om
många spännande fenomen och begrepp.
Med oro hade vi märkt att kåserierna gles-
nade under senare år för att slutligen helt
upphöra.

För en större allmänhet var Henrik
Cronström också sällskapsmänniskan
och trubaduren, en bärande kraft inom
Visans Vänner i Helsingfors, bl.a. som
ordförande, ofta uppträdande på estrader
och i tv.

Dessa sällskapstalanger kom väl till

pass för det som skulle bli Henriks främsta livsuppgift, att inom turismen sälja Finland utomlands och då först i Danmark. Också hans tidigare liv bäddade för detta. Henrik, som var infödd helsingforsare, lärde sig danska redan som krigsbarn i Danmark, varifrån han återvände först 1947. Student blev han vid Munksnäs svenska samskola 1958. Skolan skakade han av sig med en kort sejour till sjöss med FÅA:s m/s Dione före studier i kemi, biokemi och fysik som ledde till nat. kand.-examen och arbete några somrar på havsforskningsfartyget Aranda.

Henrik sadlade om för att – som han säger i en intervju – bli någonting annat rörligt, det som alla kan bli bara de kan tänka: journalist. Henrik arbetade i sju år vid Rundradions nyhetsredaktion som redaktör och nyhetsuppläsare och därefter ett år som avdelningschef vid radions utrikesavdelning där han lärde sig att göra ”god propaganda” för Finland.

År 1978 åkte Henrik Cronström till den nordiska journalistkursen i Aarhus där han träffade sin blivande maka Karin Christensen. Det blev omedelbar kärlek och Henrik var för evigt bunden till Danmark.

Henrik sökte idogt och fick tjänsten som chef för Finlands Turistbyrå i Köpenhamn som inrättades 1979. Under 11 år byggde Henrik med framgång upp den danska turismen till Finland vid danska resevässor med bland annat finländska avdelningar utformade som aaltovaser, norrskensflammar och med presskonferenser givna på bastulaven och liknande.

Helst hade Henrik stannat på sin post i Danmark men byråkratien inom Centralen för Turistfrämjande krävde cirkulation och efter en period i Finland fick han etablera en finländsk turistbyrå i Amsterdam

1992 och flytta till Bryssel 1996 innan han avgick med pension 2001, varefter familjen slog sig ner i Hörsholm.

Till Henriks och hans familjs liv hörde intimt motorbåten Thalatta, ritad av C-G Pettersson och som ett år prisbelönades som vackraste båt vid träbåtsdagarna i Kotka. På denna glänsande skönhet förde Henrik stolt en NJK-flagga av stort format.

Med Thalatta gjorde Henrik och Karin årliga färder i vår skärgård och det var vid möten i stilla hamnar med gitarr i hand och historier och visor som vi fick återknyta vänskapsbanden till Henrik.

ROLF KOKKOLA
vän och radiokollega

Henrik Cronström f. 20.11.1937 i Helsingfors, d. 15.4.2006 i Horsholm, Danmark. Sörjes närmast av Karin med barnen Lars, Lene och Lise samt barnbarnet Nicola, och av syskonen Monica och Christofer med familjer.

Rainer Fagerlund

Torsdagen den 22 september 2005 nåddes vänner och kolleger till Rainer Fagerlund, docent i nordisk historia vid Åbo Akademi, av sorgebudet att han plötsligt avlidit.

För många som ännu i början av september sett honom stå i sångarledet med gamla djäknar vid akademins läsårsinskriftion kändes beskedet ofattbart.

Rainer Fagerlund var född den 24.3.1941, gick i skola i sin hemstad Åbo och studerade sedan historia vid Åbo Akademi. Han kom tidigt in på ett studium av den svenska historien under 1500- och 1600-talen. Hans doktorsavhandling *Kriget i Östersjöprovinserna 1655–1661* (1979) tillkom inom ramen för det från Militärhögskolan i Stockholm ledda Carl X Gustav-projektet. För avhandlingen tilldelades han Svenska Litteratursällskapets prestigefyllda Hallbergiska pris. I anslutning till avhandlingen publicerade han sedan en rad tungt vägande uppsatser. Han kom så att bli en av de få historiker i Sverige och Finland som hade djupa insikter i Östersjöprovinsernas problematik under 1500- och 1600-talen. Han hade kort före sin bortgång återupptagit detta intresse och påbörjat undersökningar kring kurländskt 1600-tal.

Bland hans 1500-tals undersökningar bör särskilt nämnas hans bidrag om den militära tungan i *Varsinais-Suomen historia V* (1991), som något omarbetad senare getts ut också på svenska, *Bönder, krigsfolk och borgläger. Den militära tungan i Egentliga Finland under äldre Vasatid* (2003) och hans avsnitt om den äldre Vasatiden 1523–1617 i förlaget Schildts *Finlands historia 2* (1993).

Ett av Rainer Fagerlunds stora intressen

var hembygdsarbete. Under den tid han var verksam inom Pargas hembygdsförening upplevde föreningen en ny blomstringstid. Hans insats för att lyfta fram värdet hos de historiska miljöerna på Gamla Malmen i Pargas kan inte överskattas. Den omfattande lokalthistoriska forskning som han ägnade Pargas gjorde honom till en självklar auktoritet i detta arbete. När han för några år sedan kallades till hedersmedlem i hembygdsföreningen var det en välförtjänt utmärkelse. Under senare delen av 1980-talet var han också ordförande i Åbolands kulturråd.

Rainer Fagerlund hade ett brinnande intresse för det förflutna. Under de decennier han och hans familj bodde på ett gammalt rusthåll i Håggais, Pargas, skrev han en omfattande historik om hela byn och de människor som bott där under perioden 1540–1809, i sig ett viktigt bidrag till Pargas historia. I de hem han och hans hustru Agneta skapade, både i Pargas och under senare år i Åbo, vittnade bevarade historiska klenoder av olika slag om djup respekt för vad tidigare släktled åstadkommit.

Huvuddelen av sitt yrkesverksamma liv arbetade Rainer Fagerlund som assistent och lärare vid Åbo Akademis historiska institution. I det arbetet hade han stor glädje av den lärarerfarenhet han under tidigare år förvärvat under anställningar vid skolor både i Helsingfors och Åbo. Hans undervisning och hans intresseinriktning inspirerade flera studenter och unga historiker till forskning kring liknande problematik. År 1994 utnämndes han till lektor i historiens och samhällsläroans didaktik vid Pedagogiska fakulteten i Vasa, en tjänst som han dock p.g.a. ohälsa blev tvungen att lämna innan han uppnått pensionsålder.

Rainer Fagerlund levde i en musicerande familj. Själv ägnade han sig framför allt åt körsång, många år som II bas i studentkören Brahe Djäknar. Nu står hans plats bland sångarbröderna i Brahe Ärkedjäknar tom.

I sin historiska forskning berörde Rainer Fagerlund ofta militära frågor. Han var också intresserad av mera aktuella försvarsfrågor och kallades efter avlagd värnplikt flera gånger till fortbildning. Hans militära grad var major.

Rainer Fagerlund var forskarmedlem i Finska Historiska Samfundet. Tack vare sin forskning kring Sveriges äldre historia, arkivresor och forskningsvistelser kom han i kontakt med och knöt vänskapsband med kolleger i både Sverige och Baltikum. Det är en stor krets historikerkolleger och vänner i flera länder som med respekt och stor saknad kommer ihåg Rainer Fagerlund och med värme tänker på dem som stod honom närmast, hans hustru Agneta, sonen Sebastian med hustru och dottern Sunniva.

SUNE JUNGAR
NILS ERIK VILLSTRAND
(arbetskamrater vid ÅA)

Anna-Ulla Grahn-Wallen

Fruen till Kulla gård i Strömfors, Anna-Ulla Grahn-Wallen avled den 11 september 2005. En längre tids ohälsa hade begränsat hennes livsrum, vilket var plågsamt för en mycket utåtriktad människa med i det närmaste okuvligt livsmod.

Anna-Ulla Grahn var född den 6.3.1911. Hennes föräldrar, Gerda Simolin och C. Ragnar A Grahn, hade vid denna tid utvecklat det gamla herresätet med anor från år 1419, till ett innovativt lantbruk om cirka 2 200 ha, med stuteri, kreatursdrift, mejeri och trädgård. Arbetsfolket uppgick till ett femtiotal, gårdssamhället fick egen skola och sångkör. Ragnar Grahn var ordförande för fullmäktige i Strömfors kommun, ledare för skyddskåren och gården ett centrum under frihetskriget. I det blomstrande förenings- och kulturlivet i Tessjöbygden intog paret Grahn en viktig plats. Denna miljö kom att präglade dottern

Anna-Ulla för hela livet.

Det innebar att slå vakt om gårdens historia och traditioner, att arbeta för fosterländskhet och svenskhetens bevarande i bygden, att göra en insats inom föreningsrörelsen och att driva Kulla som ett levande lantbruk. Efter godsägarens tidiga död 1927 blev det en livsuppgift för mor och dotter att få gården att överleva, flera hotbilder fanns.

Anna-Ulla Grahn blev van att styra och ställa med myndighet, att väcka och engagera folk, ta initiativ och ansvar. År 1952 ingick hon äktenskap med agronom Gunnar Wallen. Makarna brukade Kulla till den sistnämndes död 1968. Därefter axlade Anna-Ulla Grahn-Wallen ansvaret ensam till åttio års ålder, stolt kunde hon titulera sig jordbrukare.

Engagemanget i föreningar omfattade både social, politisk och kulturell verksamhet såsom Röda korset och krigsveteranerna i Strömfors, gymnastikföreningarna i Lovisa, marthadistriktet för Östra Nyland och Tessjö-Kulla marthor, Lovisa svenska lärdomsskolas elevförbund, Tessjö jaktförening och Östra Nylands folkhögskola. Som lotta hade hon under kriget haft hand om barntransporter till Sverige. Svenska folkpartiet i Strömfors hade i henne en trogen bundsförvant, som sedan 1990 upplät sin gård och park för lokalavdelningens sommarfest på Ulrikadagen den 4 juli.

Till herrgårdens traditioner hörde stor gästfrihet, sommartid räknades både fränder, vänner och folk på exkursioner i hundratal. År 1987 fredade statsrådet på ansökan av ägaren, enligt den nya lagen om byggnadsskydd, Kulla gårdskulle med åtta hus från 1700- och 1800-talen. En restaurering med egna medel och från Museiverket ökade gårdens synlighet

som natur- och kulturresevat.

Anna-Ulla Grahn-Wallen var öppen för nya vinningar. Minnena från årliga resor med bil till Mellan- och Sydeuropa motverkade de ensamma vinterkvällarna, då å andra sidan tid gavs för handarbete, korrespondens och urklippverket över svenska kungafamiljen.

Visst var Loiredalen och Bellagio vid Comosjön vackra, men Kulla ändå vackrast. Med Arvid Mörnes ord i hymnen till hembygden, ”Längtan vida gick din flykt! Din starka vinge fäll! Många stränder såg du lövas under solens bål. Sjunk till ro hos fosterbygden! Där är färdens mål.”

BO LÖNNQVIST

*

Anna-Ulla Grahn-Wallen, född 6.3.1911, död 11.9.2005. Modern Gerda Grahn var dotter till agronomen Gustaf Simolin i dennes äktenskap med Jenny Bärlund som ingick nytt gifte med lektorn, sedermera rektorn för Lovisa mellanskola och gymnasium Artur Relander, stiftare av Östra Nylands sång- och musikförbund. Kulturvillan på Kulla gård kom sålunda att innesluta också dessa institutioner.

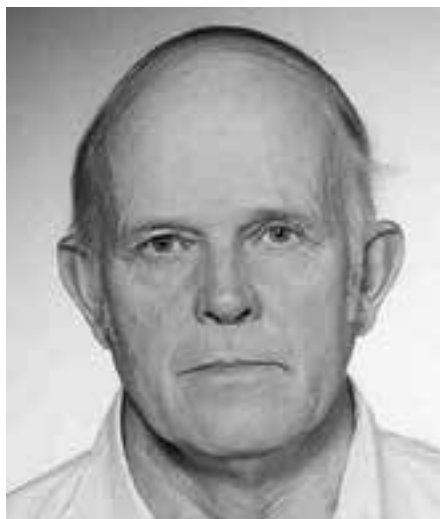
Håkan Granqvist

”Jag skulle inte försöka leva särskilt mycket annorlunda om jag skulle få en ny chans. Det har varit roligt hela tiden.”

Så summerade Håkan Granqvist själv sitt liv då han 1988 gick i pension som rektor vid Vikinga skola i Vasa. Det uttalandet säger samtidigt mycket om den positiva livssyn, det goda humöret och den myckna humorn som karaktäriserade Håkan. Karaktärsdrag som han bibehöll in i det sista trots att cancer tog allt mer av hans krafter.

Håkan föddes i Nykarleby lkm den 21.11.1928 som det tredje barnet i en barnaskara som skulle växa till sex. Med mor och far som lärare och med lärarseminariet på andra sidan älven föll sig yrkesvalet för Håkans del helt naturligt. Han utexaminerades från lärarseminariet i Nykarleby 1950. Sina första fem år tjänstgjorde han i Monå i Munsala och efter det två år i Arvidsjaur i den svenska lappmarken. År 1957 knöts han till Vikinga skola i Vasa där han verkade ända fram till pensioneringen 1988, varav de sista 18 åren som rektor. Med sin erkänt positiva och humoristiska läggning skapade ”Granki” en familjär och kreativ skolmiljö dit både kolleger och elever gärna sökte sig. Själv konstaterade han då han efter närmare 38 års skolarbete lämnade det aktiva yrkeslivet bakom sig att han inte en enda dag hade varit led på skolarbetet.

Men Håkan hann med mycket mer än enbart skolarbetet. Redan under åren i Monå började han med sitt spexande och underhållande på halvprofessionell bas. Hans helaftonsshower ”Karusellen” drog fulla hus på olika håll i Österbotten under 1950- och 1960-talen. Ibland

räckte inte ungdomslokalerna till för att rymma publikanstormningen. Publiken engagerades och en del av den skickades på uppdrag ända upp till Kilpisjärvi och ner till Helsingfors. Efter tiden med ”Karusellen” följde ”Stjärnparaden”, ”Onsdagshörnan” och en hela svenska Österbotten omfattande turné i FSNU-regi. Bland de förmågor Håkan var med om att backa upp genom sina shower är kanske systrarna Monica och Ami Aspelund de som i dag nått längst. Håkan regisserade och producerade också ett flertal revyer, bl.a. i Närpes.

Efter åren med de stora revyerna och showerna, som också gästspelade i södra Finland, fortsatte Håkan att roa sina medmänniskor på otaliga föreningsfester och andra tillställningar. Och många är vi som med glädje minns bravurnummer som den dialekttalande humoristiska samhällssatirikern ”Munsal-Vill” och den medryckande ”Jokkmokks-Jokk” med sin energiska sång och dans.

Idrotten var en annan av Håkans livs-

passioner. Han var bl.a. med om att sparka igång nytt liv i Vasa idrottsförenings friidrottsverksamhet i början av 70-talet. Flera av de ungdomar som började träna då nådde nationell toppnivå, bland dem hans egen dotter Ann-Cathrin. Ungefär samtidigt började hans intensiva och sporrande arbete att få sin skola att lyckas i Stafettkarnevalerna. Också Håkan själv var en hängiven idrottare. Som yngre var det längd- och höjdhopp som gällde, medan han i vuxen ålder satsade på motionsidrott såsom Botnia- och Lidingöloppen. Ett sunt liv fritt från tobak, alkohol och droger var en av Håkans ledstjärnor.

Under stora delar av livet stod resandet högt i kurs hos Håkan. Han arrangerade långt över 100 resor för såväl äldre som yngre österbottningar till sin tidigare hemort Arvidsjaur i Sverige samt otaliga resor till Norge. Under pensionsåren utökades reseledarskapet till att också omfatta Estland och Ryssland. Vid sidan av det företog han långa privata resor till exotiska mål tillsammans med sin Sonja. Många av dessa resor resulterade i tv-program i Munsala bygde-tv, som han engagerade sig intensivt i under sina sista år. Och just orten Munsala betydde mycket för Håkan. Hans livskamrat var Munsaladottern Sonja, i Munsala fick han sin första tjänst och i Monås i Munsala ligger hans älskade sommarställe och det är också i Munsala Håkan fick gravens ro.

Den som ännu vill hedra Håkans minne kan göra det genom en inbetalning till den nyinrättade ”Håkan Granqvists minnesfond” för elever vid Vikinga skola i Vasa, Aktia 497011-2101577 eller Vasa Andelsbank 567179-25768.

SIXTEN WESTERBY

Thomas Gripenberg

Thomas Gripenberg föddes den 26 november 1942 i Lojo och avled den 1 augusti 2005 i Helsingfors. Bland de närmaste anhöriga finns hustrun Lena Rewell-Gripenberg, dottern Laura, modern Isa och systemen Diana.

Thomas Gripenberg växte upp i Täby kyrkby norr om Stockholm. På 1950-talet var Thomas och jag klasskamrater i Kristofferskolan, Waldorfpedagogikens svenska pionjärjolle och sedermera flaggskepp. Thomas far, Erwin Gripenberg, var länge redaktör för rörelsens tidskrift På väg, och hans mor Isa redaktionssekreterare. Diktaren Bertel Gripenberg var hans farfar. Han träffade farfadern en enda gång; som treåring i Sverige. Jag minns att Erwin brukade berätta om sin far Bertel att han, om en adlig ätt som dog ut under medeltiden, sagt: ”Vräkigt att dö ut redan på 1300-talet.”

Klasskamraterna brukade con amore reta Thomas för att han var adlig: "Baron, torde beaktas!" Vilket var OK för honom.

I mitten av sextio-talet utbildade Thomas Gripenberg sig till scenograf vid Mozarteum i Salzburg. Han fick genast anställning vid operan i Helsingfors. Efter ett par år flyttade han till Svenska Teatern, där han under en lång följd av år och uppsättningar var verksam som scenograf. Under en tid var han också lärare i scenografi vid Konstindustriella högskolan. Men en dag satte ett lungemfysem stopp för vidare arbete, och han förtidspensionerades.

Thomas Gripenberg glädde sina medmänniskor med en aldrig sinande ström av limerickar och vitsar. Vi åt kräftor med honom i vårt sommarhus i Kylmäla ett par dagar innan han dog. Det hörde till hans aristokratiska ironi att ibland tala om sig själv i tredje person. Han berättade om sitt dåliga allmäntillstånd mellan vitsarna och kräftslörpet. Bland annat hade han en förkalkad aorta. "Blir det värre så är det slut med lille Thomas", sa han. Nu är det slut. Världen har blivit trängre.

LARS NYGREN

Ett femtiotal välgjorda dramatiskt konstnärliga scenografier och kostymplaneringar har under årens lopp haft Thomas Gripenbergs signatur. Bland annat minns man gärna scenografin till storsuccén Stadin kundi, till Anders Larssons Mannen som gick av, till Bo Carpelans Axel, Ibsens En folkfiende, Smugglarkungen, Marsipanpojken, Spelman på taket, Oliver, Topelius! Och många fler. Konstnären Gripenberg överträffade sig själv många gånger med sin fantasifulla och fungerande scenografi. Han kunde med genuin lyhördhet för dekor och dräkter lyfta föreställningen mot ännu högre höjder. (Hbl)

Lars Hamberg

Författaren och kulturjournalisten Lars Hamberg avled dagen före julafton 2005. Han blev 83 år gammal.

"Skrivklåda är en obotlig sjukdom", skriver Lars Hamberg i sina självbiografiska minnen En frilansares bokslut. Hamberg drabbades av den redan i unga år, och den styrde hela hans liv. Hans produktion är enorm, och han var också själv mån om att dokumentera sin verksamhet i en lång rad publikationer, utgivna på ett eget förlag som han grundade enkom för ändamålet. Många av dessa kritiker och inlägg skrev han för Hbl, men ändå är de bara en bråkdel av vad han under fem decennier publicerade i tidningar och tidskrifter runt om i Norden.

Efter avlagd fil.mag-examen 1950 siktade Hamberg en tid på fortsatt forskning i litteratur men uppgav småningom de ambitionerna till förmån för ett mera journalistiskt skrivande. Sitt litteraturintresse

riktade han tidigt mot de andra nordiska länderna, framför allt Danmark. Han skrev också på finska, och medverkade snart flitigt i tidningar och tidskrifter runt om i Norden, där han även blev en viktig informatör om finskspråkig litteratur. Han knöt talrika personliga kontakter med författare och andra kulturarbetare i de nordiska länderna, och många är de nordiska kulturpersoner han tog hand om som guide under mer eller mindre officiella Finlandsbesök.

Som skönlitterär författare debuterade Lars Hamberg redan 1944 med en aforism-samling, som snabbt följdes av en lång rad noveller, berättelser och radiopjäser, av vilka han regisserade några själv. Teaterkritik skrev han under en tioårsperiod till Nya Argus och därefter, så länge krafterna stod honom bi, till tidningen Elanto. Han var också mycket aktiv i organisationslivet, bl.a. i teaterklubben Kammarteatern, där han var ordförande 1954–62, inom Pohjola-Norden, framför allt som seminariearrangör, och i Finlands kritikerförbund, vars bärande kraft han var under en lång period, först som sekreterare och sedan under 14 år som dess ordförande.

I egenskap av ständig frilansare var Lars Hamberg en särpräglad gestalt i finlandssvenskt och nordiskt kulturliv. Under flera decennier kunde man se honom överallt där det hände någonting som hade med teater, litteratur eller bildkonst att göra, lika flitig som föreläsare, mötesorganisatör och kulturpolitiker som i egenskap av journalist och kritiker. Hans vänligt burdusa framtoning gav honom på vissa håll i Norden smeknamnet "den finske brumbjörn", ett epitet som väl karakteriserade det mjuka yttre som dolde ett i kulturvärlden sällsynt knippe av energi

och företagsamhet. Om skrivklådan är en sjukdom, lyckades Lars Hamberg förvandla den till näring för ett helt livs arbete som kulturens privatföretagare.

ERIK KRUSKOPF

Lars Hamberg var född den 19.2.1922. Han tilldelades SFV:s Folkbildningspris 1993.

Nils Holmqvist

Översättaren Nils Holmqvist avled i Helsingfors den 17 september 2005 vid 79 års ålder. Han var född i Åbo den 18 november 1925.

Nils Holmqvist flyttade till Helsingfors 1954. Han hade i många år olika befattningar inom reklambyråbranschen och blev sedan översättare på heltid. Han arbetade på den tidens största reklambyråer Ilmo 1955–63 och Taucher Reklam 1963–86, där han även hade uppdrag som copywriter för Tauchers filial i Stockholm och vissa av Tauchers svenskspråkiga kunder i Helsingfors.

Han var berättigad till förtidspension när han 1986 övergick till översättningsbyrå Käännös-Aazet Oy, där han arbetade fram till sin död. Översättning var hans passion, och in i det sista behöll han sin lekfullhet och sin iver för språket. Kulturhistoriska texter var en av hans specialiteter. Han var mycket uppskattad av sina arbetskamrater inte bara tack vare sitt breda register och sin träffsäkerhet i att finna det rätta ordet, utan även för sin varma humor. Med sitt kvicka intellekt och sin humanistiska inställning till både människan och livet var han ett exempel för oss alla och lärde oss att lägga märke till de små goda tingen omkring oss.

Nils Holmqvist utnyttjade sina språkliga talanger allsidigt, som översättare och språkgranskare, som lärare och skribent. Han var en uppskattad föredragshållare och anlätades för finsk-svenska seminarier som ordnades av Finlands översättar- och tolkförbund och Statens utbildningscentral. Han delade med sig av sin språkliga erfarenhet och spred sitt kunnande bland yngre generationer som lärare vid Svens-

ka handelsläroverket åren 1966–85.

Nils Holmqvists andra stora intresse var musik, särskilt körmusik och opera. På 1950-talet studerade han operasång i Italien under ledning av Giovanni Martinelli och verkade senare som korrepetitor för flera operasångare vid Nationaloperan. Nils Holmqvist var dirigent för olika köror, såsom AV Huvudföreningens sångkör, som han ledde i mer än 25 år ända in på 1990-talet. Kören uppträdde även under konsertresor i de nordiska länderna. Nils Holmqvist medverkade som skicklig dirigent vid stora sångfester i Finland och vid samnordiska fester. Han ledde Akademiska Damkören Lyran 1959–1972 samt Sällskapet Svenska sångare och Manskören Frihetsbröderna under många år. Han visade prov på ett synnerligen stort kunnande på körmusikens område. Med sitt försynta, men mycket humoristiska väsen vann han såväl körmedlemmarnas som publikens hjärta.

För sina förtjänster inom AV-rörelsen erhöll Nils Holmqvist Arbetets Väners Centralförbunds förtjänsttecken i silver

och Arbetets Vänner Huvudföreningens förtjänsttecken i guld. För sitt arbete att sprida levande och riktig svenska i Finland tilldelades Nils Holmqvist Svenska Finlands folktings förtjänstmedalj.

Vi som kände Nils kommer aldrig att glömma honom. Vi tänker med värme på dem som stod honom närmast, hustrun, de tre sönerna och barnbarnen.

HARRIET LINDAHL
SILJA STRENGELL-LEPPO
arbetskamrater

Berith Lindqvist

Efter åtta klasser i läroverk jobbade Berith Lindqvist i förvärvslivet i Wärtsilä och Maskin och Bro 1945 och från 1946 i förlaget Söderström & C:o, först som kontorist för att 1965 bli förlagsredaktör och 1984 produktionschef. Hon skötte främst om tryckningen av både läromedel och skönlitteratur. I jobbet trivdes Berith och förlaget med henne. Anställningen i samma företag varade i 46 år, fram till 1992!

Berith (Bebbe) gjorde sig känd som en gladlynt, humoristisk och på många områden kunnig person. Hemma fostrade hon tre söner och två döttrar. Hemma fanns också ett stort bibliotek, vilket även andra fick ta del av. Själv var hon mycket beläst. På somrarna vistades Berith i stugan i Illby.

Vid sidan av jobbet och specifikt efter pensioneringen var Berith Lindqvist aktiv i flera föreningar. I Arbetets Väners huvudförening hörde hon till Sällskapskretsen. Hon var engagerad i Haga svenska

förening (HSF) och Stiftelsen Elsebo, där hon var bokförare. Stiftelsen Elsebo förvaltar lokalen Elsebo för HSF:s räkning. I HSF verkade Berith som ordförande 2000–2005, ända tills hälsan och krafterna hösten 2005 svek. Det var i HSF mycket att ordna med fester, klubbar, exkursioner, möten etc. Berith var den perfekta organisationsmänniskan.

I yngre dagar var hon tillsammans med modern folkdansare, även internationellt.

Efter modern Erna Kjällman övertog Berith fastigheten Vespervägen 11 och disponerade därefter denna för sig och barnen. Redan föräldrarna bodde ju där och Berith hörde sålunda med tvåvåningsvillan till de gamla Hagafamiljerna, som i 1900-talets början hade grundat samhället Haga. Kjällmans hade t.o.m. butik i källaren, som någon gång höll öppet också på Beriths tid.

Personliga minnen av Berith Lindqvist saknas inte. I sitt esse var hon under många utrikesresor, till Grekland, USA och New York, Irland, Island... Nostalgiskt sett var det visst så att Berith därmed återsåg de länder där hon folkdansat. Hon var alltid ivrig att under resorna se så mycket som möjligt och att sällskapa med medresenärerna, som ofta var från de egna föreningarna.

Berith var synnerligen aktiv i HSF:s kulturklubb, i vilken hon ofta deltog – många uppdrag och sysslor till trots. Med sitt livliga intellekt, litteraturintresse och sin beläsenhet bidrog hon mycket till att det hela lyckades. Naturligen var Berith aktiv även i HSF:s seniordans. Hennes hobbyintressen var litteratur och hemslöjd.

Berith Lindqvist var född den 31.3.1928 och avled den 25.11.2005.

JARL STORMBOM

Anna Maria Lundell

Klarinettisten Anna Maria Lundell avled den 26 mars 2006 i Jakobstad. Hon var född den 2.8.1970. Hennes tragiska och alltför tidiga bortgång kom som en svår chock för hennes många vänner och var en stor förlust för musiklivet i Österbotten.

Anna Maria började spela klarinet i Närpes Skolmusikkår när hon gick i klass fem i Övermark skola, och visade sig snabbt vara en musikanter utöver det vanliga. Efter en åttaårig karriär i skolmusikkåren och avlagd examen i Närpes Musikskola utbildade hon sig till klarinettist och klarinettlärare vid konservatoriet i Jakobstad. Hon vidareutbildade sig dessutom vid Sibeliusakademien och Musikvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi.

Största delen av sitt yrkesverksamma liv verkade Anna Maria i Jakobstad. Hon var i flera år timlärare vid Jakobstadsnejdens musikinstitut innan hon hösten 2001 anställdes som ordinarie klarinettlärare. Vid sin bortgång var hon vikarierande rektor

för Jakobstadsnejdens musikinstitut och enhetsansvarig för Svenska yrkesinstitutet fr.o.m 1.1.2005. Läsåren 2002–2004 var hon programansvarig på Svenska yrkeshögskolan/Up musik vid sidan av klarinettlärartjänsten.

Som pedagog var Anna Maria synnerligen kompetent, inspirerande och effektiv. Hon utbildade en lång rad klarinettister, av vilka flera valt att satsa på musiken som yrke. Hon var en vänlig och uppmuntrande person, både gentemot elever och kolleger. Dessutom var hon en mycket skicklig ledare och administratör. Hon var modersgestalten i Musikhuset, och hade allas förtroende både för sina personliga egenskaper och för sin kunskap.

Anna Maria undervisade i olika perioder också i Kuulainstitutet. Inom Närpes Skolmusikkår och Jeppo Ungdoms-orkester medverkade hon till att fostra och inspirera generationer av nya unga klarinettister. Under flera somrar var hon rektor för Martin Wegelius-institutets sommarkurser på SÖFF.

Som klarinettist arbetade Anna Maria Lundell tidvis i Vasa stadsorkester och var också med i ett antal produktioner på Wasa Teater och Vaasan kaupunginteatteri. Hon var en framstående och uppskattad musiker som kunde göra en fullödlig insats i alla sammanhang.

Bland Anna Marias många vänner känns saknaden oerhörd. Hennes verksamhet som pedagog, musiker och ledare var ännu bara i sin början och hon skulle ännu ha haft mycket att ge på många plan. Vi är många som tagit hennes glada gestalt för given och som vant oss att kunna påräkna hennes hjälpsamhet och empati.

Frid över Anna Marias minne.

ANDERS TEIR

Börje Malmström

Forstmästaren Anders Börje Malmström avled på sjukhus den 2 mars 2006. Han var vid sitt frånfälle 88 år, född den 10 juli 1917 i Esbo.

Börje Malmström blev student 1938 från Svenska Normallyceum. Han avlade forstmästarexamen 1945 vid Helsingfors universitet.

Börje Malmström deltog på olika frontavsnitt i såväl vinter- som fortsättningskriget och tilldelades FrM 2.

En anmärkningsvärd målmedvetenhet visade Börje Malmström när han under svåra och utdragna krigsförhållanden åren 1939–1944 samtidigt skötte sina studier vid universitetet i Helsingfors.

Börje Malmström verkade som forstmästare vid Uddholms AB i Sverige och vid Kyrkslätt-Esbo-Helsingfors privata skogsrevir åren 1946–1951.

Släktgården Snettans i norra Esbo, som varit i släktens ägo sedan 1540 och omfattar drygt 400 ha, övertog Börje

Malmström av sin far 1951. Hans gedigna kunskaper och intresse för skogsvård och skogskultur kom väl till bruk vid skötseln av gården och dess skogsmarker. Börje Malmström förvaltade gården till 1985 då sonen Mårten Malmström trädde till.

Börje Malmström hade flera förtroendeuppdrag inom lantbrukets organisationer. Han var bl.a. medlem i förstärkta styrelsen för Nylands svenska lantbrukssällskap åren 1957–1984, ordförande i Lahnus småbrukargille, mångårig ordförande i Esbos lantbruksproducenter, styrelsemedlem i föreningen Skogskultur och revisor i Centralskogs nämnden Skogskultur 1968–1987.

Han hade också förtroendeuppdrag inom Esbo församling, var grundande medlem och långvarig ordförande i stiftelsen för Mataskär samt medlem i kyrkofullmäktige. För förtroendeuppdrag i Esbo stad erhöll Börje Malmström Finlands Stadsförbunds förtjänsttecken i guld för 30-årig verksamhet.

Skogarnas och markernas dragning kände han i valet av sitt yrke och i skogen fann han en kär hobby som han utövade med flit och ambition. Börje Malmström noterade stora framgångar som elitorienterare. Som 19-åring anslöt han sig till anrika Idrottsklubben Örnen och blev under sin tävlingskarriär en av klubbens mest framstående orienterare.

Börje Malmström var landslagsman under sex år i följd med bl.a. en tredje plats i fyrlandskampen 1950. I Örnens lag blev han finländsk mästare i lagtävling och budkavle, segrare i Festspelsbudkavlen 1947 och Jukolabudkavlen 1951. Han var flera gånger FSO-mästare, individuellt och i budkavle. Till medlem i Skogskarlarnas Klubb (SKK), Helsingfors, kallades Börje Malmström 1941.

Alla som haft glädjen att känna Börje och samarbeta med honom inom olika föreningar och organisationer eller mött honom på tävlingsarenorna i skog och mark känner stor saknad efter en alltid lika pålitlig, anspråkslös, lugn och balanserad människa, en god vän – en skogarnas mästare och gentleman.

Han sörjes närmast av hustrun Nanna, sonen Mårten och Toini samt fem barnbarn.

STIG KEWIN
talman i SKK-Helsingfors

Börje Mattsson

Skolrådet Börje Mattsson, född den 22.6.1915, avled den 13.5.2006 i en ålder av 90 år. I äktenskapet med lektor Gretel, f. Åkerberg, hade han en dotter och två söner. Sina sista årtionden tillbringade makarna välförtjänt i Kristinagården i södra Haga som ett otium cum dignitate. Men också här i Kristinagården och i Haga svenska förening var Börje starkt verksam med framträdanden.

Han blev student 1933, filosofie kandidat och magister 1937–38 och fungerade åren 1939–77 som lärare i svenska och litteratur i följande läroverk i Helsingfors: Nya svenska flickskolan, Andra svenska lyceum, Nya svenska samskolan och Svenska Normallyceum, där han var överlärare 1960–74. Sistnämnda år upphörde ju auskulteringsläroverket och Börje Mattsson blev i nya Svenska normallyceum äldre lektor i modersmålet. Man hade kommit fram till grundskolreformen. Det fick stora konsekvenser även för kollegan Börje Mattsson. Antalet skolor han undervisat i bör utökas med Nya svenska samskolan (1946–56) och Svenska medborgarskolan (1950–55).

Man kan också karaktärisera Börje Mattsson som ungdomspolitiker. Han var ordförande i Finlands svenska skolungdomsförbund 1957–64, i Förbundet Kristen ungdom 1964–72, Svenska modersmålläraryrkesförbundet 1964–72 och i Skolteaterförbundet 1965–68. Han ledde också Svenska folkpartiet i Helsingfors 1969–72.

Samtidigt var Börje Mattsson medlem av kyrkoråd och -fullmäktige. Det politiska och kyrkliga engagemanget gav också medlemskap i Svenska Finlands folkting

och olika styrelseorgan inom SFP samt i Helsingfors stadsfullmäktige 1965–68.

Vidare kom Börje Mattsson in i kommittén för Helsingfors skolplan (även kallad skolkommisionen med skolrådet Jussi Saukkonen som ordförande, 1970–77) och förhandlingsdelegationen för läroverken i huvudstaden (I 1972–73, II 1973–75) ävensom i andra skolkommittéer.

Efter övergången till grundskolsystemet 1977 i Helsingfors var han medlem i huvudstadens skolnämnd och ordförande i dess svenska avdelning. Han blev även ordförande i Svenska skolförsökskommittén (1977–83). De olika skolorna fick tack vare denna kommitté och skolstyrelsen sina specialiseringsprogram.

Börje Mattsson författade också en mängd läroböcker, av vilka här nämns blott de viktigaste: Skiljetecknen (1961), Vårt språk (flera förf., 1962), Poesi och Prosa (flera förf., 1965), Dikten genom tiderna – en litteraturhistoria (1970), 1–9: ans svenska (flera förf., 1973–84) och Handbok i litteraturkunskap (flera förf.,

1984). En liten förklaring till all denna skivarflit kunde ju vara att detta var det material Börje Mattsson använde i sin undervisning, en annan att Svenska normallyceum hade ett strålande bibliotek. Men den tredje och viktigaste är att Börje Mattsson var väldigt flitig och kunnig.

Han förärades skolrådstiteln 1979 och medaljen av första klass av Finlands Vita Ros.

För mig framstår Börje Mattsson som en äldre idealkollega. Han är en monumental gestalt i de svenska läroverkens historia och en betydande skolreformator. En stor humanist med kristlig karaktär har gått bort.

JARL STORMBOM

Stina Oriander

Stina Oriander, född den 15.5.1942, hann vara pensionerad i bara fyra månader efter sitt uppdrag som verksamhetsledare för Förbundet Hem och Skola när hon hastigt och oväntat rycktes bort i en svår sjukdom. Hon avled den 10.10.2005.

Socionomen Stina Oriander (född Backman) kom till Förbundet Hem och Skola för 23 år sedan. Före det hade hon varit studiesekreterare vid Svenska social- och kommunalhögskolan och därför innan hemma med sina tre barn Catharina, Niclas och Thomas.

Under hennes tid i Hem och Skola utvecklades verksamheten avsevärt. I början av 1980-talet hade förbundet omkring 60 medlemsföreningar, i dag uppgår de till över 200.

Överallt där Stina Oriander rörde sig talade hon om vikten av att föräldrarna engagerar sig i sina barns skolgång. Hon betonade också att skolorna, med rektorerna i spetsen, bör öppna dörrarna för

samarbete med föräldrarna.

Med åren har Förbundet Hem och skola fått en viktig uppgift som remissinstans för utbildningspolitiska frågor. Stina Oriander satt med i Penningautomatföreningens styrelse i sex år och i otaliga arbetsgrupper både inom utbildningssektorn och den sociala sektorn.

Hon engagerade sig också i det nordiska och europeiska föräldrasamarbetet och reste mycket runt i Svenskfinland för att diskutera frågor om fostran och skolsamarbete med föräldrarna. Föräldrarna har alltid huvudansvaret för sina barn, ansåg hon.

Förbundet började under hennes tid producera material för att stödja föräldrarna. Foldern En kvart om dagen, som betonar högläsningens betydelse för barnets språkutveckling, är vid det här laget en klassiker som har översatts till tretton språk.

Det sista stora projekt Stina Oriander med sin sedvanliga entusiasm och noggrannhet slutförde, var en föräldraenkät för att få reda på hur Förbundet Hem och Skola kunde utvecklas. Med sin positiva, utåtriktade attityd drog hon med sig folk.

Hon har varit aktiv både inom Sfp och kvinnoförbundet och fått både SFV:s folkbildningsmedalj och Folktingets förtjänstmedalj.

Vi är många som kommer att sakna Stinas varma, glada person, som också hade förmåga att skratta åt sig själv. Vi sörjer över att hon inte fick se sina fyra barnbarn växa upp och att hon inte hann njuta av den frihet pensioneringen gav. Stina var full av planer. Sommaren skulle alltid firas ute på Torsö i Nykarleby skärgård som hon älskade. Stina var också aktiv sångare i Esbo kammarkör och på hösten hade hon tänkt engagera sig personligen i projektet

Farfar/Mormor i skolan, som Hem och Skola varit med om att starta. Till hennes traditioner hörde också att varje vinter åka till fjälls tillsammans med sina närmaste väninnor.

TUA RANNINEN

Ain Sarv

Ain Sarv gav det estniska folket ett ansikte och en röst bland oss finlandssvenskar. Han gjorde också historien om estlandssvenskarna levande för oss, trots att han inte själv var estlandssvensk. Han bara dök upp en dag hos oss i Svenskfinland i brytningstiden mellan sovjetsamhällets upplösning och Estlands nya självständighet. Med sin spontana läggning och sitt ovanliga engagemang fick han oss att intressera oss för det finska broderfolket i söder och den estlandssvenska folkspillran, som länge hade funnits på den andra stranden, men som vi hade glömt bort. Nu är han själv borta. Han var inte så fysiskt stark, som hans engagemang gav intryck av. Men tack vare honom var det många bland oss på den här stranden, som kom att engagera sig i Estlands återuppbyggnad. Under många år var Ain den person som jag själv först kontaktade, när jag ville ha något gjort i Estland. Han hade kontakter och hade han inte dem från förr, fixade han nya!

Förutom sitt brinnande engagemang för den estlandssvenska folkspillran, som förde honom på många resor till Finland och Sverige, hade han en personlig charm och en gedigen kunskap om folkliv och folklore, som imponerade. Han förstod också att nyttja denna förmåga så att vi alla lät oss lockas med i hans lekfulla inställning till livet. – Att hans liv också hade andra bottnar, kom vi att förstå efter några års bekantskap.

Ain Sarv föddes den 5 januari 1948 och avled den 26 september 2005. Efter gymnasiet i Tallinn studerade han några år vid Tartu universitet, Tallinns polytekniska institut och Leningrads universitet. Han

avlade dock ingen slutexamen. Parallellt med sina studier fungerade han som lärare en tid.

Han var en av grundarna till en folkmusikgrupp som kallade sig ”Leegajus” och spelade med i den mellan åren 1970 och 1995.

Mellan åren 1989 och 1998 gjorde han program om folkmusik för Eesti Raadio.

När vi från Svenskfinland och Sverige 1991 tog initiativ till att återskapa den svenska folkhögskola, som fanns i Estland före krigen, arbetade han där tidvis som lärare.

Under några år på 1990-talet var han också sekreterare inom en förening, som arbetar för de estniska öarna och deras problem, ”Eesti Saarte Kogu”. Han var också aktiv inom ”Samfundet för estlandssvensk kultur”, som skapades i samband med den nya självständigheten för att tillvarata de estlandssvenska intressena och kulturen.

Han skrev en bok om estlandssvenska öden under sovjettiden, ”Från skuggornas värld tillbaka till livet”.

De sista åren av sitt liv ägnade han mycket tid och engagemang åt en annan liten folkspillra i Estland, nämligen setufolket. Hans hustru är född i Setomaa, som ligger i gränsområdet mellan Estland och Ryssland. Detta folks framtid är i dag starkt hotad. Ain Sarv gav denna lilla

folkgrupp sina sista krafter. Därför finns också hans grav i Setomaa.

– Frid över hans minne.

STEN WESTERHOLM

Agneta Stenlund-Grindgårds

Lördagen den 4 februari 2006 somnade Agneta Stenlund-Grindgårds in i sitt hem i Henriksdal efter en lång sjukdomstid. Hon var vid sitt frånfalle 52 år.

Agneta föddes i Henriksdal som barn till framlidna Karin och Alvar Stenlund, och ärvde av sina föräldrar ett starkt samhällsengagemang och en känsla för hembygden som kom att prägla hela hennes liv. Efter studentexamen 1972 utbildade hon sig till trädgårdsmästare och avlade senare agronomexamen vid Helsingfors Universitet. Efter några år som lantbrukslärare övertog hon tillsammans med maken Ulf hemgården i Henriksdal.

Redan som ung SU-are engagerade Agneta sig politiskt och fortsatte sedan inom Sfp lokalt, regionalt och på riksplanet. Hon var kandidat i riksdagsvalet 1983, medlem i partiets centralstyrelse 1983–1991, och under många år ordförande i

Härkmeri lokalavdelning.

Hon var sedan 1989 medlem i stadsfullmäktige i Kristinestad, och sedan 1997 medlem i stadsstyrelsen. Vid sin bortgång var hon medlem i utbildningsnämnden, men hade suttit i många nämnder. Därutöver hade hon kommunala och interkommunala förtroendeposter i bl.a. Svenska Österbottens landskapsförbund, Svenska Yrkeshögskolan, Samkommunen för folkhälsoarbete i Kristinestadsnejden och Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur. Hon var även under några år medlem i Folktingets delegation och i ledningen för Studieförbundet i Österbotten.

Från början av åttiotalet verkade Agneta inom jordbrukarorganisationerna ÖSP och ÖSL.

Hon var en intresserad eko-odlare och aktiv inom Svenska Österbottens Ekologiska förening, där hon även var ordförande under en treårsperiod.

På hemgården bedrev hon ekologiskt jordbruk, först i huvudsak potatisodling men på senare år med jordgubbar som främsta produkt.

Kilens Hembygdsgård stod Agnetas hjärta nära ända från hennes tidiga ungdom. Hon var anställd som verksamhetsledare där under åren 1982–94. Därefter var hon medlem i Kilens delegation och blev dess vice ordförande 2004.

Som en ansvarskännande förälder var Agneta mån om att barnen Anton, Sandra och Matilda skulle aktivera sig inom kultur- och ungdomsverksamhet. Hon arbetade i stödgruppen för musikföreningen LUMA, och var också den som drog i gång föräldraföreningen vid Härkmeri skola. Inom YEPP-projektet verkade hon för ungdomsutbyte på europeisk nivå. En resa till Kenya inspirerade henne till att

förmedla kontakter mellan LUMA-ungdomarna och skolor i Babati.

Redan i slutet av 1980-talet inlämnade Agneta en motion om att Kristinestad skulle ta emot flyktingar. När så skedde många år senare engagerade sig familjen Grindgårds i flyktingmottagningen och blev vänfamilj till en afghansk familj.

I hembyn Henriksdal var hon aktivt med i all verksamhet och värdesatte högt gemenskapen i byn, som hon själv i hög grad bidrog till.

Agneta Stenlund-Grindgårds var känd som en lugn och saklig person. Hon var framåtsträvande och positiv, vilket också kom fram under hennes långa sjukdomstid då hon aldrig gav upp utan kämpade utan att klaga. Saknaden efter Agneta är stor bland oss anhöriga och hennes många vänner. Hon rycktes bort alltför tidigt och skulle ännu ha haft mycket att ge både på det privata och samhällliga planet.

ANDERS TEIR

Agneta Stenlund-Grindgårds var född den 30.4.1953.

Eric Sundqvist

Agrolog Eric Sundqvist avled den 20 september 2005 i Borgå i den höga åldern av 92 år. Han var under sin aktiva tid en samlande kraft i sin hembygd. Inom den kommunala sektorn var han en framträdande gestalt under årtionden, likaså var han en förgrundsgestalt när det gällde språkpolitiska frågor. Som ordförande i Svenska folkpartiets lokalavdelning och medlem i partiets centralstyrelse verkade han även som folktingsman under ett flertal år.

Modernaringen i hemkommunen låg Eric Sundqvist varmt om hjärtat. Han var dess allt i allo. Förutom deltagandet i den egna producentavdelningen satt han i Svenska lantbruksproducenternas centralförbunds fullmäktige och i Nylands svenska lantbruksproducentförbunds styrelse.

Borgå hästvänner var också något av hans skötebarn. Otaliga är de travtävlingar han var med och arrangerade.

I bankväsendet på orten visade han stort intresse. Han var ordförande i direktionen för Borgå svenska andelsbank och ordförande för Södra Finlands svenska andelsbanksförbund,

Eric Sundqvist utexaminerades från Högre svenska lantbruksläroverket i Åbo år 1938. Efter ett par år övertog han hemgården Bryggars i Svartså, Borgå lk., som även blev hans hem ända till hans död.

År 1952 anställdes Eric Sundqvist som Nylands svenska lantbrukssällskaps instruktör i Borgå och Sibbo socknar. Genom sin sakkunskap och sitt kamratliga sätt blev han väl emottagen i sitt distrikt. Han följde med gårdarnas liv och öden under tre generationer och kunde bilda sig en uppfattning om vilka råd de olika går-

darna var mest betjänta av. Han blev sin hembygds förtroendeman som alla kunde vända sig till, oberoende om det gällde lantbruk eller frågor av helt personlig karaktär.

För sina betydande insatser i samhällets tjänst tilldelades Eric Sundqvist förutom hederstitlar inom lantbruket, Svenska Finlands folktings förtjänstmedalj, Finlands Vita Ros medalj av I klass med guldkors och hederstiteln ekonomieråd av republikens president.

ERIK ANDERSSON

Erik Söderling

”Inte är väl en ingenjör kompetent att skriva en historik” utropade en av Erik Söderlings vänner då det var aktuellt att börja sammanställa en historik till Dickursby Ungdomsförenings 75-årsjubileum – detta berättar Söderling i inledningen till historiken.

Erik Söderling, 4.4.1921–25.3.2006, var dock just en sådan diplom ingenjör. Arbetet med Dickursby Uf:s historik för åren 1896–1971 följdes av många år av annan forskning i riksarkivet, i gamla tidningar och protokoll och andra källor, med skrifter av många slag som resultat.

Föreningsarbete intresserade Söderling hela livet igenom. Han var ordförande för Dickursby Uf på 1950-talet och medlem i dess styrelse i 42 år. Till föreningens 100-årsjubileum sammanställde han en översikt av verksamheten i bilder med förklaringar.

Ordförande för Helsing-Tusby Ungdomsförbund, vars 75-årshistorik han sammanställde 1984, var han på 1950-talet. En annan för honom viktig förening var Helsingebygdens körförbund, eftersom sång var ett av hans stora intressen.

Intresset för körsång och teater kombinerat med intresset för historia och för Helsing-Vandas utveckling ledde bl.a. till kavalkaden ”Från Helsing till Helsing-Tusby” som engagerade många ungdomar från föreningarna och över tusen åskådare 1984. Söderling hade verkligen förmågan att göra historien levande på ett humoristiskt sätt. Många var de teatertexter, sketcher, kupletter och sånger som rann ur hans – stundom också rätt vassa – penna.

Utöver alla sångtexter för föreningsän-

damål skrev han också bl.a. den svenska texten till Toivo Kärkis komposition ”I Vanda”, som vann en av Vanda stad anordnad tävling.

Erik Söderling deltog gärna i Folkkultursarkivets insamlingar av material, och skrev om bl.a. boendet på landet, om sin far och vetekvarnen, om sin farmor och om sina skol- och krigsminnen.

Erik Söderling forskade i sin och sin hustrus släkter och lyckades nå tillbaka ända till 1540-talet. Möjligen var det detta som inspirerade honom att forska i flera Helsingegårdars historia – ägarlängderna för de gamla gårdarna i Hanaböle och i Helsing kyrkoby jämte kommentarer publicerades i flera årgångar av årsboken Helsingin pitäjä-Helsing – på svenska förstås. Också utgivningen av skriften ”Gårdarna i Ripuby” arbetade han med.

Sitt modersmål använde Söderling skickligt – hans notiser i bl.a. Västra Nyland lästes noggrant, för man ville se vem som i dag kanske skulle få sig en välmenad liten släng.

Hans omfattande urklipp- och fotografisamlingar var ytterst systematiskt gjorda, och det var viktigt för honom att få rätt namn på alla som fanns med på fotografierna. På Helsing-Tusby Ungdomsförbunds 90-årsjubileum överlämnade han fem mappar med fotografier jämte bildtexter till förbundet.

Bland utmärkelser som mångsysslaren Söderling begåvades med kan nämnas Kalevalamedaljen, Hagforsmedaljen och Johannes Klockarsmedaljen.

Söderling var större delen av sitt liv bosatt i Helsing-Vanda. Som barn bodde han i Hanaböle där hans far var mjölnare. Familjen flyttade sedan till Dickursby, där fadern byggde en egen kvarn vid Kervo ås strand (mittemot nuv. Heureka). Erik hade gått Tekniska högskolan och arbetade på Strömberg Ab i Sockenbacka i många år. Efter pensioneringen flyttade han och fru Brita (f. Nyberg från Snappertuna) till Karis, men hans intresse för den gamla hembygden kvarstod livet ut.

Erik Söderling lämnar ett stort tomrum bland de närmaste, en son, en dotter och fyra barnbarn.

GUNVOR WIKBERG
BIRGITTA BOSTRÖM

SFV satsar på konkreta åtgärder

2005 varet av de mest framgångsrika åren i Svenska folkskolans vänners historia. Föreningen har konkret besvarat utmaningen att skapa rum och resurser för den svenska kulturen i Finland. Ett mål var att förverkliga drömmen om G18. Huset blev färdigt hösten 2005 och där verkar ett universitet, en yrkeshögskola, en folkhögskola och ett förlag. Det unika är dock det mervärde som helheten G18 erbjuder: konstupplevelser, kulturevenemang, god mat på svenska och tillgång till finlandssvenska tidningar och böcker.

En annan konkret insats var den nya båthallen i Kuggom. Den är modernast i hela landet och kommer att stå sig i decennier framåt.

Trots ett omfattande investeringsprogram kunde SFV utbetala ett ökat antal stipendier och understöd. Mätt i pengar uppgick den totala utdelningen till 3,0 miljoner euro.

Under 2005 fick SFV motta ett stort antal donationer och testamenten. Det sam-

manlagda värdet av tillförda medel var 999.647 euro. Flera nya fonder grundades under 2005.

SFV har i dag en koncernstruktur med totalt 120 anställda. SFV består av själva föreningen med 9 706 medlemmar och 381 fonder, ett antal direktägda fastigheter, flera fastighets- och bostadsbolag, några kommersiella aktiebolag och flera icke-vinstbringande aktiebolag. För att nå ett så bra operativt resultat som möjligt bedrivs all verksamhet i SFV:s fyra folkhögskolor av ett enda bolag, medan idrottsinstitutets utbildning i dag helt handhas av Ab Utbildning Sydväst. Denna utveckling är resultatet av en strategi som SFV under de senaste åren har finslipat.

Under 2005 var vinstutdelningen från börsnoterade bolag hög. Även fastigheterna har avkastat bra. Samtidigt har flera reparationer genomförts. Storsatsningen G18 var en omfattande investering på 12,3 miljoner euro.

1. ORGANISATION

1.1 Medlemskåren

SFV verkar aktivt i det finländska medborgarsamhället, dels i samarbete med de finlandssvenska organisationerna, dels genom sitt eget kontaktnät och sin stora medlemskår.

Föreningen har medlemmar i samtliga svensk- och tvåspråkiga kommuner i landet, inklusive de sexton åländska kommunerna. Dessutom har föreningen medlemmar på de så kallade språköarna på helfinska orter, och utomlands. Vid utgången av 2005 var antalet medlemmar 9 706 (2004: 9 752).

Vid sitt årsmöte den 30 mars 2005 fastställde Svenska folkskolans vänners understödsförening medlemsavgiften till 8 euro. Den omfattar SFV-kalendern och tidskriften Svenskbygden som medlemsförmåner.

1.2 Styrelsen

Hedersordförande i föreningens styrelse är fil.dr Carl Jacob Gardberg och skolförreståndaren Vide Strandvik.

Styrelsens sammansättning var under året följande:

professor Ann-Mari Häggman, invald 1976, ordförande
direktör Henry Olander, invald 1993, vice ordförande

fil.mag. Stig-Björn Nyberg, invald 1998
agr.o.förstamag. Maria Oesch-Feldt, invald 1996

docent Per-Edvin Persson, invald 1989
fil.dr h.c. Mikael Reuter, invald 1996
fil.kand. Lisbet Ruth, återinvald 1998

författaren Gustaf Widén, invald 2005
undervisningschef Gustav Wikström, invald 1997

Styrelsen sammanträdde under året till åtta protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 142. Vid sitt möte den 24 maj 2005 förde styrelsen en principdiskussion om SFV:s linje i sitt förhållande till folkhögskolesektorn.

Styrelsens **sekreterare** var kanslichefen, docent Christoffer Grönholm.

Styrelsens **arbetsutskott** bestod av ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren och ledamöterna Mikael Reuter och Lisbet Ruth. Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Utskottet höll nio protokollförda möten och behandlade vid dem 84 ärenden.

I tur att avgå ur styrelsen vid årsmötet 2006 är ledamöterna Ann-Mari Häggman, Maria Oesch-Feldt och Gustav Wikström.

1.3 SFV:s förvaltningsråd

Förvaltningsrådet är styrelsens rådgivande organ i ekonomiska frågor. Det bestod under året av advokat Ralf Blomqvist (ordförande), jur.kand. Karl-Gustav Backholm och pol.mag. Kim Lindström. Styrelsens ordförande är självskriven medlem i förvaltningsrådet. Sekreterare och föredragande var SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm.

Förvaltningsrådet höll tre protokollförda möten och behandlade vid dem 16 ärenden. Därtill har förvaltningsrådet hållit talrika diskussioner per telefon.

I tur att avgå ur förvaltningsrådet vid årsmötet 2006 är ledamöterna Ralf Blomqvist.

1.4 Övrig förvaltning, revisorer

SFV:s **fondförvaltning** har handhåfts dels av Aktia Sparbank/Privatbanken, som också sköter föreningens **bokföring**, dels av Nordea Private Wealth Management och flera andra banker och fondbolag.

För fullföljande av särskilda uppgifter har styrelsen tillsatt ett flertal utskott.

Fastighetsutskottet beslutar i ärenden som gäller föreningens fastighetsförvaltning. Utskottet bestod 2005 av Christoffer Grönholm (ordförande), Henry Olander, Christer Nylander samt disponenten för vederbörande fastighet. Arkitekt Stefan Ahlman och dipl.ing. Claes Stigzelius har varit föredragande vid de fastighetsutskottsmöten, där SFV:s nya fastighet vid Georgsgatan 18 i Helsingfors behandlats. Sekreterare för fastighetsutskottet var Hedvig Stenman. Fastighetsutskottet höll sex protokollförda möten och behandlade därvid 80 ärenden. Därutöver har utskottet verkställt flera inspektioner av föreningens fastigheter och bostadslägenheter.

Peter Estlander var disponent för SFV:s fastigheter och bostadslägenheter i Helsingfors. Disponent för fastigheten Gröndalundsgatan 7 i Ekenäs var Clas-Erik Johansson, medan Heikki Rinne var disponent för Fastighets Ab Nya Karyll i Esbo. Sami Heinämäki var disponent för fastigheten Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab. Övervakare för Beijarholmen, Stora Balgholmen och Fårbässen var Börje Björklöf, och övervakare för Lillholmen var Jonas Stenström.

Föreningens **revisorer** var CGR Eva Bruun och CGR Lars-Erik Herrgård med suppleanter ur revisionsbyrån Ernst & Young Ab.

1.5 SFV:s kansli och personal

Föreningens sekreterare och kanslichef var docenten, pol.dr Christoffer Grönholm (anställd 1.1.1987).

Dipl.korr. Hedvig Stenman (anställd 1.5.1987) var föreningens administrativa sekreterare och kanslichefens sekreterare. Hon verkade också som protokollist vid föreningens möten.

Expeditionschef var merkonom Margit Karjala (anställd 1.11.1994). Expeditionschefen är också kansliets kassör.

Organisationssekreterare var Johanna Carpelan (anställd 1.8.1990).

Pol.kand. Christine Romberg var kanslichefens och administrativa sekreterarens assistent (anställd 1.8.1999).

Pol.kand. Catharina Gripenberg anställdes 1.3.2004 tillsvidare för att handha olika projekt. I slutet av 2005 gjordes en överenskommelse om fastanställning fr.o.m. 1.1.2006.

Ett antal fristående medarbetare har anlitats under året.

2 VERKSAMHETEN

2.1 Administrativ verksamhet

Årsmötet

Föreningen höll sitt årsmöte i Helsingfors den 30 mars 2005. Läraren Ragnar Hansson var ordförande för årsmötet. Rubriken för SFV:s ordförande Ann-Mari Häggmans hälsningstal var Förnyelse och tradition. Festtalet hölls av professor Olle Sirén. Hans rubrik var Wilhelm Grefberg, folkhögskolans första förespråkare i Finland. För musikprogrammet stod sångerskan Marina Salonen som ackompanjera-

des på piano av Kimmo Salonen.

Vid mötet utdelades Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, SFV:s folkbildningspris, Lillholmsstipendiet, fem Folkbildningsmedaljer och fem Hagforsmedaljer. Fem lärare i svenska vid finska skolor premierades med stipendier. Pristagare, medaljörer och stipendiater presenteras nedan i avsnittet Belöningar och hedersbetygelser.

Årsmötet återvalde enhälligt styrelseledamöterna Henry Olander och Mikael Reuter för mandatperioden 2005–2007. I stället för Bo Lundell, som av sagt sig återval, invaldes författaren Gustaf Widén för mandatperioden 2005–2007.

I förvaltningsrådet återvaldes enhälligt jur.kand. Karl-Gustav Backholm för mandatperioden 2005–2007.

Övriga möten

Svenska folkskolans vänners understödsförening höll sitt årsmöte den 30 mars 2005. Årsmötesförhandlingarna leddes av läraren Ragnar Hansson, som enhälligt återvaldes till föreningens ordförande.

Den 16 mars 2005 hölls ett extra föreningsmöte, varvid beslut fattades om försäljning av 18/144 av Mölandsvattnet RNr 1:249 i Granö by av Sibbo kommun. Köpare var Helsingfors stad. Ordförande för föreningsmötet var förvaltningsrådets ordförande Ralf Blomqvist.

Den 30 maj 2005 hölls ett extra föreningsmöte för beslut att godkänna försäljningen av den av SFV till 10 % ägda fastigheten Berga RNr 1:20 i Odensö by i Ekenäs stad och på ifrågasättande fastighet befintliga byggnader samt den av SFV till 10 % ägda fastigheten Bergavik RNr 1:36 i Odensö by i Ekenäs. Dessa fastighetsandelar har SFV blivit ägare till ge-

nom John och Carl-Gunnar Ekholms testamente. Vid samma extra föreningsmöte fattades beslut om försäljning av den av SFV ägda tomten nr 2 i kvarter nr 14 i Söderby av Pargas stad och på den befintlig byggnad. Fastigheten har kommit i SFV:s ägo genom Bo Bjarne Fredrikssons testamente.

2.2 Kulturpolitisk verksamhet

Studium och bevakning av bildningsfrågorna

En angelägen uppgift för SFV är att initiera olika finlandssvenska kultursatsningar. SFV har även sett som sin uppgift att utvärdera den europeiska och nationella kulturpolitiken med tyngdpunkt på bildningssektorn. Lagen om fritt bildningsarbete som varit i kraft sedan 1.1.1999 förutsätter en betydande självfinansieringsandel, vilket kräver stora ansträngningar av SFV:s utbildningsenheter. En ny lag om fritt bildningsarbete har trätt i kraft 1.1.2006.

Kontakter

SFV stöder kulturella och samhälleliga föreningar och centralorganisationer i Svenskfinland, företrädesvis sådana som är medlemmar i Svenska studiecentralen. Med dem utvecklar SFV ett nätverk på folkbildningsområdet.

Syftet med SFV:s kontaktverksamhet är att utveckla kontakterna mellan de svenska bosättningsområdena och att verka för svensk sammanhållning i miljöer där den svenska befolkningen är som mest utsatt. Exempel på sådana satsningar är SFV:s engagemang i Seinäjoki, för Svenska skolan i Varkaus, den svenska skolan i Ha-

likko och grundande av en svensk skola i Lahtis.

SFV samarbetar med Svenska kultur-fonden, Föreningen Konstsamfundet, stiftelsen Brita Maria Renlunds minne och Folkhälsan när det gäller att bevara små lågstadier på svenska orter samt att skapa förutsättningar för att bevara svenska lågstadier på finskspråkiga orter och att starta helt nya skolor.

Samarbete och representation

Utöver de 54 medlemsorganisationerna i Svenska studiecentralen samarbetade SFV år 2005 med en rad bildnings- och kulturorganisationer både i Finland och utomlands.

SFV:s styrelse utgör **Maria, Tyra, Margit, Emil Bernhard och Leo Bernhard Liljefors stiftelses** delegation, medan stiftelsens styrelse består av en representant var för SFV, Samfundet Folkhälsan i Finland och Stiftelsen Svenska Blindgården.

Svenska folkskolans vänners styrelse fungerar sedan 1963 som styrelse för **Stiftelsen Barnens och Ungdomens Vål i Esbo**. Stiftelsen understöder lek-skolor, daghem och barnträdgårdar i Esbo.

Stiftelsen Svenska brevinstitutet i Finland grundades 1970 som huvudman för dåvarande Svenska brevinstitutet i Finland. Svenska folkskolans vänners styrelse är likaså styrelse för denna stiftelse.

I styrelsen för den 1988 grundade **Eugène, Elisabeth och Birgit Nygréns stiftelse** har SFV en representant, Nordea en och stiftaren en. Stiftelsens ändamål är att främja litterär och annan kulturell verksamhet.

I den 1998 grundade **Stiftelsen Hangö**

sommaruniversitet, som består av representanter för SFV, Hangö stad, Åbo Akademi och Ab Utbildning Sydväst, har SFV två representanter i styrelsen, båda med suppleanter. Stiftelsens ändamål är att ge undervisning inom det öppna universitetet och arrangera fortbildningskurser samt övrig kursverksamhet eller seminarier för att främja universitetsutbildningen, yrkesfortbildningen och allmänbildning inom regionen.

SFV var även representerat i stiftelsen **Kilens Hembygdsgård** i Sideby, **Helsingfors svenska bostadsstiftelse**, och i föreningen **Minnesvårdarna rf**.

Stiftelserna avger särskilda årsberättelser till respektive årsmöte.

Den 14 november 2005 gästades SFV av 70 lärarstuderande vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, varvid kanslichefen presenterade föreningen och dess verksamhet.

Den 18 november 2005 stod SFV värd för Suomen ruotsinopettajat ry, Svensk-lärarna i Finland rf: s höstkurs och höstmöte. Trettio svensklärare deltog i kursen och mötet, som hölls i SFV-salen. Kanslichefen deltog i svensklärarnas samling och informerade om SFV och dess verksamhet.

2.3 I bildningens tjänst

Upplysning, information

Föreningen upprätthåller fortlöpande kontakt med skolor, barnträdgårdar och organisationer samt bedriver rådgivande verksamhet i frågor som gäller ekonomi och planering av verksamheten. Kansliet har besvarat talrika förfrågningar från inhemska och utländska institutioner angående det finlandssvenska bildningsar-

betet. Ofta anlitar SFV i dessa frågor Kommunförbundets och Utbildningsstyrelsens expertis. Likaså har enskilda personer och företrädare för skolor och institutioner erhållit information och handledning i bildnings- och utbildningsfrågor. Meddelanden och notiser om föreningens verksamhet och det fria bildningsarbetet har distribuerats till tidningspressen, radio och TV.

Seminarier

Den 14 januari 2005 arrangerade SFV tillsammans med Sibbo kommun och Topelius-sällskapet ett Topeliusseminarium med temat "Identiteten och språkets gränser". Hälsningsordet hölls av minister Jaakko Numminen, föreläsare var psykolog/forskare Antero Johansson, författare Bengt Pohjanen och professor Bo Lönnqvist. Kanslichef Christoffer Grönholm var ordförande för seminariet, som hölls i Sibbo.

Tillsammans med Kyrksläpps hembygdsgård och Svenska studiecentralen arrangerade SFV den 7 maj 2005 det XXXII seminariet i serien På jakt efter en världsbild. Seminariets tema var "i en tillvaro av dubbla verkligheter". Ordförande var hembygdsrådet Bo Lundell. Seminariet samlade 45 deltagare.

SFV inbjöd den 18 maj 2005 till ett seminarium om finlandssvenska symboler. Inledningarna hölls av professorerna Ann-Mari Häggman, Barbara Lönnqvist, Bo Lönnqvist, Nils-Erik Villstrand och Clas Zilliacus. Ordförande för seminariet var docent Christoffer Grönholm (fm) och professor Bo Lönnqvist (em). De vetenskapligt förankrade inledningarna publicerades i SFV-kalendern 2005.

Den 8–11 september 2005 var SFV

medarrangör och värd för den 10:e internationella konferensen kring vuxenutbildningens historia. De andra arrangörerna var ESVA, IESVA och EAEA. Konferensen hölls i G18 och samlade ett 60-tal deltagare från olika länder.

Föredrag

Styrelsemedlemmarna har i olika sammanhang hållit föredrag eller svarat för konstnärliga framträdanden inför allmänheten och därvid belyst aktuella bildnings- och kulturfrågor. Flera av dessa framträdanden har skett vid större samlingar med talrik publik. Trettiofem föredrag, festtal och konstnärliga framträdanden inför en publik på drygt 2300 personer har redovisats under året. SFV:s styrelsemedlemmar har vid flera tillfällen framträtt i radio och TV.

SFV:s webbplats på Internet uppdateras kontinuerligt. Under adressen www.sfv.fi ges överskådlig information om föreningen med länkar till SFV:s alla enheter.

Utbildningsenheter

Ab Svenska folkhögskolan-SFV är sedan 1.1.2002 operatör för SFV:s folkhögskolor. Dit hör Finns folkhögskola i Esbo med sin filial Cityfolkhögskolan i Helsingfors, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan) i Pernå, Lappfjärds folkhögskola i Lappfjärd, Svenska Österbottens folkakademi (SÖFF) i Närpes samt Svenska folkhögskolan i Estland som associerad medlem. Till Ab Svenska folkhögskolan-SFV hör också Institutet för distansstudier Distis som en autonom del av Finns folkhögskola. Dessa folkhögskolors koncessioner, tillstånd att driva folkhögskola och tillstånd att ordna

utbildning innehas av Ab Svenska folkhögskolan–SFV.

Vd för det SFV-ägda bolaget var SFV:s utbildningschef Matts Granö.

Till Ab Svenska folkhögskolan–SFV:s styrelse hörde kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande), jordbrukaren Göran Asplund, utbildningschef Matts Granö, professor Ann-Mari Häggman, kommunalrådet Hans Ingvesgård och kantor Sam Lindén.

Ab Svenska folkhögskolan–SFV avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Vid **Finns folkhögskola** fanns under verksamhetsåret linjen för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion samt linjen för filosofi och skapande verksamhet. Finns akademiska kurser i konstvetenskap, renässansens Rom och egyptologi genomfördes i Gården Annegatan 12 i Helsingfors som flerformsutbildning i samarbete med Distis och Åbo Akademi. Finns folkhögskola har även arrangerat eftisledarutbildning och specialpedagogisk handledarutbildning som yrkesinriktad tilläggsutbildning. Bland sommarkurserna kan nämnas språkkurserna Yhdessä–Tillsammans och samarbetskurserna med Martin Wegelius-institutet.

Cityfolkhögskolan, Finns folkhögskolas filial i Helsingfors, inledde sin verksamhet höstterminen 1999. Undervisningen vid Cityfolkhögskolan är huvudsakligen allmänbildande, och består av både långa och korta kurser. Under 2005 fanns vid skolan linjer för videoreportage, ungdomsreportage och dokumentärfilm samt skrivarlinjen. Cityfolkhögskolan har även bedrivit yrkesinriktad tilläggsutbildning med fokus på media. Hösten 2005 flyttade Cityfolk-

högskolan sin verksamhet till G18.

Den till Finns folkhögskola anslutna fria försäljningen och kost- och logitjänsterna samt Cityfolkhögskolans produktionsverksamhet bedrivs av det SFV-ägda **Ab Cityportal**.

Rektor för Finns folkhögskola/Cityfolkhögskolan och vd för Ab Cityportal var Henrik von Pfaler.

Till Cityfolkhögskolans direktion, som också var Ab Cityportals styrelse, hörde 2005 kanslichefen Christoffer Grönholm (ordförande), studierektor Björn Wallén och rektor Henrik von Pfaler.

Ab Cityportal avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Till **Kuggomskolan/Östra Nylands folkhögskolas** fria bildningsverksamhet hörde utbildningarna Textil och Dekorationsmålning samt en omfattande kortkursverksamhet. Hantverksskolan Flink för barn och unga fortsatte sin verksamhet. På skolan fortsatte två grundläggande yrkesutbildningar: grundexamen i båtbyggnad med inriktning på träbåtsbyggnad och utbildningen för grundexamen i träbranschen. Som yrkesinriktad tilläggsutbildning arrangerades kajakbyggnad och fördjupade studier för blivande hantverksföretagare. Under året 2005 firades skolans 100-årsjubileum. I samband med festen den 17 september invigdes skolans nya båtbyggnadshall och undervisningen flyttades till nya utrymmen.

Kuggomskolans/Östra Nylands folkhögskolas kost- och logiverksamhet samt fria försäljning handhas av **Kuggomskolan Ab**, som även äger Östra Nylands folkhögskolas fastigheter. Bolaget ägs av SFV, Pernå kommun och Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskola rf.

Rektor för Kuggomskolan/Östra Ny-

lands folkhögskola och vd för Kuggomskolan Ab var Annika Weckman.

SFV:s representanter i bolagets styrelse var direktör Henry Olander, fil.dr Mikael Reuter och kanslichef Christoffer Grönholm, medan Pernå kommun och Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskola representerades av jordbrukaren Göran Asplund (ordförande) och läraren Elisabet Fält-Grönqvist.

Kuggomskolan Ab avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Lappfjärds folkhögskola, som sedan 1997 hör till SFV-gruppen, har en rytm-musiklinje, som främst är inriktad på pop-, rock- och jazzmusik och en linje för ljudteknik. En musikallinje med huvudinriktning på sång, dans och drama har även anordnats och musikalerna ”Oliver Twist”, ”West Side Story” och ”Cats” har framförts. År 2005 tillkom även en folkmusiklinje som nu ingår i Lappfjärds folkhögskolas koncept. Lappfjärds folkhögskola ordnade även kortkurser inriktade på fortbildning.

Rektor för Lappfjärds folkhögskola var Håkon Hesthammer.

Sedan höstterminen 2001 är SFV huvudman också för **Svenska Österbottens Folkakademi (SÖFF)** i Yttermark, Närpes. På dess utbildningsprogram fanns 2005 linjen för ungdoms- och fritidsinstruktion, konstlinjen, medielinjen, invandrарutbildning och en påbyggnadslinje för grundskolan samt en omfattande kortkursverksamhet och samarbetskurser med bl.a. Martin Wegelius-institutet. En specialpedagogisk handledarutbildning har ordnats i form av yrkesinriktad tilläggsutbildning.

Rektor för Svenska Österbottens folk-

akademi var Ann-Sofie Smeds-Nylund.

Lappfjärds folkhögskolas samt Svenska Österbottens folkakademis kost- och logiverksamhet samt fria försäljning handhas av **Ab Diktyon**, som även äger Lappfjärds folkhögskolas fastigheter. Bolaget ägs av SFV, Kristinestad och Närpes.

Vd för Ab Diktyon var Håkon Hesthammer.

Styrelsen för Ab Diktyon bestod av kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande) och professor Ann-Mari Häggman som SFV:s representanter samt kommunalrådet Hans Ingvesgård som representant för Kristinestad och kantor Sam Lindén som representant för Närpes.

Ab Diktyon avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Institutet för distansstudier (Distis) verkar som en fristående enhet inom Finns folkhögskola, där det har sitt kontor. Institutets rektor var Matts Granö. Distansundervisningen handhades av 29 lärare och Distis kursutbud omfattade 80 kurser. Antalet korrigerade brev uppgick till 1863. Distis förmedlade också kurser med akademisk förankring, såsom kurser i allmän statslära, internationell politik, sociologi och konstvetenskap (flerformsstudier). Under verksamhetsåret har virtualiseringen av Distiskurserna fortsatt och en omfattande nyproduktion av kurser pågått. Distis samarbetar med Hangö sommaruniversitet, Åbo Akademi, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, Helsingfors Aftis samt resurscentret Dusör. Institutets ärenden har behandlats av en direktion bestående av utbildningschefen Matts Granö (ordförande), professor Sten Berglund, rektor Torbjörn Winqvist och kanslichefen Christoffer Grönholm.

G18 – SFV:s nya “svenska rum” i Helsingfors – var fullsatt vid invigningen den 6 oktober.

Festalet hölls av ÅA-rektorn Gustav Björkstrand, här i samspråk med Christoffer Grönholm.

En skål för G 18 utbringar fr.v. Christoffer och Maj-Len Grönholm, Roger Broo, Lisbet Ruth, Maria Oesch-Feldt, Teija Kollin, Bo-Fredrik Eklund och Per Snickars.

SFV-ordföranden Ann-Mari Häggman flankeras av Krister Ståhlberg och Siv Dahlin-Jansson.

Invigingsbilder: Matias Uusikylä

Svenska folkhögskolan i Estland bedriver vuxenutbildning, fortbildning och har kulturskapande verksamhet i Tallinn och Hapsal. Svenska folkskolans vänner har åtagit sig det ekonomiska huvudansvaret för skolan fram till sommaren 2006. Sten Westerholm var rektor för skolan.

Det ideella aktiebolaget **Solvalla-Finns Ab** grundades 1997 genom ett samarbetsavtal mellan SFV och Solvalla Stiftelse för att driva Solvalla idrottsinstitut.

Utbildningsverksamheten vid **Solvalla idrottsinstitut** i Noux i Esbo omfattade under 2005 grundexamen i idrott och en yrkesinriktad tilläggsutbildning i äventyrs- och friluftspedagogik. Utbildningsverksamheten handhades av Ab Utbildning Sydväst. I Solvalla-Finns Ab:s regi arrangerades statsunderstödd fri bildningsverksamhet på Solvalla. Verksamheten omfattade motions-, idrotts- och friluftskurser och -läger för barn och ungdomar, specialgrupper och vuxna.

Till Solvalla-Finns Ab:s styrelse hörde 2005 advokat Ralf Blomqvist (ordförande), vd Jan-Einar Nybom, ekon.mag. Peter Estlander som representanter för SFV, medan fil.kand. Kerstin Ekman och dipl. ekon. Stig Kewin var representanter för Solvalla Stiftelse. Vd för bolaget var generalsekreterare Henrik Jansson. Under 2005 har ägardiskussioner förts om en omstrukturering av bolaget.

Bolaget avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Svenska folkskolans vänner är sedan 1999 en av ägarna i **Ab Utbildning Sydväst**. I bolagets styrelse företrädde SFV 2005 av ekonomichefen Stefan Andersson, utbildningschefen Matts Granö, kanslichefen

Christoffer Grönholm och studierektor Björn Wallén. Bolaget driver en yrkeshögskola i Nyland och Åboland med utbildning på yrkeshögskolenivå och ett yrkesinstitut på andra stadiet. Bolaget driver också en omfattande fortbildningsverksamhet.

Svenska studiecentralen (SSC) har under 2005 fortsatt sin satsning på folkbildningen under devisen "Frivilligt på svenska", samt utarbetat en egen värdegrund. SSC stöder och stimulerar det finlandssvenska civilsamhället genom aktiva insatser för lärande individer och organisationer samt stöder en hållbar lokal- och regional utveckling.

SSC upprätthålls sedan 1920 av SFV. De finlandssvenska organisationerna samarbetar med SSC genom Svenska studieförbundet som 2005 hade 54 medlemsorganisationer. SSC:s centralkansli finns på Nylandsgatan 17 B i Helsingfors. Regionkanslier finns i Vasa och Åbo.

Under 2005 var verksamheten indelad enligt följande: Mentora – utbildning och utveckling genom kurser, studiecirklar och regionala satsningar. Över 17 000 finlandssvenskar deltog i SSC:s samarbetskurser, som nådde över 10 500 kurstimmar. Utbildning av Unga ledare, Föreningskunskap genom A-vitamin och självhjälpsgrupperna EGON var viktiga projekt under verksamhetsåret. SSC utger tidningen Mentora 4 ggr per år.

Studiecentralens arbetsverkstäder Svenska produktionsskolan – SVEPS i Helsingfors och Resurscentret Föregångarna i Vasa har hjälpt över 100 personer till utbildning eller till nya arbetsplatser.

Lokala utvecklingsprojekt kring främst bya- och metodutveckling har pågått i östra Nyland och svenska Österbotten. Metodbox-projektet tog fram nya meto-

SFV:s lägergård Kvarnudden i Pernå, där Henrika Nordin sedan mars 2006 är värdinna och koordinerar verksamheten.

der och handböcker för lokal utveckling samt utvecklade material och webbsidor för Metodcentret (MC), som är en utvecklingsenhet med SFV:s folkhögskolor. Svensk Byaservice fungerar som koordinerande länk för SSC:s lokala utvecklingsaktiviteter.

Under 2005 satsade SSC också på Medborgarinflytande. Som ett led i Regeringens politikprogram för medborgarinflytande ordnade SSC i oktober ett svenskspråkigt Medborgarforum i G18, samt mindre forum i samband med Svenska studieförbundets vår- och höstmöten. SSC var aktivt med i olika nordiska projekt.

Direktionen för SSC bestod av Christoffer Grönholm, ordförande, Henrik Svarfvar (vice ordförande), Veronica Granö-Suomalainen, Bo Lundell, Christel Raunio och Tom Sandström. Studierektor, pol.mag. Björn Wallén var föredragande.

Svenska studiecentralen avger separat berättelse över verksamheten. SSC:s bokslut fastställs av Svenska folkskolans vänner r.f.

Kvarnuddens sommarhem

Genom Helsingfors folkskolans lärare- och lärarinneförenings fond anordnar SFV sedan sommaren 2004 sommarlägerverksamhet på Kvarnuddens sommarhem i Pernå. Sommaren 2005 deltog sammanlagt 146 elever från lågstadieskolor i Helsingfors i de tre lägren om två veckor var. Föreståndare för sommarlägren var läraren Johan Öhberg.

Utänför sommarlägerperioden kan Kvarnudden hyras ut till utomstående för kurser, seminarier och liknande verksamhet.

Kultur- och bildningshuset G18

Den av SFV i mars 2003 förvärvade fastigheten vid Georgsgatan 18 i Helsingfors kunde i augusti 2005 efter en omfattande renovering öppna sina dörrar. Fastigheten är den största ekonomiska satsningen i SFV:s historia. Vid sitt möte den 23 mars 2005 beslöt SFV:s styrelse att kultur- och bildningshusets namn skall vara G18. Inviigningsfesten hölls den 6 oktober med rektorn för Åbo Akademi Gustav Björkstrand som festtalare.

I huset arbetar utbildningsenheterna Cityfolkhögskolan, kulturproducentlinjen vid Yrkeshögskolan Sydväst och Åbo Akademis utlokaliserade utbildning i vårdvetenskap och pedagogik. Andra enheter i G18 är Labbet, Konstkompaniet och läromedelsproducerande Schildts förlag. I huset finns också en studio som liksom den populära festsalen och källarvalvet K07 hyrs ut till utomstående. I G18 drivs också restaurangen G18.

Intendent för G18 är agronomie och forstmagister Maria Oesch-Feldt.

Publikationsverksamhet

SFV-kalendern 2005 utkom den 21 september. Chefredaktör för kalendern var SFV:s sekreterare Christoffer Grönholm, medan redigeringen handhades av Olle Spring. Till redaktionskommittén hörde, förutom chefredaktören, föreningens ordförande Ann-Mari Häggman (ordförande), Bo Lundell och Hedvig Stenman.

SFV-kalendern 2005 är den 119:e volymen i denna skriftserie, vars första årgång utkom 1886. SFV-kalendern 2005 bar titeln Finlandssvenska symboler. Artiklarna baserade sig på inledningarna i SFV:s seminarium 18.5.2005 med samma tema.

Liksom tidigare ingick minnesrunor och föreningens verksamhetsberättelse. Årets SFV-kalender har rönt stort intresse och föreningen har tack vare den fått många nya medlemmar.

Kalendern distribuerades i en upplaga om 12 000 exemplar.

Svenskbygden, föreningens tidskrift för finlandssvenskt bildningsarbete, utkom under året med sin 84:e årgång. Tidskriften utkom med fem nummer i en upplaga om 10 400 exemplar. Svenskbygden nr 1 hade tankesmedjor som tema, i nr 2 gavs information om föreningens årsmöte, nr 3, som utkom till bokmässan i Helsingfors, hyllade Mumin 60 år och nr 4–5, vars tema var ”berättelser”, innehöll julläsning av olika slag. Gustaf Widén medverkade i varje nummer som kolumnist. Chefredaktör var Christoffer Grönholm och för redigeringen svarade Olle Spring.

Svenskbygdens redaktionsråd har bestått av Ann-Mari Häggman (ordförande), Christoffer Grönholm, Mikael Reuter, Lisbet Ruth, Olle Spring, Hedvig Stenman och Christina Flemming.

I serien **Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner** utkom som volym nr 171 byggnadshistoriken Gården Georgsgatan 18 (på finska). Som volym nr 173 utgavs den reviderade nyttgåvan av Finlandssvenskt i skolan. Boken har valts till kurslitteratur vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi. Professor Olle Siréns 100-årshistorik över Kuggomskolan/Östra Nylands folkhögskola, Den östligaste svenska, utkom som volym nr 174.

I början av 2001 inleddes arbetet med en reviderad upplaga av **Uppslagsverket Finland**. Första delen i nyupplagan utkom planerligt den 2 september 2003,

den andra delen den 2 november 2004 och del 3 den 1 december 2005. Styrelsen för Föreningen Finlandssvenska Uppslagsverk, som ger ut Uppslagsverket Finland, bestod av professor Ann-Mari Häggman (ordförande), professor Håkan Andersson, docent Christoffer Grönholm, verkställande direktör Lasse Koivu, kansler Bertil Roslin, direktör Krister Ståhlberg och pol.dr Henrik Ekberg (sekreterare). Huvudredaktör för Uppslagsverket Finland är Henrik Ekberg. SFV stöder projektet ekonomiskt med betydande belopp.

Litteraturtjänst

En av SFV:s ursprungliga uppgifter, inskriven redan i de äldsta stadgarna av år 1882, är att ”sprida folkskrifter”. Föreningen genomför numera denna viktiga bildningsuppgift – utöver utgivningen av SFV-kalendern – genom Schildts Förlags Ab och Atena Kustannus Oy.

SFV äger 82,63 % i **Schildts Förlags Ab**, medan Finlands Svenska Lärarförbund äger 17,37 %. Förlaget ger ut skönlitteratur, faktalitteratur och läromedel. Schildts Förlags Ab äger å sin sida 40 % av aktierna i det svenska **Alfabetabokförlag Ab**, som med framgång verkar på den svenska bokmarknaden. Förlagets två succéförfattare är Katarina Mazzetti och Helene Tursten.

Schildts förlag har haft framgång i sin utgivning under 2005. Förlagets författare Bo Carpelan vann Finlandia-priset för sin roman *Berg*. Han är den enda författare som erhållit Finlandia-priset två gånger. Fredrik Lång var med sin bok *Mitt liv* som Pythagoras nominerad för Nordiska rådets pris, medan Lars Huldén med sin diktsamling *Återkommen från Atlanta* och Nalle Valtiala med sin roman *Anna* nominerades

Professor Olle Sirén, Lovisa, fick årets kulturpris för sin lokalhistoriska forskning och sitt framgångsrika författarskap.

för Runebergspriset. Svenska litteratursällskapet i Finland belönade vid sin årshögtid 2005 Schildts författare, bildkonstnären Irmelin Sandman Lilius med Karl Emil Tollanders pris och den Tollanderska medaljen för en rik och särpräglad produktion under ett halvt sekel. Övriga författare till böcker utgivna av Schildts förlag under 2004 som belönades av Svenska litteratursällskapet var Erik Wahlström, Pirkko Lindberg och Michel Ekman.

Medlemmar i Schildts förlags styrelse var kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande), fil.mag. Stig-Björn Nyberg och direktör Henry Olander som SFV:s representanter samt förbundsordföranden Dan Johansson som Finlands Svenska Lä-

rarförbunds representant. Förlagschef var pol.mag. Johan Johnson.

Bolaget avger sin verksamhetsberättelse för kalenderåret 2005 till bolagsstämman i maj.

SFV är sedan 2000 delägare i Jyväskyläförlaget **Atena Kustannus Oy**, och ökade under 2005 sin aktieandel till 84,21 %. Genom Atena har SFV access till och växelverkan med den finska kvalitetslitteraturen. Atena Kustannus Oy har sedan 1997 samarbete med Schildts Förlags Ab. Atenas goda försäljningsresultat 2005 gav SFV en god dividend.

SFV representerades i Atena Kustannus Oy:s styrelse av Christoffer Grönholm och Johan Johnson.

Bolaget avger egen årsredovisning för 2005 till sin bolagsstämma.

Belöningar och hedersbetygelser

Det av kommerserådet Ane Gyllenberg år 1965 instiftade **Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond** ”för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma” tilldelades vid årsmötet 2005 professor **Olle Sirén**, Lovisa. Prisets storlek var 15 000 euro.

Folkbildningspriset, 7 500 euro, tilldelades regissören **Antonia Ringbom**, Korpoström. Denna utmärkelse instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm och bar tidigare benämningen ”Priset till folkbildningens trotjänare”.

Den år 1962 instiftade **Folkbildningsmedaljen** tilldelades vid årsmötet skådespelaren **Ann-Luise Bertell**, Vörå, museiintendent **Carl-Johan Fagerström**, Ingå, fil.mag. **Folke Nyberg**, Borgå, författaren **K-G Olin**, Jakobstad, bibliotekarien **Gun Spring**, Ekenäs.

Hagforsmedaljen, SFV:s 100-årsme-

Antonia Ringbom, Korpoström, fick folkbildningspriset.

dalj, som av styrelsen utdelas för ”förtjänstfull svensk kulturgärning” tilldelades vid årsmötet fil.kand. **Robin Fortelius**, Esbo, lektor **Birgitta Gyllenberg**, Björneborg, författaren **Anders Larsson**, Helsingfors, spelmannen **Helge Löfman**, Sibbo, läraren **Peter Stenström**, Borgå.

SFV:s styrelse har under året från utom-

Författaren Anders Larsson, Helsingfors, hörde till årets mottagare av Hagfors-medaljen. Han lyssnar stående till motiveringarna på den välbesökta årsfesten i SFV-salen.

stående organisationer fått förfrågningar om möjligheten att tilldela förtjänstfulla personer Hagforsmedaljen. Sålunda beviljades forskaren PeD **Viking Brunell**, Jyväskylä, Hagforsmedaljen genom Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi.

Lillholmsstipendiet. Det av justitierådmannen Walter Backman (1886–1970) till föreningen donerade sommarstället Lillholmen i Västanfjärd, ett seglartorp från 1800-talet, används av föreningen som sommarhem för kulturarbetare, som under juni–augusti får förfoga över stället som ett särskilt stipendium för vetenskaplig, konstnärlig eller litterär verksamhet. Sommaren 2005 var professor **Marika Tandefelt** gäst på Lillholmen.

Bejarholmsstipendiet, med rätt till tre månaders vistelse på den av fru Birgit Ekberg (1899–1997) till SFV donerade Bejarholmen i Ingå skärgård, skall enligt

donatorn ges till ett lärarpar. Sommaren 2005 var **Raili och Jan-Erik Enlund** från Virkby Bejarholmsstipendiater.

Vid årsmötet 2005 utdelades för femte året i följd stipendier till lärare i svenska vid finska läroanstalter. Fem lärare erhöll ett stipendium om 2 000 euro var: **Kaarina Elo-Rauske**, Nokian lukio, Nokia, **Sinikka Heiskanen**, Paltamon lukio, Paldamo, **Liisa Pekkala**, Oulun Aikuislukio, Uleåborg, **Asta Rauhalu**, Kupittaa lukio, Åbo, **Jaana Suominen**, Helsingin yhteislyseo, Helsingfors

Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset

Det 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund instiftade Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset, utdelas med anledning av Topelius födel-

sedag den 14 januari. Med detta pris vill SFV dels lyfta fram Topelius journalistiska gärning, dels premiера dagens svenska journalistik. Journalisten **Sven Strandén** tilldelades det femtonde Topeliuspriset. Priset om 5 000 euro överräcktes av SFV:s vice ordförande Henry Olander och Publicistförbundets ordförande Geo Stenius i samband med Topeliusseminariet i Sibbo.

Till årets prisnämnd hörde Ann-Mari Häggman (ordförande), Bo Lundell och Per-Edvin Persson för SFV samt Kjell Lindroos, Geo Stenius och Henrika Ziliacus-Tikkanen för Publicistförbundet. Sekreterare var Christoffer Grönholm.

Till årets **Fredrika Runeberg-stipendiat** utsågs **Marianne Käcko**, som fick stipendiet om 5 000 euro för sitt engagemang för flickor och unga kvinnor som drabbats av anorexi och bulimi. Utdelningsfesten den 2 september hölls i J.L. Runebergs hem i Borgå. I Fredrika Runeberg-kommittén är SFV, Svenska kulturfonden, Svenska kvinnoförbundet och Finlands svenska Marthaförbund representerade. SFV representerades av Ann-Mari Häggman och Hedvig Stenman.

Arvid Mörne-tävlingen

Sedan 1986 utlyser SFV årligen en litterär tävling för finlandssvensk ungdom, Arvid Mörne-tävlingen. Föreningen har ansett det vara viktigt att på olika sätt främja den litterära återväxten.

SFV:s Arvid Mörne-tävling inriktas vartannat år på lyrik, vartannat på prosa (noveller). Arvid Mörne-tävlingen 2005 gällde noveller och samlade 86 deltagare. Vid prisutdelningen den 6 maj tilldelades **Freja Rudels**, Dragsfjärd/Åbo, första

pris, (4 000 euro) för novellen *Räddningsaktionen*. Andra pris (2 000 euro) tilldelades **Martin Welander**, Helsingfors, för novellen *Fiskmåsen* och **Sofia Sjö**, Åbo, erhöi tredje pris (1 000 euro) för novellen *Här ligger en blåögd hund begraven*. Därtill utdelades hedersnämnden till **Jenny Nyberg**, Helsingfors, för novellen *Och ingen jävel rider gratis*, och **Petter Sandelin**, Vasa, för novellen *Om litenheten*. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman. Cere monin hölls i SFV:s auditorium.

Till prisnämnden för Arvid Mörne-tävlingen hörde fil.mag. Maj-Britt Höglund (ordförande), författaren Kjell Lindblad och kulturredaktören Marit Lindqvist.

Solveig von Schoultz-tävlingen

Sedan 2004 anordnas Solveig von Schoultz-tävlingen, SFV:s skönlitterära tävling för personer över 30 år. Solveig von Schoultz-tävlingen följer samma koncept som Arvid Mörne-tävlingen, varför 2005 års tävling gällde noveller.

Vid prisutdelningen den 5 september tilldelades **Mia Franck**, Åbo, första pris (4 000 euro) för novellen *Vid tillfället druckit alkohol*, **Olav Lönnbäck**, Karleby, andra pris (2 000 euro) för novellen *Ficklampan* och **Camilla Ahlström-Taavitsainen**, Helsingfors, tredje pris (1 000 euro) för novellen *Ön*. Hedersnämnden erhöi **Mikael Henriksson**, Borgå, för novellen *La durée*, **Kathrine Laurent**, Åbo, för novellen *Faster och Carl Göthegreen*, och **Puck Sumelius**, Helsingfors, för novellen *Kalasdags*. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman, och ceremonin hölls i SFV:s auditorium.

Till prisnämnden för Solveig von

Freja Rudels segrade i Arvid Mörne-tävlingen med novellen "Räddningsaktionen".

Schoultz-tävlingen hörde författaren, fil. mag. Yvonne Hoffman (ordförande), författaren Kjell Lindblad och kulturredaktören Marit Lindqvist.

De vinnande bidragen i SFV:s skönlitterära tävlingar publicerades i en dubbelantologi, där de vinnande dikterna i Arvid Mörne-tävlingen samlades med titeln *Och ingen jävel rider gratis*, medan de vinnande dikterna i Solveig von Schoultz-tävlingen fick titeln *Kalasdags*. Antologin utgavs av Schildts förlag.

2.4 Stöd till bildningsarbetet, stipendier och understöd

Vid sidan av den kulturpolitiska verksamheten och strävandena att fungera som serviceorgan för det finlandssvenska bildningsarbetet är föreningens bidrag till föreningar och organisationer en viktig del av SFV:s arbete. Inom denna sektor är föreningens samarbete med övriga finlandssvenska stiftelser och fonder av stor betydelse.

Mia Franck vann första pris i Solveig von Schoultz-tävlingen med sin novell "Vid tillfället druckit alkohol".

Utöver de allmänna understöden till skolor och organisationer utgör understöden till finlandssvenska ungdomar för deras yrkesutbildning en väsentlig uppgift. Till de sektorer som SFV prioriterar hör också stöd för att upprätthålla den svenska skolan och skolbiblioteken, understöd till auskultande ämneslärare och startpengar till kompetenta lärare på orter där de svenskspråkiga är i betydande minoritet. Under 2005 beviljade SFV 70 000 euro i stipendier för läromedelsforskning. Ett särskilt understöd för språkgranskning av svenskspråkiga läromedel har gått till Forskningscentralen för de inhemska språken.

Ur fonder för bestämda ändamål har understöd utbetalats i enlighet med gävo-urkundernas bestämmelser.

I stipendier, bidrag och understöd har SFV under året utbetalat 2,94 miljoner euro, vilket var något mera än föregående år. Mottagare av dessa bidrag var 175 skolor, 152 föreningar och organisationer, 351 studerande, 251 lärare och 33 organisationsanställda. Antalet mottagare av understöd för speciella ändamål var 26.

Ur **Olof M. Janssons fond** för åländska studerande på högskole- och institutnivå för studier med inriktning på tekniska ämnen eller språk utdelades sex stipendier om 600 euro var.

Ur **Paul Janssons fond** för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland utdelades tre stipendier om 500 euro var.

Ur **Professor Henrik Cederlöfs fond** utdelades ett stipendium om 150 euro till en elev vid Ekenäs gymnasium.

Ur medel som styrelsen för **Gustaf Alfred Hastigs stiftelse** ställt till förfogande utdelade styrelsen fem stipendier om 600 euro var.

SFV stödde tidningen **Norden**, den enda finlandssvenska tidning som utkommer i Amerika (New York), genom att stå för 127 årsprenumerationer. Tidningen ger en utmärkt översikt av händelserna i de svenska bygderna i Finland.

3 EKONOMI

Ekonomiskt var 2005 ett bra år för SFV, då värdet av de börsnoterade aktierna steg med ca 30 %. Detta avspeglades också på fondplaceringarna och indirekt på hela ekonomin. Samtidigt belastades föreningens likviditet på grund av det osedvanligt tunga investeringsprogrammet, främst orsakat av kultur- och bildningshuset G18. SFV kunde dock bibehålla samma utdelningsnivå som för 2004, dvs 3,0 miljoner euro. Marknadsvärdet på SFV:s fastigheter och strölägenheter i centrum av Helsingfors har klart stigit. Föreningen har dock inte sålt något av denna egendom.

Den 10 augusti 2005 kunde SFV ta emot kultur- och bildningshuset G18 efter den omfattande renoveringen, vilket betydde en försening på fem veckor.

För båthallsbygget vid Kuggomskolan genomförde Kuggomskolan Ab en aktieemission våren 2005. SFV deltog i aktieemissionen med 800.000 euro, och äger därefter 88,46 % av aktierna, medan Pernå kommun äger 6,72 % och Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskola 4,82 %. Båthallen invigdes den 17 september 2005 i samband med Kuggomskolans 100-årsjubileum.

Den 15 oktober 2005 undertecknades stiftelseurkunden till **Kulturhuset Ab** av SFV (8 aktier), Svenska litteratursällskapet i Finland (24 aktier) och Svenska studieförbundet (8 aktier). Kulturhuset Ab:s verksamhet är att äga och utveckla en Internetportal, att upprätthålla den och tillhandahålla tjänster inom den för finlandssvenska organisationer.

SFV är en av finansörerna bakom Ab Utbildning Sydvästs nybygge **Fastighets Ab Seminarieparken** vid Raseborgsvägen 9 i Ekenäs.

Tillsammans med Stiftelsen Barnens och Ungdomens Vål i Esbo äger SFV aktier i **Swinghill Ab**, som driver slalombacken i Noux, Esbo.

SFV äger aktier i **Fastighets Ab Svenska Gården i Hyvinge**, som invigdes 2002. Den kom till med SFV, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Understödsföreningen Svenska kulturfonden och Samfundet Folkhälsan som investerare.

Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab är sedan 2001 helägt av SFV. Svenska föreningen i Östermyra har sina lokaliteter i fastigheten.

4 GÅVOR, DONATIONER, NYA FONDER

Under året tillkom sex nya fonder. För-

eningen mottog därtill gåvor och bidrag till tidigare fonder. Kapitalet för de nya fonderna och tillskotten till tidigare fonder uppgick 2005 till 999.647 euro (2004: 2,2 miljoner euro).

Genom ett gåvobrev daterat den 4 februari 2005 donerade konstnären Stig Nyström 25 av sina internationellt premierade oljemålningar från åren 1948–2004 till SFV. För förvaltningen av målningarna grundades i enlighet med donatorns önskemål **Stig och Maire Nyströms fond**.

Vid sitt möte den 23 mars 2005 beslöt styrelsen på Finlands svenska hembygdsförbunds förfrågan grunda **Tom Sandströms fond för den finlandssvenska hembygdens framtid**. Fonden grundades för att hylla förbundets verksamhetsledare Tom Sandström med anledning av hans 50-årsdag 12.5.2005.

Vid bouppteckningen efter ekonomie magister Carl-Gunnar Ekholm (död 14.2.2005 i Ekenäs) framgick att han och hans tidigare avlidne far Johan Gustaf Ekholm genom sitt testamente utsett Svenska folkskolans vänner till en av sina arvingar. Enligt testamentet skall det belopp som tillföll SFV förvaltas som en särskild fond benämnd **Greta och John Ekholms minnesfond**, vars avkastning skall användas för föreningens ändamål i enlighet med dess stadgar. Vid sitt möte den 24 maj 2005 beslöt SFV:s styrelse grunda denna fond.

Vid ovan nämnda möte (24.5.2005) beslöt styrelsen även grunda **Bo Fredriksons minnesfond**. Bo Fredriksson (död 21.3.2005 i Pargas) hade i sitt testamente förordnat att efter utbetalandet av ett legat all hans övriga kvarlåtenskap skulle tillfalla SFV för att användas i enlighet med föreningens stadgar.

Vid bouppteckningen efter Sylvi Feldt

(död 27.12.2004) framgick att hon och hennes make Erik i sitt inbördes testamente hade utsett SFV till en av sina tre arvingar. Styrelsen beslöt vid sitt möte den 6 september 2005 att i enlighet med testamentet grunda **Erik och Sylvi Feldts fond**.

I ett tillägg till sitt inbördes testamente hade makarna Erik Vilhelm och Else Maria Svarfvar i Korsholm förordnat att deras kvarlåtenskap efter varderas död skall tillfalla SFV. Vid bouppteckningen efter Else Maria Svarfvar (död 10.2.2005) framgick att kvarlåtenskapen som tillföll SFV också omfattade fast egendom i form av skogs- och åkermark. Vid sitt möte den 6 september 2005 beslöt styrelsen i enlighet med testamentsförordnandet grunda **Erik Vilhelm och Else Maria Svarfvars fond** för utdelning av stipendier till lämpliga och framåtsträvande elever inom Korsholms kommun.

Vid bouppteckningen efter Helena Korvela (död 7.5.2005 i Helsingfors) framgick att hälften av hennes lägenhet på Lövö i Helsingfors skulle tillfalla SFV. Genom styrelsens beslut 6.9.2005 inlöste föreningen också den andra hälften av lägenheten.

Vid sitt möte den 9 december 2005 kunde styrelsen notera att Else-Maj Nordström, som avlidit 4.12.2005 i Vasa, i sitt testamente utsett SFV till en av sina arvtagare.

Vid sitt besök på SFV 15.2.2005 överlämnade läraren Brita Cavonius en check på 5 000 euro som tillskott till sin mors fond, **Vivi Strömsténs minne**.

För att hylla Ekenäs gymnasium med anledning av 100-årsjubileet beslöt SFV:s styrelse överföra 5 000 euro till **Professor Henrik Cederlöfs fond**.

Stiftelsen för Åbo Akademi översände

242 848 euro som tillskott till **Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond**. Beloppet utgör 2/8 av nettoavkastningen av Ellen och Hjalmar Waselius fond, vars förvaltning handhas av Stiftelsen för Åbo Akademi.

Svensk minnesfonds och **Svensk hyllningsfonds** adresstjänst har under året anlåtits av en trogen kundkrets.

Testamenten till förmån för SFV

Också under 2005 har flera personer vid uppgörandet av sina testamenten ihågkommit Svenska folkskolans vänner. I många fall överlämnar testamentsgivarna sina testamenten till förvaring i SFV:s depå. SFV ställer avgiftsfritt sakkunnig hjälp till förfogande vid upprättande av testamenten.

Övriga gåvor

Många gåvor utöver de nämnda har under året överlämnats till föreningen, bland annat gåvor till arkivet och boksamlingen.

För alla dessa gåvor och bidrag uttalar styrelsen ett varmt tack.

SLUTORD

Svenska folkskolans vänner har hela det svenska bildningsfältet i Finland inom sitt verksamhetsområde. Genom sin stora medlemskår och sin vittomspännande verksamhet är föreningen en folkrörelse. Att främja modersmål, kunskap och bildning har också under 2005 varit de viktigaste målen. Föreningen har aktivt verkat för att varje finlandssvensk på sitt modersmål skall kunna stärka sin person-

liga kompetens. Varje nytt år medför nya krav och nya utmaningar. Svenska folkskolans vänner vill verka som en flexibel och välfungerande folkbildningsorganisation som är beredd att möta framtiden. Nya genomtänkta lösningar eftersträvas, men den övergripande målsättningen att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning förändras inte.

Helsingfors den 28 februari 2006

ANN-MARI HÄGGMAN
ordförande

HENRY OLANDER
vice ordförande

STIG-BJÖRN NYBERG

MARIA OESCH-FELDT

PER-EDVIN PERSSON

MIKAEL REUTER

LISBET RUTH

GUSTAF WIDÉN

GUSTAV WIKSTRÖM

/CHRISTOFFER GRÖNHOLM
sekreterare

Svenska folkskolans vänner rf.

Fondredovisning

Kapitalfonder 31.12.2005

Hanna Agnisbäcks fond	51 620,41	Friherre Bengt Carpelans fond.....	109 083,33
Dir.cant. Emil Ahlsgogs fond.....	298 302,82	Tor Carpelans fond.....	25 362,07
Gerda Ahlströms minnesfond	54 010,53	Brita Cavonius fond	122 573,59
Arthur och Aina Alléns fond.....	1 659,85	Edvin Cavonius premiegåva	16 432,30
Agnes Anderssons fond.....	15 336,72	Tandläkare Walborg Cederbergs fond.....	24 631,79
Dagny och Waldemar Appelgrens fond	149 617,23	Professor Henrik Cederlöfs fond	12 760,60
Arbetets Vänner i Wiborg fond	83 661,55	Signe och Åke Dalbergs fond	8 896,64
Elin och Hans Arppes fond	66 392,86	Sylvia Dahlmans fond	526 627,85
Charlotte Askolins fond	7 070,79	Olivia Dahls testamente	5 610,24
Anna Elisabet Backmans fond	19 287,12	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete	769 692,02
Justitierådman Walter Backmans fond.....	150 711,69	Hugo Ekhammars fond	17 195,70
Birger och Rakel Berglunds fond.....	350 666,59	Gabriella och Evert Ekroths fond	488 306,27
Edith och Henrik Bergströms fond	244 719,66	Elementarkursfonden	8 996,20
Jan-Henrik Björcks fond	88 230,38	Ebba M. Enboms fond	1 659,85
Björkbacka skolas fond.....	37 246,39	Hulda Rosalie Engbergs fond	293 389,88
Heinrich Otto Blanketts fond	56 902,85	Märta Engbloms fond	24 366,23
Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond	1 659,85	Nils Göran Engströms fond	10 000,00
Johanna Alina Blomqvists fond	2 921,26	Östen Engströms fond.....	39 810,92
Ninno och Tage Blåfields fond.....	13 544,17	Thure Ertmans fond	23 602,65
Göran von Bonsdorffs fond.....	20 020,00	Hedvig Falckens fond	18 025,71
Henrik Borgströms fond.....	12 017,03	Fallläker Teaters fond.....	60 000,00
Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken	231 263,18	Ax. Tor Federleys fond	7 070,79
Gunnar Bäcks minnesfond.....	13 663,13	Viktor Federleys fond	45 047,45
Signe och Anders Bäcks minnesfond.....	10 625,08	Erik och Sylvi Feldts fond	340 000,00
Signe Böckermans fond	22 057,02	Femte februari-fonden	12 614,60
		K. Fr. Forsius fond	3 585,26
		Elna Forsmans stipendiefond.....	6 639,22
		Bo Fredrikssons minnesfond.....	226 412,85

Irene Frelanders fond	7 635,23	Agnes och J. R. Korkmans fond	30 640,31	Runar Meinanders fond.....	21 544,54	Kanslirådet Kaj Snellmans fond	74 426,35
Ivar och Aina Friemanns fond.....	41 445,71	Helena Korvelas fond	49 150,00	Ulla och Ragnar Meinanders fond	11 570,37	Bergsrådet Seth Sohlbergs donationsfond ...	576 621,54
Tekla Frostells minnesfond	15 535,86	Ilmari och Nanny Kriegs minne.....	142 744,63	Minnet av 1918 års frihetskamp	38 275,54	Evelina och Viktor Spjuts understödsfond...	4 249,10
Föreningen Svensk-Finlands Vänner		Ethel och Ragnar Krogius fond.....	24 034,22	Kollegan A. W. E. Modeens fond	1 659,85	Anna Stenbergs fond.....	4 514,67
understödsfond	68 027,36	Mimmi Kroijerus' fond	19 818,26	Referendarierådet Karl Modeens fond	188 920,79	Anna-Lisa Stenbergs fond.....	6 041,81
Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond...	28 172,49	Vaktmästare K. J. Kymlanders		Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond ...	2 821,69	Ellen Stenbäckas fond.....	6 705,65
Familjen Gahmbergs barnträdgårdsfond.....	93 481,04	folkskolefond.....	3 020,82	Valter och Ingrid Nordlings fond	228 291,73	Josef och Emma Stenbäckas minnesfond	1 659,85
Karl Knut Galetskis fond	180 190,15	Kamrer Henrik Kählmans fond.....	4 713,97	Gustaf Viktor och Emilia Sofia Nordlunds		Irene och Halvdan Stenholms fond.....	3 126 426,24
General G. E. Galindos testamente	72 069,37	Ebba Kählmans fond	11 552,32	fond.....	276 094,44	Agda Maria och Gigge Strandviks fond	28 914,03
Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond	27 625,37	Nils Källströms fond	34 847,86	Anna och J. A. Nordströms fond.....	10 622,92	Adhemar Strengs fond	2 854,82
A. G. Geitlins fond.....	8 996,20	Agnes och Robert Lagus fond.....	34 159,14	Mathilda Nordströms fond.....	3 618,40	Harry Waldemar Strömmers fond	174 281,21
Florentin Granholms fond.....	1 659,85	Nanna Medea Lagus fond.....	47 437,74	Vilhelmina Nordströms fond.....	48 665,85	Ester och Georg Ströms fond	23 071,52
Rolf Grönbloms bildningsfond	63 070,47	Lappfjärds folkhögskolas stipendiefond	4 000,00	Hilma Nybergs fond.....	1 659,85	Karin Ströms fond	18 589,98
Frans Bruno Gröndahls fond	225 669,18	Georg Lauréns fond för kulturändamål i		Gerda Maria Nyholms fond	51 421,27	Vivi Strömstens minne	13 409,40
Maria och Frans Bruno Gröndahls		Österbotten	19 818,26	Vilhelm Nyholms fond.....	28 847,59	Axel Stälströms fond.....	7 070,79
minnesfond	3 286,39	Lars Algot Laurents fond	2 821,69	Nina Nylunds fond	46 475,03	Ständiga medlemmars fond.....	57 529,35
Ernfrid Grönholms fond.....	186 405,99	Frans Robert Leschs fond	8 996,20	Nyländska fonden	6 705,48	Anders Gustaf Sundbergs fond	1 659,85
Ester Adéle Grönholms fond.....	328 976,43	Jenny Lesches minne	1 346 666,06	Kerttu och Arvid Nymans fond.....	33 196,43	Jarl Sundborgs minnesfond.....	3 319,69
Edmund Wilhelm Guerillots fond	279 679,70	Oskar Jakob Less' fond	37 777,53	Johan och Sofia Nyqvists fond.....	57 230,65	Anna Sundholms fond.....	70 841,09
Filosofie doktor K. J. Hagfors		Ebba och Gerda Linds fond	132 785,55	A. J. Nystedts fond.....	1 659,85	Svenska Bildningens vänner i Brahestad	
stipendiefond	28 748,03	Edit Lindbergs fond	162 928,02	Stig och Maire Nyströms fond	62 850,00	fond.....	12 747,46
Otto Hartmans fond.....	5 643,38	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs		Axel Immanuel Olins fond.....	2 821,69	Svenska Skolfonden.....	526 162,97
Ester och Artur Heikkiläs fond	5 178,67	minnesfond	5 676,51	Hjördis och Hugo Olins fond	728 242,45	Svenska Studieandelskassans fond	24 152,79
Skolföreståndare Georg Helmers fond.....	38 275,54	Edit Matilda Lindbloms minnesfond	3 000,82	Bröderna Paqvalins fond.....	1 659,85	Svensk-Finlands Musikfond	1 659,84
Helsingfors folkskolors lärare- och		Anna Sofia Lindbäckas fond	76 019,77	S:t Petersburger-Liedertafel-fonden.....	2 522,99	Syföreningens Utbildningsfond	84 949,53
lärarinneförenings fond	1 700 000,00	Alice Lindebergs fond	108 452,62	Publikationsfonden	60 207,17	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond	180 190,14
Gust. Ad. Helsingius minnesfond	7 668,36	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina		Emil och Bertha Randéns fond	18 025,71	Eva och Bjarne Takolanders fond	72 102,66
Adéle och Martha Henrikssons fond.....	397 958,53	Lindebergs fond.....	5 676,51	Åke och Wivan von Reehausens fond	284 592,81	Nina Tallbergs fond.....	6 606,08
Vilhelmina Hisingers donationsfond.....	72 102,67	Astrid och Helmer Lindells fond	47 238,44	Maria Renfors fond	253 188,93	Rosa Tammelanders minnesfond	3 817,52
Edit Holmbergs fond.....	15 469,59	Tulluppsyningsman Lindéns fond	25 229,20	Riihimäki svenska folkskolas fond	1 659,85	Josef Emil Teirs fond	338 835,76
Mårten Holmbergs fond.....	4 547,97	Målarmästare C. A. och hans hustru Ulrika		Överstelöjtnant Nils Roos fond.....	259 496,31	Rusthållaren Frans Tennbergs fond.....	94 443,73
Elin och Karl Holmqvists fond	98 327,71	Charlotta Lindfors testamentsfond	70 841,09	Johan Rosbergs och fru Lycka Rosbergs		Mathilda Thölgrens fond.....	61 977,76
Lärarinnan Maj Holmqvists fond	65 496,58	Henry och Ulla Lindfors fond.....	504 563,78	fond.....	21 710,37	Johan Fredrik Timpers fond	22 673,08
Ann-Mari Holmströms fond	120 000,00	Anna och Evert Lindqvists fond	326 918,14	Joel Rundts fond	7 303,22	Karl Emil Tollanders fond.....	89 955,12
Hanna Holmströms fond	113 332,59	Göta och Erik W. Lindroos fond	265 581,85	Johan Sigfrid Rönnbergs fond.....	10 390,48	Vera Torkells minnesfond	26 590,34
Konsult Victor Hovings fond	2 821,69	Emil Arthur Lindroths fond	113 332,59	Johan Helmer Sandelins och Linnéa		Nikolaj August och Mathilda Maria Turdéns	
Lennart Häggbloms fond	7 037,66	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns		Backlunds fond.....	1 518 005,19	fond.....	17 295,27
Paul Häggglunds stipendiefond	4 697,54	Selma Lundells fond	1 659,85	Ellen och Olga Sandholms minne	405 626,90	Sigrid Vaenerbergs fond.....	8 597,93
Marianne Hægströms fond.....	210 000,00	G. A. Lundenius fond.....	70 841,09	Karin Sandholms fond	31 702,58	Elsa Wasastjernas fond.....	9 460,91
Elin och Gertrud Janssons fond	1 659,85	Sofia Lundqvists fond	18 058,84	Tom Sandströms fond	10 035,00	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Anton och	
Hilding Janssons minnesfond	2 987,69	Sofia och Jakob Lundqvists fond	558 496,27	Estrid Schildts minne	9 029,51	Hjalmar Waselius fond	4 715 496,33
Lärare Artur Johanssons gåva	2 423,42	Svenska folkskolans i Lönnhammar fond....	1 659,85	Auda Schulmans fond	569 792,63	Aug. och Matilda Weckströms fond.....	108 120,62
Oskar Johanssons fond.....	12 282,60	Kommerserådet Otto Malmns donationsfond	31 005,44	Astrid och Valter Siemssens fond	53 545,82	Leif Westerbergs minnesfond	9 427,77
Sanny Johanssons fond	23 602,65	Anna och Oskar Malmbergs minnesfond.....	70 841,09	Wolter Simbergs fond	3 817,53	Christel och Hilding Westerholms fond.....	4 182,67
Johan Johnsons fond	13 175,56	Alfred, Olga och Agda Malmgrens fond.....	142 462,41	Helmer och Anne-Marie Sippels		William Magnus Wickbergs fond	1 147 886,79
Ebba och Jaakko Juvas fond	134 544,96	Fru Anna Malmqvists fond	4 249,10	minnesfond	14 000,03	Einar och Ruth Wickströms fond	25 228,19
Elsa Karlssons och Inga Wiks fond	29 445,16	Ebba och Ragnar Mannils fond.....	85 987,57	Sigward W. Sippels fond.....	14 000,03	Lilly Wickströms minnesfond	4 713,97
Karl-Erik Karlssons fond	3 442,54	Ethel och Birger Marnilas fond.....	149 383,84	Stig Sige Sippels minnesfond	14 000,03	Justitierådman Tor Wickströms fond	3 186,82
Kasaböle privata svenska folkskolas fond ...	92 069,65	Gösta Masalins gåva	1 659,85	Waldemar och Hjördis Maria Sippels		Nanny Widerholms fond	2 821,69
Sigrid och Jacob Kaustells fond.....	5 875,81	Lektor Signe Mattssons fond	55 637,24	minnesfond	14 000,03	Ruth och Paul G. Wiklunds gåva	2 052,57
Eva och Henrik Kihlmans fond.....	2 093 910,43	Irina Matvejews fond	5 794,12	Matilda och Johan Viktor Siréns fond.....	167 489,02	Viks Småskolefond	7 435,92
Lennart Kihlmans donationsfond.....	14 141,75			J. F. Skipparis fond.....	56 666,21	Birger Rudolf Wikströms fond.....	78 310,32

Elin Wilhelmssons fond	119 507,11	Räntefonder 31.12.2005			
Ane Winqvists fond.....	2 821,69	Handlanden K. G. Adolfssons fond	19 241,37	Anna och Johan Höglunds minnesfond	10 045,19
Hanna Winqvists fond.....	33 030,43	Bröderna Antells folkhögskolefond	2 962,97	Kerstin Inbergs minnesfond	420 447,19
Lantbrukare Janne Winkvists fond.....	2 821,69	Johan Askolins donationsfond	21 576,83	Mårten Ingmans fond	2 997,78
Västra Nylands musikfond.....	3 618,40	Aurorafonden	3 799,53	Ingå Gillets minnesfond	45 017,52
Robert Ådahls fond	3 618,40	Läraren Gustaf Knut Backmans fond	137 408,69	Professor Jan-Magnus Janssons fond.....	85 988,00
Alexandra Åhmans fond	7 801,23	Dagmar och Oskar Bergenströms		Olof M Janssons fond	119 745,03
Viktor Öbergs fond.....	15 038,02	minnesfond	107 326,60	Paul Janssons fond	10 758,31
Östsvensk samling i Grankulla	1 973,18	Elin Bergstadi fond	1 742,93	Tove Janssons fond	100 000,00
Fonder totalt	35 067 797,24	Emil Björkells livräntefond.....	34 857,62	Fingal Juslins minnesfond.....	3 311,45
		Syskonen Björkells fond	49 602,32	Walfrid Juslins minnesfond.....	1 742,93
		Kerstin Björklunds minnesfond	24 400,37	Ester och Naema Kantzens fond	20 252,35
		Napoleon Björkströms skolfond	5 333,24	Konstitutionella arbetarföreningens	
		Nadine von Bonsdorffs minne	1 742,93	i Helsingfors bildningsfond.....	18 997,33
		Gösta och Gertrud Branders gåva	297 544,62	Beda och Felix Kreanders minnesfond	5 228,63
		Karl Theodor Brobergs fond	8 704,81	Kristinestads kulturfond	3 206,84
		Dipl.ing. Lennart Bromans fond	9 113,58	Kvinnliga teologiestuderandes fond	2 522,82
		Ernst Mathias Calonius fond.....	4 395,20	Kyrkoby gamla sällförenings i Kyrkslätt fond	3 555,49
		Alfhild och Maria Castréns fond.....	117 365,57	Alina Lagus fond.....	1 742,93
		Maria Castréns fond	98 612,28	Carl Alexander Laurells biblioteksfond	2 962,97
		Margit och Gösta Cavonius fond	30 988,46	Lars E. Lindfors stipendiefond	1 917,17
		Professor Johannes Cederlöfs fond	40 147,43	Roger Lindholms stipendiefond.....	2 753,74
		Rafael och Viking Collianders fond.....	17 428,81	Essi och Boris Lindstedts fond	9 183,21
		Carl Magnus Creutz stipendiefond	1 742,93	Bonden Adolf Adrian Långstedts fond	25 295,47
		Anders Edvard Dahls fond	148 772,31	Aina och E. V. Malmbergs fond.....	14 884,13
		Ninni och John Dahls gåva	452 990,82	Folkskolläraren Maria Mangs fond.....	1 742,93
		Axel Damstens fond	59 013,95	Henrik Wilhelm Mangströms fond	4 434,23
		Jur.lic. Georg C Ehrnrooths fond	70 000,00	Marthaförbundets fond	35 310,72
		Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond	20 762,00	Mataskärsfonden – Edvin Bergroths donation	
		Lärare Harry Ekholms minnesfond	6 483,48	för nyländska bildningssträvanden.....	535 726,82
		Johan Henrik Eklunds stipendiefond	2 962,97	Björn-Eric Mattssons minnesfond	10 095,00
		Alina och Emil Erflunds gåva	125 731,41	General C. O. Melåns biblioteksfond	10 422,44
		Fallåkers fond.....	428 879,21	Ellen Emilia Mélarts fond	22 308,95
		Ida Federleys fond.....	302 738,44	Ernst och Elsa Montells samt Aune	
		Irene och Rosa Frelanders minnesfond	43 053,88	Josefssons minnesfond	27 642,02
		Kronofogden F. B. Fröbergs biblioteksfond	9 481,26	Professor Anders Myhrmans fond	61 273,20
		Eva Gardbergs fond	69 715,24	Petrus Nordmanns minnesfond	43 920,60
		Stipendiefonden Gerkmans kamratskaps-		Nordsjö-Botby skoldistrikts fond.....	48 666,15
		pris	12 200,18	Hovrådinnan Augusta Nummelins fond.....	9 097,79
		Vilhelm Grefbergs stipendiefond	20 321,98	Nybro folkskolas i Mörskom fond	7 320,04
		Vivi och Åke Gulins fond	1 666 612,85	Gustil och Artur Nygréns fond.....	12 409,24
		Ole Gustafssons stipendiefond.....	14 100,30	Nylands svenska ungdomsförbunds	
		Signe och Ane Gyllenbergs fond	735 031,19	Finns-fond	52 147,00
		Makarna Heikels idrottsfond.....	47 301,85		
		Eini Henrikssons fond.....	140 942,81		
		Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond.	6 971,56		
		Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings			
		fond.....	4 322,82		
		Anna och John Holmströms fond	27 427,92		
		Theodor Holmströms folkhögskolefond	338 118,95		
		Ester och Evert Huldéns minnesfond.....	10 669,19		
				Legatfonder 31.12.2005	
				Fru Maria Lovisa Blanketts gåva	894 199,35
				Elina och Karl Bruhns fond	114 042,85
				Eugenia Paulus fond för unga finlandssvenska	
				kvinnliga författare	137 861,82
				Adèle Ohlströms fond	92 268,06
				Carl Alexander Palins fond för Estlands	
				svenskar.....	101 770,97
				Elin Palmros fond	54 552,26
				Frans Palmros fond	34 508,97
				Hedvig Palmros fond	31 755,23
				Eine Pihls fond	167 072,67
				Einar Pontáns fond.....	25 550,61
				Fredrik och Wini Rosbergs fond	27 014,68
				Ida Rosqvists folkhögskolefond.....	1 818,67
				Olga och Robert Rostedts fond	10 300,50
				S. Salovius fond	4 433,71
				Holger Schildts stipendiefond.....	73 410,16
				Alida Skogs minne	1 983,88
				Småskolefonden	5 573,75
				Solvalla barnträdgårdsfond	5 786,34
				Sottungsby-Westersundom småskoleförenings	
				fond.....	70 970,09
				Karl Gustaf Strandbergs fond	2 710,91
				Stina Maria Strömbergs minnesfond.....	2 962,97
				Edla och Reinhold Ståhlbergs fond.....	5 437,85
				Svenska Bildningens Vänner i Sockenbacka	
				fond.....	182 967,61
				Svenska Brevinstitutets fond.....	91 466,48
				Svenska Dagens skolgåva	1 742,93
				SFV:s jubileumsfond 1972.....	1 310 019,27
				SFV:s 100-årsfond.....	223 099,60
				SFV:s studiefond	164 527,99
				Svenska Förbundets fond.....	2 788,56
				Svenska Småskoleseminariets i Helsingfors	
				bostadsfond.....	93 056,84
				Svensk Hyllningsfond	207 384,77
				Svensk Minnesfond.....	788 532,47
				Janne Söderströms skolfond	18 927,70
				Mårten Thors stipendiefond	13 042,47
				Ingrid Wasastjernas fond.....	14 884,13
				Selma Wasastjernas fond.....	139 077,90
				Ellen och Hjalmar Waselius fond.....	122 468,73
				Martin Wegelius och Richard Faltins fond ..	6 518,46
				Gustaf Wiklundens minnesfond.....	2 509,70
				Eric och Johannes Åkessons fond.....	143 925,49
				Fonder totalt	11 842 542,65

Distis
Kurser

2006-2007

Institutet för
distansstudier

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Välkommen till Distis!	160
2.	Varför distansstudier?	161
2.1.	Hur går det till?	161
2.2.	Vad innebär det att studera per distans?	161
2.3.	Stipendier	162
2.4.	Rabatter	162
3.	Samarbete med andra utbildningsanordnare	163
3.1.	Svenska studiecentralen	163
3.2.	Ab Svenska folkhögskolan – SFV	163
3.3.	Helsingfors aftongymnasium – Aftis	164
3.4.	Hangö sommaruniversitet	164
4.	Distis – de många utbildningarnas skola	165
4.1.	Grundskola och gymnasium	165
4.2.	Det finlandssvenska e-gymnasiet	165
4.3.	Akademiska kurser	167
5.	Nya former för distansundervisning	168
5.1.	Digitalisering och virtualisering	168
5.2.	Yrkesutbildning på andra stadiet	169
5.3.	Studiecenternätverk	169
6.	Kursförteckning	170
6.1.	Akademiska kurser	170
6.2.	Språk	172
6.3.	Bokföring och vardagsjuridik	182
6.4.	Övriga kurser	183
7.	Distis lärare läsåret 2005–2006	187
8.	Allmänna studievillkor	188
9.	Anmälningsblankett	202

1. Välkommen till Distis!

Distis grundtanke har alltid varit att vem som helst skall kunna studera vad som helst, var som helst och när som helst! De studerande skall kunna studera i egen takt och få individuell handledning oberoende av förkunskaper, och Distis erbjuder kurser i åtskilliga ämnen: språkkurser, allmänbildande kurser, gymnasiala kurser och akademiska kurser. Distis kan också i samråd med andra utbildningsanordnare skraddarsy utbildningspaket i olika ämnen, och totalt står ett femtiotal kurser till Ditt förfogande! Vi önskar Dig välkommen till Distis, det finlandssvenska institutet för distansstudier, och hoppas att vi skall kunna erbjuda Dig möjligheter till intressanta studier på egen hand, i egen takt med individuell handledning!

I år presenteras i vår katalog även Svenska folkhögskolan-SFV:s utbildningsprogram. Distis hör tillsammans med fem folkhögskolor, Finns folkhögskola i Esbo, Cityfolkhögskolan i Helsingfors, Kuggomskolan i Pernå, Lappfjärds folkhögskola i Lappfjärd och Svenska Österbottens folkakademi i Närpes till SFV-ägda Svenska folkhögskolan-SFV. Kursutbudet är stort och skolorna har sina egna profiler: ungdomsarbete, konst, media, hantverk, musik... Vi hoppas att Du bland utbudet av linjer och kurser vid dessa skolor eller vid Distis skall hitta något som passar Dig!

Matts Granö
rektor

2. Varför distansstudier?

Det finns många fördelar med att studera per distans. Du kan själv välja tid och plats för Dina studier samt bestämma studietakten. Distis står till tjänst året om. Du lär Dig arbeta självständigt, samtidigt som Du får individuell handledning och feedback och Du kan kombinera Dina studier med arbete och eventuella andra studier. Distansstudierna är dessutom förmånliga.

2.1. Hur går det till?

Du kan beställa en kurs genom att skicka in en ifylld anmälningsblankett per post (Distis, Finnsbacken 4, 02780 Esbo), per telefax (09-81900521) eller per e-post: distis@svefol.net. Du kan också beställa kurserna via Distis hemsida www.svefol.net/distis

2.2. Vad innebär det att studera per distans?

Då Du studerar per distans träffar Du vanligtvis inte läraren personligen. Kontakten sköts per brev, telefax, e-mail eller i vissa fall genom direkt telefonkontakt. Studiematerialet, insändningsuppgifterna samt de skriftliga kontakterna ersätter närundervisning, som dock kan ordnas vid behov. Tag gärna initiativet och meddela oss på Distis, ifall Du anser att ett närundervisningspass skulle behövas. Speciellt gäller detta naturligtvis studiegrupper. Vi har också från Distis alla möjligheter att ordna undervisningspass via videokonferenser. Till vårt förfogande har vi ett telebildstudionätverk, som täcker stora delar av Svenskfinland.

Kursernas innehåll presenteras i korthet i denna kursbroschyr. Du får också information om kurserna på vår hemsida www.svefol.net/distis, och mera information får Du av personalen på Distis. Uppläggningsen av en kurs framgår i allmänhet av det inledande kapitlet. Antalet svarsbrev varierar från kurs till kurs. I vissa fall utgör ljud- och videokassetter eller CD-skivor komplement till själva kursmaterialet. Allt kursmaterial sänds till Dig på en gång.

Läs noga igenom kursmaterialet, gör anteckningar och studera litteraturen noggrant innan Du tar itu med insändningsuppgifterna. Svaren sänds alltid till Distis, som registrerar dem och sänder dem vidare till läraren. Vänta tills Du får de korrigerade svaren i retur innan Du tar itu med följande insändningsuppgift. På detta sätt undviker Du upprepning av eventuella fel. En lugn men jämn studietakt brukar ge det bästa resultatet.

I samband med kursmaterialet får Du kostnadsfritt en liten bok ”Distis studieråd” med anvisningar och råd om hur Du kan uppnå bättre resultat i Dina studier. Boken, som är skriven av Anette Ringbom, kan också köpas skilt till ett pris om 8.50 €.

För tillfället kan Distis erbjuda Dig ca. 50 kurser. Personalen på Distis ger gärna råd om hur de olika kurserna kan knytas till examina eller andra helheter.

2.3. Stipendier

I samband med Svenska brevinstitutets 40-årsjubileum 1968 instiftades en särskild stipendiefond. Distis förmedlar stipendieansökningar till styrelsen för Svenska folkskolans vänner, som årligen beviljar understöd för examensstudier. Blanketter sänds på begäran till elever inskrivna vid Distis. Ansökningstiden går ut den sista mars (poststämpel gäller). Svenska folkskolans vänner beviljar även arbetsstipendier åt lärare, som tar sig an att utarbeta nya Distiskurser.

2.4. Rabatter

Under studieåret 2006–2007 beviljas arbetslösa 50% rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas i samband med kursanmälan. Om flere kurser beställs samtidigt beviljas 10% på varje kurs. Rabatten gäller också grupper. Rabatterna (10% och 50%) kan inte erhållas samtidigt. Observera att rabatterna inte gäller material som ingår i kurspriset! Rabatterna gäller inte de akademiska kurserna, CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.

3. Samarbete med andra utbildningsanordnare

www.ssc.fi

3.1. Svenska studiecirkeln

Distis kurser kan med fördel studeras i cirkel. Om studiecirkeln önskar skicka in ett gemensamt svar på uppgifterna, anmäler den sig som en studiecirkel och betalar då endast en studieavgift. Vill cirkelmedlemmarna skicka in individuella svar anmäler de sig separat och var och en betalar en rabatterad (10%) kursavgift. Efter avslutad kurs får alla ett eget intyg.

Studiecirklar kan få statsbidrag om de uppfyller Svenska studiecirkelns studievillkor. Kontakta Svenska studiecirkeln för närmare information.

Adressen är: Nylandsgatan 17, Pb 235, 00121 Helsingfors, tfn. 09-6129070, fax 09-6802425, e-post studiecirkeln@ssc.fi

Adressen till distriktkansliet i Åboland är: Auragatan 1 C 13, II vån., 20100 Åbo, tfn. 02-2516060, fax 02-2516360. e-post ssc-abo@ssc.fi

Adressen till distriktkansliet i Österbotten är: Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa. tfn. 06-3204150, fax 06-3179005. e-post ssc-vasa@ssc.fi

3.2. Ab Svenska folkhögskolan – SFV

Bakom Distis står Svenska folkskolans vänner. SFV har i över 120 år stött det finlandssvenska bildningsarbetet, och är idag huvudman för Ab Svenska folkhögskolan-SFV, till vilken hör Finns folkhögskola, Cityfolkhögskolan, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan), Lappfjärds folkhögskola och Svenska Österbottens folkakademi.

Cityfolkhögskolan, som för Finns folkhögskolas 110-åriga traditioner vidare i Helsingfors centrum, anordnar tillsammans med Distis kurser med distans- och flerformsundervisning i media, språk och akademiska kurser.

Mera information om detta får Du på Svenska folkhögskolan-SFV:s hemsida www.svefol.net

3.3. Helsingfors aftongymnasium – Aftis

Distis har varit med om att tillsammans med Helsingfors aftongymnasium utveckla e-gymnasiet, ett finlandssvenskt gymnasium på nätet. Samarbetet mellan Helsingfors aftongymnasium och Distis utvecklas ytterligare i och med att Distis tar in yrkesutbildning på andra stadiet (grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion) på sitt program. Mera information om e-gymnasiet hittar Du nedan, samt på e-gymnasiets hemsida <http://www.egymnasiet.edu.hel.fi>

3.4. Hangö sommaruniversitet

Cityfolkhögskolan och Distis har under de senaste åren erbjudit akademiska kurser i samarbete med Hangö sommaruniversitet, det finlandssvenska sommaruniversitetet. Skolgatan 9-11, PB 22, 10901 HANGÖ
019-2203 253, fax 019-220 3256, kansli@hangosommaruni.fi, hemsida: www.hangosommaruni.fi

4. Distis – de många utbildningarnas skola

På sitt program har Distis ca. 50 distanskurser, och erbjuder dessutom skraddarsydda kurser med distans- och flerformsundervisning tillsammans med andra utbildningsanordnare. Kurserna är av allehanda slag – såväl allmänbildande som examensinriktade, såväl gymnasiala som akademiska.

4.1. Grundskola och gymnasium

Flere av Distis kurser lämpar sig utmärkt för den som behöver stöd för att nå bättre resultat i skolan.

Skollagstiftningen innehåller bestämmelser om möjlighet för enskilda studerande att som privatelev avlägga grundskolexamen och studentexamen. Som privatelev kan man också tentera ett enskilt ämne eller höja ett tidigare vitsord i ett ämne.

Grundskolexamen kan avläggas vid vuxengymnasium (Helsingfors och Vasa), samt vid de folkhögskolor, medborgar- och arbetarinstitut som av utbildningsstyrelsen erhållit rätt att utfärda grundskolbetyg.

För att avlägga studentexamen bör den studerande ha tenterat de gymnasieämnen som är föreskrivna i gymnasiets läroplan. Studentexamen kan också avläggas av personer med grundexamen inom andra stadiets yrkesutbildning (120 sv). I vissa fall krävs kompletterande studier i vissa ämnen.

4.2. Det finlandssvenska e-gymnasiet

Det finlandssvenska e-gymnasiet inledde verksamheten våren 1999 som ett gemensamt projekt mellan Aftis i Helsingfors och brevinstitutet Distis.

Du kan inleda studierna praktiskt taget när som helst på året, men om Du vill komma med i en studiegrupp bör Du inleda studierna i början av läsåret, dvs. i slutet av augusti. Det finns också

en färdigt uppgjord kalender med datum för sluttentamina. När Du planerar Dina studier så lönar det sig att beakta de här tentamenstillfällena. Likaså är det viktigt att planera läsandet så att Du kan delta i närstudiepassen. Normalt kan samtliga gymnasiekurser avläggas inom 2–3 år, men det går också bra att göra det på fyra år. Genom att studentexamen kan avläggas etappvis blir studierna mycket flexibla och studietakten helt individuell.

Att studera kurser på nätet är ett flexibelt och individuellt sätt att studera från en dator hemma eller på jobbet. Du kan inleda studierna praktiskt taget när som helst och Du bestämmer själv Din egen studietakt eller i vilken ordning Du studerar ämnena. Du kan, om Du så vill, bara studera ett eller ett par ämnen (t.ex. gymnasiet engelska eller långa matematiken) eller välja att läsa gymnasiet samtliga obligatoriska kurser för att sedan avlägga studentexamen. Om Du nu går i en yrkesläroinrättning (eller kanske redan har avlagt en yrkesexamen) kan Du läsa vissa gymnasiekurser, t.ex. modersmålet, finska, engelska och matematik/realämnen, för att sedan kunna skriva studenten.

Fördelen med studier på nätet är att Du studerar helt självständigt – men inte ensam! I vårt studieprogram ingår en inlärningsmiljö som inbegriper kontakt med andra studerande och personlig handledning av en lärare. Kontakten till andra studerande och till läraren upprätthåller Du genom samtalslistor och e-post. Därtill kan vi anordna videokonferenser. I studieprogrammet för flera ämnen, bl.a. språken, ingår också närstudiepass, vilket betyder att de studerande samlas under några veckoslut, t.ex. på en folkhögskola, för intensiva studier. På det här sättet lär man känna såväl sina lärare som studiekamrater.

Det viktigaste läromedlet är ändå läroboken. Kurserna utgår alltid från en speciell lärobok, vars text kompletteras med bl.a. instuderingsfrågor och övningsuppgifter. Dessutom finns det exempel på studentexamensuppgifter från varje kurs. Det kommer också att finnas länkar till andra intressanta hemsidor. Den avslutande tentamen är alltid skriftlig och avläggs vid någotdera vuxengymnasiet eller vid ett daggymnasium. Sluttenten föregås dock av övningsuppgifter av olika slag, båda självinstruerande uppgifter och sådana skriftliga uppgifter som skall skickas in till läraren.

Anmälningssblankett och mera information finns på www.egymnasiet.edu.hel.fi

4.3. Akademiska kurser

Grip din akademiska chans – studera per distans!

Distis kan för närvarande genom samarbete med Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet och Högskolan i Örebro i Sverige erbjuda följande akademiska kurser: **approbatur i allmän statslära** samt som fortsättning också **B- och C-studiemängd i allmän statslära**. Dessutom kan Distis erbjuda **approbaturkurser i internationell politik**.

En approbaturkurs motsvarar 10–20 studieveckor vid högskolorna. C-studiemängd i statslära vid Distis omfattar drygt 40 studieveckor. För att få avlägga en examen bör man vara inskriven vid ifrågavarande fakultet, antingen som ordinarie studerande eller efter att ha blivit antagen via Öppna universitetets kvot. Närmare uppgifter fås från högskolorna, men också Distis står kostnadsfritt till tjänst med ansökningsblanketter och information om villkoren för studier vid Öppna universitetet.

5. Nya former för distansundervisning

Distansundervisningen har under de senaste åren sökt sig nya former, och vid sidan av de traditionella brevkurserna utvecklas helt nya inlärningsmiljöer, där de studerande – enskilt eller i grupp – kommunicerar med lärare och handledare via nät och telebild. Inom Distis har vi under de senaste åren kraftigt satsat på ett utvecklingsarbete inom detta, och – utan att för den skull på minsta sätt ge avkall på egentlig korrespondensundervisning – utarbetat kurser som svarar mot tidens krav på virtualisering och digitalisering. E-gymnasiet var det första stora virtualiseringsprojekt Distis deltog i, och många flere har sedermera påbörjats.

5.1. Digitalisering och virtualisering

Vi inom Distis har utarbetat ett enkelt och redigt koncept för "Distiskurser på nätet". Den första kurs, som på detta sätt "virtualiserats" är kursen i svenska för finskspråkiga, som inom kort står till förfogande i nätet med nätets alla möjligheter såsom strömmande video, bild, ljud, text och kommunikation. Vår målsättning är att på detta sätt digitalisera Distis kurser med en hastighet av 5 kurser per år. De nya kurser som produceras inom Distis försätts från början i denna form, men kommer naturligtvis också att finnas i traditionell brevform.

Under verksamhetsåret kommer följande kurser att finnas på nätet: Sjukvårdssvenska 1023, Matematik för andra stadiets yrkesutbildning 5034, Känn dig själv – en grundkurs i psykologi 4452, och Svenska för finskspråkiga 1022 samt kursen i tvåspråkighetsfostran Två språk 3412. Ny kurs i Musikhistoria, Rysk kurs om zigenarromaner, forts.kurs i Finska för vuxna (1137) samt kurs i Nygrekiska (1851).

5.2. Yrkesutbildningen på andra stadiet

För att betjäna studerande inom II-stadiets yrkesutbildning produceras ett matematiskt och naturvetenskapligt paket på 5 studieveckor.

Vårt mål är att under kommande arbetsår presentera hela utbildningsprogrammet för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion som flerformsstudiematerial, med såväl när- som distansstudier. Detta utbildningsprogram kan med fördel kombineras med gymnasiala studier inom e-gymnasiet.

5.3. Studiecenternätverk

För att ytterligare erbjuda nya studiemöjligheter för olika målgrupper håller Distis på att utveckla ett studiecenternätverk i södra Finland och Estland. I ett studiecenter samlas de studerande för att med hjälp av datorer och videokonferenser ta del av utbildningsprogram, som samtidigt erbjuds i andra studiecentra på andra orter och i andra länder. Distis samarbete med Svenska Österbottens folkakademi och Östra Nylands folkhögskola leder till att studerande i snart sagt hela Svenskfinland kommer att kunna ta del av distans- och flerformsstudier i ett stort utbud undervisningsämnen.

6. Kursförteckning

6.1. Akademiska kurser

HÖGSKOLAN
I ÖREBRO

3011 *Approbatur i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen ger sådana teoretiska grundinsikter som behövs i journalistik och annat samhällsinriktat arbete.

Allmänna statsvetenskapliga teori- och metodfrågor. Det politiska systemet behandlas med särskild hänsyn till opinionsbildning, kommunikation och socialisation. Till sitt teoretiska innehåll motsvarar kursen 20 studieveckor enligt kursfordringarna i statskunskap/ allmän statslära. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3012 *B-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en teoretisk fortsättning på föregående kurs (3011) och ger fördjupade insikter i statslära, med särskild hänsyn till kommunikationslära. Tillsammans med kurs 3011 motsvarar kursen 28–30 studieveckor i statskunskap/allmän statslära och förutsätter alltså att approbatur avlagts. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3013 *C-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en direkt fortsättning på B-studiemängd i allmän statslära (3012) och koncentrerar sig på fördjupad metodik, massmedier och massmediaeffekter, kommunikation och socialisation samt jämförande politik. Under kursens gång skall studeranden framställa skriftliga uppsatser. Tillsammans med de två föregående

de kurserna (3011 och 3012) motsvarar den 41–43 studieveckor i statskunskap/allmän statslära (=cum laude). Kursens litteraturstudier avslutas med en skriftlig tentamen. Tid och plats för tentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3211 *Approbatur i internationell politik*

Pris: 218 €

Kursen är en gedigen introduktionskurs i den internationella politikens teorier och problem. I kursen behandlas bl.a. Europaintegrationen och demokratiseringsprocessen i Östeuropa. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 8

6.2. Språkkurser

Svenska

1034 *Svensk grammatik*

Pris: 116 €

Kursen är avsedd för personer som vill fördjupa sina kunskaper i grammatik och för personer som helt saknar förkunskaper. En del jämförelser med andra germanska språk och framför allt med finskan. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Rikligt med övningar.

Svarsbrev: 12

1021 *Kurs i uppsatsskrivning för gymnasiet*

Pris: 133 €

Målet för kursen är att ge eleven kunskaper och träning i att uttrycka sig korrekt och ledigt i skrift. Eftersom teori och praktik ofta går hand i hand bygger kursen i hög grad på god, levande litteratur. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 13

1022 *Kurs i svenska för finskspråkiga*

Pris: 99 €

Den nya kursen är avsedd för dig som har gymnasiesvenska som grund. Du övar läsförståelse, ordförråd och skriftlig förmåga. I läromaterialet ingår tidningstexter och intervjuer. Texterna behandlar centrala teman som arbete, fritid och bostäder. Rikligt med övningar ingår. Finns också som nätverkskurs.

Svarsbrev: 8

Finska

1136 *Nybörjarkurs i finska för vuxna*

Pris: 126 €

Kursen följer lågstadiets läroplan. Texternas motiv är valda med tanke på vuxna. Kursen kan läsas helt utan förkunskaper eller som en repetition av finskans grunder. Till kursen hör ett kompendium med modellord för nomen och verb i finskan. Till kursen hör också en ljudkassett, som kan köpas skilt till priset 8 €.

Svarsbrev: 10

1137 *Fortsättningskurs i finska för vuxna*

Pris: 143 €

Kursen är en direkt fortsättning på nybörjarkursen (1136). Denna kurs kan även läsas separat. Allt material ingår i kursmappen. Kursen följer den nya läroplanen i gymnasiet B-finska (den lättare kursen). Nu tillgänglig på internet www.svefol.net/distis.

Svarsbrev: 15

1138 *Sano vain!*

Pris: 109 €

En radiokurs i finska för vuxna som har baskunskaper men som inte är vana att tala finska. Rikligt med ord och uttryck ur typiska vardagssituationer. Distis har tagit fram ett kompletterande studiematerial med grammatikkommentarer och insändningsuppgifter. Till kursen hör 2 st. CD-skivor. Allt läromaterial ingår i kurspriset.

Svarsbrev: 5

1130 *Repetitionskurs i högstadiets finska grammatik*

Pris: 109 €

En sammanfattning av de mest centrala grammatikavsnitten i högstadiets finska. Rikligt med exempel och övningar i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1123 *Finska övningsstilar*

Pris: 84 €

En kurs för de högre gymnasieklasserna och för den som förbereder sig för stora språkprovet. Texterna är av dubbel typ, utförliga ord- och grammatikkommentarer. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1126 *Repetitionskurs i gymnasiet finska*

Pris: 109 €

Koncentrerad repetition av finska grammatikens "knoppar". Skriftliga övningar med lösningar i facit. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1127 Uppsatskurs i finska för gymnasiet**Pris: 126 €**

Kursen är uppbyggd enligt undervisningen i gymnasiet. Omfattande grammatikkommentarer i anslutning till uppsatsskrivandet. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10**1154 Finska AVAIN 3****Pris: 75 €**

Kursen utgör ett komplement till en tidigare radiokurs i finska som bygger på boken AVAIN 3. Kursboken ingår i priset. Kursen behandlar bl.a. verbformer, kasus och tidsformer.

Svarsbrev: 4**BEGRÄNSAT ANTAL****Engelska****1211 Ace 1****Pris: 92 €**

En nybörjarkurs i engelska för vuxna. Kräver inga förkunskaper. Kursen kan även fungera som repetitionskurs för den som har baskunskaper men har glömt det mesta. Till kursen hör kursbok och kursmapp.

Svarsbrev: 4**BEGRÄNSAT ANTAL****1212 Ace 2****Pris: 92 €**

En fortsättning på kursen Ace 1 (1211). Till kursen hör kursbok och kursmapp.

Svarsbrev: 3**BEGRÄNSAT ANTAL****1233 Engelska 1****Pris: 160 €**

Kursen motsvarar den gamla mellanskolans kursfordringar i engelska. All läromaterial ingår i kursmappen. Kursen fungerar utmärkt som en repetitionskurs i engelska.

Svarsbrev: 24

Kursen kan uppdelas enligt följande:

1231 Del 1: 100 € (12 svarsbrev)**1232 Del 2: 100 € (12 svarsbrev)****1222 Engelska övningsstilar 1****Pris: 84 €**

Översättningsövningar av dubbel typ för de två första gymnasieklasserna. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10**1223 Engelska övningsstilar 2****Pris: 84 €**

Översättningsövningar av dubbel typ för den högsta gymnasieklassen. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

CD-rom +
Phrasebook

1240 Working English**Pris: 84 €**

En ny kurs som fordrar goda kunskaper i engelska, eftersom allt studiematerial är på engelska. Kursen tar upp engelskan i yrksituationer.

"Working English is designed for Europeans who need to use English in their work. The course concentrates on the following language themes: formal meetings, informal meetings, negotiations etc".

Svarsbrev: 3**BEGRÄNSAT ANTAL****Tyska****1322 Repetitionskurs i gymnasiets tyska****Pris: 109 €**

En kurs för den som vill friska upp sin skoltyska eller vill ha stöd för pågående skolstudier. Kursmaterialet består av texter, ordlistor, grammatikgenomgång samt mångsidiga insändningsuppgifter.

Svarsbrev: 10

Kursen kan också uppdelas enligt följande:

1323: Del I: 55 € – Fördjupning av skolkunskaperna**1324: Del II: 55 € – Förberedelse inför studentexamen**

Franska

1432 Bienvenue 1**Pris: 143 €**

Grundkurs i franska, del 1. En klar och lättfattlig genomgång av grunderna i franskan. Kursen har inköpts från språkinstitutet Translingva. Kursboken Bienvenue 1 ingår i kurspriset. Till kursen hör 5 ljudkassetter, som kan köpas till totalpriset 33 €.

Svarsbrev: 15**BEGRÄNSAT ANTAL****1433 Bienvenue 2****Pris: 133 €**

Grundkurs i franska, del 2. Kursen är en fortsättning på Bienvenue 1 (1432). Kursboken Bienvenue 2 ingår i kurspriset. Till kursen hör 6 ljudkassetter som kan köpas till totalpriset 40 €.

Svarsbrev: 12**BEGRÄNSAT ANTAL****1434 Allez-hop!****Pris: 65 €**

En fortsättningskurs i franska som bygger på franska visor. Kursen tar upp ord och uttryck samt grammatik. I kurspriset ingår en ljudkassett och ett sånghäfte.

Svarsbrev: 4**1451 Entrée libre 1****Pris: 65 €**

Repetitionskurs i grunderna i franska för vuxna, som läst litet, men glömt det mesta. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken Entrée libre 1 jämte radions studiehäfte ingår i priset.

Svarsbrev: 4**BEGRÄNSAT ANTAL****1452 Entrée libre 2****Pris: 75 €**

Fortsättningskurs i franska för vuxna. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken Entrée libre 2 jämte radions två studiehäften ingår i kurspriset.

Svarsbrev: 6**BEGRÄNSAT ANTAL****1460 Pique-nique 1****Pris: 84 €**

Ny självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit och en översikt av verbens alla former hittar man i grammatiksammanfattningen.

Pique-nique 1 handlar om några vänner i yngre medelåldern, deras vardagsliv och deras familjer. Några av dem kommer från andra delar av Frankrike, men nu bor de i det lilla samhället Puyricard och i staden Aix-en-Provence i Provence. Kursen lär dig klara av vardagliga situationer på franska, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

1461 Pique-nique 2**Pris: 84 €**

Ny självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera. Pique-nique 2 är en direkt fortsättning på kursen Pique-nique 1.

Kursen kan dock även läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av boken finns övningarnas facit och en sammanfattning av den grammatik som presenterats i Pique-nique 1 och 2.

I denna andra del möter vi de människor som utgör kretsen kring en kaféägare och amatörteatervän i det lilla samhället Pleslin inte långt från St-Malo i norra Bretagne. Precis som kursen Pique-nique 1, utgår kursen Pique-nique 2 från det språk som du direkt behöver i vardagssituationer, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Ryska

1534 Dobro pozalovat'
Pris: 143 €

Nybörjarkurs i ryska. Kursen har inköpts från språkinstitutet Studium Russicum. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör två ljudkassetter.

Svarsbrev: 12

Kursen kan också indelas enligt följande:

1532 Del 1: 75 € (6 svarsbrev)

1533 Del 2: 75 € (6 svarsbrev)

Som komplement till kursen kan köpas ljudkassetten "Ryskt ABC-att läsa ryska bokstäver" samt tillhörande studiehäfte. Ljudkassetten och studiehäftet innehåller rikligt med uttalsövningar och uppgifter. Studiehäftet innehåller facit. **Pris: 13 €**

1535 Svarta schalen
Pris: 150 €

Ny avancerad kurs i ryska som behandlar zigenarromantik. Förkunskaper krävs, t.ex. genomgången kurs Dobro Pozalovat' (1534). Kursen består av 16 tematiska läsestycken som behandlar bl.a. de ryska zigenarnas seder och bruk; yrken och näringar; mytologi och tro; zigenarnas hemliga edgång; sångart, musik och dans. Åtta zigeniska och ryska romanser och visor med noter och ordförteckningar ingår i kursen. Dessa visor finns också inspelade på en CD som ingår i kursen.

Det sista stycket består av översättningsövningar från svenska till ryska, baserade på de tidigare kapitlens tema.

Svarsbrev: 12

Spanska

1652 Este pais 1
Pris: 100 €

Nybörjarkurs i spanska. Kursen bygger på boken Este pais 1, som ingår i kurspriset. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör tre ljudkassetter, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1653 Este pais 2
Pris: 100 €

Kursen bygger på boken Este pais 2, som ingår i kurspriset. Kursen är en fortsättning på kursen Este pais 1 (1652). Till kursen hör tre ljudkassetter, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1654 Este pais 3
Pris: 100 €

Kursen är en fortsättning på kursen Este pais 2 (1653). Kursen bygger på boken Este pais 3, som ingår i kurspriset. Till kursen hör två ljudkassetter som kan inköpas till totalpriset 20 €.

Svarsbrev: 6

1655 Este pais 4
Pris: 100 €

Kursen är en fortsättning på kursen Este pais 3 (1654). Kursen bygger på boken Este pais 4, som ingår i kurspriset. Till kursen hör två ljudkassetter som kan inköpas till totalpriset 20 €.

Svarsbrev: 6

Nygrekiska

1851 Nygrekiska
Pris: 109 €

En kurs i ett av Europas äldsta språk. Allt kursmaterial jämte ljudkassett ingår i kurspriset. Målet är att eleven skall lära sig förstå grekiska. Första svarsbrevet behandlar det grekiska alfabetet och det sista svarsbrevet innehåller ett brev på grekiska, som eleven skall besvara. Kursen förnyas under läsåret 2006–2007.

Svarsbrev: 10

Italienska

1952 Buongiorno Italia 1**Pris: 116 €**

Kurs i italienska för nybörjare eller för den som vill repetera. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande CD. I slutet av kursboken finns facit till övningarna.

Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare om deras vardagstillvaro. Målet med kursen är att man ska klara sig i vardagssituationer. Man lär sig bl.a. att fråga om vägen, köpa biljetter, inhandla mat, beställa måltider och dessutom lär man sig att berätta lite om sig själv, sin familj och sitt arbete. Man lär sig också en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Svarsbrev: 10**1953 Buongiorno Italia 2****Pris: 99 €**

Ny kurs i italienska för nybörjare eller för den som vill repetera. Fortsättning på kursen Buongiorno 1. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare om deras vardagstillvaro. Målet med kursen är att man skall klara sig i vardagssituationer. Man lär sig bl.a. att fråga om priser, begära om rabatter, man lär sig om italienarnas levnadsvanor, hus och hem dessutom får man veta om Italiens historia, seder och bruk. Man lär sig också en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Svarsbrev: 8**1954 Buongiorno Italia 3****Pris: 84 €**

Ny självstudiekurs i italienska för längre hunna. Kräver ca 3–4 års förkunskaper i italienska. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare, den här gången med italienare i Florens, Milano och Venedig. Målet med kursen är att öka elevens förmåga att uppfatta talad italien-

ska och att själv uttrycka sig t.ex. genom att be om en tjänst, att ta reda på hur saker och ting görs eller att be om råd, anvisningar och varningar. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

1955 Buongiorno Italia 4**Pris: 84 €**

Ny självstudiekurs i italienska för längre hunna. Kräver ca 3–4 års förkunskaper i italienska. Kursen Buongiorno Italia 4 är en fortsättning på kursen Buongiorno Italia 3. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter (två). I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare i Florens, Milano och Venedig.

Målet med kursen är att öka elevens förmåga att uppfatta talad italienska och att eleven själv skall kunna uttrycka sig mer varierat i vardagssituationer. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

BEGRÄNSAT ANTAL

Latin

1754 Grund- och fortsättningskurs i latin**Pris: 126 €**

Målsättningen är att ge kunskaper i textförståelse och grammatik, samt en inblick i den romerska kulturen. Inga förkunskaper krävs. I kurspriset ingår kursmappen. Kursen bygger på boken "Liber Primus Latinus" (textbok 25 €, förklaringar och ordförteckning 30 €). Som bredvidläsning kan användas Tidners "Latinsk grammatik" (39 €). Böckerna kan köpas från Distis.

Svarsbrev: 12

6.3. Bokföring och vardagsjuridik

6042 *Bokföring*

Pris: 166 €

Kursen bygger på manuell bokföring som är grunden för den ADB-baserade bokföringen. ADB-bokföring tas kortfattat upp. Bokföringslagen och -förordningen samt allt behövt material ingår i kurspriset. En nyttig kurs t.ex. för den som står i beråd att starta eget företag.

Kursen är förnyad år 2000.

Svarsbrev: 16

6070 *Vardagsjuridik*

Pris: 116 €

Vill du veta hur avtal ingås, när skuldförhållandet upphör, hur äktenskapet påverkar makarnas egendom, hur egendom går i arv, hur ett testamente uppgörs? Denna kurs behandlar olika juridiska frågor som vi alla kommer i kontakt med, såsom familje- och arvsrätt, fordringar, avtal, konsumentskydd, äganderätt etc. Boken "Handbok i vardagsjuridik" kan du använda som hjälp vid lösandet av svarsuppgifterna. En del av svarsuppgifterna utgörs av rättsfall. Som tilläggsmaterial kan köpas boken "Svenskt lagspråk i Finland" à 32 €.

Svarsbrev: 6

BEGRÄNSAT ANTAL

6.4. Övriga kurser

4452 *Känn dig själv – en grundkurs i psykologi*

Pris: 76 €

Distis' kurs i psykologi är en praktisk och lättfattlig grundkurs, som med konkreta exempel och praktiska övningar visar hur du kan tillämpa psykologi i ditt vardagsliv och hur du kan förbättra dina prestationer i olika sammanhang. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 5

4455 *Uttryck för tro – Religionernas värld*

Pris: 160 €

Kursen motsvarar gymnasiets religionskurs 4 och behandlar de s.k. världsreligionerna: kristendomen, judendomen, islam, hinduismen, buddhismen, Kinas religioner och därtill teosofin, ateismen och modern hedendom. Vårt material är en artikelsamling på 20 artiklar specialbeställd för detta ändamål. Varje religion är representerad dels av en religionsutövare. På det sättet kommer både den objektiva och subjektiva synen på religionen till uttryck. Den bärande idén är att vi behöver bekanta oss både med religionen från en vetenskaplig och personlig synvinkel för att få en möjligast djup förståelse för religionen som ett mänskligt fenomen.

Svarsbrev: 20

3151 *In Other Words – Being Yourself in Another Language*

Pris: 32 € (+ postavgift)

IN OTHER WORDS is a course, a handbook guide to avoiding, or to becoming free from, the "reduced personality" straitjacket that so many people find themselves tied up in whenever they participate in the international events, situations and personal contacts that enter their lives with increasing frequency these days. This happens in a great variety of study, training, work, business, professional, political, religious, social and leisure time contexts where nearly everyone involved has to speak a language, or languages, other than their own mother tongue.

In Other Words focuses on one particular dimension of learning another language: how to develop a growing fluency in being yourself, together with others, in that language. The viewpoints,

the ways of working, and the tasks and exercises form a systematic whole that teachers of any language can integrate into their teaching. This material also can be utilized by leaders of international work groups where the work is being carried on in a language that is not the mother tongue of most of the participants. The tasks and exercises can be integrated into the ongoing work for which the group has been formed. Fluency in being yourself in a language increases the scope, depth and quality of the work that you do in that language. (Brad Absetz)

Boken är producerad i samarbete med Finns folkhögskola, Institutet för distansstudier, Distis, Kansanvalistusseuran etäopisto och Pro Gro Services.

6050 Grundkurs i Word

Pris: 85 €

Kursen är avsedd för dig, som är helt nybörjare eller vill repetera dina nybörjarkunskaper. Word är ett ordbehandlingsprogram, där du bl.a. lär dig öppna och stänga dokument, skriva och formatera text, spara dokument, infoga bilder, datum, sidnummer och symboler, göra spalter, skapa dokumentmallar och skriva ut dokument.

Förkunskaper: Kunna starta en dator. Någon kännedom om filer och mappar i Windows underlättar om du väljer att skicka dina övningsuppgifter per e-post.

Till kursen hör övningsuppgifter. Allt material som behövs skickas till dig.

Svarsbrev: 6

9152 Teckning

Pris: 99 €

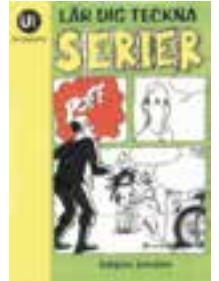
Kursen ger teoretiska kunskaper och praktisk stimulans som behövs för att väcka ett hållbart intresse för teckningskonsten, det mest universella av alla språk. Talrika exempel och skisser garanterar en levande kurs.

Svarsbrev: 8

9154 POFF! Lär dig teckna serier!

Pris: 25 €

En ny självstudiekurs. Från streckgubbe till färdig seriestrip lär du dig teckna serier med hjälp av detta häfte. Börja med enkla övningar i streckgubbsteknik och fortsätt med ansikten, kläder och miljöer. Författaren, Esbjörn Jorsäter, förklarar hur serier byggs upp dramaturgiskt, hur man skriver storyboard och dialoger. Steg för steg skapar du dina karaktärer och får teckna och skriva egna serier. Författaren delar med sig av klassiska knep för att öka spänningen genom t.ex. skuggning, perspektiv och eskalering. Några seriefigurer dyker upp som exempel boken igenom och många av dessa exempel är i sig små historier med egen poäng. Esbjörn Jorsäter är serietecknare och serielärare.

5032 Matematik för grundläggande yrkesutbildning 1

Pris: 134 €

I del 1 som motsvarar 1 sv behandlar vi procenträkning samt undersöker samband mellan olika storheter. Som kursbok används Matematisk problemlösning (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5033 Matematik för grundläggande yrkesutbildning 2

Pris: 134 €

Del 2 (1 sv) behandlar geometriska problem. Vi räknar avstånd, areor och volymer. Vi använder skalor samt beräknar samband mellan vinklar och sträckor. Som kursbok används Geometri (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5034 Matematik för grundläggande yrkesutbildning 3

Pris: 134 €

Del 3 motsvarar 1 sv och beräknas vara klar under läsåret 06–07.

Svarsbrev: 5

Kursen kan också tas som en studiehelhet om 15 brev (3 sv).

Pris: 395 €

4251 *Litteratur*

Pris: 99 €

Litteraturintresserade ges en god översikt av litteraturens olika slag. Såväl världslitteraturen som den inhemska litteraturen behandlas. Kursen finns inläst på ljudkassetter för synskadade till specialpriset 50 €. Ljudkassetterna (fyra stycken) kan också köpas som tilläggs-material till det skriftliga kursmaterialet till totalpriset 17 €.

Svarsbrev: 8

3412 *Två språk*

Distis kurs i tvåspråkighetsfostran är tillgänglig på Internet. Kursen består av artiklar på svenska och finska och behandlar tvåspråkighetsfrågor. Kursen är kostnadsfri och materialet kan med fördel användas som bas för studiecirkel och diskussionsgrupper. För mera information och diskussion, gå in på Distis hemsida www.svefol.net/distis.

7. *Distis' lärare läsåret 2006–2007*

Absetz Brad, M.A., "In Other Words"
Airava Eva, fil.mag., finska, italienska
Bergendahl Camilla, hum.kand., franska
Berglund Sten, professor, statslära/journalistik, int.politik
Blomstedt Maria, pol.mag., vardagsjuridik
Eksten Viola, fil.kand., svenska
Granö Anna, fil.mag., finska
Granö Matts, rektor, psykologi
Gripenberg Marica, teckningslärare, teckning
Haglund Christer, ekon.mag., bokföreläsning
Haeggström Anna, fil.mag., nygrekiska
Hård af Segerstad Gunnar, lektor, tyska
Hällström af Karin, lektor, finska
Johansson Nadja, fil.kand., religionsvetenskap
Kuhlberg Svante, direktör, ryska, franska
Långstedt-Jungar Anna, fil.mag., tyska
Nordberg Héléne, fil.kand., spanska
Nygård Sonja, matematik
Sandell Ralf, litteratur
Stenwall-Albjerg Åsa, folkhögskollärare, litteratur
Svenlin Gunvor, rektor, engelska
Söderholm-Johansson Hannele, fil.mag., latin
Their Siv, fil.dr, finska
Westerberg Helena, informationsteknik
Wistbacka Pian, fil.mag., engelska, svenska

E-gymnasiet har en egen lärarkår.

8. Allmänna studievillkor

1. Beställ en kurs genom att fylla i den anmälningsblankett som finns inne i kursbroschyren och skicka den till Institutet för distansstudier, Distis eller ring och meddela motsvarande uppgifter. Anmälningsblanketten kan också sändas per telefax eller per e-mail.
2. Eleven betalar den kursavgift som finns angiven i kursbroschyren (utkommer årligen). Kurserna sänds mot postförskott. Om försändelsen sänds till utlandet debiteras postningskostnaderna skilt. Betalningarna är oberoende av studietakten.
3. Distis förbehåller sig rätten till prisändringar, både gällande kurspriserna och övrigt material som inte ingår i kurspriset.
4. I kurspriset ingår en anmälningsavgift om 8 €. En annullering av kurs godkänns om den sker inom 14 dagar efter att kursen mottagits, varvid Distis behåller endast anmälningsavgiften. I övrigt återbetalas inte avgifter för avbrutna kurser, inte heller bytes påbörjade kurser.
5. Om flera kurser beställs samtidigt beviljas 10 % rabatt på var och en av de beställda kurserna. Rabatten (10 %) gäller också grupper (t.ex. studiecirkel). Arbetslösa beviljas 50 % rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas med intyg från Arbetskraftsbyrån. **Rabatterna gäller inte material som inte ingår i kurspriset.**
Rabatterna (10 % och 50 %) kan inte erhållas samtidigt.
Rabatterna gäller inte de akademiska kurserna, CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.
6. Mot kursavgiften förbinder sig Distis att:
 - leverera kursen (senast inom 14 dagar från anmälningsdagen)
 - skicka elevernas lösningar till kursläraren för korrigerings- och tillbakaföring, samt sköta dataregistreringen
 - ge praktisk studiehandledning och i rimlig utsträckning service vid litteraturanskaffning
 - utfärda intyg över slutförd kurs
7. Eleven betalar själv postavgifterna för egna försändelser (dvs för de svarskuvert som Distis står till tjänst med). I kursmaterialet ingår ett svarskuvert per insändningstillfälle. I kursmaterialet ingår en svarsblankett per insändningstillfälle, utöver den används annat papper som eleven skaffar själv. Distis är inte skyldig att ta kopior av insända och vidarebefordrade lösningar.

8. Studierätten vid Distis kan inte överlåtas till annan person.
9. Om inte annat anges kan kursen påbörjas när som helst, och bör slutföras inom två år från anmälningsdagen. Ifall tilläggstid behövs bör saken diskuteras med personalen på Distis.
10. Distis förbehåller sig rätten att göra ändringar i kursbroschyren, vilka förändringar av att kurser förnyas och kursmaterialet byts ut.

FOLKHÖGSKOLA?

Folkhögskola. För dig som vill veta mera!

Folkhögskolan är en unik skolform, som i sin egentliga mening endast finns i de nordiska länderna. Dess hemland är Danmark, till Finland kom den för snart 120 år sedan, och är i dag en verklig alternativskola, med egen pedagogik och egna verksamhetsformer. Den är avsedd för unga vuxna, den har eget internat och dess utbildningsprogram har en fri inriktning. Men en del folkhögskolor har examensinriktad utbildning, och möjligheter att läsa gymnasiala ämnen finns även. Vissa utbildningsprogram kan genomföras som flerformsstudier, med närstudiepass, inläring i arbetet och distansundervisning. Även undervisning via nätet och per telebild och videokonferens är numera möjlig. Folkhögskolan har alltid varit steget före andra skolformer, och i sin pedagogik alltid utgått från de studerandes individuella förutsättningar och intressen!

Till Svenska folkhögskolan-SFV hör fem folkhögskolor och ett institut för distansstudier: Finns folkhögskola i Esbo, Cityfolkhögskolan i Helsingfors, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan) i Pernå, Lappfjärds folkhögskola i Lappfjärd och Svenska Österbottens folkakademi i Närpes erbjuder ett stort utbud specialiserade utbildningslinjer och utbildningsprogram kring media, konst, hantverk, språk, musik, ljudteknik, skapande verksamhet, ungdomsarbete... Till Svenska folkhögskolan-SFV hör dessutom Distis, det finlandssvenska institutet för distansstudier, som erbjuder mängder av kurser av olika slag.

På följande sidor får du information om allt det Svenska folkhögskolan-SFV:s enheter har att erbjuda. Tag för dig, och tveka inte att ta kontakt med de skolor du vill veta mera om!

Välkommen till folkhögskolan – Ditt livs skola!

Ab Svenska folkhögskolan-SFV
Helsingfors – Esbo – Pernå – Lappfjärd – Närpes

Musikskolan i Sydösterbotten

Lappfjärds Folkhögskola är grundad 1907 och verkar i Sydösterbotten. Skolan är vida känd för sin musiklinje och ljudtekniklinje. I över 20 år har skolan bedrivit grundutbildning inom rytmisk musik och har utbildat många i dag kända musiker.

Skolan jobbar med musik, dans, artisteri och ljud i en inspirerande miljö, och flera av vår f.d. elever är i dag yrkesutövande musiker, artister, lärare, ljudtekniker m.m.

Om du har intresse och engagemang så har vi de resurser som behövs för att du skall kunna utvecklas och lyckas!

Kom till Lappfjärds folkhögskola för en lärorik och kreativ studietid.

MUSIKLINJEN

Musiklinjen med sina 24 år är en välinarbetad linje som arbetar inom området pop/jazz. Musiklinjen är en grundlinje som ger goda förkunskaper som behövs för vidare musikstudier eller ett rikt liv med musik som hobby.

Du kan välja mellan 1 eller 2 studieår. Musiklinjen har fördjupningar inom olika områden som du kan välja enligt dina intressen.

Fördjupning I är **Artist:**

En 1-årig utbildning på grundnivå som riktar sig till dig som är intresserad att stå på en scen och prova dina talanger inom sång, dans, drama, musik m.m.

Fördjupning II är **Folkmusik:**

Vi har kallat fördjupningen Levande Folkmusik. Denna studie går över en termin (dvs 14 veckor) och innehåller gruppspel, spelstilar och traditioner, individuell undervisning, folkdans m.m.

Fördjupning III är **Brassmusik:**

Med denna fördjupning riktar vi oss till dig som redan spelar ett brassinstrument allt från tuba till piccolo, trumpet eller ess-kornett. Fördjupningen tar främst sikte på att utveckla dig som instrumentalist genom individuell undervisning samt mycket spe-

lande allt från duetter till kvintettspel. Möjlighet till solistspel med band eller bigband beroende på instrumentfördelning. Du får även träning i att instruera och leda andra i ämnet ensembleledning.

Fördjupning IV är **Prep inför vidare studier:**

Vi har många studerande varje

Lappfjärds folkhögskola
 Lappfjärdsvägen 765,
 64300 Lappfjärd
 Tel. (06) 222 1144,
 fax (06) 222 1073
 E-post: lafo@svefol.net

Fördjupningen innebär en inblick i att arbeta med musik efter den nya musikbranschens krav och förutsättningar.

år som har som mål att söka in på yrkesstudier. Med denna fördjupning skräddarsyr vi en individuell undervisningsplan så att du står starkare vid ett inträdesförhör.

LJUDTEKNIK

Linjen riktar sig till alla som önskar fördjupa sig i musikinspelning och konsertljud. Utbildningen är 1–2-årig och innehåller såväl teori som praktik.

PRAKTISKA ÄMNEN

I den praktiska delen sker ar-

betet dels i skolans egen studio och dels med mobil utrustning. Man sköter det tekniska i samband med rytmmusiklinjens konserter och inspelningar.

Huvudlärare på ljudtekniklinjen är Kalle Teir, utbildad ljudtekniker från Institute of Audio-Visual Arts i Örebro. Han driver även Närpes Ljud & Ljus Service Ab.

Nyhet inför kommande läsår: Vi kommer att ge möjlighet att fördjupa sig inom området **musikproduktion**.

Skolan som ger dig mera möjligheter

Jag lever och tror att jag leva skall, men hur jag icke vet...

Jakob Tegengren

Svenska Österbottens folkakademis första rektor

Svenska Österbottens folkakademi är en äkta folkhögskola avsedd för både unga och vuxna. Vi erbjuder ett stort utbud av specialiserade utbildningslinjer och utbildningsprogram främst kring media, konst, hantverk, språk, skapande verksamhet och ungdomsarbete. Det finns både fritt inriktade utbildningsprogram, kurser inom det öppna universitetet och examensinriktad utbildning.

Vissa utbildningsprogram kan även genomföras som flerformsstudier med närstudiepass, inläring i arbetet och en distansundervisning. Även undervisning via nätet och som videokonferens är möjlig.

Vi arrangerar gärna även utbildning i samverkan med andra organisationer, föreningar och företag och vi har en betydande projektverksamhet inom olika områden. Vi har eget internat, uppskattat kök och goda utrymmen och teknisk support för seminariearrangemang och mindre konferenser.

Folkhögskolan har alltid varit steget före andra skolformer och har i sin pedagogik alltid utgått från de studerandes individuella

förutsättningar och intressen. Folkhögskolan är ditt livs skola!

Mera möjligheter till eget initiativ

En skola skall vara utvecklande och fylld av möjligheter till egna initiativ. Samtidigt skall den förmedla kunskap som behövs för livet. Skolan ska ge de bitar du vet att du vill ha och också visa vägen till det du inte visste att du saknade.

Ungdoms- och fritidsinstruktörsutbildning

Som ungdoms- och fritidsinstruktör kan du arbeta som handledare och informatör inom kommunal verksamhet, inom organisationer och företag. Du kan jobba t.ex. på ungdomsgårdar eller eftermiddagshem, med klubbaktiviteter och projekt, med gängarbete eller med läger- och utflyktsverksamhet samt som fritidshandledare på ungdomsvårdsanstalter av olika slag.

Centrala ämnen i alla inriktningar är psykologi, kommunikation, pedagogik och ledarskap, samhällslära, ungdoms-

kultur, organisationskunskap, äventyrsverksamhet, hobby, drama och media.

På vår skola kan du välja att fördjupa dig i förebyggande ungdomsarbete, friluftsliv, äventyrsverksamhet, kulturinstruktion (media, konst, drama, teater), församlingsarbete och musikproducentkap.

En grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion omfattar 120 studieveckor, vilket motsvarar tre års studier. Du kan även välja att kombinera med gymnasiestudier. Efter avslutad examen kan du söka dig till arbetslivet eller fortsätta att studera. En grundexamen på andra stadiet kan jämföras med gymnasiestudier och ger dig behörighet att söka vidare till högskole- eller universitetsstudier utan att avlägga studentexamen.

Konst

Om du är intresserad av bild och form, tycker om att skapa med dina händer, känner för att uttrycka något eller helt enkelt önskar träffa andra konstintresserade människor, är ett år på konstlinjen vad du söker. På

konstlinjen kan du förverkliga dina konstnärliga drömmar genom att studera konst på heltid.

Hos oss kan du fördjupa dina kunskaper inom olika ämnesområden som målning, grafik, och skulptur. Du lär dig olika tekniker och får materialkunskap samt lär dig kompositions-lära, färglära och perspektiv-lära. Studierna ger dig också grunderna inom konsthistoria, fotografering, videoproduktion och keramik.

Undervisningen består till stor del av praktiska övningar som kompletteras med teoriundervisning.

Konstlinjen har till sitt förfogande konstsal, grafikal, trä- och metallverkstad och en väl utrustad keramiksal. Läsåret avslutas med en gemensam utställning. Vi besöker regelbundet andra utställningar under året. Studierna ger dig en mycket god grund för fortsatta studier eller eget skapande inom konstområdet. Ett eller flera års studier är möjliga.

Studierna kan i viss mån räknas till godo vid Svenska yrkesinstitutets utbildningar till bildartesan och frisör. Söff samarbetar med Närpes gymnasium vilket innebär att man kan delta i Söffs konstutbildning under några perioder i gymnasiet.

Konstverkstad

Konstverkstaden bygger på samma ämnesområden som konstlinjen men erbjuder större flexibilitet beträffande arbetstider, specialisering och egen konstnärlig verksamhet. Ett eller flera års studier är möjliga.

Linjen är lämplig för dig som t.ex. vill ta en paus i arbetslivet. Innehållet byggs upp individuellt och kring olika kurser. I undervisningen ingår handledning, utställningsresor och vägledning vid utställningsarrangemang.

Tionde läsåret

Detta är en linje för dig som vill ha ett annorlunda skolar. Du har en egen klass i trivsamt miljö. Du får tid att fundera på vad du vill satsa på i ditt liv.

Tillsammans med din linjelärare gör du upp ett studieprogram som passar dig. Vi ger dig möjlighet att höja dina grundskolvitsord. Speciallärare finns i skolan för den som behöver det. Du kan kombinera läsämnen med bl.a. konst, media, uteliv, gymnastik, huslig ekonomi och slöjd.

Studiehandledning ingår i studieprogrammet. Dessutom ingår korta praktikperioder, teaterbesök, studiebesök och studieresor. Vi följer samma läroplan som Närpes högstadieskola.

Undervisning, kost och logi är gratis för dig som slutade grundskolan i år eller i fjol och för dig som saknar avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen men fullgjort din läroplikt.

Invandrarlinjen

Den här linjen är för dig som vill lära dig praktisk svenska (tala, skriva, lyssna och förstå). Finländsk kultur, historia och geografi är automatiskt med i språkundervisningen. Vi sitter inte bara i skolan, utan vi gör kortare och längre utflykter, besöker arbetsplatser, museer och använder oss av den svenska vi lärt oss. Dessutom har du möjlighet att delta i skolans andra ämnen som konst, matlagning, finska, videofilmning, motion m.m.

Genom att alla elever på invandrarlinjen kommer från andra länder har vi ett enormt utbyte av varandras erfarenheter och första (stapplande) steg i Österbotten.

Kontakta arbetskraftsbyrån om du tror att du har rätt till integrations- eller arbetsmark-

nadsstöd för att gå hos oss. Linjen är studiestödsberättigad.

Media

Det är roligt att skapa med ord och bild och ännu roligare är det att dela upplevelsen med andra. På våra mediekurser kan du ge av dina erfarenheter och ta emot av andras erfarenheter.

Vi erbjuder kortare och längre kurser inom olika mediesektorer. Vi ordnar kurser för dig som vill lära dig skriva effektivt, intressant och lockande. Det är kurser för dig som vill skriva i tidningar, i personaltidningar, ge ut nyhetsbrev på webben eller ägna dig åt skönlitterärt skrivande.

Vi ordnar kurser för dig som vill få kunskaper i manuskriptande för TV/film, i filmning och i digital redigering. Kurserna är både teoretiskt och praktiskt inriktade. Vi har ett nära samarbete med När-TV i Närpes.

Kortkurser

Vid folkakademien erbjuds kortare kurser av olika slag inom den fria bildningen. Martin Wegelius sommarmusikläger fyller huset med musik och sång i juli, öppna universitet utlokaliseras kurser i psykologi under läsåret. I samverkan med Närpes teater arrangeras sommarteatrar. För finskatalande ungdomar arrangeras språkläger, invandrarbarn erbjuds kurser i svenska osv.

SVENSKA ÖSTERBOTTENS
FOLKAKADEMIEN

Vasavägen 764
64220 Yttermark
tel 06-2806 600
mobil 040-7253001
fax 06-2256 160
www.svefol.net/soff
soff@svefol.net

CITYFOLKHÖGSKOLAN

SKRIVARKURSER

Cityfolkhögskolan satsar på en ny typ av skrivarkurser. Den som vill utveckla sitt skrivande, men inte har tid och möjlighet att göra det på heltid, kan nu söka till någon av våra deltidskurser.

Du får möjligheter att arbeta koncentrerat med ditt skönlitterära skrivande. Du får prova dina texter på andra; i gruppen diskuterar vi varandras texter och ger varandra respons.

Du får professionell handledning och möjlighet att träffa författare och andra sakkunniga på litteraturens område. Vid träffarna ingår även korta skrivövningar.

Genom dem lär du dig att komma över skrivkramp och trösklar – men också att sova i flödet. Du lär dig nya sätt att arbeta och skriva på som du kanske trodde inte var möjligt. Lusten och förmågan att skriva skärps av läsning och textanalys. Därför ingår också en del litteratur i programmet

Stödgrupper för skrivare träffas två-tre dagar åt gången för att få inspiration och puffar till att gå vidare i sitt skrivarbete.

Hösten 2006 startar olika skrivarkurser på Cityfolkhögskolan, bland annat en **workshop i kulturjournalistik** inriktad på resereportage. Kursen vänder sig till frilansande personer med skrivvana.

DOKUMENTÄR

Har du en grundutbildning inom journalistik, media eller brinner du för dokumentärfilmens möjligheter?

Har du lätt för att samarbeta med andra, är intresserad av vad det innebär att vara människa, är nyfiken och öppen? Har du lätt för att arbeta på egen hand så väl som i grupp? Är du disciplinerad?

Då är detta en kurs för dig!

Det är mycket viktigt att du är nyfiken, intresserad och motiverad eftersom dokumentärfilmsprocessen är lång, långsam och krävande!

REPORTAGE

Linjen för reportage genomförs i samarbete med professionella tv-producenter. Det betyder att du har möjlighet att prova på redaktörsjobbet på riktigt.

Du lär dig hur man bygger upp ett fungerande och intressant reportage. Journalistiskt tänkande, intervjuteknik, bildberättande och dramaturgi är områden som grundligt gås igenom. Dessutom får du en gedigen färdighet i både kamera- och editteknik. Grupparbete och praktiskt utförande är en viktig del av undervisningen och till kursen hör en praktiktid i professionell arbetsmiljö.

Kursen är ettårig. Under höstterminen lär du dig grunderna i tv-dramaturgi,amerateknik och editering på skolan. Under vårterminen praktiserar du på en redaktion. Du behärskar redaktörsjobbet och kan arbeta ihop med professionella tv-team.

VIDEOREPORTER

Vill du vara den nya generationens informatör?

Lära dig använda den nya tidens verktyg?

I Cityfolkhögskolan kan du pröva på TV-jobb på riktigt.

Skaffa dig kompetens inom det nya inom informationsteknologin?

Är du informatör och vill lära dig att producera högklassig video för Internet?

Målet med kursen är att deltagarna skall lära sig de tekniska grunder som krävs för att de på egen hand skall kunna spela in ett professionellt videomaterial med digitala videokameror. Dessutom går videoredigeringens grunder med Avid Xpress Dv/Pro igenom under två närpass

NLP

Äntligen igen en kurs på svenska!

Practitioner är den internationella benämningen på grundutbildningen i NLP (Neuro Lingvistisk Programmering). Utbildningen leder till internationellt certifikat

Du kommer att få lära dig:

- hur du skapar och bibehåller rapport
- hur du kan använda metaforer
- hur du skapar rätt klimat för förändring
- hur du förändrar beteenden på ett positivt sätt
- hur du ser vad som pågår i andra personer
- hur du talar andras språk
- hur du får engagemang
- hur du skapar ditt eget resurstillstånd
- hur du kommunicerar klart och tydligt
- hur du får möten att fungera
- hur du medlar och förhandlar framgångsrikt
- hur du känner igen och använder kraftfulla språkmönster

- hur du läser och använder icke verbala beteenden
- hur du utvecklar din kreativitet och flexibilitet
- hur du blir nöjd med dig själv
- hur du accelererar inläring
- hur du skapar bra relationer

Kursens längd är 132 x 45 min. under sex veckoslut, med inledning hösten 2006 och avslutning senast i början av december.

Info om kursdagarna ges före sommaren.

Cityfolkhögskolan
Georgsgatan 18, PB 141,
00121 Helsingfors
Tel. (09) 5843 4300,
fax (09) 6227 0416
E-post: city@svefol.net

FINNS folkhögskola

Linjen för KONST och FILOSOFI

Vad är egentligen nutidskonst?

Hurudan är min konstsyn och vad vill jag skapa?

Vem är jag egentligen och hur ser jag på livet?

Hur vore det att dryfta de här frågorna tillsammans med likasinnade i Finns kreativa miljö?

Undervisningen indelas i block på ca två veckor med rubriker ur nutidskonstens centrala innehållsområden. Varje block innehåller såväl filosofiföreläsningar och samtal som aktivt skapande i olika material. Linjen startar på hösten.

FINNS NYA SKAPANDE- FILOSOFISKA LINJE

På **Finns folkhögskola** pågår ett spännande nytt projekt i form av en kombinerad skapande och filosofisk linje. Denna kurs föddes då Finns traditionella linje för skapande verksamhet slogs ihop med nysatsningen linjen för filosofi.

Sammanslagningen är en spännande möjlighet att förstärka tonvikten på innehållet i skapandet. De skapande teknikerna finns kvar, likaså inriktningen

på Form och Bild. Konsthistoria, galleribesök, konstdiskussioner och fritt skrivande ingick och ingår fortfarande i kursprogrammet. Via filosofin kan vi belysa och fördjupa frågor kring konst och skapande. Att skapa med visuella medel ger å andra sidan de filosofistuderande nya synvinklar och möjligheter.

Den nya experimentella linjen fyller en funktion som det lustigt nog inte finns mycket

av. Nutidskonsten har sedan länge lagt vikt på innehåll och är ofta filosofiskt lagd, medan de flesta skolor koncentrerar sig på bildkonstens tekniker. Kombinationen av skapande och filosofi passar speciellt bra på en folkhögskola. Innehållet i nutidskonsten och filosofin behöver inte vara något elitistiskt utan tvärtom något som kan ge andlig föda för var och en.

Vill du jobba med det tuffaste av allt – människor?
Är du intresserad av ungdoms- och fritidskultur?

På Finns får du arbeta med både barn och ungdomar. Syftet med studierna är att du ska utvecklas utgående från dina egna färdigheter, erfarenheter och intressen. På Finns skapar vi genom drama, musik, teckning, lärarbete, fysisk aktivitet osv. Istället för att enbart läsa och skriva arbetar vi praktiskt.

En stor del av dina studier genomför du på olika arbetsplatser ute i samhället, t.ex. eftisar, ungdomsgårdar och skolor.

Under studietiden kan du välja kurser från andra skolor eller gymnasier. Du kan till och med avlägga studentexamen samtidigt genom projektet *Teori och praktik*.

På Finns bor och äter du gratis. Vi arbetar i en naturskön miljö ca 25 km väster om Helsingfors centrum. Internatslivet ger dig möjlighet att lära känna många nya människor från hela Svenskfinland.

Kom till Finns och lär dig saker om dig själv och din omgivning som du garanterat har nytta av i livet!

Finns folkhögskola
Finnsbacken 4, 02780 Esbo
Tel. (09) 8190 0525,
fax (09) 8190 0521
E-post: finns@svfol.net

Östra Nylands folkhögskola KUGGOMSKOLAN

Grundexamen inom träbranschen
Inleds i augusti 2006
GEA-kod 863, skolkod 0496

För unga och vuxna. Utbildningens omfattning är 3 år eller 120 sv. Det viktigaste inom utbildningen är inredningssnickeri. Du lär dig tillverka t.ex. möbler, trappor, fönster och dörrar av olika träslag. Specialtekniker som du får bekanta dig med är t.ex. träsnide och smide. Studierna kan leda till anställning på ett snickeri, inom träproduktionsindustrin eller den privata sektorn. Utbildningen, kosten och login är kostnadsfria för studerande på denna utbildning.

Grundexamen i båtbyggnad
Inleds i augusti 2006
GEA-kod 578, skolkod 0496

För unga och vuxna. Utbildningens omfattning är 3 år eller 120 sv. Träbåtsbyggnad är utbildningens kärna. Du lär dig att bygga, bruka och sköta träbåtar samt grunderna i träbranschen. Studierna kan leda till anställning på båtbyggerier, båtindustri el-

ler stå som grund för vidare studier. Utbildningen, kosten och login är kostnadsfria för studerande på denna utbildning.

Textil & Inredning
Läsåret 2006–2007
GEA-kod 270, skolkod 0496

Textil & Inredning är en ettårig utbildning inom hantverk med tyngdpunkt på mjuka material. Du lär dig väva, tova och smycka tyger för heminredning. Keramik, mosaik och skinsömnad ingår i programmet. Du provar på materialets möjligheter och utvecklar dig kreativt. Utbildningen är planerad för både unga och vuxna. Utbildningen kan stå som grund för vidare studier inom bl.a. formgivning, inredning, textilbranschen eller fungera som fortbildning.

Historiskt hantverk
Läsåret 2006–2007
GEA-kod 337, skolkod 0496

Historiskt hantverk är en halvårig utbildning

på höstterminen med möjlighet till fördjupning under vårterminen. Inspiration från traditionell självständig livsstil. Från vikingatid och medeltid även till 1800-talet och nomadisk kultur. Återskapande av gamla bruksföremål och estetik med tyngdpunkt på eget experimentellt skapande. Vi arbetar med metall, skinn, ben, trä, keramik och textil.

Dekorationsmålning
Läsåret 2006–2007
GEA-kod 901, skolkod 0496

Dekorationsmålning är en ettårig utbildning i målarhantverket. Du får en inblick i dekorationsmålningens fantastiska värld. Vi vill leda dig att se färger och bilders fina harmoni. Vägen till fortsatta studier öppnas. Vi lär dig bl.a. färglära, olika tekniker, målningssstilar, marmorering och ådring. Valbara specialtekniker är t.ex. gipsgjutning, luffarslöjd, kalligrafi och förgyllning.

Fördjupad dekorationsmålning
Läsåret 2006–2007

Denna utbildning är riktad till dig som har tidigare studier inom dekorationsmålning och vågar arbeta självständigt. Beställningsarbeten, möten med kunder och prissättning av produkter är en del av studierna. Centrala ämnen är självständigt arbete enligt individuell studieplan och arbete med egna beställningsarbeten.

Kajakbyggnad
Läsåret 2006–2007

Kajakbyggnad är en tilläggsutbildning som ord-

nas som kvällsstudier. Under läsåret lär du dig bygga av en egen kajak eller kanot i trä. Du lär dig grunderna i träkomposit-, ribb- och korslimmade konstruktioner. Utbildningen ordnas som kvällsstudier. 3 kvällar per vecka, varannan vecka, ti – to kl. 16–21.30.

Skeppsrenovering
Läsåret 2006–2007

Denna utbildning är riktad till dig som har intresse för träbearbetning, båtbyggnad eller skeppsbyggnad. Studierna ger en gedigen praktisk och teoretisk kunskapsgrund inom skeppsrenovering. I studierna ingår däckskonstruktion, däckbyggnad och skeppsrenovering. Arbetet sker på galeasen Hoppet i Lovisa. Teoriundervisning ordnas på Kuggomskolan.

Hantverksskolan Flink
För barn och unga

Studierna på Flink ger goda kunskaper i olika hantverkstekniker samt materialkännedom och kulturkännedom. Det är möjligt att anmäla sig till Flink som elev med läroplan eller spendera enskilda sommar- eller vinterveckor med att pyssla. Flink är en samarbetsform mellan Kuggomskolan och Nylands hantverk rf. Kurserna ordnas på skolornas lediga tider. På Kuggomskolan finns möjlighet till övernattnig.

**Östra Nylands folkhögskola –
 KUGGOMSKOLAN**
 Folkhögskolevägen 16, 07945 Kuggom
 www.kuggomskolan.fi
 Tel. (019)-517 770, fax (019)-512 524.

ANTECKNINGAR

ANMÄLNINGSBLANKETT

Namn: _____

Personnummer: _____

Födelseort: _____

Yrke eller titel: _____

Adress: _____

Hemtelefon: _____ Tjänsttelefon: _____

E-post: _____

Grundutbildning: _____

Fortsatt utbildning: _____

Tidigare studier vid Distis (ja/nej): _____

Tidigare elevnummer: _____

Kursnummer: _____

Kursnamn: _____

Pris: _____

Underskrift: _____

**Denna anmälningsblankett sänds till Distis per post eller per telefax
eller per e-mail. Motsvarande uppgifter kan också ges per telefon.**

Adress: INSTITUTET FÖR DISTANSSTUDIER, DISTIS

Finnsbacken 4

02780 Esbo

Telefon: 09-811 800

Telefax: 09-8190 0521

e-mail: distis@svefol.net

www.svefol.net/distis

DISTIS

Finnsbacken 4

02780 Esbo, FINLAND

Telefon: 09-811800

Telefax: 09-81900521

E-mail: distis@svefol.net

